

Atıray – Kazakistan

24-26 Ekim 2024

Uluslararası Türklerin Dünyası Sosyal Bilimler Sempozyumu

BİLDİRİ ÖZETLERİ

Editörler

Prof. Dr. Necati DEMİR ♦ Dr. Öğr. Üyesi Celal Can ÇAKMAKCI

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14272594>

ISBN: 978-625-00-2530-7

8. ULUSLARARASI TÜRKLERİN DÜNYASI SOSYAL BİLİMLER SEMPOZYUMU BİLDİRİ ÖZETLERİ

24-26 Ekim 2024

Atıray-Kazakistan

8. ULUSLARARASI TÜRKLERİN DÜNYASI SOSYAL BİLİMLER SEMPOZYUMU BİLDİRİ ÖZETLERİ

Editörler / Editors

Prof. Dr. Necati DEMİR

Dr. Öğr. Üyesi Celal Can ÇAKMAKCI

Bu kitap 24-26 Ekim 2024 tarihinde Türklerin Dünyası Enstitüsü ve H. Dosmuhamedov Atırav Üniversitesinin ortaklığında düzenlenen 8. Uluslararası Türklerin Dünyası Sosyal Bilimler Sempozyumunda yüz yüze veya çevrim içi olarak sunumu yapılan bildirilerin özetlerini kapsamaktadır. Bildirilerin hukuki ve etik sorumluluğu yazarlarına aittir.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14272594>

ISBN: 978-625-00-2530-7

Ankara – 2024

olan Atyrau'da ilk olarak 1950 yılında "Pedagoji Enstitüsü" olarak kurulmuştur. Uzun yıllar enstitü olarak hizmet veren kurum, 1994 yılında Kazakistan'ın önemli aydınlarından olan "Halil Dosmuhamedov" adıyla üniversiteye dönüştürülmüştür. Günümüzde altı fakülte ile yüksek eğitim veren Üniversite, Orta Asya, Türkiye ve Avrupa'daki çok sayıda üniversite ile iş birliği içinde olup akademik personel ve öğrenci değişimi gerçekleştirmektedir. Özellikle son yıllarda Orhun Programı, ERASMUS ve üniversiteler arası ikili anlaşmalar kapsamında çok sayıda öğrencisini yurt dışına göndermektedir.

Türklerin Dünyası Enstitüsü www.weltdertuerken.org

Türklerin Dünyası Enstitüsü / Institut für die Welt der Türken 21 Mart 2015'te Gazi Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Necati DEMİR tarafından Münih'te kurulmuş Türk dili, kültürü ve tarihiyle ilgili araştırma, geliştirme ve eğitim faaliyetleri yürüten bir merkezdir.

Türklerin Dünyası Sempozyumu www.weltdertuerken.org

2017 yılından beri IfWT tarafından düzenlenen sempozyum faaliyetleridir. Sırasıyla Antalya, Üsküp, Antalya, Bakü, Komrat ve Prag'da farklı üniversitelerin iş birliğiyle düzenlenen sempozyum, bu yıl da Kazakistan'ın en önemli devlet üniversitelerinden olan H. Dosmuhamedov Atyrau Üniversitesinin ev sahipliğinde hibrit şekilde yapılmıştır.

Türklerin Dünyası Dergisi www.dieweltdertuerken.org/

Türk sosyal bilimleri konusunda Türkçe/Türk lehçeleri, İngilizce, Almanca ve Rusça yayın yapan Dergi, 2009 yılında yayımlanmaya başlayan ve bu tarihten beri aralıksız olarak yayın hayatına devam etmektedir. 15 Nisan, 15 Ağustos ve 15 Aralık olmak üzere yılda 3 sayı yayımlan dergi önemli indekslerde taranmaktadır.

Türklerin Dünyası Ödülleri www.weltdertuerken.org

Türk dili, kültürü ve dili alanında önemli çalışmalar yapan bilim insanlarına 2015 yılından beri verilen ödüller, Yönetim Kurulu Kararıyla belirlenmektedir ve uluslararası geçerliliği bulunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	iv
SEMPOZYUM KURULLARI	xi
SEMPOZYUM BAŞKANLARI, DÜZENLEME KURULU BAŞKANLARI, DÜZENLEME KURULU, DANIŞMA KURULU, BİLİM KURULU	xi
SEMPOZYUM PROGRAMI	xiii
BİLDİRİ ÖZETLERİ	
TÜRK KÜLTÜR VE FOLKLOR TARİHİ İÇİNDE DAVUL'UN YERİ	1
ÖĞR. GÖR. GÖKHAN HAMZAÇEBİ, PROF. DR. MEHMET ÖZMENLİ	
GEZGİNLER TEBRİZ VE UZUN HASAN	2
PROF. DR. MEHMET ÖZMENLİ, ÖĞR. GÖR. GÖKHAN HAMZAÇEBİ	
ROMANYA BRAŞOV KARA KİLİSE'DE TÜRK TEKSTİLLERİ	3
DR. ÖĞR. ÜYESİ AHMET AYTAÇ	
BOBUR G'AZALLARINING MAFTUNKOR LEKSIKASI	4
SHAHNOZA ZİYAMUXAMEDOVA	4
X-XIII. YÜZYILLAR ARASINDA TÜRKİSTAN'DAN ANADOLU'YA GÖÇLERİN GENEL BİR DEĞERLENDİRMESİ	5
PROF. DR. ABDULLAH KAYA	
AŞIK İSRAFİ'İN HİKÂYELERİNDE GÜRCİSTAN VE GÜRCÜLER	6
PROF. DR. ERDOĞAN ALTINKAYNAK	
GAGAVUZ MASALLARINDA BAŞLANGIÇ VE BİTİŞ FORMELLERİ	8
PROF. DR. ERDOĞAN ALTINKAYNAK	
NAPOLYON KARŞISINDA RUSLARIN GERİ ÇEKİLİŞİ VE SAKARYA MEYDAN MUHAREBESİ ÖNCESİNDE MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN SAKARYA'NIN DOĞUSUNA ÇEKİLME KARARI HAKKINDA BİR KARŞILAŞTIRMA	10
DOÇ. DR. ÇAĞDAŞ YÜKSEL	10
DRAMAYLA DEDE KORKUT'U ANLAMAK	12
PROF. DR. HAKAN UŞAKLI	
GÜNEYBATI KAFKASYA` DA AKÇA/AĞCA TOPONİMİNİN YAYILMA COĞRAFYASI	13
DOÇ. DR. NAİLE ASKER	
TÜRKÇE ÖĞRETMENLERİNİN BİLGİ OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ	15
DOÇ. DR. BİRCAN EYÜP, GONCA AĞCA GEZER	
TÜRKÇE ÖĞRETMENLERİNİN 21. YÜZYIL BECERİLERİNİ ÖĞRETMeye İLİŞKİN ÖZ YETERLİKLERİ	16
DOÇ. DR. BİRCAN EYÜP, NURCAN BALCI, GONCA AĞCA GEZER	
AZERBAYCAN, TÜRKİYE VE TÜRKMEN TÜRKÇESİNDEKİ ORTAK DEYİMLER	17
DR. ŞEKER MEMMEDOVA	
BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SÖZLEŞMESİ'NE GÖRE KUDÜS ŞEHRİNİN UNUTULMUŞ HUKUKİ STATÜSÜ	19
Prof h.c Mehmet Şükrü GÜZEL	
XORAZM ADABİYOT MAKTABI TURKIY XALQLAR MADANIYATINING AJRALMAZ QISMIDIR	20
DOÇ. DR. UMAROVA SOKHİBA ZAKİROVA	
TÜRKİYE VE AZERBAYCAN TÜRKÇELERİ AĞIZLARINDA “ANNE//ANA” VE “BABA//ATA” KAVRAMLARINI İFADE EDEN KELİMELER	22
GÖNÜL EYVAZOVA	
KAFKAS ALBANYA'SININ BATI SINIRLARI SORUNU	24
AİDA TEYMUROVA	
TÜRK DÜNYASINDA AYRIMLAR VE YA AYRIMLARIN TÜRK DÜNYASI	26
ÖĞR. GÖR. DR. RAMİL BAYRAMOV	
PROF. DR. BEKİR ÇOBANZADE'NİN TÜRKÇENİN LEKSİK SEMANTİK YAPISIYLA İLGİLİ GÖRÜŞLERİ	28
ARŞ. GÖR. DR. PERVİN EYVAZOV	
DOĞU TÜRKİSTAN'IN KURTULUŞ MÜCADELESİNDE YENİ BİR DÖNEM: 2004 SÜRGÜN HÜKÜMETİ	30
DR. ÖĞR. ÜYESİ COŞKUN KUMRU	
İKİNCİ DÜNYA SAVAŞININ DOĞURDUĞU SOSYAL VE SİYASAL DEĞİŞİMİN TÜRK ROMANINA YANSIMASI	32
PROF. DR. GİYASETTİN AYTAŞ	
İSKİTLER / SAKALAR'IN COĞRAFYASI	33
PROF. DR. NECATİ DEMİR	
KUTB'UN HUSRAV U ŞİRİN'İNDEKİ BAZI İBARELER ÜZERİNE	35
DOÇ. DR. ÜMİT ÖZGÜR DEMİRCİ	
KUTB'UN HUSRAV U ŞİRİN'İNDE YANLIŞ ALGILANAN BAZI KELİMELER ÜZERİNE	36
DR. AYSUN SOYER	

EDEBİYAT METNİ TERCİHLERİNDE ÖĞRENCİLERİN BİLİŞSEL VE DUYUŞSAL GEREKÇELERİ. ALMANCA ÖĞRETMENLİĞİ ÖĞRENCİLERİ ÖRNEKLEMİNDE NİTEL BİR ARAŞTIRMA	37
PROF. DR. ALİ OSMAN ÖZTÜRK, DOÇ. DR. AYŞE ARSLAN ÇAVUŞOĞLU	
DEVLETÇİLİĞİN GELİŞİMİNDE ÖNEMLİ BİR YÖN OLARAK SOSYAL POLİTİKA	38
DOÇ. DR. AZER MUSTAFAYEV, DOÇ. DR. ZEYNADDİN SHABANOV	
“KASHKULİ SALİMİY” ASARİ - MA’NAVİY MEROSİMİZ DURDONASI	39
MURODJON DEHQONBOY O’G’LI QURBANOV	
AŞIKLAR’IN EDEBİYAT VE MÜZİĞİNİN TÜRKÇE KONUŞAN HALKLAR ARASINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ	40
ALİ BAHRANİPOUR, ABBAS EGHBALMEHRAN	
KÜLTÜR VE MEDENİYETİN GELİŞİMİNDE TÜRK DİLİ HÜKÜMETLERİNİN ROLÜ (SELÇUKLU HÜKÜMETİ ÖRNEĞİ)	41
ABBAS EGHBALMEHRAN, FATEMEH EGHBALMEHRAN, FATEMEH HADİDİ	
TİMURLU HÜKÜMETİNİN TIBBİ İLERLEMEDEKİ ROLÜNÜN İNCELENMESİ	42
ABBAS ENGBALMEHRAN, ZAHRA EGHBALMEHRAN, PARASTO EGHBALMEHRAN	
ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN YARATICI YAZMA BECERİLERİNİ GELİŞTİRMeye YÖNELİK ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	43
KÜBRA SENA GENÇ, DR. ÖĞR. ÜYESİ YELDA KÖKÇÜ	
KAZAKİSTAN VE AVRUPA BİRLİĞİ (AB) ARASINDAKİ İLİŞKİLER	44
UZMAN DERYA SOYSAL	
İRAN KÜLTÜR VE MEDENİYETİNİN GELİŞMESİNDE SULTAN HÜSEYİN BAYKRA TİMURİ’NİN ROLÜ	46
MARYAM MAFİ, ABBAS EGHBALMEHRAN	
ARAPÇADAN BATI DİLLERİNE GEÇEN BAZI TERİMLER VE KELİMELE	48
DOÇ. DR. MEHMET BÖLÜKBAŞI	
CÂHİLİYE ARAPLARINDA BİR FAL ÇEŞİDİ OLAN REML	49
DOÇ. DR. MEHMET BÖLÜKBAŞI	
OSMANLI DEVLETİ İLE BUHARA HANLIĞI ARASINDA ELÇİLER İLE GÖNDERİLEN HEDİYELER (1690-1712)	50
DOÇ. DR. HANİFE ALACA	
TÜRK DÜNYASINDA ALFABE TARTIŞMALARI	52
PROF. DR. ELÇİN İBRAHİMOV	
THEOLINGUISTICS AS THE FIELD OF THE LINGUISTICS	53
L. A. HAMZAYEVA	
REKLAM METİNLERİNİN İNGİLİZCEDEN RUSÇAYA ÇEVİRİSİNDE DENKLİĞİN SAĞLANMASI	55
T.M. ABDRAKHMANOVA	
BALKANLAR’DA TÜRKÇE EĞİTİMİN YOK EDİLMESİNDE STALİN’İN GİZLİ PLANLARI	56
SEVİL ABBASOĞLU İREVANLI	
FATİH KERİMİ’NİN ESERLERİNDE KADIN TEMASINA TOPLU BİR BAKIŞ	58
PROF. DR. CİHAN ÇAKMAK	
VERGİ YARGISINDA PARASAL SINIR KAVRAMI VE 7524 SAYILI KANUN KAPSAMINDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	60
PROF. DR. BURÇİN BOZDOĞANOĞLU, ARAŞ. GÖR. AYŞEGÜL YÜCEL	
TOPLUMSAL KİMLİK İMAJİ VE HALKLA İLİŞKİLER	63
DOÇ. DR. ENGİN ÇELEBİ	
BAHARA HAC MEZARLIKLARINDA TUĞ (SHTANDARTLAR) MUHAFAZASI	65
U. RAVSHANOV	
2019 VE 2024 ORTAOKUL TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARINDAKİ 5. SINIF OKUMA BECERİSİ ÖĞRENME ÇIKTILARININ KARŞILAŞTIRILMASI	66
DR. ÖĞR. ÜYESİ DURSUN DEMİR	
UZAKTAN EĞİTİM ARAÇLARI	68
ISMOİLOVA MAHUMA NARZİQULOVNA	
РОЛЬ ТУРЦИИ В ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИИ ВОЕННОГО КОНФЛИКТА В СОМАЛИ	69
DR. OLEKSANDR VERETILNYK	
YER DEMİR GÖK BAKIR’DA MİTİNİ KURGULAYAN KARAKTERLER	71
DOÇ. DR. CANAN OLPAK KOÇ	
2024 TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ İLKOKUL 1. SINIF TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI HAKKINDA ÖĞRETMEN VE VELİLERİN GÖRÜŞLERİ	73
DOÇ. DR. EMİNE BALCI, BÜŞRA KARAÇİZMELİ	
WEB 2 ARAÇLARININ İLKOKUL DÜZEYİNDE KÜLTÜREL DEĞERLERİN TANITIMI AMAÇLI KULLANIMI:	74
YUNUS EMRE ÖRNEĞİ	74
DOÇ. DR. EMİNE BALCI, BELKİS ERGÜN	
DİLİN EKOLOGİYASI	75

EMİNLİ BÖYÜKXANIM	
KOQNİTİV DİLÇİLİK-YENİ FƏNLƏRƏRASI BİLİK SAHƏSİ KİMİ	76
MƏTANƏT MƏHƏRRƏMOVA	
ZAMAN KAVRAMI VE MODERN MEDYADAKİ YANSIMASI	77
ZEYNEP ASKEROVA	
KAZAKİSTAN, KIRGIZİSTAN VE TÜRKİYE'DE ASKER UĞURLAMA TÖRENİ	79
PROF. DR. KEMAL POLAT, HAKAN ERCAN	
XINALIQ DİLİNDƏ SAY SİSTEMİ	80
M. S. AĞASIYEVA	
EVLİYA ÇELEBİ SEYAHATNÂMESİ'NDE GEÇEN KIPÇAK GRUBU TÜRK DİLLERİYLE İLGİLİ DİL VERİLERİ	81
DR. ÖĞR. ÜYESİ GÜLŞAH KADEM	
СОВРЕМЕННЫЕ АНЕКДОТЫ И ИХ ОСОБЕННОСТИ	82
САФАРОВА НИГОРА АХУНЖАНОВНА	
İRAN-OSMANLI İLİŞKİLERİNDE OCH KELİSA (ECHMİADZİN) UNVANININ TARİHİ KAYNAKLARA DAYALI OLARAK İNCELENMESİ	83
MOHAMMAD REZA ALAM, ABBAS EGHBALMEHRAN	
KAZAK MASALLARINDA UYKU OLGUSU	84
PROF. DR. KADRIYE TÜRKAN	
UNUDULMAQDA OLAN NOVUZ ADƏT-ƏNƏNƏLƏRİ	85
DR. SEVİNC QASIMOVA	
AZERBAIJAN VE ANADOLU`DAN İRAK TÜRKMEN FOLKLORUNA HALK KÜLTÜRÜNDE DOĞUM ÖNCESİ YAPILAN RİTÜELLER	86
DOÇ. DR. MELEYKE MEMMEDOVA	
EL- KALKAŞANDİ'NİN SUBHU'L A'ŞÂ FÎ SINÂ'ATİ'L İNŞÂ ESERİNDE AZERBAIJAN ŞEHİRLERİ	88
DR. KÖNÜL EYVAZOVA	
МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ КӨРКЕМ ӘДЕБИЕТКЕ ДЕГЕН ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ	90
МӘДИНА ЖОРАБЕКҚЫЗЫ, ПРОФЕССОР АСЕМ НУРЛАНҚЫЗЫ	
ƏBDÜRRƏHİM BƏY HAQVERDİYEVİN “XORTDANIN CƏHƏNNƏM MƏKTUBLARI” ƏSƏRİNDƏ DİNİ MİFOLOJİ TERMİNOLOGİYA	92
AHMADOV GARA	
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN GÖÇMEN ALGILARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA	94
DOÇ. DR. BÜNYAMİN SARİKAYA, NİHAT KAVAN	
ТҮРКІ ХАЛЫҚТАРЫНДАҒЫ КИЕЛІ САҢДАРДЫҢ СИМВОЛДЫҚ МӘНІ	95
DR. RYSKULBEK DIDAR	
MAQAL-MƏTELDER APQYLY OQYSHYLARDYŇ KƏRKEM SƏYLƏY ƏDEBİN QALYPTASTYRY	96
KEGENBAY MİRA	
AZERBAIJAN EDEBİYATINDA İNSAN KAVRAMI VE ONUN GELİŞİM YÖNLERİ	97
(1960'LI-1970'Lİ YILLAR)	97
DR. ÖĞR. ÜYESİ RÖVŞEN MEMMEDOV	
“KARABİBİK” ROMAN YOXSA UZUN HEKAYƏ	98
DR. SİMA ŞEFİZADE	
ÖZBEK TÜRKÇESİ KIPÇAK LEHÇESİNİN ETNOMADENİ SÖZLÜĞÜ ("ALPAMIŞ" DESTANI ÖRNEĞİNDE)	99
TURSYN ERASYL, AZYRET KASYMBEKOV	
MATHCAD PROGRAMINDA YİNELEME YÖNTEMİNİ KULLANARAK DENKLEMLERİ ÇÖZME	100
QODİROVA GULRUX HAMİDJONOVNA, DOÇ. ISMOİLOVA MAHSUMA NARZİQULOVNA	
MODERN MEDYA VE DİL: AKIŞ VE ETKİLEŞİMLİ PROGRAMLARIN ÇOCUKLARIN KONUSMA GELİŞİMİNİ NASIL ETKİLEDİĞİ	101
DİNARA MEİRAMBEKKYZY	
ҚАЗАҚ ТІЛІН МӘТІН АРҚЫЛЫ ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ	102
SATBEKOVA AYGUL	
AZERBAIJAN DİLİNİN ƏCNƏBİ TƏLƏBƏLƏRƏ ÖYRƏDİLMƏSİ	103
DİLARƏ QULİYEVA	
KOQNİTİV DİLÇİLİK-YENİ FƏNLƏRƏRASI BİLİK SAHƏSİ KİMİ	105
MƏTANƏT MƏHƏRRƏMOVA	
DİL ÖĞRETİMİNDE KÜLTÜREL ÖGELERİN ÖNEMİ	106
DR. ARAY MUKAZHANOVA, DOÇ. DR. GÜL BANU DUMAN	
YABANCI SEYYAHLARIN TANIKLIĞIYLA OSMANLI HALKINDA GEÇİŞ RİTÜELLERİ	107
ÖĞR. GÖR. ONUR ÇETİN, ÖĞR. GÖR. ABDURRAHİM YILDIZ	

AFGANİSTAN COĞRAFYASINDA ÖZBEK VARLIĞI İLE AFGANİSTAN ÖZBEK TÜRKÇESİNDE DİL İÇİ VE DİL DIŞI ETKİLER	108
DR. YALÇIN YURDAKUL	
İKİNCİ VE YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE ELEKTRONİK SINAVLAR	109
DR. RAMAZAN ERYILMAZ	
TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE PODCASTLERİN TEMEL DİL BECERİLERİNE ETKİSİ	110
DOÇ. DR. GÜL BANU DUMAN, DR. ÖĞR. ÜYESİ ARAY MUKAZHANOVA	
DİVÂNÜ LUGÂTİ’T-TÜRK’TE OĞUZ EDEBİYATI	111
PROF. DR. NECATİ DEMİR	
ATTİLÂ İLHAN’IN “BÖYLE BİR SEVMEK” ADLI ŞİİRİNİN RETORİK ANALİZİ	112
DOÇ. DR. BERKER KURT	
DİNLEME STİLLERİ ÜZERİNE	113
DOÇ. DR. BERKER KURT	
ҚАДИМГИ ПОЙКЕНТ ТАРИХИДА ИСЛОМНИНГ ҮРНИ	114
J. HALILOV	
YAZAR ELEŞTİRİSİ KAVRAMI VE TEMEL ÖZELLİKLERİ	115
DR. NURLANE MEMMEDOVA	
ÖZBEK EDEBİYAT ÇALIŞMALARINDA OMON MATJAN’IN HAYATI VE ESERLERİNİN İNCELENMESİ	116
AKHMEDOVA SH., DR. PARMANOV M.	
ÖZEL HASTANELERDE FİNANSAL PERFORMANS ANALİZİ: BORSA İSTANBUL’DA FAALİYET GÖSTEREN BİR ÖZEL HASTANEDE ARAŞTIRMA	117
DOÇ. DR. ÜLKÜ MAZMAN İTİK	
ATAERKİL DÜZENİN KATI KODLARI İÇİNDE EDNA’NIN UYANIŞI	118
PROF. DR. VEDİ AŞKAROĞLU	
BYRON’IN KAHRAMANI VE ROMANTİZMDEKİ YERİ	119
PROF. DR. VEDİ AŞKAROĞLU	
KARBON MUHASEBESİ; DÜNYA VE TÜRKİYE AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME	120
DOÇ. DR. ÜLKÜ MAZMAN İTİK, DOÇ. DR. SEVAL ELDEN ÜRGÜP	
TİLSHUNOSLİKDA PEYZA TASVİRİNİN ANTROPOTSENTRIK JIHATDAN O’RGANİLİSHİ	121
SHAMSIYEVA MANZURA BABABEKOVNA	
ÜSLUBİ LEKSİKADA SİNİNİMLƏR	122
GÜNEL RİZVAN MANCANOVA, GÜNAY VAQİF MUSTAFAYEVA	
A.BAKIXANOV’UN “NƏSİHƏTLƏR” ƏSƏRİNDƏ ELM VƏ ƏXLAQ MƏSƏLƏLƏRİ	123
RƏNA NİZAMİ BAHADURZADƏ	
LEKSİK SİNONİMLƏR	124
FİL.F.D. AYNUR VALEH QARAYEVA	
KIRGIZ BOY SİSTEMİ: TARİHİ GÖÇLER VE SÜLALE KARIŞIM	125
YARD.DOÇ.DR.BAKTİBEK İSAKOV	
ПАТШАЛЫҚ РЕСЕЙ КЕЗЕҢІНДЕГІ ОСМАНЛЫ ТҮРІКТЕРІ МЕН ҚАЗАҚТАР АРАСЫНДАҒЫ САЯСИ ҚАТЫНАСТАР (XIX ҒАСЫРДЫҢ СОҢЫ МЕН XX ҒАСЫРДЫҢ БАСЫ)	126
DR. AKMARAL OSPANOVA	
TÜRKÇE ÖĞRETMENİ ADAYLARININ YAPAY ZEKÂ OKURYAZARLIK BECERİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA	127
DOÇ. DR. BÜNYAMİN SARİKAYA	
SİVAS AĞIZLARI İLE KAZAK TÜRKÇESİNDEKİ FONETİK ORTAKLIKLAR	128
DR. ÖĞR. ÜYESİ GÜLMİRA OSPANOVA	
TÜRKİYE’NİN KORE SAVAŞI’NA ASKER GÖNDERMESİ VE KOMÜNİST ÖRGÜTLERİN MUHALEFETİ	129
ARŞ. GÖR. DR. SERHAT SİPAHİ	
MİLLİ ŞAİR MAĞCAN CUMABAY	130
AFİQƏ ALİYEVA	
5. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABINDA YER ALAN YAZMA ETKİNLİKLERİNİN YARATICI YAZMA BAĞLAMINDA İNCELENMESİ	132
GÜLHAN AKALAY, DR. ÖĞR. ÜYESİ YELDA KÖKÇÜ	
METAFORLARIN EVRENSİLLİĞİ MÜMKÜN MÜ?	133
DR. NESLİHAN KARACAN	
GÖYÇAYDAN TOPLANMIŞ PAREMİOLOJİ VAHİDLƏRİN XÜSUSİYYƏTLƏRİ	134
DR. XURAMAN KƏRİMOVA	
KADIN KARAKTERLER BAKIMINDAN KASIMALI BAYALİNOV’UN ACAR HİKÂYESİ VE SAMİ PAŞAZADE SEZAI’NİN SERGÜZEŞT ROMANININ KARŞILAŞTIRILMASI	135
AİDA ÖZDEMİR	

XVII. YÜZYIL DİVAN ŞAİRLERİNDEN AKSARAYLI HASAN RIZÂ'NIN KÂN-I MA'ÂNÎ ADLI FARŞÇA-TÜRKÇE MANZUM SÖZLÜĞÜNÜN YENİ BİR NÜSHASI	136
Doç. Dr. MUHİTTİN TURAN	
YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇENİN ÖĞRETİMİ DERS MATERYALLERİNDE YER ALAN ETKİLEŞİMLİ UYGULAMALARIN İNCELENMESİ: YEDİ İKLİM ÖRNEĞİ	137
Dr. Öğr. Üyesi ÖZLEM KURT	
KONUŞMANIN BİREYSELLİĞİNİ SAĞLAYAN SÖZDİZİMSEL DÜZEYDEKİ DİL BİRİMLERİNİN DİLBİLİMSEL PRAGMATİK DOĞASI	139
LINGUISTICAL PRAGMATIC NATURE OF LANGUAGE UNITS AT THE SYNTACTIC LEVEL THAT PROVIDE THE INDIVIDUALITY OF SPEECH	139
MUHABBAT SOTVOLDİEVNA MADAMİNOVA	
İNGİLİS SİYASİ DİSKURSUNDA İŞLƏNƏN FRAZEOLÖJİ VAHİDLƏRİN FUNKSİYALARI	140
SEVİL VƏZİRXAN VƏLİYEV	
XORYAT DEYİŞMƏLƏRİ	141
FİL.Ü.F.D., DOS. LƏMAN SÜLEYMANOVA	
NAR AĞACI ROMANINDA KURGU ZEMİNİ OLARAK 'MUHACİRLİK'	142
Doç. Dr. CANAN OLPAK KOÇ, AYLIN YALÇIN	
MARK TWAIN'İN HUCKLEBERRY FINN ADLI ESERİNDE SÖMÜRGEÇİLİK KAVRAMININ İNCELENMESİ	143
Dr. Öğr. Üyesi MURAT KARAKOÇ	
16.-19. YÜZYILLARDA OSMANLI İMPARATORLUĞU İLE TÜRKİSTAN DEVLETLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ÖZBEK TARİHYAZIMI	144
FARRUKH RAZAKOV	
20. YÜZYILDA HAZIRLANMIŞ İKİ FATİH ALBÜMÜNDE BULUNAN FATİH PORTRERLERİ	145
Doç. MESUDE HÜLYA DOĞRU	
KADININ NESNELEŞMESİNİ RADİKAL FEMİNİZM DOĞRULTUSUNDA ANGELA CARTER'İN KANLI ODA ESERİNDE OKUMAK	147
Dr. Öğr. Üyesi MURAT KARAKOÇ	
TÜRK DEVLETLERİ TEŞKİLATI ÇERÇEVESİNDE KÜLTÜREL VE EĞİTSEL İŞBİRLİĞİ ('TÜRK EDEBİYATININ İNCİLERİ' ÖRNEĞİ)	148
DOSTONJON TOJİYEV	
DİL VE ZİHNİYET ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ARKA PLANINDA DİLSEL BİLİNCİN ANALİZİ	149
ELNARA AHMADOVA	
RUSYA'DAKİ TÜRK ESİRLERİ İÇİN BASTIRILAN BİR İLAN	151
Doç. Dr. GENÇ OSMAN GEÇER	
TÜRK DİLLERİNİN ÖĞRETİMİNDE İLETİŞİMSEL YAKLAŞIM	153
PROF. DR. KUSMANOVA KULZHİBEK ASKENOVNA	
KAZAKİSTAN CUMHURİYETİ'NDE İNSAN POTANSİYELİNİ KULLANMANIN ETKİNLİĞİ	154
AİNAGUL ZHAPAROVA, PROF. DR. ELENA SİTNİKOVA	
MODERN ROMAN VE POSTMODERN ROMAN ARASINDA BİÇİMBİLİMSEL BİR KARŞILAŞTIRMA	155
Dr. Öğr. Üyesi OKAN ÖZKARA	
SU KAYNAKLARININ YANLIŞ KULLANIMININ TRAJİK SONUÇLARI VE ÇÖZÜMLERİ	157
PHD. NARGİZA KAMOLOVA	
ҚҰРАННЫҢ КӨНЕ ТҮРІК ТІЛІНДЕГІ АУДАРМАСЫ ЖӘНЕ ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕГІ АУДАРМАДАҒЫ ҰҚСАС СӨЗДЕР	159
САЙПУЛЛА МОЛЛАҚАНАҒАТҰЛЫ	
4.SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ OLAYA DAYALI METİNLERİN ÇOCUK EDEBİYATINDA KARAKTER GELİŞTİRME BAĞLAMINDA İNCELENMESİ	160
Doç.Dr. BORA BAYRAM, SEVAL ÇOBAN, OSMAN ÖZBEYAZ, BEDİRHAN GEÇKİL	
ТҮРКІЯНЫҢ ОРТАЛЫҚ АЗИЯДАҒЫ СЫРТҚЫ САЯСАТЫНЫҢ СТРАТЕГИЯЛЫҚ ВЕКТОРЫ	162
САПАНОВ САЙПУЛЛА ЖУМАБАЕВИЧ	
TÜRKÇE ÖĞRETMENİ ADAYLARININ OLUŞTURDUKLARI BİLGİLENDİRİCİ METİNLERE YÖNELİK HATA ANALİZİ	163
YUSUF ULUĞ, Doç. Dr. BORA BAYRAM	
HÂL EKLERİNİN BİRBİRİNİN YERİNE KULLANIMININ ÇAĞATAYCA FİİLLERİN DURUM EKLİ TAMLAYICILARININ TESPİTİNE ETKİSİ	164
ARŞ. GÖR. DR. MERVE KOLİKPİNAR	
HÜSEYN NİHAL ATSIZ VE BOZQURDLAR	165
HİCRAN AHMED	
2024-2025 ÖĞRETİM YILINDA OKUTULAN 5. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ METİNLERİN OKUNABİLİRLİK DÜZEYLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME	167
Dr. Öğr. Üyesi YUNUS ŞAKİROĞLU	

BAHTİYAR VAHABZADE VE MİLLİ İDEOLOJİ	168
DOÇ. LEYLA ALLAHVERDİYEVA	
SAÂDET GAZETESİNİN TÜRK BASININDAKİ YERİ, ŞEKİL VE İÇERİK ÖZELLİKLERİ (1886-1911)	169
DOÇ. DR. MEVLÜT GÜLMEZ	
TARİK GAZETESİNİN TÜRK BASININDAKİ YERİ, ŞEKİL VE İÇERİK ÖZELLİKLERİ (1884-1889)	170
DOÇ. DR. MEVLÜT GÜLMEZ	
TÜRKMEN LÂLELERİNDE AİLE	171
DR. ÖĞR. ÜYESİ TUĞBA BAYRAKDARLAR	
R.N.GÜNTEKİN'İN "BİR KADIN DÜŞMANI" VE S. DERVİŞ'İN "KARA KİTAP"INDA GÜZELLİK ÇİRKİNLİK İKİLEMİ	172
DOÇ. DR. EŞQANE BABAYEVA	
AZƏRBAYCAN ƏRAZISINDƏ OLAN ZƏNGİLƏN RAYONUNUN TOPONİMLƏRİ	174
GÜNAY İMAMELİYEVA	
ƏLİ KƏRİM POEZİYASINDA BƏDİİ ASSOSİATİVLİK	175
DOÇ. DR. DƏYANƏT CÜMƏNOV	
KAZAKLARDA KURŞUN DÖKME GELENEĞİ ÜZERİNE	176
AKMARAL SABİTOVA	
BƏXTİYAR VAHABZADƏ ŞEİRLƏRİNİN DİL VƏ ÜSLUB XÜSUSİYYƏTLƏRİ	177
DOÇ. DR. AYNURA SAFAROVA	
UYGUR TÜRKLERİNDE	178
DOĞA VE EVRENLE İLGİLİ BİLGİ VE UYGULAMALARIN AKTARIMINDA KADININ ROLÜ	178
DR. KAMİLE SERBEST	
RAUF PARFI'NİN ŞİİRİNDE MELODİ VE MÜZİKALİTENİN İFADESİ	180
DOÇ. DR. GÜLNOZA ORİPOVA	
MİRZƏ ƏLƏKBƏR SABİR ƏDƏBİ İRSİ CƏFƏR XƏNDANIN ƏSƏRLƏRİNDƏ	181
AFAT RAFİYEVA İLYAS	
OYBEK VE TÜRK EDEBİYATI	183
PROF. DR. AKBAR SABİRDİNOV	
19.-21. YÜZYILDA AZERBAIJAN EDEBİYATINDA FARSÇADAN ALINTI KELİMELER	184
VALERİİA KOLOTOVA	
TÜRK DİLLERİNİN EKOLOJİK ORTAMINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER	185
İLAHE MUSAYEVA	
HOLLANDA VE ALMANYA'DA YAŞAYAN TÜRK GÖÇMENLERDE ÖZ BİLDİRİM İLE ÖLÇÜLEN BOY, KİLO VE BEDEN KİTLE İNDEKSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	186
KÜBRA BARAN, PROF. DR. BAŞAK KOCA ÖZER	
AZƏRBAYCAN RƏSSAMLARININ YARADICILIĞINDA "ZƏFƏR" MÖVZUSU	188
EMİL AĞAYEV	
XÜSUSİ TƏHSİL MÜƏSSİSƏLƏRİNDƏ TƏSVİRİ İNCƏSƏNƏT DƏRSLƏRİNİN SAĞLAMLIQ İMKANLARI MƏHDUD UŞAQLARIN REABİLİTASIYASINDA ƏHƏMİYYƏTLİ ROLU	189
İLHAM DADAŞOV	
ABDULHƏMİD SÜLEYMANOĞLU ÇOLPAN'IN 'BUZILGAN O'LKAGA' ŞİİRİ ÜZERİNE BİR ÇÖZÜMLEME	190
ARŞ. GÖR. DR. BAHAR TÜRKYILMAZ	
AZERBAIJAN DİLİNİN HECE ÖZELLİKLERİ	191
MAHİRE RAHTARI	
YASIN GRAVÜRLERE DÖNÜŞÜMÜ:ALİYE BERGER	192
DR. ÖĞR. ÜYESİ GÜLSEREN BUDUMLU İLDEŞ	
MELEK GÜNGÖR'ÜN "ŞAKACI HORTLAK İŞBAŞINDA" ADLI ESERİNİN ÇOCUK KİTAPLARINDA BULUNMASI GEREKEN İÇ VE DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ	193
DR. ÖĞR. ÜYESİ YUNUS ŞAKİROĞLU	
ANKARA TÜRKÜLERİNDE İDEALİZE EDİLMİŞ GÜZELLİĞİN GÖSTERGESİ OLARAK SEVGİLİ TİPOLOJİSİ	194
DR. ÖĞR. ÜYESİ ERDEM AKIN	
İSA HÜSEYNOVUN ƏSƏRLƏRİNDƏ MİFONİMLƏR	196
AYNURA BAGHIROVA	
"TARIXI RASHIDIY" ASARIDAGI MARKAZIY OSIYO GIDRONIMLARINING TURKIY ETIMOLOGIK TAHLILI	197
(XVI ASR 1-YARMI)	197
GUZAL XİDİROVA	
ALISHER NAVOI'NIN NA'T GAZELLERİ HAKKINDA	198
BOZOROVA NASİBA PULOTJONOVNA	
AZERBAIJAN RESSAMLARININ RESSAMLARININ YARATICILIĞINDA "ZƏFƏR" MÖVZUSU	199

EMİL AĞAYEV	
ГЕНДЕРЛІК БІЛІМ БЕРУДІҢ ТАРИХИ ДАМУ ҮДЕРІСІ _____	200
ПРОФЕССОР ЖАРКЫНБИКЕ СҮЛЕЙМЕНОВА, ПРОФЕССОР ЖАЗИРА АГАБЕКОВА	
YENİ TİPTAKİ ALİŞER NAVİY YAZARLIK KORPUSUNUN YAPISI VE KOMPOZİSYONU _____	201
DR. MANZURA ABJALOVA, MAFTUNA SOBİROVA	
КАНРАМАНІН ПСІКОЛОГІСІНІ ОРТАҢА ҢІКАРМАДА САНАТСАЛ ДЕТАҢІН РОЛҮ _____	202
GAFUROVA DİLOBAR G'AYRATAЛІҢEVNA	
ÇOCUK ŞİİRİNDE SANATSAL İMAJ VE BECERİ _____	203
GULNOZA VOXİDJONOVNA ABDULLAYEVA	
KAZAKİSTAN'DA YÜKSEK ÖĞRETİM SİSTEMİ VE KHALEL DOSMUHAMEDOV ATYRAU ÜNİVERSİTESİ АКАДЕМİK HAREKETLİLİĞİ _____	204
TANATAR ASHIROV	
TARANÇİLER ÜZERİNE N.N.PANTUSOV'UN АРАŞТИRМАЛАРИ 2: BAKŞI DUALARI _____	205
PROF. DR. АDEM ÖGER	
TARANÇİLERDE POTA OYUNU VE HALK KOŞAKLARI _____	206
PROF. DR. АDEM ÖGER	
TÜRKOLOG V. G. EGOROV'UN (1880-1974) ÇUVAŞ DİLİ АРАŞТИRМАЛАРИNDAKİ YERİ VE ÖNEMİ _____	207
DR. ÖĞR. ÜYESİ FEGANİ BEYLER	
14. – 19. YÜZYILLARI ARASINDA OSMANLI İDARESİNİN PRİZREN'DE YÜKSEK ÖĞRENİM ALANINDAKİ FAALİYETLERİ ____	209
DR. TANER GÜÇLÜTÜRK	
XIX-XX ҒАСЫРДА ҚАЗАҚ ДАЛАСЫНДА ДІНІ БІЛІМ АЛУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ _____	210
YERNAR ABZALOV	
TÜBİTAK MERAKLI MİNİK DERGİSİNİN SÖZ VARLIĞI АÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ _____	211
DOÇ. DR. BEKİR DİREKÇİ, ÖĞR. GÖR. MERT ÇAKIR	

SEMPOZYUM KURULLARI

Sempozyum Başkanları

Prof. Dr. Necati DEMİR Gazi Üniversitesi Öğretim Üyesi Türklerin Dünyası Enstitüsü Başkanı

Prof. İdrissov Salamat Nurmuhanolı H. Dosmuhamedov Atırov Üniversitesi Rektörü

Düzenleme Kurulu Başkanları

Prof. Dr. Adem ÖGER Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Öğretim Üyesi

Doç. Dr. Berker KURT Akdeniz Üniversitesi Öğretim Üyesi

Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. Mahmut ÇELİK

Dr. Öğr. Üyesi Celal Can ÇAKMAKCI

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet AYTAÇ

Dr. Mustafa Latif EMEK

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Öğretim Üyesi

Prof. Dr. Erdoğan ALTINKAYNAK Ardahan Üniversitesi

Prof. Dr. Turgut TOK Pamukkale Üniversitesi

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Adem ÖGER *Nevşehir Hacı Bektaş Üniversitesi

Prof. Dr. Alla Levitskaia Komrat *Devlet Üniversitesi Ekonomi Bölümü

Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ*Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Prof. Dr. Bahar GÜNEŞ *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Prof. Dr. Benedek PERI *Budapeşte ELTE Üniversitesi Türkoloji Bölümü

Prof. Dr. Bülent AKSOY *Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Cavit YEŞİLYURT *Atatürk Üniversitesi

Prof. Dr. Diana Nikoglo*Moldova Kültürel Miras Enstitüsü

Prof. Dr. Enderhan KARAKOÇ *Selçuk Üniversitesi

Prof. Dr. Erkan YEŞİLTAŞ *Cumhuriyet Üniversitesi

Prof. Dr. Fatih ÖZEK *Fırat Üniversitesi

Prof. Dr. İsmail KIVRIM *Necmettin Erbakan Üniversitesi

Prof. Dr. Jale GARİBOVA *Azerbaycan Diller Üniversitesi

Prof. Dr. Kemalettin DENİZ *Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Konstantin TAVŞANCI *Komrat Devlet Üniversitesi Ekonomi Fakültesi

Prof. Dr. Kürşat ÖNCÜL *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Prof. Dr. Mahmut ÇELİK *Gotse Delçev Üniversitesi /Kuzey Makedonya

Prof. Dr. Mehmet ÖZMENLİ *Giresun Üniversitesi

Prof. Dr. Mutlu DEVECİ *Fırat Üniversitesi

Prof. Dr. Paki KÜÇÜKER *Sakarya Üniversitesi

Prof. Dr. Ramazan GAFARLI *Azerbaycan Milli İlimler Akademisi

Prof. Dr. Sergey ZAHARİA * Komrat Devlet Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Sultan Murat TOPÇU *Erciyes Üniversitesi

Prof. Dr. Türker KURT *Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Ufuk KARAKUŞ *Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Zeki BOYRAZ *İnönü Üniversitesi

Doç. Dr. Ahmet KAYASANDIK *Abdullah Gül Üniversitesi

Doç. Dr. Berker KURT *Akdeniz Üniversitesi

Doç. Dr. Georgi SULT * Komrat Devlet Üniversitesi

Doç. Dr. Gül Banu DUMAN *Bülent Ecevit Üniversitesi

Doç. Dr. Gülbehrem MOLOTOVA *Suleymenov Şarkiyat Enstitüsü / Kazakistan

Doç. Dr. Güllü KARANFİL * Komrat Devlet Üniversitesi

Doç. Dr. Irina POKROVSKA *Taras Shevchenko Uluslararası Üniversitesi/Ukrayna
 Doç. Dr. İlhan UÇAR *Sakarya Üniversitesi
 Doç. Dr. Liudmila FEDOTOVA *Komrat Devlet Üniversitesi / Moldova
 Doç. Dr. Mehmet Ali EROĞLU *Akdeniz Üniversitesi
 Doç. Dr. Mehmet Necati CİZRELİOĞLULARI *Kıbrıs İlim Üniversitesi
 Doç. Dr. Mevlüt GÜLMEZ *Akdeniz Üniversitesi
 Doç. Dr. Murat KARATAŞ *Abdullah Gül Üniversitesi
 Doç. Dr. Oksana SORONİKA *Çuvaş Devlet Üniversitesi / Çuvaşistan
 Doç. Dr. Onur BEKİROĞLU *Ondokuz Mayıs Üniversitesi
 Doç. Dr. Onur TAYDAŞ *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
 Doç. Dr. Osman YILDIZ *Kıbrıs İlim Üniversitesi / KKTC
 Doç. Dr. Qaliba HACİYEVA *Nahcivan Devlet Üniversitesi
 Doç. Dr. Remzi AYDIN *Erciyes Üniversitesi
 Doç. Dr. Selçuk Kürşad KOCA *Sakarya Üniversitesi
 Doç. Dr. Selman ABLAK *Cumhuriyet Üniversitesi
 Doç. Dr. Segheyi ZAHARİA * Komrat Devlet Üniversitesi
 Doç. Dr. Sofya Sulak *M. V. Marunovic Adına Bilim-Araştırma Merkezi
 Doç. Dr. Svetlana İgorevna Cenova *Komrat Devlet Üniversitesi Ekonomi Fakültesi
 Doç. Dr. Tudora ARNAUT *Taras Shevchenko Üniversitesi / Ukrayna
 Doç. Dr. Ümit EKER *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
 Doç. Dr. Costati TAVŞANJİ * Komrat Devlet Üniversitesi
 Doç. Dr. İvanna Bankova * Komrat Devlet Üniversitesi
 Doç. Dr. Liubov Çimpoeş * Komrat Devlet Üniversitesi
 Doç. Dr. Liudmila Kior * Komrat Devlet Üniversitesi
 Doç. Dr. Liudmila Neikovcena * Komrat Devlet Üniversitesi
 Doç. Dr. Liudmila TODORİÇ * Komrat Devlet Üniversitesi
 Doç. Dr. Maria KARABET* Komrat Devlet Üniversitesi
 Doç. Dr. Oksana CURTEVA * Komrat Devlet Üniversitesi
 Doç. Dr. Serhgey CARA * Komrat Devlet Üniversitesi
 Doç. Dr. Sofia SULAC * Komrat Devlet Üniversitesi
 Doç. Dr. Svetlana GENOVA * Komrat Devlet Üniversitesi
 Dr. Ivanna BANKOVA * Komrat Devlet Üniversitesi Gagavuz Filolojisi Ana Bilim Dalı
 Dr. Öğr. Üyesi Ahmet AYTAÇ *Adnan Menderes Üniversitesi
 Dr. Öğr. Üyesi Celal Can ÇAKMAKCI *Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi
 Dr. Öğr. Üyesi Cengiz KARATAŞ *Yıldırım Bayezit Üniversitesi
 Dr. Öğr. Üyesi Ergun ACAR *Sinop Üniversitesi
 Dr. Öğr. Üyesi Gürkan Fırat SAYLAN *Giresun Üniversitesi
 Dr. Öğr. Üyesi Levent DOĞAN *Trakya Üniversitesi
 Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TATÇI *Gazi Üniversitesi
 Dr. Öğr. Üyesi Olga PIŞNÖHA *Taras Shevchenko Uluslararası Üniversitesi/Ukrayna
 Dr. Öğr. Üyesi Galina MUTAF *Komrat Devlet Üniversitesi Gagavuz Filolojisi Ana Bilim Dalı
 Yrd. Doç. Dr. Hayrettin PARLAKYILDIZ *Kıbrıs İlim Üniversitesi / KKTC
 Dr. Maria Alexandrovna KARABET *Komrat Devlet Üniversitesi Ekonomi Fakültesi
 Dr. Murat SARIBAŞ *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
 Dr. Petri Paşalı * Komrat Devlet Üniversitesi
 Dr. Mustafa Latif EMEK
 Öğretim Üyesi Kyurkchu Vitaliy İvanoviç* Komrat Devlet Üniversitesi Ekonomi Fakültesi
 Yazar/Tarihçi Stepan Bulgar Gagavuz Yeri Özerk Bölgesi-Moldova
 Saypulla Mollakanağatılı *H. Dosmuhamedov Atrav Üniversitesi

Sempozyum Programı

24.10.2024 / Perşembe		
AÇILIŞ		
08.50 09.30	Doç. Dr. Berker KURT <i>Düzenleme Kurulu Başkanı</i>	8. Uluslararası Türklerin Dünyası Sosyal Bilimler Sempozyumu'na Dair
	Prof. Dr. Adem ÖGER <i>Düzenleme Kurulu Başkanı</i>	Açılış Konuşması
	Prof. İdrissov Salamat Nurmuhanlı <i>H. D. Atıray Üniversitesi Rektörü</i>	Açılış Konuşması
	Prof. Dr. Necati DEMİR <i>Türklerin Dünyası Enstitüsü Başkanı</i>	Açılış Konferansı İSKİTLER / SAKALAR'IN COĞRAFYASI

1. OTURUMLAR 24.10.2024 / Perşembe

SALON 1		Oturum Başkanı:	Prof.Dr. Elçin İBRAHİMOV
1.	09.30	Prof.Dr. Elçin İBRAHİMOV	TÜRK DÜNYASINDA ALFABE TARTIŞMALARI
2.	09.40	Dr. Kemale ELEKBEROVA	TÜRKİYE TÜRKÇESİNDEN AZERBAYCAN KONUŞMA DİLİNE GEÇMİŞ SÖZLER ÜZERİNE
3.	09.50	Böyükxanım EMİNLİ	DİLİN EKOLOGİYASI
4.	10.00	Mancanova Günel RİZVAN Mustafayeva Günay VAQİF	ÜSLUBİ LEKSİKADA SİNONİMLƏR
5.	10.10	Doç. Dr. Leman SÜLEYMANOVA	XORYAT DEYİŞMƏLƏRİ
SALON 2		Oturum Başkanı:	Doç. Dr. Çağdaş YÜKSEL
6.	09.30	Dr. Taner GÜÇLÜTÜRK	14. – 19. YÜZYILLARI ARASINDA OSMANLI İDARESİNİN PRİZREN'DE YÜKSEK ÖĞRENİM ALANINDAKİ FAALİYETLERİ
7.	09.40	Arş. Gör. Dr. Serhat SİPAHİ	TÜRKİYE'NİN KORE SAVAŞI'NA ASKER GÖNDERMESİ VE KOMÜNİST ÖRGÜTLERİN MUHALEFETİ
8.	09.50	Doç. Dr. Çağdaş YÜKSEL	NAPOLYON KARŞISINDA RUSLARIN GERİ ÇEKİLİŞİ VE SAKARYA MEYDAN MUHAREBESİ ÖNCESİNDE MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN SAKARYA'NIN DOĞUSUNA ÇEKİLME KARARI HAKKINDA BİR KARŞILAŞTIRMA
9.	10.00	Dr. Öğr. Üyesi Coşkun KUMRU	DOĞU TÜRKİSTAN'IN KURTULUŞ MÜCADELESİNDE YENİ BİR DÖNEM: 2004 SÜRGÜN HÜKÜMETİ
10.	10.10	Doç.Dr. Hanife ALACA	OSMANLI DEVLETİ İLE BUHARA HANLIĞI ARASINDA ELÇİLER İLE GÖNDERİLEN HEDİYELER (1690-1712)
SALON 3		Oturum Başkanı:	Prof. Dr. Erdoğan ALTINKAYNAK
11.	09.30	Prof. Dr. Erdoğan ALTINKAYNAK	AŞIK İSRAFI'IN HİKAYELERİNDE GÜRCİSTAN VE GÜRCÜLER
12.	09.40	Prof. Dr. Erdoğan ALTINKAYNAK	GAGAVUZ MASALLARINDA BAŞLANGIÇ VE BİTİŞ FORMELLERİ
13.	09.50	Prof. Dr. Kadriye TÜRKAN	KAZAK MASALLARINDA UYKU OLGUSU
14.	10.00	Doç. Dr. Ümit Özgür DEMİRCİ	KUTB'UN HUSRAV U ŞİRİN'İNDEKİ BAZI İBARELER ÜZERİNE
15.	10.10	Arş. Gör. Pervin EYVAZOV	PROF. DR. BEKİR ÇOBANZADE'NİN TÜRKÇENİN LEKSİK SEMANTİK YAPISIYLA İLGİLİ GÖRÜŞLERİ
SALON 4		Oturum Başkanı:	Doç. Dr. I. M. NARZİQULOVNA
16.	09.30	Prof. Dr. Safarova Nigora AKHUNZHANOVNA	СОБМЕННЫЕ АНЕКДОТЫ И ИХ ОСОБЕННОСТИ

17.	09.40	Qodirova Gulrux HAMİDJONOVNA Doç. Dr. Ismoilova Mahsuma NARZİQULOVNA	MATHCAD PROGRAMINDA YİNELEME YÖNTEMİNİ KULLANARAK DENKLEMLERİ ÇÖZME
18.	09.50	Halilov J.N.	ҚАДИМГИ ПОЙКЕНТ ТАРИХИДА ИСЛОМНИНГ ЎРНИ
19.	10.00	PhD Student AKHMEDOVA Shokhista Researcher Parmanova MİRKOMİL	THE STUDY OF THE LIFE AND WORK OF OMON MATJAN IN UZBEK LITERARY STUDIES
20.	10.10	Shamsiyeva Manzura Bababekovna	DİLBİLİMDE PEYZAJ İMGESİNİN ANTROPOSENTRİK ÇALIŞMASI

2. OTURUMLAR 24.10.2024 / Perşembe

SALON 1		Oturum Başkanı:	Prof. Dr. Gıyasettin AYTAŞ
21.	10.30	Prof. Dr. Gıyasettin AYTAŞ	İKİNCİ DÜNYA SAVAŞININ DOĞURDUĞU SOSYAL VE SİYASAL DEĞİŞİMİN TÜRK ROMANINA YANSIMASI
22.	10.40	Doç. Dr. Bekir DİREKÇİ Mert ÇAKIR	TÜBİTAK MERAKLI MİNİK DERGİSİNİN SÖZ VARLIĞI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ
23.	10.50	Dr. Aysun SOYER	KUTB'UN HUSRAV U ŞİRİN'İNDE YANLIŞ ALGILANAN BAZI KELİMELELER ÜZERİNE
24.	11.00	Dr. Öğr. Ü. Okan ÖZKARA	MODERN ROMAN VE POSTMODERN ROMAN ARASINDA BİÇEMBİLİMSEL BİR KARŞILAŞTIRMA
25.	11.10	Doç. Dr. Canan OLPAK KOÇ Aylin YALÇIN	NAR AĞACI ROMANINDA KURGU ZEMİNİ OLARAK 'MUHACİRLİK'
SALON 2		Oturum Başkanı:	Prof. Dr. Cihan ÇAKMAK
26.	10.30	Dr. Öğr. Üyesi Murat KARAKOÇ	KADININ NESNELEŞMESİNİ RADİKAL FEMİNİZM DOĞRULTUSUNDA ANGELA CARTER'IN KANLI ODA ESERİNDE OKUMAK
27.	10.40	Dr. Kamile SERBEST	UYGUR TÜRKLERİNDE DOĞA VE EVRENLE İLGİLİ BİLGİ VE UYGULAMALARIN AKTARIMINDA KADININ ROLÜ
28.	10.50	Doç. Dr. Simge ÜNLÜ Bakr AL-DULAIMI	IRAK'TA KADINLARA YÖNELİK SEMBOLİK ŞİDDET: FACEBOOK ÜZERİNDEN YAYGINLAŞAN TEHDİT ÜZERİNE BİR İNCELEME
29.	11.00	Prof. Dr.Cihan ÇAKMAK	FATİH KERİMİ'NİN ESERLERİNDE KADIN TEMASINA TOPLU BİR BAKIŞ
30.	11.10	Aida ÖZDEMİR	KADIN KARAKTERLER BAKIMINDAN KASIMALI BAYALİNOV'UN ACAR HİKÂYESİ VE SAMİ PAŞAZADE SEZAI'NİN SERGÜZEŞT ROMANININ KARŞILAŞTIRILMASI
SALON 3		Oturum Başkanı:	Prof.Dr. Hakan UŞAKLI
31.	10.30	Gulnoza Voxidjonovna Abdullayeva	ÇOCUK ŞİİRİNDE SANATSAL İMAJ VE BECERİ
32.	10.40	Doç. Dr. Müzeyyen ALTUNBAY	MUZİR NEŞRİYAT KANUNU ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE'DE ÇOCUK YAYINCILIĞINA ELEŞTİREL BİR BAKIŞ
33.	10.50	Prof.Dr. Hakan UŞAKLI	DRAMAYLA DEDE KORKUTTU ANLAMAK
34.	11.00	Dr. Öğr. Üyesi Yunus ŞAKİROĞLU	MELEK GÜNGÖR'ÜN "ŞAKACI HORTLAK İŞBAŞINDA" ADLI ESERİNİN ÇOCUK KİTAPLARINDA BULUNMASI GEREKEN İÇ VE DIŞ YAPI
35.	11.10	Dilarə Rüstəm qızı QULİYEVA	AZƏRBAYCAN DİLİNİN ƏCNƏBİ TƏLƏBƏLƏRƏ ÖYRƏDİLMƏSİ
SALON 4		Oturum Başkanı:	Doç. Dr. Mahsuma ISMOİLOVA

36.	10.30	Shahnoza Ziyamuxamedova	BOBUR G'AZALLARINING MAFTUNKOR LEKSİKASI
37.	10.40	Kurbanov MURODZHAN	"KASHKULİ SALİMİY" ASARI - MA'NAVİY MEROSİMİZ DURDONASI
38.	10.50	Doç. Dr. Mahsuma ISMOILOVA	UZAKTAN EĞİTİM ARAÇLARI
39.	11.00	Manzura Abjalova Maftuna Sobirova	YENİ TİPTAKİ ALİŞER NAVİY YAZARLIK KORPUSUNUN YAPISI VE KOMPOZİSYONU
40.	11.10	PhD Nargiza Kamolova	SU KAYNAKLARININ YANLIŞ KULLANIMININ TRAJİK SONUÇLARI VE ÇÖZÜMLERİ

3. OTURUMLAR 24.10.2024 / Perşembe

SALON 1		Oturum Başkanı:	Prof. Dr. Abdullah KAYA
41.	11.30	Prof. Dr. Abdullah KAYA	X-XIII. YÜZYILLAR ARASINDA TÜRKİSTAN'DAN ANADOLU'YA GÖÇLERİN GENEL BİR DEĞERLENDİRMESİ
42.	11.40	Dr. Sevinc QASIMOVA	UNUDULMAQDA OLAN NOVUZ ADƏT-ƏNƏNƏLƏRİ
43.	11.50	Dr. Akmaral Ospanova	ÇARLIK RUSYA DÖNEMİNDE OSMANLI TÜRKLERİ VE KAZAKLAR ARASINDAKİ SİYASİ İLİŞKİLER (XIX YY. SONU VE XX YY. BAŞLANGICI)
44.	12.00	Dr. Öğr. Üyesi Rövşen MEMMEDOV	AZERBAIJAN EDEBİYATINDA İNSAN KAVRAMI VE ONUN GELİŞİM YÖNLERİ* (1960'LI-1970'LI YILLAR)
45.	12.10	Dr. Öğr. Üyesi Gülşah KADEM	EVLIYA ÇELEBİ SEYAHATNAMESİ'NDE GEÇEN KIPÇAK GRUBU TÜRK DİLLERİ İLE İLGİLİ DİL VERİLERİ
SALON 2		Oturum Başkanı:	Dr. Öğr. Üyesi Ahmet AYTAÇ
46.	11.30	Dr. Öğr. Üyesi Selami İNCE	SİNEMADA NUH TUFANI VE ŞAHMERAN TEMSİLİ
47.	11.40	Dr. Öğr. Üyesi Tuğba BAYRAKDARLAR	TÜRKMEN LÄLELERİNDE AİLE
48.	11.50	Dr. Öğr. Üyesi Ahmet AYTAÇ	ROMANYA BRAŞOV KARA KİLİSE'DE TÜRK TEKSTİLLERİ
49.	12.00	Emil Raul oğlu Ağayev	"VICTORY" THEME IN THE CREATIVITY OF AZERBAIJAN PAINTERS
50.	12.10	Dr. Neslihan KARACAN	METAFORLARIN EVRENSELLİĞİ MÜMKÜN MÜ?
SALON 3		Oturum Başkanı:	Prof. Dr. Saipulla SAPANOV
51.	11.30	Tolkyn ABDRAKHMANOVA	REKLAM METİNLERİNİN İNGİLİZCE'DEN RUSÇA'YA ÇEVİRİSİNDE DENKLİĞİN SAĞLANMASI
52.	11.40	Магистрант Мәдина ЖОРАБЕКОВА	МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ КӨРКЕМ ӘДЕБИЕТКЕ ДЕГЕН
53.	11.50	Riskulbek Didar ZHALKYBAYEVNA	TÜRK HALKLARINDA KUTSAL SAYILARIN SEMBOLİK DEĞERİ
54.	12.00	Kegenbai Mira IMERZHANKYZY	МАҚАЛ - МӘТЕЛДЕР АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ КӨРКЕМ СӨЙЛЕУ ӘДЕБІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ
55.	12.10	Prof. Dr. Saipulla SAPANOV	ТҮРКІЯНЫҢ ОРТАЛЫҚ АЗИЯДАҒЫ СЫРТҚЫ САЯСАТЫНЫҢ СТРАТЕГИЯЛЫҚ ВЕКТОРЫ СТРАТЕГИЧЕСКИЙ ВЕКТОР ЦЕНТРАЛЬНОАЗИАТСКОЙ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ ТУРЦИИ
SALON 4		Oturum Başkanı:	Doç. Dr. Umarova SOHİBA
56.	11.30	Doç. Dr. Umarova SOHİBA	HOREZM EDEBİYAT OKULU, TÜRK HALKLARININ KÜLTÜRÜNÜN AYRILMAZ BİR PARÇASIDIR
57.	11.40	R. RAVSHANOV	THE CUSTOM OF PRESERVING TUG (SHTANDARTS) IN BUKHARA PILGRIMAGE BURIAL GROUNDS

58.	11.50	Madaminova Muhabbat Sotvoldiyevna	KONUŞMANIN BİREYSELLİĞİNİ SAĞLAYAN SÖZDİZİMSEL DÜZEYDEKİ DİL BİRİMLERİNİN DİLBİLİMSEL PRAGMATİK DOĞASI
59.	12.00	Asistan Öğretmen Farrukh Razakov	16.-19. YÜZYILLARDA OSMANLI İMPARATORLUĞU İLE TÜRKİSTAN DEVLETLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ÖZBEK TARİHYAZIMI
60.	12.10	Tojiyev Dostonjon	TÜRK DEVLETLERİ TEŞKİLATI ÇERÇEVESİNDE KÜLTÜREL VE EĞİTSEL İŞBİRLİĞİ ('TÜRK EDEBİYATININ İNCİLERİ' ÖRNEĞİ)

4. OTURUMLAR 24.10.2024 / Perşembe

SALON 1		Oturum Başkanı:	Prof. Dr. Mehmet ÖZMENLİ
61.	12.30	Öğr. Gör. Gökhan HAMZAÇEBİ Prof. Dr. Mehmet ÖZMENLİ	TÜRK KÜLTÜR VE FOLKLOR TARİHİ İÇİNDE DAVUL'UN YERİ
62.	12.40	Prof. Dr. Mehmet ÖZMENLİ Öğr. Gör. Gökhan HAMZAÇEBİ	GEZGİNLER TEBRİZ VE UZUN HASAN
63.	12.50	Sima ŞEFİZADE	"KARABİBİK" ROMAN YOXSA UZUN HEKAYƏ (TÜRKİYƏ ARAŞDIRMASINDA JANR XÜSUSİYYƏTLƏRİ)
64.	13.00	Doç. Dr. Mesude Hülya DOĞRU	20. YÜZYILDA HAZIRLANMIŞ İKİ FATİH ALBÜMÜNDE BULUNAN FATİH PORTELERİ
65.	13.10	Kübra BARAN Prof. Dr. Başak KOCA ÖZER	HOLLANDA VE ALMANYA'DA YAŞAYAN TÜRK GÖÇMENLERDE ÖZ BİLDİRİM İLE ÖLÇÜLEN BOY, KİLO VE BEDEN KİTLE ENDEKSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ
SALON 2		Oturum Başkanı:	Doç. Dr. Bünyamin SARIKAYA
66.	12.30	Doç. Dr. Emine BALCI Belkis ERGÜN	WEB 2 ARAÇLARININ İLKOKUL DÜZEYİNDE KÜLTÜREL DEĞERLERİN TANITIMI AMAÇLI KULLANIMI: YUNUS EMRE ÖRNEĞİ
67.	12.40	Doç. Dr. Bünyamin SARIKAYA	TÜRKÇE ÖĞRETMENİ ADAYLARININ YAPAY ZEKÂ OKURYAZARLIK BECERİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA
68.	12.50	Dr. Öğr. Üyesi Yunus ŞAKİROĞLU	2024-2025 ÖĞRETİM YILINDA OKUTULAN 5. TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ METİNLERİN OKUNABİLİRLİK DÜZEYLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME
69.	13.00	Dr. Öğr. Üyesi Dursun DEMİR	2019 VE 2024 ORTAOKUL TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARINDAKİ 5. SINIF OKUMA BECERİSİ ÖĞRENME ÇIKTILARININ KARŞILAŞTIRILMASI
70.	13.10	Dr. Öğr. Üyesi Yelda KÖKÇÜ Gülhan AKALAY	5. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABINDA YER ALAN YAZMA ETKİNLİKLERİNİN YARATICI YAZMA BAĞLAMINDA İNCELENMESİ
SALON 3		Oturum Başkanı:	Prof. Dr. Z. SULEIMENOVA
71.	12.30	Prof. Dr. Zharkynbike SULEIMENOVA Ass. Prof. Dr. Zhazira Agabekova	ГЕНДЕРЛІК БІЛІМ БЕРУДІҢ ТАРИХИ ДАМУ ҮДЕРІСІ
72.	12.40	Tursun E.K., Kasimbekov A.K.	ӨЗБЕК ТІЛІ ҚЫПШАҚ ДИАЛЕКТИСІНІҢ ЭТНОМӘДЕНИ ЛЕКСИКАСЫ
73.	12.50	Meirambekkyzy Dinara	"MODERN MEDIA AND LANGUAGE: HOW STREAMING AND INTERACTIVE PROGRAMS AFFECT CHILDREN'S SPEECH DEVELOPMENT"

74.	13.00	Сатбекова Айгүл Ахметқызы	ҚАЗАҚ ТІЛІН МӘТІН АРҚЫЛЫ ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ
75.	13.10	Dr. Yalçın YURDAKUL	AFGANİSTAN COĞRAFYASINDA ÖZBEK VARLIĞI İLE AFGANİSTAN ÖZBEK TÜRKÇESİNDE DİL İÇİ VE DİL DIŞI ETKİLER
SALON 4		Oturum Başkanı:	Doç. Dr. Azer MUSTAFAYEV
76.	12.30	Doç. Dr. Azer MUSTAFAYEV Doç. Dr. Zeynaddin SHABANOV	DEVLETÇİLİĞİN GELİŞİMİNDE ÖNEMLİ BİR YÖN OLARAK SOSYAL POLİTİKA
77.	12.40	Aida TEYMUROVA	KAFKASYA ARNAVUTLUK'UNUN BATI SINIRLARI SORUNU
78.	12.50	Öğr. Dr. Ramil BAYRAMOV	TÜRK DÜNYASINDA AYRIMLAR VEYA AYRIMLARIN TÜRK DÜNYASI
79.	13.00	Sevil Vəliyeva	İNGİLİS SİYASİ DİSKURSUNDA İŞLƏNƏN FRAZEOLÖJİ VAHİDLƏRİN FUNKSİYALARI
80.	13.10	Leyla Allahverdiyeva	BAHTİYAR VAHABZADE VE MİLLİ İDEOLOJİ

5. OTURUMLAR 24.10.2024 / Perşembe

SALON 1		Oturum Başkanı:	Prof.Dr. Akbar SABİRDİNOV
81.	13.30	Doç. Gulnoza Oripova	RAUF PARFI'NİN ŞİİRİNDE MELODİ VE MÜZİKALİTENİN İFADESİ
82.	13.40	Prof.Dr. Akbar SABİRDİNOV	OYBEK VE TÜRK EDEBİYATI
83.	13.50	Guzal Rustam qizi Xidirova	THE TURKISH ETYMOLOGICAL ANALYSIS OF CENTRAL ASIAN HYDRONYMS IN “TARİHİ RASHİDİ” (THE 1 ST HALF OF THE XVI TH CENTURY)
84.	14.00	Bozorova Nasiba Polotjonovna	ALİŞER NAVOI'NİN NA'T GAZELLERİ HAKKINDA
85.	14.10	Gafurova Dilobar G'ayrataliyevna	KAHRAMANIN PSİKOLOJİSİNİ ORTAYA ÇIKARMADA SANATSAL DETAYIN ROLÜ
SALON 2		Oturum Başkanı:	Prof.h.c Mehmet Şükrü GÜZEL
86.	13.30	Prof h.c Mehmet Şükrü GÜZEL	BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SÖZLEŞMESİ'NE GÖRE KUDÜS ŞEHRİNİN UNUTULMUŞ HUKUKİ STATÜSÜ
87.	13.40	A. Zhaparova Prof. Dr. E. S. Sitnikova	KAZAKİSTAN CUMHURİYETİ'NDE İNSAN SERMAYESİNİN KULLANIMININ ETKİNLİĞİ
88.	13.50	Dr. Oleksandr VERETILNYK	THE ROLE OF TURKEY IN THE INTERNATIONALİZATION OF THE ARMED CONFLICT IN SOMALIA
89.	14.00	Derya SOYSAL	KAZAKİSTAN VE AVRUPA BİRLİĞİ (AB) ARASINDAKİ İLİŞKİLER RELATIONS BETWEEN KAZAKHSTAN AND THE EUROPEAN UNION (EU)
90.	14.10	Doç. Dr. Genç Osman GEÇER	RUSYA'DAKİ TÜRK ESİRLERİ İÇİN BASTIRILAN BİR İLAN
SALON 3		Oturum Başkanı:	Dr. Öğr. Üyesi Fegani BEYLER
91.	13.30	Коммуникативный Кульжибек Кусманова	TÜRK DİLLERİNİN ÖĞRETİMİNDE İLETİŞİMSEL YAKLAŞIM
92.	13.40	Bilim Uzmanı Saipulla Mollakanagatuly	UR'AN'IN ESKİ TÜRKÇE TERCÜMESİ VE KAZAKÇA TERCÜMESİNDEKİ BENZER KELİMELE
93.	13.50	Akmaral SABİTOVA	KAZAKLARDA KURŞUN DÖKME GELENEĞİ ÜZERİNE
94.	14.00	Dr. Öğr. Üyesi Fegani BEYLER	TÜRKOLOG V. G. EGOROV'UN (1880-1974) ÇUVAŞ DİLİ ARAŞTIRMALARINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ

95.	14.10	Öğr. Gör. Görevlisi Onur ÇETİN Öğr. Gör. Abdurrahim YILDIZ	YABANCI SEYYAHLARIN TANIKLIĞIYLA OSMANLI HALKINDA GEÇİŞ RİTÜELLERİ
SALON 4		Oturum Başkanı:	Prof. Dr. Vedi AŞKAROĞLU
96.	13.30	Prof. Dr. Vedi AŞKAROĞLU	ATAERKİL DÜZENİN KATI KODLARI İÇİNDE EDNA'NIN UYANIŞI
97.	13.40	Prof. Dr. Vedi AŞKAROĞLU	BYRON'IN KAHRAMANI VE ROMANTİZMDEKİ YERİ
98.	13.50	Dr. Öğr. Üyesi Murat KARAKOÇ	MARK TWAIN'IN HUCKLEBERRY FINN'İN MACERALARI ADLI ESERİNDE SÖMÜRGEÇİLİK KAVRAMININ İNCELENMESİ
99.	14.00	Arş. Gör. Dr. Bahar TÜRKYILMAZ	ABDULHAMİD SÜLEYMANOĞLU ÇOLPAN'IN 'BUZILGAN O'LKAGA' ŞİİRİ ÜZERİNE BİR ÇÖZÜMLEME
100.	14.10	Doç. Dr. Canan OLPAK KOÇ	YER DEMİR GÖK BAKIR'DA MİTİNİ KURGULAYAN KARAKTERLER

6. OTURUMLAR 24.10.2024 / Perşembe

SALON 1		Oturum Başkanı:	Prof. Dr. Ali Osman ÖZTÜRK
101.	14.30	Prof. Dr. Ali Osman ÖZTÜRK Doç. Dr. Ayşe ARSLAN ÇAVUŞOĞLU	EDEBİYAT METNİ TERCİHLERİNDE ÖĞRENCİLERİN BİLİŞSEL VE DUYUŞSAL GEREKÇELERİ. ALMANCA ÖĞRETMENLİĞİ ÖĞRENCİLERİ ÖRNEKLEMİNDE NİTEL BİR ARAŞTIRMA
102.	14.40	Sevil İREVANLI	BALKANLAR'DA TÜRKÇE EĞİTİMİN YOK EDİLMESİNDE STALİN'İN GİZLİ PLANLARI
103.	14.50	Doç. Dr. Bora BAYRAM Seval ÇOBAN Osman ÖZBEYAZ Bedirhan GEÇKİ	4. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ OLAYA DAYALI METİNLERİN ÇOCUK EDEBİYATINDA KARAKTER GELİŞTİRME BAĞLAMINDA İNCELENMESİ
104.	15.00	Yusuf ULUĞ Doç. Dr. Bora BAYRAM	TÜRKÇE ÖĞRETMENİ ADAYLARININ OLUŞTURDUKLARI BİLGİLENDİRİCİ METİNLERE YÖNELİK HATA ANALİZİ
105.	15.10	Dr. Öğr. Üyesi Gülmira OSPANOVA	SIVAS AĞIZLARI İLE KAZAK TÜRKÇESİNDEKİ FONETİK ORTAKLIKLAR
SALON 2		Oturum Başkanı:	Doç. Dr. Engin ÇELEBİ
106.	14.30	Prof.Dr. Burçin BOZDOĞANOĞLU Arş. Gör. Ayşegül YÜCEL	VERGİ YARGISINDA PARASAL SINIR KAVRAMI VE 7524 SAYILI KANUN KAPSAMINDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ
107.	14.40	Doç. Dr. Ülkü MAZMAN İTİK	ÖZEL HASTANELERDE FİNANSAL PERFORMANS ANALİZİ: BORSA İSTANBUL'DA FAALİYET GÖSTEREN BİR ÖZEL HASTANEDE ARAŞTIRMA
108.	14.50	Doç. Dr. Ülkü MAZMAN İTİK Doç Dr Seval ELDEN ÜRGÜP	KARBON MUHASEBESİ; DÜNYA VE TÜRKİYE AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME
109.	15.00	Doç. Dr. Engin ÇELEBİ	TOPLUMSAL KİMLİK İMAJI VE HALKLA İLİŞKİLER
110.	15.10	Doç.Dr. Mehmet BÖLÜKBAŞI	CÂHİLİYE ARAPLARINDA BİR FAL ÇEŞİDİ OLAN REML
SALON 3		Oturum Başkanı:	Prof. Dr. Kemal POLAT
111.	14.30	Tanatar Ashirov	INTERNATIONAL RELATIONS SYSTEM IN HIGHER EDUCATION OF KAZAKHSTAN AND ACADEMIC MOBILITY PROGRAMS OF KHALEL DOSMUKHAMEDOV ATYRAU UNIVERSITY (ATYRAU, KAZAKHSTAN)

112.	14.40	Yernar ABZALOV	XIX-XX FASYRDA QAZAQ DALASYINDA DİNİ BİLİM ALUDYH EREKŞELİKTEPİ
113.	14.50	Yard. Doç.Dr. Baktybek ISAKOV	KIRGIZ BOY SİSTEMİ: TARİHİ GÖÇLER VE SÜLALE KARIŞIMI
114.	15.00	Prof. Dr. Kemal POLAT Hakan ERCAN	KAZAKİSTAN, KIRGIZİSTAN VE TÜRKİYE'DE ASKER UĞURLAMA TÖRENİ
115.	15.10	Emil AĞAYEV	AZƏRBAYCAN RƏSSAMLARININ YARADICILIĞINDA "ZƏFƏR" MÖVZUSU
SALON 4		Oturum Başkanı:	Doç. Dr. Emine BALCI
116.	14.30	Doç. Dr. Emine BALCI Büşra KARAÇİZMELİ	2024 TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ İLKOKUL 1. SINIF TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI HAKKINDA ÖĞRETMEN VE VELİLERİN GÖRÜŞLERİ
117.	14.40	Dr. Ramazan ERYILMAZ	İKİNCİ VE YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE ELEKTRONİK SINAVLAR
118.	14.50	Kübra Sena GENÇ Dr. Öğr. Üyesi Yelda KÖKÇÜ	ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN YARATICI YAZMA BECERİLERİNİ GELİŞTİRMEYE YÖNELİK ETKİNLİK ÖRNEKLERİ
119.	15.00	Doç. Dr. Bircan EYÜP Nurcan BALCI Gonca AĞCA GEZER	TÜRKÇE ÖĞRETMENLERİNİN 21. YÜZYIL BECERİLERİNİ ÖĞRETMeye İLİŞKİN ÖZ YETERLİKLERİ
120.	15.10	Dr. Öğr. Üyesi Özlem KURT	YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇENİN ÖĞRETİMİ DERS MATERYALLERİNDE YER ALAN ETKİLEŞİMLİ UYGULAMALARIN İNCELENMESİ: YEDİ İKLİM ÖRNEĞİ

7. OTURUMLAR 24.10.2024 / Perşembe

SALON 1		Oturum Başkanı:	Doç. Dr. Gül Banu DUMAN
121.	15.30	Doç. Dr. Gül Banu DUMAN Dr. Aray MUKAZHANOVA	TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE PODCASTLERİN TEMEL DİL BECERİLERİNE ETKİSİ
122.	15.40	Dr. Aray MUKAZHANOVA Doç. Dr. Gül Banu DUMAN	DİL ÖĞRETİMİNDE KÜLTÜREL ÖGELERİN ÖNEMİ
123.	15.50	Doç. Dr. Bünyamin SARIKAYA Bilim Uzmanı Öğretmen Nihat KAVAN	ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN GÖÇMEN ALGILARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA
124.	16.00	Arş. Gör. Arzu CANTÜRK Prof. Dr. Selahattin KAYMAKCI	SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA TÜRK DÜNYASI: 2005, 2018 VE 2024 PROGRAMLARINA İLİŞKİN BİR İNCELEME
125.	16.10	Doç. Dr. Bircan EYÜP Gonca AĞCA GEZER	TÜRKÇE ÖĞRETMENLERİNİN BİLGİ OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ
126.	16.20	Şeker MEMMEDOVA	AZERBAIJAN, TÜRKİYE VE TÜRKMEN TÜRKÇESİNDEKİ ORTAK DEYİMLER
SALON 2		Oturum Başkanı:	Doç. Dr. Muhittin TURAN
127.	15.30	Dr. Öğr. Üyesi Erdem AKIN	ANKARA TÜRKÜLERİNDE İDEALİZE EDİLMİŞ GÜZELLİĞİN GÖSTERGESİ OLARAK SEVGİLİ TİPOLOJİSİ
128.	15.40	Dr. Öğr. Üyesi Gülseren BUDUMLU İLDEŞ	YASIN GRAVÜRLERE DÖNÜŞÜMÜ: ALİYE BERGER
129.	15.50	Doç. Dr. Muhittin TURAN	XVII. YÜZYIL DİVAN ŞAİRLERİNDEN AKSARAYLI HASAN RİZÂ'NİN KÂN-I MAÂNÎ ADLI FARŞÇA-TÜRKÇE MANZUM SÖZLÜĞÜNÜN YENİ BİR NÜSHASI

130.	16.00	Doç.Dr. Mehmet BÖLÜKBAŞI	ARAPÇA'DAN BATI DİLLERİNE GEÇEN BAZI TERİMLER VE KELİMELE
131.	16.10	Arş. Gör. Dr. Merve KOLİKPİNAR	HAL EKLERİNİN BİRBİRİNİN YERİNE KULLANIMININ ÇAĞATAYCA FİİLLERİN DURUM EKLI TAMLAYICILARININ TESPİTİNE ETKİSİ
SALON 3		Oturum Başkanı:	Doç. Dr. Meleyke MEMMEDOVA
132.	15.30	Lala HAMZAYEVA	THEOLINGUISTICS AS THE FIELD OF THE LINGUISTICS
133.	15.40	Mətanət MƏHƏRRƏMOVA	KOQNİTİV DİLÇİLİK-YENİ FƏNLƏRARASI BİLİK SAHƏSİ KİMİ COGNITIVE LINGUISTICS AS A NEW INTERDISCIPLINARY FIELD OF KNOWLEDGE
134.	15.50	Zeynep ASKEROVA	ZAMAN KAVRAMI VƏ MODERN MEDYADAKI YANSIMASI
135.	16.00	Doç. Dr. Meleyke MEMMEDOVA	AZERBAIJAN VE ANADOLU` DAN IRAK TÜRKMEN FOLKLORUNA HALK KÜLTÜRÜNDE DOĞUM ÖNCESİ YAPILAN RİTÜELLER
136.	16.10	Qara ƏHMƏDOV	ƏBDÜRRƏHİM BƏY HAQVERDİYEVİN "XORTDANIN CƏHƏNNƏM MƏKTUBLARI" ƏSƏRİNDƏ DİNİ MİFOLOJİ TERMİNOLOGİYƏ
137.	16.20	Mətanət AĞASIYEVA	XINALIQ DİLİNDƏ SAY SİSTEMİ NUMBER SYSTEM IN KHİNALIG LANGUAGE
SALON 4		Oturum Başkanı:	Abbas EGHBALMEHRAN
138.	15.30	Mohammad Reza ALAM Abbas EGHBALMEHRAN	İRAN-OSMANLI İLİŞKİLERİNDE OCH KELİSA (ECHMİADZİN) UNVANININ TARİHİ KAYNAKLARA DAYALI OLARAK İNCELENMESİ
139.	15.40	Ali BAHRANİPOUR Abbas EGHBALMEHRAN	AŞIKLAR'IN EDEBİYAT VE MÜZİĞİNİN TÜRKÇE KONUŞAN HALKLAR ARASINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ
140.	15.50	Abbas EGHBALMEHRAN Fatemeheghbal MEHRAN Fatemeh HADİDİ	THE ROLE OF TURKISH LANGUAGE GOVERNMENTS IN THE DEVELOPMENT OF CULTURE AND CIVILIZATION (CASE STUDY OF THE SELJUK GOVERNMENT)
141.	16.00	Abbas EGHBALMEHRAN Zahra EGHBALMEHRAN Parasto EGHBALMEHRAN	TİMURLU HÜKÜMETİNİN TİBBİ İLERLEMEDEKİ ROLÜNÜN İNCELENMESİ
142.	16.10	Maryam Mafi Abbas EGHBALMEHRAN	İRAN KÜLTÜR VE MEDENİYETİNİN GELİŞMESİNDE SULTAN HÜSEYİN BAYKRA TİMURİ'NİN ROLÜ
143.	16.20	Doç. Dr. Naile ASKER	GÜNEYBATI KAFKASYA` DA AKÇA/AĞCA TOPONİMİNİN YAYILMA COĞRAFYASI

8. OTURUMLAR 24.10.2024 / Perşembe

SALON 2		Oturum Başkanı:	Gönül EYVAZOVA
144.	17.30	Rəna BAHADURZADƏ	A.BAKIXANOVUN "NƏSİHƏTLƏR" ƏSƏRİNDƏ ELM VƏ ƏXLAQ MƏSƏLƏLƏRİ
145.	17.40	Aynur QARAYEVA	LEKSİK SİNONİMLƏR
146.	17.50	Afiqə ALIYEVA	MİLLİ ŞAİR MAĞCAN CUMABAY
147.	18.00	Dr. Xuraman KƏRİMOVA	GÖYÇAYDAN TOPLANMIŞ PAREMİOLOJİ VAHİDLƏRİN XÜSUSİYYƏTLƏRİ
148.	18.10	Elnara AHMEDOVA	DİL VE ZİHNİYET ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ARKA PLANINDA DİLSEL BİLİNCİN ANALİZİ
149.	18.20	Gönül EYVAZOVA	TÜRKİYE VE AZERBAIJAN TÜRKÇELERİ AĞIZLARINDA "ANNE//ANA" VE "BABA//ATA" KAVRAMLARINI İFADE EDEN KELİMELE
SALON 3		Oturum Başkanı:	Doç. Dr. Aynurə SƏFƏROVA

150.	17.30	Hicran ƏHMƏD	HÜSEYİN NİHAL ATSIZ VE BOZKURLAR
151.	17.40	Doç.Dr. Eşqane BABAYEVA	R.N.GÜNTEKİN`İN “BİR KADIN DÜŞMANI” VE S.DERVİŞ`İN “KARA KİTAP”INDA GÜZELLİK ÇİRKİNLİK İKİLEMİ
152.	17.50	Günay İMAMALİYEVA	AZERBAYCAN TOPRAKLARINDA ZENGİLAN YER ADLARI
153.	18.00	Dəyanət CÜMƏNOV	ALİ KARİM'İN ŞİİRİNDE SANAT DERNEĞİ
154.	18.10	Doç. Dr. Aynurə SƏFƏROVA	BƏXTİYAR VAHABZADƏ ŞEİRLƏRİNİN DİL VƏ ÜSLUB ÖZƏLLİKLƏRİ
155.	18.20	Afət RƏFİYEVA	MİRZA ALEKBER SABİR'İN EDEBİ MİRASI CAFER HANDA'NIN ESERLERİNDE
SALON 4		Oturum Başkanı:	Dr. Öğr. Üyesi Könül EYVAZOVA
156.	17.30	Dr. Öğr. Üyesi Könül EYVAZOVA	EL- KALKAŞANDÎ'NİN SUBHU'L A'ŞÂ FÎ SINÂ'ATI'L-INŞÂ ESERİNDE AZERBAYCAN ŞEHİRLERİ
157.	17.40	İlahə MUSAYEVA	TÜRK DİLLERİNİN EKOLOJİK ORTAMINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER
158.	17.50	İlham DADAŞOV	XÜSUSİ TƏHSİL MÜƏSSİSƏLƏRİNDƏ TƏSVİRİ İNCƏSƏNƏT
159.	18.00	Mahire RAHTARI	AZERBAYCAN DİLİNİN HECE ÖZELLİKLERİ
160.	18.10	Aynurə BAĞIROVA	İSA HÜSEYNOVUN ƏSƏRLƏRİNDƏ MİFONİMLƏR
161.	18.20	Dr. Nurlane MEMMEDOVA	YAZAR ELEŞTİRİSİ KAVRAMI VE TEMEL ÖZELLİKLERİ
162.	18.30	Valeriia KOLOTOVA	19.-21. YÜZYILDA AZERBAYCAN EDEBİYYATINDA FARŞÇADAN ALINTI KELİMELE

9. OTURUMLAR 24.10.2024 / Perşembe

Kapanış Oturumu

SALON 1		Oturum Başkanı:	Prof. Dr. Necati DEMİR
163.	19.30	Prof. Dr. Necati DEMİR	DÎVÂNU LUGÂTİ'T-TÜRK'TE OĞUZ EDEBİYATI
164.	19.40	Prof. Dr. Adem ÖGER	TARANÇİLERDE POTA OYUNU VE HALK KOŞAKLARI
165.	19.50	Prof. Dr. Adem ÖGER	TARANÇİLER ÜZERİNE N.N.PANTUSOV'UN ARAŞTIRMALARI 2: BAKŞI DUALARI
166.	20.00	Doç. Dr. Berker KURT	ATTİLÂ İLHAN'IN “BÖYLE BİR SEVMEK” ADLI ŞİİRİNİN RETORİK ANALİZİ
167.	20.10	Doç. Dr. Berker KURT	DİNLEME STİLLERİ ÜZERİNE
168.	20.20	Doç. Dr. Mevlüt GÜLMEZ	TARİK GAZETESİNİN TÜRK BASININDAKİ YERİ, ŞEKİL VE İÇERİK ÖZELLİKLERİ (1884-1889)
169.	20.30	Doç. Dr. Mevlüt GÜLMEZ	SAÂDET GAZETESİNİN TÜRK BASININDAKİ YERİ, ŞEKİL VE İÇERİK ÖZELLİKLERİ (1886-1911)

BİLDİRİ ÖZETLERİ

(Bildiriler geliş tarihine göre sıralanmıştır.)

TÜRK KÜLTÜR VE FOLKLOR TARİHİ İÇİNDE DAVUL'UN YERİ THE PLACE OF DRUM IN THE HISTORY OF TURKISH CULTURE AND FOLKLORE

Öğr. Gör. Gökhan HAMZAÇEBİ, Prof. Dr. Mehmet ÖZMENLİ

ÖZET

Türk kültür geleneği içerisinde yer alan ve Türk kültürünün gelişimiyle aynı paralellik gösteren davul, kültürel anlamda kalıcı ve zengin bir tarihe sahip olan Türk toplumlarında son derece önemlidir. İnanç ve sosyal yaşam içinde ilk Türk toplumlarından başlayarak Göçerler yoluyla Anadolu'da ve geniş coğrafyalarda kullanılan bir müzik aleti olmuştur. Türk kültüründe hüzün, savaş ve şöenlerde kullanılan, Türklerde üstünlük sembolü hâline gelen davul, iletişimi artıran, eski Türklerin inanç sisteminde ve tuğ geleneğinde kullanılan, haberleşme aracı olan ve güvenliği sağlayan önemli bir saz aleti olmuştur. Davul, toplumsal hayat içinde eğlence, düğün ve geleneksel bayramlar gibi ayrıcalıklı bir değere sahiptir. Türkün yaşam kültüründe ve ritim sazlar içerisinde yar alan davul, tarihçesi, uygulama sahası, folklorik ve kültürel işlevleri, Türkistan'dan Anadolu'ya uzanan Türk tarihi içindeki rolü ve günümüzde Türk Halk müziği ve halk oyunları içerisindeki yerini ve ritim yapılarını bildiri ölçütlerinde incelenmeye çalışılacaktır. Kadim dönemlerden beri özelliğini koruyan davulun, Türk tarihindeki yeri, tarihsel gelişimi, bölgelere göre kullanımı, şekli ve kullanılan malzemeleri gibi faktörler, bizim bu çalışmayı yapmamızın ana gerekçesi olmuştur. Literatür taramasıyla, tarih içinde farklı dönemlerdeki kullanımı, toplumsal bağlamda işlevini araştırarak betimsel bir çalışma yöntemi kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Davul, Halk Oyunları, Halk Müziği, Ritim, Türk Kültür Tarihi.

ABSTRACT

Drums, which are within the Turkish cultural tradition and parallel to the development of Turkish culture, are extremely important in Turkish communities, which have a culturally permanent and rich history. It has become a musical instrument used in faith and social life in Anatolia and wide geographies, starting from the first Turkish communities through the Nomads. The drum, which is used in Sorrow, War and Festivals in Turkish culture and has become a symbol of superiority in the Turks, has been an important instrument that increases communication, is used in the belief system and tuğ tradition of the ancient Turks, is a means of communication and provides security. Drums have a privileged value in social life such as entertainment, weddings and traditional holidays.

The drum, which takes part in the Turkish life culture and rhythm instruments, will be examined in the framework of the paper, its history, field of application, folkloric and cultural functions, its role in Turkish history extending from Turkestan to Anatolia, and its place and rhythm structures in Turkish folk music and folk dances today.

Factors such as the place of the Drum in Turkish history, its historical development, its use according to regions, its shape and the materials used, which have preserved its characteristics since ancient times, were the main reason for us to do this study. A descriptive study method was used by scanning the literature, investigating its use in different periods in history and its function in the social context.

Keywords: Drum, Folk Dances, Folk Music, Rhythm, Turkish Cultural History.

GEZGİNLER TEBRİZ VE UZUN HASAN TRAVELERS TABRIZ AND UZUN HASAN

Prof. Dr. Mehmet ÖZMENLİ, Öğr. Gör. Gökhan HAMZAÇEBİ

ÖZET

Türk tarihinin daha iyi anlaşılabilmesi için tarihi kaynakların yanı sıra son zamanlarda gezi yazıları önemli olmaya başlamıştır. Arşiv gibi devlet kayıtlarında yer almayan bazı bilgiler ve ayrıntılar gezi yazılarında karşımıza çıkmaktadır. Gezi yazıları tarihi olayların özellikle de yönetim kadrolarının arka planda yaşanmışlıklarını ya da halkın yaşam biçimlerini daha iyi anlamamıza katkıda bulunmaktadır.

Bugün İran İslam Cumhuriyeti'nin önemli kentlerinden biri olan Tebriz, tarihi kimliği ile de öne çıkmaktadır. Bugünkü İran devletinin kuzey kesimlerinde özellikle Türk topluluklarının farklı isimlerde olsa da devletler kurdukları bilinmektedir. Tebriz burada kurulmuş olan devletler için hep önemli kent konumundadır. Akkoyunlu devletinin de bir araya merkezi konumunda olduğunu da bilmekteyiz.

İran da kurulup Anadolu'ya kadar yayılım gösteren ve Osmanlı ile düşman iki devlet hâline gelen Akkoyunlu devletinin en önemli hükümdarı da Uzun Hasan'dır. Tebriz gibi önemli bir kent ve Akkoyunlu Devleti'nin hükümdarı olan Uzun Hasan'ı gezginlerin anlatımlarından bildiri ölçütleri doğrultusunda anlatmaya çalışılacaktır.

Bildiri ölçütleri kapsamında Memluk dönemi gezginlerinden İbn Eca et-Türkî (1471-1478), Venedik Elçisi Caterino Zeno (1471) ve Venedik Elçisi Ambrogio Conterini (1474) ile Venedikli Giosafat Barbaro'nun (1473) eserleri tarama yöntemiyle dönem hakkında verdikleri bilgileri irdelemeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Gezin, İran, Tebriz, Uzun Hasan, Akkoyunlu.

ABSTRACT

In addition to historical sources, travel writings have recently become important for a better understanding of Turkish history. Some information and details that are not included in state records such as archives appear in travel writings. Travel writings contribute to a better understanding of historical events, especially the background of the management staff, or the lifestyles of the people.

Today, Tabriz, one of the important cities of the Islamic Republic of Iran, stands out with its historical identity. It is known that especially Turkish communities in the northern parts of today's Iranian state established states, although with different names. Tabriz has always been an important city for the states established here. We also know that the Akkoyunlu state was in a central position.

The most important ruler of the Akkoyunlu state, which was founded in Iran and spread to Anatolia and became an enemy state with the Ottoman Empire, was Uzun Hasan. We will try to explain Uzun Hasan, an important city like Tabriz and the ruler of the Akkoyunlu State, from the narratives of travelers in line with the criteria of the paper.

Within the scope of the criteria of the paper, we will try to examine the information provided by the Mamluk period travelers İbn Eca et-Türkî (1471-1478), the Venetian Ambassador Caterino Zeno (1471), the Venetian Ambassador Ambrogio Conterini (1474) and the Venetian Giosafat Barbaro (1473) about the period by scanning their works.

Keywords: Traveler, Iran, Tabriz, Uzun Hasan, Akkoyunlu.

ROMANYA BRAŞOV KARA KİLİSE'DE TÜRK TEKSTİLLERİ TURKISH TEXTILES IN BRAŞOV BLACK CHURCH, ROMANIA

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet AYTAÇ

ÖZET

Türk sanatı, tarih içerisinde zaman zaman dünya medeniyetine önemli katkılar yapmıştır. Altaylardan Avrupa'ya kadar Türk sanatının etkilerini sanatın birçok alanında görmek mümkündür. Avrupa'da 15. yüzyıldan itibaren ayrıcalıklı hâle gelen Türk tekstilleri dikkat çekicidir. Özellikle Orta Çağ ve sonrasında Avrupa'da Türk halıları oldukça rağbet görmekteydi. Transilvanya bölgesinde yani Romanya Braşov'da bulunan Kara Kilise envanterinde yer alan Türk halıları bakımından ayrı bir önem taşımaktadır. Bildiride Kara Kilise envanterinde yer alan Türk halılarının tarihi geçmişi ile teknik ve desen özellikleri üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Sanat, Tekstil, Halı, Kilise.

ABSTRACT

Turkish art has made important contributions to world civilization from time to time throughout history. It is possible to see the effects of Turkish art in many areas of art, from the Altai to Europe. Turkish textiles, which have become privileged in Europe since the 15th century, are remarkable. Turkish carpets were very popular in Europe, especially during the Middle Ages and later. The Black Church in the Transylvania region, that is, in Braşov, Romania, is of particular importance in terms of the Turkish carpets in its inventory. The paper will focus on the historical background and technical and pattern features of the Turkish carpets in the inventory of the Black Church.

Keywords: Ottoman, Art, Textile, Carpet, Church.

BOBUR G'AZALLARINING MAFTUNKOR LEKSIKASI FASCINATING VOCABULARY OF BABUR'S GHAZALS

Shahnoza ZİYAMUXAMEDOVA

XULOSA

Zahiriddin Muhammad Boburning she'riy merosi serqirra va boy. Uning g'azallarida davrning tarixiy voqealari, shaxsiy hayoti, muhabbati, ehtirolari, muhiti, din va urf-odatlariga munosabati real tarzda aks ettirilgan. Zahiriddin Muhammad Boburning she'riy merosi yuksak badiiy saviyada yozilgani bilan mumtoz o'zbek she'riyati tarixida o'z o'rnini egallaydi. Uning g'azallarida ishq, vafo, visol va hijron mavzulari salmoqli o'rin tutadi. Bobur g'azallarida mahbubaning maftunkor go'zalligi, oydek chehrasi, shaxlo ko'zlari, kamon qoshlari, go'zal qomati ravon misralarda yuksak mahorat bilan kuylangan. Maqolada Bobur mahbubasining go'zalligini ta'riflovchi qiyoslariga e'tibor qaratilgan. Bundan tashqari, uning 116 g'azali misolida tana a'zolarini bildiruvchi so'zlar soni sanab o'tilgan va misollar bilan tasdiqlangan. Boburning shaxsiy va betakror she'riyatidan maftun bo'lgan o'quvchi sifatida aytishimiz mumkinki, uning she'riyati juda ta'sirchan. Ko'ngillarga chuqur singib ketgan bu g'amgin satrlarda ertangi kunga, kelajakka bo'lgan yorqin umidlar mujassam. Shuning uchun uning she'rlari shunday qimmatli va qalbga yaqin.

Bobur asarlari jahon adabiyotining noyob xazinasini sifatida dunyoning ko'plab tillariga tarjima qilinib o'rganilmoqda, chunki uning asarlarida insonparvarlik, vatanparvarlik, mehr-oqibat kabi yuksak insoniy fazilatlar tarannum etilgan. Uning o'lmas ijodiy merosi xalqlarni birlashtiradi, do'stlik va o'zaro hamjihatlik ko'prigi bo'lib xizmat qiladi, chunki uning asarlarida tarannum etilgan qadriyatlar hamma uchun birdek yaqin va tushunarli bo'lgani uchun hamisha yo'lchi yulduz bo'lib xizmat qiladi.

Kalit So'zlar: Leksika, G'azal, Lirik, Visol, Hijron, Mahbuba, Go'zallikni Tasvirlovchi Qiyoslar.

ABSTRACT

The poetic legacy of Zahiriddin Muhammad Babur is rich and varied. In his ghazals, historical events, personal life, love, passions, environment, attitude to religion and customs are realistically reflected. Zahiriddin Muhammad Babur's poetic heritage is written at a high artistic level and takes its place in the history of classical Uzbek poetry. In his ghazals, the themes of love, loyalty, visal and hijran play an important role. In Babur's ghazals, the beloved's charming beauty, moon-like face, beautiful eyes, arched eyebrows, and beautiful figure are sung with high skill in fluent verses. The article focuses on the comparisons describing the beauty of Babur's beloved. In addition, in his 116 ghazals, the number of words denoting body parts is listed and confirmed with examples. As a reader who has been fascinated by Babur's personal and unique poetry, we can say that his poetry is very impressive. Bright hopes for tomorrow and the future are embodied in these sad lines deeply embedded in the hearts. That is why his poems are so precious and close to the heart.

Babur's works are being translated into many languages of the world as a unique treasure of world literature, because his works glorify high human qualities such as philanthropy, patriotism, kindness. His immortal creative legacy unites peoples, serves as a bridge of friendship and mutual solidarity, because the values glorified in his works are equally close and understandable to everyone, and will always be a guiding star.

Keywords: Lexicon, Ghazal, Lyric, Visol, Hijran, Mahbuba, Similes Describing Beauty.

X-XIII. YÜZYILLAR ARASINDA TÜRKİSTAN'DAN ANADOLU'YA GÖÇLERİN GENEL BİR DEĞERLENDİRMESİ

X-XIII. A GENERAL EVALUATION OF MIGRATIONS FROM TURKESTAN TO ANATOLIA BETWEEN THE CENTURIES

Prof.Dr. Abdullah KAYA

ÖZET

Türklerden önce Bizans dönemini yaşayan Anadolu hemen hemen en parlak devrini belki de X-XIII. yüzyıllar arasında yaşamıştır. Roma ve Bizans dönemlerinde Anadolu'da uzun dönem yaşanan Bizans-Sasâni ve Bizans-Arap mücadeleleri bu toprakları savaş arenasına çevirmişti. Bu mücadeleler yüzünden sınırların sürekli değişmesi bölge halklarını (Rum, Ermeni, Süryani, Gürcü ve Pavlikyan vs) yıprattığı gibi şehirlerin de harap olmasına ve güvenilirliğini yitirmesine sebep olmuştu. Şehirlerin sürekli el değiştirmesi yerli unsurlar ile istilacılar arasında dini farklılıklar, talan, yağma ve iskânlar yüzünden büyük çatışmaların çıkmasına neden oluyordu. Anadolu'daki Hristiyanlar arasında yaşanan mezhep çatışmalarının çoğu da yine bu dönemde yaşanmıştı. Yaşanan bu olaylar Anadolu'da nüfus sirkülasyonunu artırarak demografik yapının değişimine de sebep olmuştu.

Türkistan'dan Anadolu istikametine doğru başlayan hareketlilik ise esasen dokuz yüzlü yılların başında Kitaylar'ın Moğolistan'a saldırıları ile başlamıştır. Türkistan'daki siyasi birlikteliğin bozulmasıyla bu coğrafya da sıkışmış olan nüfus Batı veçhine doğru harekete geçmişti. İlk merhale de Kafkaslara yönelen Türkler ikinci merhale de Anadolu içlerine birçok koldan girmeye başladılar.

Biz bu çalışmamızda Türklerin Türkistan'dan Anadolu'ya doğru göçlerinin özellikle X-XIII. yüzyıllar arasında olanlarının Anadolu'da dini, siyasi, mimari, ticari, sosyal ve demografik olarak ne gibi etkileri olmuştur, bunların yeniden genel bir değerlendirmesini dönemin kaynaklarından da istifade ederek yapmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Türkistan, Anadolu, Göç, Türkler, Moğollar.

ABSTRACT

Anatolia, which experienced the Byzantine period before the Turks, had its brightest period perhaps in the X-XIII centuries. He lived for centuries. The long-term Byzantine-Sassanid and Byzantine-Arab struggles in Anatolia during the Roman and Byzantine periods turned these lands into war arenas. The constant change of borders due to these struggles not only wore out the people of the region (Greeks, Armenians, Assyrians, Georgians and Pavlikians, etc.) but also caused the cities to be devastated and lose their reliability. The constant change of hands of the cities caused major conflicts between the native elements and the invaders due to religious differences, plunder, looting and settlements. Most of the sectarian conflicts among Christians in Anatolia took place during this period. These events increased the population circulation in Anatolia and caused a change in the demographic structure.

The movement that started from Turkestan towards Anatolia actually started with the attacks of the Kitays on Mongolia at the beginning of the 900s. With the breakdown of political unity in Turkestan, the population stuck in this geography moved towards the West. The Turks, who headed towards the Caucasus in the first stage, began to enter Anatolia from many directions in the second stage.

In this study, we examine the migration of Turks from Turkestan to Anatolia, especially in the X-XIII centuries. We will try to make a general evaluation of the religious, political, architectural, commercial, social and demographic effects of the events between the 19th and 19th centuries on Anatolia by making use of the sources of the period.

Keywords: Turkestan, Anatolia, Migration, Turks, Mongols.

AŞIK İSRAFI'İN HİKÂYELERİNDE GÜRCİSTAN VE GÜRCÜLER GEORGIA AND GEORGIANS IN AŞIK (MINSTREL) ISRAFIL'S STORIES

Prof. Dr. Erdoğan ALTINKAYNAK

ÖZET

Aşık İsrail Uzunkaya, 1957 yılında, Ardahan ili, Çıldır ilçesinin Eşmepınar (Purut) köyünde dünyaya gelmiştir. Çıldır ilçesi Gürcistan coğrafyasında Cevaheti bölgesinin kıyısındadır. Bu coğrafya içinde Çıldır'ın kültür ve sanat açısından çok önemli bir konumu bulunur. Tarihsel süreçte, çok sert iklim koşulları ve ekonomik yaşamın hayvancılığa dayalı olması ilçenin en çok aşık yetiştiren merkezlerden biri olmasında büyük bir etkiye sahiptir. Bunun yanı sıra Çıldır özellikle Terekeme Türklerinin yoğun olarak yerleştiği ve Doğu Anadolu bölgesi aşıklarının üstat olarak kabul ettiği Aşık Şenlik'in doğup büyüdüğü yerdir. Nüfus ve göç hareketleri göz önüne alındığında, Çıldır ahalisinin büyük bir bölümünün Gürcistan'ın Borçalı bölgesinden (Yeni adları Marnauli, Bolnisi, Dumanisi) göçerek gelen Terekeme Türklerinden oluştuğu görülür. Kuzeydoğu Anadolu Aşıklık Geleneği sadece Türk soylu ahali için geçerli değildir. Bölge aynı zamanda edebi zevk ve estetik birikim içerisinde Gürcü, Ermeni ve Aysoru etnik kimliğine mensup aşıkların da yetiştiği bir bölgedir. Bunlardan Sefil Lado, Sandro Kavrelişvili ve daha pek çok kişiyi Valeh Hacılar 2007 yılında "Türk Dilli Gürcü, Yunan ve Aysoru Aşık – Şairleri" başlıklı çalışmada Bakü'de yayınlamıştır. Bu bildiride çalışmaları incelenecek olan Aşık İsrail, komşu ülke Gürcistan'da birçok kez gezip çeşitli gözlemler yapmasına rağmen, Gürcistan'ın herhangi bir yerinde sanatını icra etmemiştir. Ardahan, Çıldır ve civarı konulu belgesellerde âşık olarak rol almıştır. Aşıklık icrasının yanında tasnif ettiği 12 hikayesi vardır. Bunlar "Gülşah ile Aliş" ("Alişan"), "Ramazan Bey Hikâyesi", "Kars Ayaz", "Azerbaycan Destanı", "Karabağ Hikâyesi", "Hasan Mirza Bey ile Sara Hanım", "Sürgün", "Ferhat Bey ile Gülşah Hanım", "Ah Şu Hudutlar Olmasaydı", "Cancivan Bağları", "Garip Bey ile Gülenaz Hanım" ve "Erdoğan ile Almagül"dür. Bu hikâyelerden "Sürgün", "Ah Şu Hudutlar Olmasaydı" ve "Erdoğan ile Almagül" hikâyelerinde Gürcistan ve Gürcü etnik kimliğine rastlamaktayız. Mekân olarak da Ahıska, Tiflis, Borçalı gibi coğrafi mekanlar kullanılmıştır. Adı geçen hikâyelerde bölge halkına ait komşuluk ilişkileri, ticari ve kültürel bağlar malzeme olarak işlenen önemli konulardır. Bu çalışmamızda, Aşık İsrail'in belirtilen hikâyelerinde Gürcistan ve Gürcüler hakkındaki bakış açısı değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Aşıklık, Gelenek, Hikâye Anlatımı, Aşık İsrail, Gürcü Kültürü.

ABSTRACT

The main educational objective of some international programs is to increase student awareness of both the depth and value of their own national cultural inheritance, by making comparison with the achievements of other countries using specific examples. The general aim is to reveal the unique elements of their own culture, hence developing students' understanding of their own nation's place in the wider cultural world. Textbooks, being the basic instructional tool in the curriculum, work within this framework and cover both national and international cultural issues. The aim of this study is to Aşık (Minstrel) İsrail Uzunkaya was born in 1957 in Eşmepınar (Purut) village of Çıldır district, Ardahan province. Çıldır district is on the border of the Cavakheti region in Georgia. Within this geography, Çıldır has a very important position in terms of culture and art. Historically, very harsh climatic conditions and the fact that economic life was based on husbandry had a great impact on the district being one of the centers that raised the most minstrels. In addition, Çıldır is the place where Terekeme Turks settled heavily and where Aşık Şenlik, accepted as a master by the lovers of the Eastern Anatolia region, was born and grew up. Considering the population and migration movements, it can clearly be seen that a large part of the population of Çıldır consists of Terekeme Turks who immigrated from the Borchali region of Georgia (new names Marnauli, Bolnisi, Dumanisi).

The Northeastern Anatolian Minstrelsy Tradition is practiced not only by the Turks but other minstrels from different nations. The region is also a center where minstrels of Georgian and Armenian ethnic identities perform the tradition with literary taste and aesthetic knowledge. Among them, Sefil Lado, Sandro Kavrelisvili and many others were studied by Valeh Hacilar in an academic book titled "Turkish-Speaking Georgian and Greek Minstrels", published in Baku in 2007.

Aşık İsrail, whose works will be examined in this presentation, has not practiced his art anywhere in Georgia, although he has traveled many times and made various observations there. He took part as a minstrel in documentaries about Ardahan, Çıldır and its surroundings. In addition to his minstrelsy performance, he has 12 stories that he has composed. These are "Gülşah and Aliş" ("Alişan"), "Ramazan Bey Story", "Kars Ayaz", "Azerbaijan Epic", "Karabakh Story", "Hasan Mirza Bey and Sara Hanım", "Exile", "Ferhat Bey and Gülşah Hanım", "I Wish There were no Borders", "Cancivan Vineyards", "Garip Bey and Gülenaz Hanım" and "Erdoğan and Almagül". Among these stories, we come across Georgia and Georgian ethnic identity in the "Exile", "I Wish There were no Borders " and "Erdoğan and Almagül". Geographical places such as Ahıska, Tbilisi and Borcali were used as locations in these stories. Neighborhood relations, commercial and cultural ties of the people of the region are important topics covered as material in the mentioned stories. In this study, Aşık İsrail's perspective on Georgia and Georgians in the mentioned stories will be evaluated.

Keywords: Minstrelsy, Tradition, Story Narratives, Aşık İsrail, Georgian Culture.

GAGAVUZ MASALLARINDA BAŞLANGIÇ VE BİTİŞ FORMELLERİ THE STARTING AND ENDING FORMELS IN GAGAUZ FAIRY TALES

Prof. Dr. Erdoğan ALTINKAYNAK

ÖZET

Gagavuzlar Hristiyan Türkler olup çoğunlukla Moldova'nın özerk bölgesi "Gagavuzyeri"nde yaşamaktadırlar. Bununla beraber Romanya, Ukrayna ve Rusya Federasyonu'nda da mevcutları vardır. Buradaki masallar, Nikolay Baboğlu'nun yayınladığı Gagauz Masalları adlı kitaptan alınmıştır. Kiril alfabesi ile yayınlanmış bu eser, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Karadeniz, Kafkasya ve Orta Asya Ülkeleri Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından 2003 yılında yayınlanmıştır. Yayınlanan bu eser Gagavuzyeri ve Türkiye için derli toplu bir eserdir.

Gagavuz Türkçesi Türkiye Türkçesine en yakın Türkçe olmasına karşılık söylemde Rusça cümle yapısının etkisinde kaldığı görülmektedir. Biz bu cümle yapısına sadık kalarak buradaki metinleri de Türkiye Türkçesine aktardık.

Nikolay Baboğlu'nun derleme ve toplamalarından ortaya çıkan Gagavuz masalları bazı araştırmacılar tartafından ekleme ve ilaveler yapıldığı gerekçesiyle itiraz edilmesine rağmen bu itirazlar yazılı kaynaklarda yer almamakta sadece sözlü olarak beyan edilmektedir. Masallarda geçen başlangıç ve bitiş formellerini önce latin alfabesine çevrilmiş olarak ve daha sonra da Türkiye Türkçesine çevrilmiş olarak hemen arkasında sunduk. Formel (Kalıp söz) Sakaoğlu tarafından "Masalın bünyesinde muayyen vazifelere ve muayyen bir şekle sahip kalıplaşmış ifadeler" verilen addır. "Bunlar, masalın bünyesinden ayrılmayacak kadar onun malı olan ifadelerdir. Anlatıcı için bir yardımcı olduğu kadar ustalığını göstermesi bakımından da bir ölçüdür. Usta anlatıcılar, dağarcıklarında bulunan bu formelleri en uygun yerlere serpererek değerlerini ortaya koyarlar" şeklinde izah edilmektedir. Formeller, 1. Başlangıç kalıp sözleri, 2. Geçiş kalıp sözleri, 3. Benzer durumlarda kullanılan kalıp sözler, 4. Bitiş kalıp sözleri ve 5. Çeşitli kalıp sözler diye tasnif edilirler. Biz burada sadece bu formellerden başlangıç ve bitiş kalıp sözleri üzerinde durup değerlendirmelerde bulunacağız. Metinlerden hareketle yapacağımız bu değerlendirmelerde Türkiye Türkçesinde ve halk edebiyatı ürünleriyle de mukayese edeceğiz.

Anahtar Kelimeler: Gagavuzyeri, Masal, Formel, Nikolay Baboğlu, Tekerleme.

ABSTRACT

Gagauz people are Christian Turks and they mostly live in the autonomous region of Moldova, "Gagauzia". However, there are also Gagauz people who reside in Romania, Ukraine and the Russian Federation. The tales here are taken from the book titled "Gagauz Tales" published by Nikolay Baboğlu. This work, published in Cyrillic alphabet, was published in 2003 by the Black Sea Technical University, Black Sea, Caucasus and Central Asian Countries Application and Research Center. This published work is a comprehensive work for Gagauzia and Türkiye.

Although the Turkish language spoken by the Gagauz people is the closest to that in Türkiye, it must be noted that it has been influenced by the Russian syntactic structure in its discourse. We have transformed the texts here into Turkish by adhering to this sentence structure.

Although the Gagauz tales that emerged from Nikolay Baboğlu's compilations have been objected by some researchers on the grounds that additions and changes have been made, these objections are not included in written sources, but are only expressed orally. We presented the introduction and conclusion formels in the fairy tales, first as transformed into the Latin alphabet from the Cyrillic alphabet and later when transformed into Turkish. Formel is the term defined by Sakaoğlu as "structured, repeated expressions that have certain functions and a certain shape within the structure of the tale". "These are expressions that belong to the tale so much that they cannot be separated from its body. It is not only an

assistant for the narrator, but also a measure of his mastery. It is explained as follows: "Master narrators reveal their value by scattering these formels in their repertoire in the most appropriate places." Formels are classified as 1. Starting (introduction) formel expressions, 2. Transitional formel expressions, 3. Formel expressions used in similar situations, 4. Ending (conclusion) formel expressions and 5. Various formel expressions. Here, we will only focus on the beginning and ending phrases of these formulas and make evaluations. In the evaluations we will make based on the texts, we will also compare them with Turkish language and folk literature products.

Keywords: Gagauzia, Fairy Tale, Formel, Nikolay Baboğlu, Nursery Rhyme.

NAPOLYON KARŞISINDA RUSLARIN GERİ ÇEKİLİŞİ VE SAKARYA MEYDAN MUHAREBESİ ÖNCESİNDE MUSTAFA KEMAL PAŞA’NIN SAKARYA’NIN DOĞUSUNA ÇEKİLME KARARI HAKKINDA BİR KARŞILAŞTIRMA

A COMPARISON OF THE RUSSIAN RETREAT AGAINST NAPOLEON AND MUSTAFA KEMAL PASHA'S DECISION TO RETREAT TO THE EAST OF SAKARYA BEFORE THE BATTLE OF SAKARYA

Doç. Dr. Çağdaş YÜKSEL

ÖZET

Napolyon’un son derece büyük bir ordu ile Rusya seferine başlaması Rus tarafına geri çekilme stratejisi uygulamak dışında bir seçenek bırakmamıştır. Fransız ilerleyişi karşısında oluşan siyasi baskı nedeniyle Rus Ordusu zaman zaman şansını denemek zorunda kalmıştır. Ancak Smolensk ve Borodino Savaşlarında Napolyon Rusları mağlup etmeyi başarmıştır. Ruslar mağlubiyete rağmen bütünlüklerini korumayı ve geri çekilmeyi başardıkları için direnişi sürdürebilmişlerdir. Fransız Ordusu Rus Ordusu’nun yanı sıra Rus halkı ile de mücadele etmek zorunda kalmıştır. Bu mücadeleye Rus kışının da dahil olması sonucunda Fransız Ordusu büyük kayıplar vererek Rusya’dan çekilmek zorunda kalmıştır.

İşgalci Yunan Ordusu Türk Ordusu karşısında Birinci ve İkinci İnönü Muharebelerinde aldığı mağlubiyetler sonrasında büyük hazırlıklar yaparak şansını bir kez daha denemiştir. Kütahya-Eskişehir Savaşlarında Türk Ordusu ağır bir yenilgi yaşamış ve dağılma noktasına gelmiştir. Cepheye gelerek durumu inceleyen Mustafa Kemal Paşa ordusu Sakarya Nehri’nin doğusuna çekmiştir. Bu karar büyük siyasi tartışmalara yol açmıştır. Ancak bu çekilme sayesinde Mustafa Kemal Paşa ordusu yaklaşan savaşa hazırlamak ve donatmak için gereken zamanı kazanmıştır. Yunanlılar Türk Ordusu’nu ortadan kaldırmak için saldırıya geçerek Sakarya Meydan Muharebesi’ni başlatmışlardır. Fakat bu kez Türk Ordusu, Türk Milleti ve Anadolu coğrafyası ile mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Uzun mücadele sonucunda Türk Ordusu oldukça güçlü durumda bulunan Yunan Ordusu’nu mağlup etmeyi başarmıştır. Sakarya Meydan Muharebesi Millî Mücadele’nin en önemli dönüm noktası olmuştur.

Bu çalışmada Napolyon’un Rusya istilası karşısında Rusların sürekli geri çekilerek Fransızları yıpratma stratejileri ile Kütahya-Eskişehir bozgunu sonrasında Mustafa Kemal Paşa’nın Sakarya’nın doğusuna çekilme politikası analiz edilmiştir. Bu kararların işgalcilerin ülke topraklarından sürülmesine etkileri tartışılarak, benzer ve farklı yönleri değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mustafa Kemal Atatürk, Napolyon Bonapart, Ricat.

ABSTRACT

Napoleon's start on the Russian campaign with an extremely large army left the Russian side with no option but to implement a withdrawal strategy. Due to the political pressure against the French advance, the Russian Army had to try its luck from time to time. However, Napoleon managed to defeat the Russians in the Battles of Smolensk and Borodino. Despite the defeat, the Russians were able to continue the resistance because they managed to maintain their integrity and retreat. The French Army had to fight against the Russian people as well as the Russian Army. As a result of the Russian winter being included in this struggle, the French Army had to withdraw from Russia, suffering great losses.

The occupying Greek Army tried its luck once again by making great preparations after the defeats it suffered against the Turkish Army in the First and Second Battles of İnönü. In the Kütahya-Eskişehir Wars, the Turkish Army suffered a heavy defeat and came to the point of disintegration. Mustafa Kemal Pasha,

who came to the front and examined the situation, withdrew the army to the east of the Sakarya River. This decision caused great political controversy. However, thanks to this withdrawal, Mustafa Kemal Pasha gained the time necessary to prepare and equip the army for the upcoming war. The Greeks attacked to eliminate the Turkish Army and started the Battle of Sakarya. But this time they had to fight against the Turkish Army, the Turkish Nation and the Anatolian geography. As a result of the long struggle, the Turkish Army managed to defeat the Greek Army, which was quite strong. The Battle of Sakarya was the most important turning point of the War of Independence.

In this study, the strategies of the Russians to wear out the French by constantly retreating in the face of Napoleon's Russian invasion and Mustafa Kemal Pasha's policy of retreating to the east of Sakarya after the Kütahya-Eskişehir defeat were analysed. The effects of these decisions on the expulsion of invaders from the country's territory were discussed and their similar and different aspects were evaluated.

Keywords: Mustafa Kemal Atatürk, Napoleon Bonaparte, Regress.

DRAMAYLA DEDE KORKUT’U ANLAMAK UNDERSTANDING DEDE KORKUT THROUGH DRAMA

Prof. Dr. Hakan UŞAKLI

ÖZET

Drama bir duygu, düşünce, davranış, olay ve nesnenin tiyatro teknikleri kullanılarak anlatılmasıdır. Dede Korkut hikayeleri Türk yazılı edebiyatının en önemli eseri arasındadır. Gönüllü 20 öğrencinin oluşturduğu çalışma grubuyla dört Dede Korkut hikâyesi her biri üç saat süren dört drama oturumuyla incelenmiştir. Oturumların değerlendirme aşamasında katılımcı görüşleri, kişisel görüşmeler ve odak grup görüşmeleri nitel araştırma yöntemi içerik analiziyle tema, kategori ve kodlara ayrılmıştır. Dirse Han Oğlu Boğaç Han, Kam Büre Bey Oğlu Bamsı Beyrek, Duha Koca Oğlu Deli Dumrul ve Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi hikayelerinde aşk, yiğitlik, çocuk, düşman, savaş, davet, tören gibi kodlar aile ve sosyal hayat olarak iki tema, bilişsel, duyuşsal ve davranışsal olarak üç kategoride değerlendirilmiştir. Zaman ve mekân ilişkileri geçmişi anlamak, günümüzü değerlendirmek ve geleceğe ilişkin çıkarsamalarda bulunmak açısından Dede Korkut hikâyelerini dramayla incelemek katılımcılarda olumlu etkiler bırakmaktadır. Bu çalışmada sadece dört hikâye incelenmiştir başka çalışmalarda diğer Dede Korkut hikâyelerinin incelenmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Drama, Dede Korkut, Aile, Sosyal Yaşam.

ABSTRACT

Drama is the expression of a feeling, thought, behavior, event and object using theater techniques. Dede Korkut stories are among the most important works of Turkish written literature. Four Dede Korkut stories were analyzed in four drama sessions, each lasting three hours, with a study group of 20 volunteer students. During the evaluation phase of the sessions, participant opinions, personal interviews and focus group interviews were divided into themes, categories and codes by qualitative research method content analysis. In the stories of Dirse Han Oğlu Boğaç Han, Kam Büre Bey Oğlu Bamsı Beyrek, Duha Koca Oğlu Deli Dumrul and Basat's Killing Tepegöz, codes such as love, bravery, children, enemies, war, invitation and ceremony were evaluated in two themes as family and social life and in three categories as cognitive, affective and behavioral. Examining Dede Korkut stories with drama has positive effects on the participants in terms of understanding the past, evaluating the present and making inferences about the future. In this study, only four stories were analyzed, and it is recommended that other Dede Korkut stories be analyzed in other studies.

Keywords: Drama, Dede Korkut, Family, Social Life.

GÜNEYBATI KAFKASYA` DA AKÇA/AĞCA TOPONİMİNİN YAYILMA COĞRAFYASI

THE GEOGRAPHY OF DISTRIBUTION OF THE AKÇA/AĞCA TOPONYM IN THE SOUTHWESTERN CAUCASUS

Doç. Dr. Naile ASKER

ÖZET

Bir toprağın, bir coğrafyanın vatan, memleket olması için orada yerleşim birimlerinin olması gerekir. Bu yerleşim birimleri de milli toponimleri ile (Alm. toponymie, Fr. toponymie, İng. toponymy) kimliklerini ortaya koyar. Avrasya kıtası boyunca Atlas Okyanusu'ndan Merkezi Avrupa'ya kadar binlerce, on binlerce toponim Türkçedir. Bu isimleri bu yerlere veren onun sahibi, yani toprak üzerinde yaşayan ve orada ev yapandır. Bu insanlar doğal bir olay olarak yaşadıkları yerleri kendi ana dillerinde adlandırmışlar. Bu adlandırma geleneğinde bölgenin fizikî özellikleri, tayfa ve aşiret adları, özel vasıfları olan şahıs adları, renk adları vs. ön plana çıkmaktadır. Güneybatı Kafkasya ve Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde eski toponimlerde daha geniş yayılmış Akça/Ağca sözü renk adından alınmıştır. Akça/Ağca Türk fonetiğine uydurularak sıfatın küçültme derecesini bildiren -ça/-ca ekini almış ak/ağ (beyaz) sözlerinden oluşmaktadır. Aynı zamanda 'küçük, ufak, yüksek olmayan' anlamlarında da kullanılan Akça/Ağca sözü Türk'lerin yaşadığı çok geniş bir coğrafyaya yayılmıştır.

Bölgede Akça/Ağca toponimi daha sık Akçakale/Ağcagala olarak karşımıza çıkar. Bu toponimin, Güneybatı Kafkasya ve Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde daha geniş yayılmış eski yerleşim birimleri, kale harabeleri, ören yerleri ve köyler şeklinde bahsi geçer. Bugün Ermenistan'a bağlı olan Göyçe bölgesi Çemberek ilçesi Murğuz Dağı'nda Ağcagala kalesinin harabeleri vardır. Kalenin bazı kalın savunma duvarları yıkılmamıştır. Başka bir Ağcagala buraya yakın bölge olan Şöreyel ve Ağbaba'nın birleştiği yerde Kars'tan kuzeyde Çıldır Gölü'nün güney sahilindedir. Yeri gelmişken, Ağbaba toponimi de Ak/Ağ sözünden türemiştir ve buralarda yılın yarısı karlı olduğu için renk anlamında bölgeye verildiği düşünülmektedir.

Dede Korkut Kitabı'nda da bu toponime Ağca gala örneğinde iki boyda rastlamaktayız. Bunlar 'Kazan bek oğlu Uruz begin tutsak olduğu boyı' ve 'Salur Kazan tutsak olub oğlu Uruz cıgardıği boyı' boylarıdır: 'Ağca gala Sürmeli'ye gelib, Kazan gırg otag dikdirdi' ve 'Ağca gala Sürmeli'de at oynatdım'. Burada kaleden Ağca gala Sürmeli olarak bahsedilmiştir. Ağcagala kalesi Doğu Anadolu ve Ermenistan sınırı boyunca akan, Ağbaba'nın Arpa gölünden başlangıcını alan Arpa Çayı'nın Araz Nehri'ne karıştığı yerde, Kağızman ilçesindedir. Bu bölgede, bugünkü Ermenistan sınırları içerisinde birbirine fazla uzak olmayan yerlerde Ağcagala adlı beş köyün olması da ilginçtir. Bundan başka, bugünkü Gürcüstan hudutlarında Debed Çayı'nın sağ sahilinde başka bir Ağcagala adlı kale vardır. Bu kaleye mesafece yakın bir bölgede, Azerbaycan'ın batısında Tovuz ilçesinde Ağcagala köyü yer alır. Bu köye yakın büyük bir kayanın zirvesindeki kale de Ağcagala olarak adlandırılmaktadır.

Bugün bölgede, Azerbaycan'ın batısından başlayarak günümüz Gürcistan'ın güneyinde ve günümüz Ermenistan'ın tamamında ve Kuzeydoğu Anadolu'da Akça/Ağca ile başlayan toponimlere sık sık rastlamaktayız. Ağcaarh, Ağcaveng, Ağcaviran, Ağcakaya, Ağcagala/Akçakala/Akçakale, Ağcakışlak, Ağcakend, Ağcakilse, Ağcabedi, Akçaabat gibi toponimler bu özelliklere uymaktadır. Köy, kasaba, şehir adlarından başka, dağ, tepe, ırmak, göl vs. adlarında ve kalelerde sıkça karşımıza çıkan Akça/Ağca sıfatı yerleştiği coğrafyanın relyefi, arazi durumu, iklim özellikleri vs. hakkında da geniş bilgi vermektedir. Güneybatı Kafkasya (Ermenistan, Güney Gürcistan, Batı Azerbaycan) ve Doğu Anadolu coğrafyasında Türkçe olan eski yer adlarından sık kullanılan, yerine göre farklı anlam ve özellikleri olan Akça/Ağca sözüyle başlayan köy, kasaba, kale vs. toponimleri bolca yayılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Akça/Ağca, Türkçe, Coğrafya, Toponim, Güneybatı Kafkasya, Doğu Anadolu.

ABSTRACT

In order for a land, a geography to become a homeland, a country, it must become a settlement unit. These settlements also reveal their identities with their national toponyms (Ger. toponymie, Fr. toponymie, Eng. toponymy). Thousands, tens of thousands of toponyms are Turkish from the Atlantic Ocean to Central Europe along the Eurasian continent. The person who gave these names to these places is its owner, that is, the one who lived on the land and built houses there. These people named the places they lived in in their own native language as a natural event. In this naming tradition, the physical characteristics of the region, crew and clan names, personal names with special characteristics, color names, etc. come to the fore. The word Akça/Ağca, which was more widespread in the old toponyms in the Southwestern Caucasus and Northeastern Anatolia regions, was taken from the word color. Akça/Ağca was adapted to Turkish phonetics and consists of the words ak/ağ (white) with the suffix -ça/-ca indicating the degree of diminution of the adjective. The word Akça/Ağca, which is also used in the meaning of 'small, tiny, not high', has spread to a very wide geography where Turks live.

In the region, the toponym Akça/Ağca is more frequently encountered as Akçakale/Ağcagala. This toponym is mentioned in the form of old settlements, castle ruins, archaeological sites and villages spread more widely in the Southwestern Caucasus and Northeastern Anatolia regions. Today, there are the ruins of the Ağcagala castle on Murğuz Mountain in the Çemberek district of the Göyçe region, which is part of Armenia. Some of the thick defensive walls of the castle have not been demolished. Another Ağcagala is on the southern shore of Lake Çıldır in the north of Kars, where Şöreyel and Ağbaba, which are close to here, meet. By the way, the toponym Ağbaba is also derived from the word Ak/Ağ and it is thought to have been given to the region in the sense of color because it is snowy here for half of the year. In the Book of Dede Korkut, we also come across this toponym in two sizes, in the example of Ağca gala. These are the tribes of 'The part where Kazan Bey's son Uruz Bey is captured' and 'The part where Salur Kazan is captured and his son Uruz is released' are the sections: 'Ağca gala came to Sürmeli and Kazan built forty rooms' and 'I had a horse dance in Ağca gala Sürmeli'. Here, this castle is mentioned as Ağca gala Sürmeli. This castle is located in the Kağızman district, where the Arpa Stream, which flows along the border of Eastern Anatolia and Armenia and starts from Ağbaba's Arpa Lake, joins the Araz River. It is also interesting that there are five villages named Ağcagala in this region, not too far from each other within the borders of today's Armenia. In addition, there is another castle named Ağcagala on the right bank of the Debed Stream within the borders of today's Georgia. In a region close to this castle, the Ağcagala village is located in the Tovuz district in the west of Azerbaijan. The castle on the summit of a large rock close to this village is also called Ağcagala.

Today, in the region, starting from the west of Azerbaijan, in the south of today's Georgia and in all of today's Armenia and in Northeastern Anatolia, we frequently come across toponyms starting with Akça/Ağca. Toponyms such as Ağcaarh, Ağcaveng, Ağcaviran, Ağcakaya, Ağcagala/Akçakala/Akçakale, Ağcakışlak, Ağcakend, Ağcakilse, Ağcabedi, Akçaabat comply with these characteristics. In addition to village, town, city names, the adjective Akça/Ağca, which is frequently encountered in the names of mountains, hills, rivers, lakes, etc. and castles, also provides extensive information about the relief, terrain, climate characteristics, etc. of the geography where it is located. In the geography of the Southwest Caucasus (Armenia, South Georgia, West Azerbaijan) and Eastern Anatolia, toponyms such as villages, towns, castles, etc., which are frequently used among the old Turkish place names and have different meanings and characteristics depending on the place, starting with the word Akça/Ağca, have spread abundantly.

Keywords: Akça/Ağca, Turkish, Geography, Toponym, Southwestern Caucasus, Eastern Anatolia.

TÜRKÇE ÖĞRETMENLERİNİN BİLGİ OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

AN INVESTIGATION OF TURKISH LANGUAGE TEACHERS' INFORMATION LITERACY LEVELS IN TERMS OF SOME VARIABLES

Doç. Dr. Bircan EYÜP, Gonca AĞCA GEZER

ÖZET

Bu çalışmanın amacı Türkçe öğretmenlerinin bilgi okuryazarlık düzeylerini belirlemek ve bilgi okuryazarlıklarını cinsiyet, öğrenim durumu, meslekteki görev yılı ve mezun olunan bölüm açısından incelemektir. Çalışma nicel bir araştırma olup ilişkisel tarama desenine göre tasarlanmıştır. Uygun örnekleme yöntemine göre oluşturulan araştırma grubunu 2022-2023 eğitim-öğretim yılında devlet ortaokullarında görev yapan 127 Türkçe öğretmeni (Kadın=72, Erkek=55) oluşturmaktadır. Çalışmanın verileri bilgi formu ve Bilgi Okuryazarlığı Ölçeği ile çevrim içi araçlar vasıtasıyla çalışmaya gönüllü olarak katılan öğretmenlerden toplanmıştır. Veriler SPSS 23 paket programında uygun istatistik analiz teknikleriyle yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda Türkçe öğretmenlerinin bilgi okuryazarlık düzeyleri yüksek çıkmıştır. Öğretmenlerin cinsiyetleri, mezun oldukları bölüm ve görev yılları bağlamında bilgi okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Ancak lisans ve lisansüstü mezunu olan öğretmenlerin bilgi okuryazarlık düzeyleri arasından anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Lisansüstü eğitim alan öğretmenlerin bilgi okuryazarlıklarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Sonuç olarak, Türkçe öğretmenlerinin bilgi okuryazarlıklarının yüksek olduğu ancak lisansüstü eğitim alan öğretmenlerin bu anlamda daha yüksek puanlara sahip olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bilgi Okuryazarlığı, Türkçe Öğretmenleri, Öğretmen Yeterlikleri, Türkçe Eğitimi.

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the information literacy levels of Turkish language teachers and to examine their information literacy in terms of gender, educational status, years in the profession and graduated department. The study is a quantitative research and designed according to the relational design. The research group, which was formed according to convenience sampling, consists of 127 Turkish teachers (Female=72, Male=55) working in public secondary schools in the 2022-2023 academic year. The data of the study were collected from the teachers who voluntarily participated in the study with the information form and Information Literacy Scale. The data were analysed with appropriate statistical analysis techniques in SPSS 23 package programme. As a result of the analyses, information literacy levels of Turkish language teachers were found to be high. It was determined that there was no significant difference between the information literacy levels of the teachers in terms of their gender, graduated department and years of service. However, a significant difference was found between the information literacy levels of teachers with undergraduate and graduate degrees. It was seen that the information literacy of teachers who received postgraduate education was higher. As a result, it is seen that the information literacy of Turkish language teachers is high, but teachers with postgraduate education have higher scores.

Keywords: Information Literacy, Turkish Language Teachers, Teacher Competences, Turkish Language Teaching.

TÜRKÇE ÖĞRETMENLERİNİN 21. YÜZYIL BECERİLERİNİ ÖĞRETMEME İLİŞKİN ÖZ YETERLİKLERİ TURKISH LANGUAGE TEACHERS' SELF-EFFICACY FOR TEACHING 21ST CENTURY SKILLS

Doç. Dr. Bircan EYÜP, Nurcan BALCI, Gonca AĞCA GEZER

ÖZET

Bu çalışmanın amacı Türkçe öğretmenlerinin 21. yüzyıl becerilerini öğretmeye ilişkin öz yeterliklerini çeşitli değişkenler açısından incelemektir. Bu doğrultuda öğretmenlerin 21. yüzyıl becerilerini öğretmeye ilişkin öz yeterlikleri cinsiyet, öğrenim durumları ve görevdeki süreleri bakımından incelenmiştir. Çalışma tarama modellerinden ilişkisel tarama desenine göre tasarlanmıştır. Çalışma grubunu Türkiye'nin çeşitli illerinde bulunan ortaokullarda görev yapan 156 Türkçe öğretmeni (Kadın=89 Erkek=69) oluşturmaktadır. Çalışmanın verileri "Kişisel Bilgi Formu" ve "21. Yüzyıl Becerileri Öğretimi Ölçeği" ile toplanmıştır. Veriler SPSS 23.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, Türkçe öğretmenlerinin 21. yüzyıl becerilerini öğretmeye yönelik öz yeterliklerinin orta seviyenin de altında olduğu belirlenmiştir. Bu bakımdan Türkçe öğretmenlerinin öğrencilere 21. yüzyıl becerilerini öğretme konusunda eksiklikleri olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin bu becerilerin öğretimine ilişkin yeterliklerinin cinsiyet, öğrenim durumu ve görev sürelerine göre anlamlı bir farklılık oluşturmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: 21. Yüzyıl Becerileri, Türkçe Öğretmenleri, Türkçe Dersi, Öğretmen Öz Yeterliği.

ABSTRACT

This study examines Turkish language teachers' self-efficacy for teaching 21st century skills in terms of various variables. In this direction, teachers' self-efficacy for teaching 21st century skills was analysed in terms of gender, educational background and length of service. The study was designed according to the relational survey design, one of the survey models. The study group consisted of 156 Turkish language teachers (Female=89 Male=69) working in secondary schools in various provinces of Turkey. The data of the study were collected with 'Personal Information Form' and '21st Century Skills Teaching Scale'. The data were analysed using SPSS 23.0 software. As a result of the study, it was determined that Turkish teachers' self-efficacy towards teaching 21st century skills was below the middle level. In this respect, it was seen that Turkish language teachers had deficiencies in teaching 21st century skills to students. It was determined that teachers' efficacy for teaching these skills did not create a significant difference according to gender, educational status and tenure.

Keywords: 21st Century Skills, Turkish Language Teachers, Turkish Language Course, Teacher Self-Efficacy.

AZERBAIJAN, TÜRKİYE VE TÜRKMEN TÜRKÇESİNDEKİ ORTAK DEYİMLER COMMON IDIOMS IN AZERBAIJAN, TÜRKİYE AND TURKMEN TURKISH

Dr. Şeker MEMMEDOVA

ÖZET

En az iki kelimeden oluşan deyimlerin kalıplaşma özelliği, onu oluşturan kelimelerin sabit kalmasını, yerlerinin değişmemesini ve yerlerine başka kelimelerin kullanılmamasını da beraberinde getirmiştir. Bu özelliği sayesinde deyimler söz varlığı çalışmalarında oldukça önemli bir yere sahiptir ve olduğu gibi başka dillere çevrilmemektedir. Bu, her dildeki deyimlerin kendine özgü özelliklerinden biridir. Bu çalışmada Azerbaycan Türkçesi, Türkiye Türkçesi ve Türkmen Türkçesinde kullanılan bazı ortak deyimler ele alınmıştır. Oğuz grubu Türk dillerinin ortak kullandıkları deyimlerin bir kısmı günümüzde Azerbaycan Türkçesi, Türkiye Türkçesi ve Türkmen Türkçesi yazı dilinde kullanılmaya devam edilmektedir. Bu deyimler gerek ses, şekil ve cümle bilgisi gerekse söz varlığı açısından hatırı sayılır oranda benzerlikler göstermektedir. Deyimlerin bahsi geçen kalıplaşma özelliğinden yararlanarak Azerbaycan Türkçesi, Türkiye Türkçesi ve Türkmen Türkçesindeki çoğu kelimesi kelimesine aynı olan bazıları da anlamı aynı olan ortak deyimler tespit edilmeye çalışılmıştır. Türkmen Türkçesinde deymi oluşturan bazı kelimelerin ses değişikliklerle – fonetik farklılıklarla Azerbaycan Türkçesi, Türkiye Türkçesinde kullanılması dikkat çekmektedir. Mesela Türkmen Türkçesinde bazı deyimlerde ses uzaması varken Azerbaycan Türkçesinde ve Türkiye Türkçesinde bu uzatmalar yoktur. Aynı zamanda Türkmen Türkçesinde kelime başında b>v değişikliği görülmez. Bu gibi ses değişikliklerini tespit etmede deyimlerin kalıplaşma özelliğinin etkili olduğu ortadadır. Türkiye Türkçesindekilerle ortaklık gösteren Azerbaycan Türkçesi ve Türkmen Türkçesinde olan deyimlerde deymi teşkil eden sözcükler farklı olsa da deyimlerin ifade ettiği temel bakış açılarının ortak olduğu görülür. Bu bağlamda cin atına minmek (Azerbaycan Türkçesinde) - cınıñ atlanmak (Türkmen Türkçesinde) - cinleri başına toplan- mak (üşüşmek) (Türkiye Türkçesinde), bəxti dönmək, bəxti çönmək (Azerbaycan Türkçesinde) - bağıñ ba:ğlanmak (Türkmen Türkçesinde) - bahtı kapanmak (Türkiye Türkçesinde) gibi deyimlerde deyimlerin kuruluş mantıklarının ortak işlediği görülür. Tablolarda deyimler anlamlarıyla birlikte verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan Türkçesi, Türkiye Türkçesi, Türkmen Türkçesi, Deyimler.

ABSTRACT

The formulaic feature of idioms consisting of at least two words has also brought about the words forming it remaining fixed, their places not changing and other words not being used in their places. Thanks to this feature, idioms have a very important place in vocabulary studies and are not translated into other languages as they are. This is one of the unique features of idioms in each language. In this study, some common idioms used in Azerbaijani Turkish, Turkish in Turkey and Turkmen Turkish have been discussed. Some of the idioms commonly used by the Oghuz group of Turkish languages continue to be used in the written language of Azerbaijani Turkish, Turkish in Turkey and Turkmen Turkish today. These idioms show considerable similarities in terms of both sound, shape and sentence structure as well as vocabulary. By taking advantage of the aforementioned formulaic feature of idioms, it has been attempted to identify common idioms in Azerbaijani Turkish, Turkish in Turkey and Turkmen Turkish, most of which are word for word the same and some of which have the same meaning. It is noteworthy that some words forming the idiom in Turkmen Turkish are used in Azerbaijani Turkish and Turkish in Turkey with sound changes - phonetic differences. For example, while there are some idioms in Turkmen Turkish, there are no such

extensions in Azerbaijani Turkish and Turkish. At the same time, the b>v change is not seen at the beginning of a word in Turkmen Turkish. It is obvious that the fixedness feature of idioms is effective in determining such sound changes. In idioms in Azerbaijani Turkish and Turkmen Turkish that show commonality with those in Turkish, it is seen that although the words constituting the idiom are different, the basic perspectives expressed by the idioms are common. In this context, in idioms such as cin atına minmək (in Azerbaijani Turkish) - cınıñ atlanmak (in Turkmen Turkish) - cinleri başlan- mak (üşüşmek) (in Turkish), bəxti dönmək, bəxti çönmək (in Azerbaijani Turkish) - bağıñ bağlanmak (in Turkmen Turkish) - bahtı kapanmak (in Turkish), it is seen that the construction logics of the idioms work in common. The idioms are given with their meanings in the tables.

Keywords: Azerbaijan Turkish, Türkiye Turkish, Turkmen Turkish, Idioms.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SÖZLEŞMESİ'NE GÖRE KUDÜS ŞEHRİNİN UNUTULMUŞ HUKUKİ STATÜSÜ

THE FORGOTTEN LEGAL STATUS OF THE CITY OF JERUSALEM ACCORDING TO THE UNITED NATIONS CHARTER

Prof h.c Mehmet Şükrü GÜZEL

ÖZET

1917'de Osmanlı İmparatorluğu Kudüs şehrini İngiltere'ye kaybetmesi sonrasında Kudüs'te bir İngiliz işgal askeri yönetimi 30 Haziran 1920'ye kadar sürmüştür. 25 Nisan 1920'de San Remo Konferansı'nda İngiltere'nin Birinci Dünya Savaşı sonrasında kurulmuş olan Milletler Cemiyeti' nin Manda Sistemi içerisinde Filistin için yönetimini devralması kararlaştırılmıştır. Kudüs şehrinin yönetimi 24 Temmuz 1922 tarihinde İngiltere'ye, Milletler Cemiyeti Sözleşmesi'nin 22. Maddesi kapsamında Filistin Mandası ile birlikte devredilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Birleşmiş Milletlerin kurulması ile birlikte Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 12. Bölümü, Uluslararası Vesayet Rejimi'ne dahil edilmiştir. Kudüs'te, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 29 Kasım 1947 tarih ve 181 sayılı kararı ile özel bir uluslararası rejim altında ayrı bir yönetimin kurulması ve Birleşmiş Milletler tarafından yönetilmesi kararlaştırılmıştır.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 181 sayılı kararı bugüne kadar kısmen hayata geçmiştir. Kudüs şehrinin hukuki statüsünün Birleşmiş Milletler Sözleşmesi çerçevesinde incelenmesi sadece Kudüs şehri için değil Filistin sorunun çözümü açısından da birinci derece öneme sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Birleşmiş Milletler, Kudüs, Manda Sistemi, Uluslararası Vesayet Sistemi, Filistin.

ABSTRACT

Ottoman Empire lost the city of Jerusalem to the United Kingdom in 1917 during the World War I. The United Kingdom established a military administration in Jerusalem that lasted until 30 June 1920. At the San Remo Conference on 25 April 1920, it was decided that the United Kingdom would take over the administration of Palestine within the Mandate System of the League of Nations, which was established after World War I. The administration of the city of Jerusalem was transferred to the United Kingdom on 24 July 1922 within the Palestine Mandate under Article 22 of the Covenant of the League of Nations.

With the establishment of the United Nations after World War II, Palestine Mandate of the United Kingdom was passed to Chapter XII of the United Nations Charter namely "the International Trusteeship Regime" from Article 22 of the League of Nations Covenant. With the resolution 181 of the United Nations General Assembly dated 29 November 1947, it was decided that a separate administration under a special international regime for Jerusalem would be established and that it would be administered by the United Nations.

Resolution 181 of the United Nations General Assembly has been partially implemented. The examination of the legal status of the city of Jerusalem within the framework of the United Nations Charter is of primary importance not only for the city of Jerusalem but also for the solution of the Palestinian problem.

Keywords: United Nations, Jerusalem, Mandate System, The International Trusteeship System, Palestine, Ottoman Empire.

XORAZM ADABIYOT MAKTABI TURKIY XALQLAR MADANIYATINING AJRALMAZ QISMIDIR

THE KHOREZM LITERARY SCHOOL IS AN INTEGRAL PART OF THE CULTURE OF TURKIC PEOPLES

Doç. Dr. Umarova Sokhiba ZAKIROVA

XULOSA

Turkiy xalqlar madaniyati, san'ati va adabiyoti insoniyat taraqqiyoti tarixida muhim ahamiyat kasb etadi. Asrlar osha madaniyati yuksak ravishda rivojlanib kelgan Xorazm o'lkasida, ayniqsa, XIX asrning oxiri XX asr boshlari Muhammad Rahimxon hukmronligi davrida ilm-fan, madaniyat va adabiyot o'ziga xos yuksalish va yangilanish davrini boshidan kechirdi. XIX asrning ikkinchi yarmi Ko'hna Turkiston va uning ijtimoiy-siyosiy va madaniy hayotida jiddiy o'zgarishlar yuz bergan alohida davr hisoblanadi. Siyosiy nuqtai nazaridan olganda bu davr O'rta Osiyoning Rossiya tomonidan bosib olinishi bilan xarakterlanadi. Ammo shunday murakkab siyosiy, ijtimoiy vaziyatga qaramasdan, bu davrda Xorazmda madaniyat, san'at va adabiyot rivojiga shoh va shoir Muhammad Rahimxon soniy – Feruz rahnamolik qildi. Uning tashabbusi bilan bosmaxona vujudga keldi, tarjima maktabining, tazkirachilik an'anasining yangi shakllari paydo boldi, Xorazm adabiy maktabi tashkil topdi. Aytish mumkinki, Xorazmda hech bir davrda Muhammad Rahimxon Feruz davridagichalik ko'p ijodkor ahli yetishib chiqmagan. Xiva hukmdori Muhammad Rahimxon II Feruz ijodkorlarni tazkira tuzish, majmua yozish, tarjima etish, bayozlar tuzish, devonlar tartib berishga rag'batlantiradi, hatto bu jarayonga qarindoshlari, shahzodalar va saroydagi ko'plab mansabdor kishilarni ham jalb etib, muntazam ijodiy kechalar tashkil etadi. Albatta, shoh va shoir qoshidagi bunday anjumanlar shunchaki she'rxonlik bilan kifoyalanmay, balki shortlarning ijod namunalari o'qib, eshittirilgandan so'ng ular yuzasidan fikr-mulohazalar bildirilgan, xususan, xon oila a'zolari tomonidan aytilgan har bir bayt, undagi mazmun, badiiyat va vazniga majlisdagilar tomonidan alohida e'tibor qaratilgan. Xon anjumanlardan tashqari vaqtlarda ham o'z yaqinlarining ijodiga qiziqqan, shahzoda shoirlarning tarbiyasi, ta'lim olishi uchun ustozlar tayinlagan, ijodkorlarning taxallus tanlashi, she'rlarini devon holiga keltirish va ko'chirilishiga katta yordam bergan. Bu haqida Laffasiyning "Tazkirai shuaro", Bayoniyning "Haft shuaro", Bobojon Tarrohning "Xorazm navozandalari" kabi asarlarda ko'plab ma'lumotlar beriladi.

XIX asr oxiri – XX asr boshlarida Xorazm adabiy maktabining Munis, Ogahiy, Feruz, Bayoniy, Avaz O'tar, Tabibiy, Rojii, Rog'ib, Komyob, Mutrib, kabi namoyandalari hayoti va ijodini tadqiq etish yuzasidan adabiyotshunoslik, adabiy manbashunoslik va matnshunoslikda muayyan yutuqlarga erishilgan bo'lsa-da, ular bilan zamondosh, bir adabiy muhitda faoliyat olib borgan Sultoniy, Sa'diy, G'oziy, Asad, Murodiy, Sodiq, Farrux, Oqil kabi xon oilasidan yetishib chiqqan ijodkorlar devonlari qo'lyozmalari hanuzgacha o'rganilmagan. Vaholanki, bugungi kunda shahzoda shoirlarning devonlari O'zbekiston Respublikasi Abu Rayhon Beruniy nomidagi Sharqshunoslik instituti Qo'lyozmalar fondida, Xorazm Ichan qal'a qo'lyozma fondida va Sankt-Peterburgdagi Rossiya Fanlar akademiyasi Sharqshunoslik fondida saqlanmoqda. Xorazm devonchilik an'anasini o'rganish, shahzoda shoirlar tomonidan tartib berilgan devonlar qo'lyozmalarining o'zaro matniy-qiyyosiy tadqiqi va tahlilini amalga oshirish o'zbek adabiyoti tarixini to'ldiradi hamda bu davrning tarixiy, madaniy, adabiy muhitini o'rganadigan tadqiqotlar uchun muhim manba bo'ladi.

Kalit So'zlar: Turkiy Madaniyat, Tarix, Adabiyot, Muhammad Rahimxon II Feruz, Tazkira, Bayoz, Devon, Xorazm Adabiy Maktabi, Qo'lyozma, Manba.

ABSTRACT

The culture, art and literature of Turkic peoples are important in the history of human development. In the Khwarezm region, where culture has been highly developed over the centuries, especially during the reign of Muhammad Rahim Khan in the late 19th and early 20th centuries, science, culture and literature went through a period of special uplift and renewal. The second half of the 19th century is considered a special period when serious changes took place in Kohna Turkestan and its socio-political and cultural life. From a political point of view, this period is characterized by the Russian occupation of Central Asia. But despite such a complex political, social situation, the development of culture, art and literature in Khwarezm during this period was led by The King and poet Muhammad Rahimho soniy – Feruz Rahnamo. On his initiative, a printing press came into being, new forms of the translation school, the tradition of tazkiranism appeared, the Khwarezmian literary school was founded. It can be said that no period in Khwarezm has matured the multi-creative people of Muhammad Rahim Khan Feruz's era.

The ruler of Khiva, Muhammad Rahim Khan II Feruz, encourages the creators to compose tazkira, write a complex, translate, make verses, make Devas order, even organizing regular creative evenings, attracting relatives, princes and many officials at the court to the process. Of course, such conferences under the king and the poet were not just poetry, but after reading and Broadcasting samples of poetry, opinions were expressed on them, in particular, each verse spoken by members of the Khan family, its content, artistry and weight were given special attention by those in the assembly. Khan was also interested in the work of his loved ones outside the conventions, the prince appointed teachers for the upbringing, education of poets, the choice of pseudonyms by the creators, greatly helped to bring his poems to the state of devon and to be copied. Many references to this are made in works such as Laffasii's "Tazkirai shuaro", Bayani's "Haft shuaro", Bobojan Tarroh's "the nawazzandas of Khwarezm".

In the late 19th – early 20th centuries, certain achievements were made in literary studies, literary sources and textual studies on the life and work of such figures as Munis, Ogahi, Feruz, Bayani, Avaz O'tar, Tabibiy, Roji, Rogib, Komyob, Mutrib, and others of the Khwarezmian literary school, who worked with them in a contemporary, literary environment such as Sultani, Saadi, Ghazi, Assad, Murodi, loyal, Farrukh, Akhil The manuscripts are still unexplored. However, today the devons of the Prince poets are kept in the manuscript fund of the Institute of Oriental Studies named after Abu Rayhon Beruniy of the Republic of Uzbekistan, the Khwarazm Ichan fortress manuscript fund and the Oriental fund of the Russian Academy of Sciences in St. Petersburg. The study of the traditions of khwarezmian devotionism, the mutual textual-comparative study and analysis of Devonian manuscripts ordered by princely poets will complement the history of Uzbek literature and will become an important resource for research studying the historical, cultural, literary environment of this period.

Keywords: Turkic Culture, History, Literature, Muhammad Rahim Khan II Feruz, Tazkira, Bayaz, Devon, Khorezm Literary School, Manuscript, Source.

TÜRKİYE VE AZERBAYCAN TÜRKÇELERİ AĞIZLARINDA “ANNE//ANA” VE “BABA//ATA” KAVRAMLARINI İFADE EDEN KELİMELE THE WORDS EXPRESSING THE CONCEPTS OF “MOTHER” AND “FATHER” IN THE DIALECTS OF THE TURKISH AND AZERBAIJAN LANGUAGES

Gönül EYVAZOVA

ÖZET

Kadim tarihe malik olan Türkiye ve Azerbaycan Türkçelerinin ağızlarında eski Türkçenin izlerini yansıtan çok sayıda kelimeler vardır ki, onlar hem ortak hem de her iki dil açısından yerel nitelik taşıyan leksik birimlerdir. Genel Türk leksik katmanını ele alırsak, söyleyebiliriz ki, her iki Türkçenin hem edebî dili hem de ağızları düzeyinde ortak sözcükler geniş yer alır ki, bunları diğer çağdaş Türk lehçelerinde de gözlemlemek mümkündür. Ortak söz varlığı meselesine dil biliminde yaygın değinildiğinden biz çalışmamızda yerel karakterli akrabalık ilişkileri bildiren, özellikle “anne//ana” ve “baba//ata” kavramlarını ifade eden kelimeler üzerinde duracağız.

Çağdaş Türkiye Türkçesi ağızlarında “anne” kavramının ifadecisi olan çok sayıda kelimeler vardır ki, onların bazıları yalnızca bu dile aittir. Türkiye Türkçesi ağızlarında “anne” mefhumunu yansıtan aba, abla (Niğde), abu (Yozgat), anaç (Anadolu ağızları), annı (Edirne), valide (Karaman ağızları), ah (Şavşat), ano (Erzurum), anô (Ordu), abuş (Diyarbakır), ade (Kayseri), gelinbacı (Üvey anne - Sivas), nene (Giresun, Ordu, Biga) gibi sözcüklerin esas kısmı edebî dildeki “anne” kelimesinin fonetik seçeneği olarak dikkat çekiyorsa, diğerleri belirli ağızların birimi gibi farklı niteliğe sahiptir.

Azerbaycan Türkçesi ağızlarında da “ana” kavramını ifade eden leksik birimler rengârenklik oluşturmaktadır. Şöyle ki Azerbaycan ağızlarında aba, çeçe (Derbend), anna/nəne (İrakTürkmen), adey (Guba), adiy (Zagatala), ava (Batı Azerbaycan ağızları), bacı (Neftçala, Yardımlı), baci (Guba), nəne (Neftçala, Nahçıvan, Lerik Yardımlı, Zengilan), bayı (Ucar), baylı (Cebrayıl), biji (Gence), boba//buva//buba (Balaken), bö:yməmə (Neftçala), ci://ciyi (Şeki), cicə (Lerik, Yardımlı), ciji//ciyi (Batı və kuzey-batı ağızları), dide (Guba), əbə (Batı və kuzey-batı ağızları), ənnə (Şeki), idə//ida (Qah), ili (Göyçay), mama//mömə (Bakü, Şamahı) vb. kelimeler “ana” mefhumunun ifadecisi gibi kullanılmaktadır.

Türkiye ve Azerbaycan Türkçeleri ağızlarında “baba//ata” mefhumunu ifade eden kelimeler de sayısı itibarıyla dikkat çekmektedir. Türkiye Türkçesi ağızlarında kullanılan aba (Garipköy – Denizli, Eymir – Aydın, Mardin, Milas - Muğla), ağa (Bolu, Amasya, Kars ve çevresi, Maraş, Malatya, Kayseri və s.), abba (Kastamonu), ade (Elazığ, Sivas), ata (Qars), atam (Biqa Yöresi), akka (Kayseri), baba//buba (əskər şivələr), bava (Keban Baskil Ağın Yöresi), dadaş (Revan köyleri, Azerbaycan), dede (genç baba – Kerkük, Qars), ece (Isparta, Bilecik, Ordu, Konya, Antalya), ede (Isparta, Malatya, Kayseri, Adana, İçel, Muğla), efe (Erzurum, Van), gağa (Kars), ici (Giresun, Gümüşhane), lele (Kars) vb. kelimelerin çoğu forma açısından edebî dille benzerlik oluştursalar da, farklı anlamlar taşımaktadırlar.

Azerbaycan Türkçesi ağızlarında “ata” kavramının göstergesi olan çeşitli kelimeler kullanılmaktadır. Şöyle ki, ağızlarda yer alan aba (Derbend, Guba, Neftçala, Zengilan), abay (Guba), ağa (Batı Azerbaycan), akqa (Batı Azerbaycan, Neftçala, Tebriz), aqqa (Saatlı, Zerdab), amı (Meğri), ava (Batı Azerbaycan), baba (Tebriz, Fuzuli), dada (Meğri), dadaş (Güney Azerbaycan, Batı Azerbaycan), dədə (Zengilan, Yardımlı, Tebriz), didiy (Zagatala), edey (Derbend), ədə//əddə, əmə (Derbend), əmmə (Şerur), əmi (Yardımlı, Neftçala), əvə (Zengilan), qadaş (Derbend, Guba), qa: (Fuzuli, Oğuz), qağa (Nahçıvan), qəqə (Lerik), lələ (Neftçala) vb. sözcükler ayrı ayrı ağızların leksik birimleri gibi iletişime giriyorlar.

Bu bakımdan makalede Türkiye ve Azerbaycan Türkçeleri ağızlarında “anne” ve “baba” mefhumunu ifade eden yerel sözcükler, onların eski ve çağdaş Türkçelerde izleri, ayrıca diğer semantik özellikleri ayrıntılı şekilde şerh olunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Türkçesi, Azerbaycan Türkçesi, Ağızlar, Yerel Sözcükler, “Anne ve Baba” Kavramları.

ABSTRACT

In the dialects of the ancient Turkish and Azerbaijani languages, there are a large number of words reflecting the traces of the old Turkish, which are lexical units with both common and areal characteristics. If we take the common Turkic lexical layer as a basis, it can be said that both the literary language and the dialects of both Turkish languages have a large share of common words, which can be observed in other modern Turkish languages as well. Since the issue of common vocabulary is more often touched upon in linguistics, we will focus on the words that express areal kinship relations, especially the concepts of “mother” and “father”.

There are many words expressing the concept of “mother” in the dialects of the modern Turkish language, some of which belong only to this language. Reflecting the concept of “mother” in Turkish dialects aba, abla (Nigde), abu (Yozgat), anaç (Anatolian dialects), anni (Edirne), valide (Karaman dialects), ah (Shavshat), ano (Erzurum), anô, (Ordu), abuş (Diyarbakır), ade (Kayseri), gelinbaci (stepmother - Sivas), nene (Giresun, Ordu, Biga) lexemes can be considered as the phonetic variant of the word “anne” in the literary language, while the others are only units of certain dialects is characterized as an area.

In the dialects of the Azerbaijani language, lexical units expressing the concept of “mother” are distinguished by their variety. So, in our dialects, aba, çeçə (Darband), anna/nənə (Iraq Turkmen), adey (Guba), adiy (Zagatala), ava (West Azerbaijan), baci (Neftchala, Yardimli), baci (Guba), nənə (Neftchala, Nakhchivan, Lerik Yardimli, Zangilan), bayı (Ujar), baylı (Jabrail), bıjı (Ganja), boba//buva//buba (Balakhen), bö:yməmə (Neftchala), ci://ciyi (Sheki), cicə (Lerik, Yardimli), ciji//ciyi (in western and northwestern dialects), dide (Guba), əbə (in western and northwestern dialects), ənnə (Sheki), idə//ida (Gakh), ili (Goychay), mama//mömə (Baku, Shamakhi), etc. dialect words serve to communicate as an expression of mother's understanding.

In the dialects of the Turkish and Azerbaijani languages, lexemes expressing the concept of “father” are also quantitatively numerous. In the dialects of the Turkish language, aba (Garipkoy - Danizli, Eymir - Aydin, Mardin, Milas - Muğla), ağa (Bolu, Amasya, Kars and its surroundings, Marash, Malatya, Kayseri, etc.), abba (Kastamonu), ade (Elazig, Sivas), ata (Kars), atam (Biga Region), akka (Kayseri), baba//buba (soldier dialects), bava (Keban Baskil Region), dadaş (Revan villages, Azerbaijan), dede (young grandfather - Kirkuk, Kars), ece (Isparta, Bilecik, Ordu, Konya, Antalya), ede (Isparta, Malatya, Kayseri, Adana, Ichel, Mugla), efe (Erzurum, Van), gağa (Kars), ici (Giresun, Gumushane), lele (Kars) etc. although most of the words correspond to the literary language in terms of form, they show differences in content. Different words indicative of the concept of “father” are also used in dialects of the Azerbaijani language. So, used in dialects aba (Darband, Guba, Neftchala, Zangilan), abay (Guba), ağa (West Azerbaijan), akqa (West Azerbaijan, Neftchala, Tabriz), aqqa (Saatli, Zardab), amı (Megri), ava (Western Azerbaijan), baba (Tabriz, Fuzuli), dada (Megri), dadaş (Southern Azerbaijan, Western Azerbaijan), dədə (Zangilan, Yardimli, Tabriz), didiy (Zagatala), edey (Darband), ədə//əddə, əmə (Darband), əmmə (Sharur), əmi (Yardimli, Neftchala), əvə (Zangilan), qadaş (Darband, Guba), qa: (Fuzuli, Oguz), qağa (Nakhchivan), qəqə (Lerik), lələ (Neftchala) etc. lexemes serve to communicate as lexical units of individual dialects.

In this regard, the article will broadly interpret the areal words that express the concepts of “mother” and “father” in the dialects of the Turkish and Azerbaijani languages, their traces in the ancient and modern Turkish languages, as well as other semantic features.

Keywords: Turkish Language, Azerbaijani Language, Dialects, Areal Lexicon, “Mother” and “Father” Concepts.

KAFKAS ALBANYA'SININ BATI SINIRLARI SORUNU THE PROBLEM OF THE WESTERN BORDERS OF CAUCASIAN ALBANIA

Aida TEYMUROVA

ÖZET

Aras nehrinin kuzeyindeki Azerbaycan topraklarında M.Ö. IV. yüzyılda Albanlar kendi devletlerini kurdular. Kafkas Albanya'sının batı sınırları İori Nehri'ne kadar olan İberya, doğu sınırları ise Hazar Denizi'dir. Kafkas Albanya'sının güney sınırları Araz Nehri'ne, kuzey sınırları ise Büyük Kafkas Dağları boyunca İori Nehri'ne kadar uzanır. Bugünkü Gürcistan'ın doğu kesiminde yer alan Alazan vadisi Kafkas Albanya'sı topraklarına dahil edildi. Kafkas Albanya'sının batı sınırları hakkında birçok araştırmacı çelişkili görüşler ortaya koydu. Araştırmamızın amacı bu soruna ışık tutmak ve tarihsel gerçeği ortaya çıkarmaktır.

Eski Gürcü araştırmacılar, Kafkas Albanya'sının batı kısmının, yani Kura Nehri'nin sol yakasının Gürcistan'a ait topraklar olduğunu belirtmişlerdir. Günümüzde bazı Gürcü araştırmacılar, hem Kura Nehri'nin sol kıyısındaki Kafkas Albanya'sına ait toprakların kuzeybatı kısmının, hem de Kura Nehri'nin sağ kıyısındaki Kafkas Albanya'sının güneybatı kısmının Gürcistan'a ait olduğuna inanmaktadır. Gürcü bilim adamı D.L. Muskhelishvili "Doğu Gürcistan Coğrafyası (Şeki ve Gogarena)" adlı çalışmasını yayınladı ve bu çalışmayı bu soruna adadı. Bu eserde Gogarena'nın İberya'nın güney eyaleti, Şeki'nin ise doğu eyaleti olduğundan bahsedilmektedir. Gürcü bilim adamı D.L. Muskhelishvili, çalışmasında Albanya'nın sağ yakasındaki Sakasena ve Girdman'ın güneybatı bölgelerinin yanı sıra Albanya'nın sol yakasındaki Şeki ve Kambisena vilayetlerinin kuzeybatı bölgelerinin Doğu'nun vilayetleri olduğu iddiasını belirtti. Ancak bu fikirler temelsiz fikirlere sahiptir. D.L. Muskhelishvili, 13. yüzyılda yaşamış Ermeni yazar Bükük Varda'nın görüşlerine atıfta bulunarak bu sonuca varmıştır. D.L. Muskhelishvili bunları anlatırken Ermeni yazar Boyuk Varda'nın bilgisinin yerini ve zamanını unutmuştu. Ermeni yazar Bükük Varda'nın bahsettiği bilgilerin doğrulanması gerekmektedir. Bu bilgilerin o dönemdeki İberya, Albanya ve Ermenistan gerçekleriyle ne ölçüde örtüştüğünün açıklığa kavuşturulması gerekiyor. D.L. Muskhelishvili bu sonuca mantıksız bir şekilde varmıştı. D.L. Muskhelishvili eserinde Gogarena, Cambisena, Eretiya ve Shaki'yi Kafkas Albanya'sı pahasına genişletmiş ve daha sonra yavaş yavaş bunları İberya'nın bir parçası olarak göstermeye çalışmıştır. F.C. Memmedova D.L. Muskhelishvili'nin görüşlerini bilimsel gerçeklerle çürüttü. F.C. Memmedova D.L. Muskhelishvili'nin "7. yüzyılda Kambechani nüfusunun Albanlar ve İberyalıların karışımından oluştuğu" yönündeki görüşünün yanlış olduğunu kanıtladı. Gerçeklerden yola çıkan Memmedova, nüfus karıştırma sürecinin 8-9. yüzyıllarda gerçekleştiğini, bu döneme kadar Kambisena vilayetinde çoğunlukla Albanların yaşadığını kaydetti.

Kafkas Albanya'sının tarihi coğrafyası, özellikle de batı sınırları meselesi tartışmalı bir konu olmaya devam ediyor. Erken Orta Çağ döneminin yazılı kaynaklarına doğru şekilde yaklaşılarak gerçeği ortaya çıkarabiliriz.

Anahtar Kelimeler: Kafkas Albanya'sı, Batı Sınırları, Tarihi Coğrafya.

ABSTRACT

In the Azerbaijani lands north of the Aras River, the Albanians established their own state in the 4th century BC. The western borders of Caucasian Albania are Iberia up to the Iori River, and the eastern borders are the Caspian Sea. The southern borders of Caucasian Albania extend to the Araz River, and the northern borders extend along the Greater Caucasus Mountains to the Iori River. The Alazan Valley in the eastern part of today's Georgia was included in the Caucasian Albanian lands. Many researchers

have put forward contradictory views on the western borders of Caucasian Albania. The aim of our research is to shed light on this issue and reveal the historical truth.

Old Georgian researchers stated that the western part of Caucasian Albania, that is, the left bank of the Kura River, was Georgian land. Today, some Georgian researchers believe that both the northwestern part of the Caucasian Albanian lands on the left bank of the Kura River and the southwestern part of Caucasian Albania on the right bank of the Kura River belonged to Georgia. Georgian scientist D.L. Muskhelishvili published his work "Geography of Eastern Georgia (Sheki and Gogarena)", which he devoted to this problem. In this work it is mentioned that Gogarena is the southern province of Iberia, and Sheki is the eastern province. Georgian scientist

D.L. Muskhelishvili in his work stated that the southwestern regions of Sakasena and Girdman on the right bank of Albania, as well as the northwestern regions of Sheki and Kambysena provinces on the left bank of Albania are the provinces of the East. However, these ideas are unfounded. D.L. Muskhelishvili came to this conclusion by referring to the views of the Armenian writer Buyuk Varda, who lived in the 13th century. While describing these, D.L. Muskhelishvili forgot the place and time of the information of the Armenian writer Boyuk Varda. The information mentioned by the Armenian writer Buyuk Varda needs to be confirmed. It is necessary to clarify to what extent this information corresponds to the realities of Iberia, Albania and Armenia at that time. D.L. Muskhelishvili reached this conclusion illogically. In his work, D.L. Muakhelishvili expanded Gogarena, Cambisena, Eretiya and Shaki at the expense of Caucasian Albania and then gradually tried to present them as part of Iberia. F.C. Mammadova D.L. Muskhelishvili's views were refuted with solid evidence. F.C. Mammadova stated that D.L. Muskhelishvili's view that "in the 7th century the Kambechani population was a mixture of Albanians and Iberians" is incorrect. F.C. Mammadova, based on the facts, noted that the process of population mixing took place in the 8th-9th centuries and that until that period the Kambechani province was mostly inhabited by Albanians.

The historical geography of Caucasian Albania, especially the issue of the Kurdish borders, remains a controversial issue. By approaching the written sources of the Early Middle Ages correctly, we can uncover the truth.

Keywords: Caucasian Albania, Western Borders, Historical Geography.

TÜRK DÜNYASINDA AYRIMLAR VE YA AYRIMLARIN TÜRK DÜNYASI AYRIMS IN THE TURKISH WORLD OR THE TURKISH WORLD OF AYRIMS

Öğr. Gör. Dr. Ramil BAYRAMOV

ÖZET

Türk dünyasında farklı coğrafyalarda yerleşmiş, Türk – Oğuz etnosunun ayrılmaz soylarından biri de Ayrımlardır. Ayrımlar tarihen Türkiye, Azerbaycan, Gürcistan ve İran’da yaşamışlar ve bu gün de yaşamaktadırlar. Eskiden Ayrımlar tarihî Azerbaycan topraklarında oluşturulmuş sözde Ermenistan Cumhuriyeti’nde meskunlaşsalar da, belli nedenlerden dolayı kendi ata topraklarından sürülmüş ve Azerbaycan’ın farklı bölgelerine yerleşmek zorunda kalmışlar.

Çoğunlukla Azerbaycan’ın dağlık bölgelerinde (Gedebey, Daşkesen, Kelbecer, Gazah, Tovuz, Göyçe, Zengezur, İrevan vb.) yerleşmiş Ayrımlar sonradan ülkenin diğer ilçelerine (Sabirabad, Saatlı, Beylegan, Şirvan, Ağdaş vb.) de göç ederek kendilerine yurt edinmişler.

Geniş coğrafyada yaygınlaşan Ayrımlar ortak Türk âdetlerini yaşatmanın yanı sıra, kendilerine özgü diyalekt ve geleneklere sahiptirler. Ayrım ağızlarında Türkçenin tarihî izlerini yansıtan çok sayıda olgular yer almaktadır. Bu açıdan onların kendine has dil özellikleri – ağızları ve onların oluşumunu etkileyen gelenekler öğrenilmelidir. Araştırmanın ortak Türk bağlamında karşılaştırmalı şekilde yapılması Türkolojinin güncel sorunlarından biridir.

Kaynaklarda ve halk arasında Ayrımlarla ilgili çeşitli görüşler mevcuttur. Ayrım kelimesinin Eymür, Eymir, Emir, İmir vb. gibi şekillerinin olduğu kaydediliyor. “Oğuz Kağan” destanına göre Ayrımlar 24 Oğuz soyundan biri, M.Kâşgârî’nin “Divanü Lügat-it-Türk” eserinde ise 24 Oğuz soyunun 11. boyu olduğu gösteriliyor. Bundan başka Ayrımları Rum’larla, yani Romalı’larla bağlayan, onların Küçük Asya’dan gelmiş Türkler olmasıyla ilgili fikirler de vardır. Diğer bir bilgiye göre Emir Timur Ankara Savaşı’ndan (1402) sonra Türkiye’den göçürdüğü elli bin aileni Azerbaycan’ın Dağlık Gencebasar ve Karabağ, şimdiki Ermenistan arazisinde yerleştirmiş, sonralar onlar Ayrım adıyla tanınmışlar. XVII. yüzyılda Eymur’ların bir kısmı şimdiki İran’a göç ederek Şahseven adlanmışlar.

Halk etimolojisinde Ayrım etnonimi D.Mendeleyev’in periyodik tablosunda yansıyan aurum – altın kelimesiyle de ilişkilendiriliyor. Hatta Ay’a bakarak gelecek hakkında bilgi veren insanlara da Ayrım denilmiştir: yani ay “sema cismi”, rum “müjde” anlamındadır.

Kelimenin kökeniyle ilgili görüşlerin kapsamını daha da genişletebiliriz. Fakat son dönemin araştırmaları şunu gösteriyor ki, Ayrım terimi Oğuz soylarından biri Eymur’ların adıyla bağlıdır. Günümüzde bu etnonimle ilgili Azerbaycan’da ve yukarıda bahsettiğimiz ülkelerde çok sayıda etnotoponimler de mevcuttur. Tüm bunlar gösteriyor ki, Ayrımlar bir bütün olarak Türk dünyasının ayrılmaz parçasıdır. Çalışmamızda konuya ilişkin bilimsel görüşler ayrıntılı şekilde incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Ayrım, Eymur, Türk Etnosu, Oğuzun 11. Boyu, Ağız, Gelenek, Türk Halklarının Birliği.

ABSTRACT

One of the inseparable lineages of the Turkish-Oghuz ethnos, settled in different geographies in the Turkish world, is the Ayrims. Ayrims have existed historically in Turkey, Azerbaijan, Georgia and Iran and continue to exist today. Although the Separatists used to live in the so-called Republic of Armenia, which was created on the historical Azerbaijani lands, for certain reasons they were exiled from their ancestral lands and had to settle in different regions of Azerbaijan.

The Ayrıms mostly settled in the mountainous regions of Azerbaijan (Gedebey, Dashkesen, Kalbajar, Gazakh, Tovuz, Goyçe, Zangezur, Irevan, etc.) and later migrated to other districts of the country (Sabirabad, Saatli, Beylegan, Shirvan, Agdash, etc.) and made a home for themselves.

The Ayrıms, which are widespread over a wide geographical area, have their own unique dialects and traditions, as well as keeping common Turkish customs alive. There are many facts that reflect the historical traces of Turkish in different dialects. In this respect, their unique language features - dialects and the traditions that affect their formation should be learned. Conducting comparative research in the common Turkish context is one of the current problems of Turkology.

There are various opinions regarding distinctions in sources and among the public. The word Ayrım is used as Eymür, Eymir, Emir, İmir etc. It is recorded that they have shapes such as. According to the epic of “Oğuz Kağan”, it is shown that he is one of the 24 Oghuz tribes, and in M.Kâşgâri's work “Divanü Lügat-it-Türk”, he is shown to be the 11th tribe of the 24 Oghuz tribes. Apart from this, there are also ideas that connect the Separatists with the Rums, that is, the Romans, that they were Turks who came from Asia Minor. According to other information, Emir Timur settled the fifty thousand families he migrated from Turkey after the Battle of Ankara (1402) in Azerbaijan's Nagorno-Gencebasar and Karabakh, now Armenian territory, and they were later known as Ayrım. XVII. In the 19th century, some of the Aymurs migrated to what is now Iran and were named Shahsevan.

In folk etymology, the ethnonym Ayrım is also associated with the word aurum – gold, reflected in D. Mendeleev's periodic table. In fact, people who gave information about the future by looking at the Moon were called Ayrım: that is, the moon means “celestial body”, Greek means “good news”.

We can further expand the scope of views on the origin of the word. However, recent research shows that the term Ayrım is connected with the name of Aymur, one of the Oghuz tribes. Today, there are many ethnotoponyms related to this ethnonym in Azerbaijan and the countries mentioned above. All this shows that distinctions are an integral part of the Turkish world as a whole. In our study, scientific opinions on the subject will be examined in detail.

Keywords: Ayrım, Eymur, Turkish Ethnos, 11th Tribe of Oghuz, Dialect, Tradition, Unity of Turkish Peoples.

PROF. DR. BEKİR ÇOBANZADE’NİN TÜRKÇENİN LEKSİK SEMANTİK YAPISIYLA İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

PROF. DR. BEKİR CHOBANZADE'S VIEWS ON THE LEXICAL SEMANTIC STRUCTURE OF TURKIC LANGUAGE

Arş. Gör. Dr. Pervin EYVAZOV

ÖZET

Azerbaycan Türkçesinin anlam bilimi (semasiyoloji) hakkında ilk ilmî görüşler ünlü türkolog Bekir Çobanzade’nin yaratıcılığında yer almıştır. Türkçenin söz varlığını inceleyen B.Çobanzade “sözün manası delalet ettiği şeyin, hâlin ortadan kalkmasıyla değişiyor” fikrine dayanarak kelimelerin anlamında ortaya çıkan değişiklikleri “psikolojik, ruhî, zihnî meleke ve hasiyetler”e bağlamakla anlamın gelişmesinde üç önemli hususu kaydetmiştir: a) anlam değişmesi; b) anlam genişlemesi; c) anlam daralması. Anlam değişmelerini aynı zamanda “günlük hayatın, medeniyetin tebeddülü”ne bağlayan bilim adamı semantik gelişmenin üç usulünden “Türk Dili” kitabında anlam değişmesi, anlam daralması ve anlam genişlemesi, “Türk Grameri”nde anlam genişlemesi, anlam daralması ve anlam intikali isimleriyle bahsetmiştir. “Türk Tatar Lisaniyatına Methal” eserinde yazar anlam intikalini anlam değişmesi, “Türk Grameri”nde ise anlam aktarımı anlamında, yani çok anlamlılık olayı açısından izah etmiştir.

Anlam değişmesi. B.Çobanzade anlam değişmesine “Tanrı” kelimesini örnek getirerek belirtiyor ki, eski dönemlerde gök, sema anlamlarını bildiren bu sözcük İslamın gelişinden sonra yalnızca Allah manasında kullanılmıştır. Kelimelerin yeni anlamlar kazanmasıyla ilgili yazar şunu da vurguluyor ki, önceleri bayat – eski, ok – akıl, til – parça, yazuğ/yazuk – günah, yanlış, kız – nadir, pahalı anlamlarını ifade ettiği hâlde, bugün bayat – ekmeğin taze olmayanı, ok – okumak, til – dil, kız – kız (evlat), yazık – teessüf anlamlarına geliyor.

Anlam genişlemesi. B.Çobanzade anlam genişlemesinin iki türünü göstermiştir: a) benzerlik (müsahebet) esasında anlam genişlemesi. Yazar burada anlamın mecazileşmesini kastediyor (kesmek – söz kesmek, yol kesmek; ağır – ağır kelime, ağır koku); b) kelimenin semantik kapsamının değişmesi (sınırdışlık) sonucunda anlam genişlemesi (ocak – aile, mektep; kağıt – mektup, vesika; devlet – var, devlet sahibi).

Anlam daralması. B.Çobanzade anlam daralmasını iki yönden açıklıyor: a) kontekste bağlı olan anlam daralması; b) tarihî gelişim sonucunda ortaya çıkan anlam daralması. Yazar kontekste bağlı olan semantik daralmayı şehir ve köy kelimelerinin cümlede kazandıkları anlamlarıyla izah ediyor. Tarihî gelişim sonucunda ortaya çıkan anlam daralmasını yazar şöyle yorumluyor ki, bazı kelimeler zamanında geniş içerik taşıyıcılar da, günümüzde yalnızca bir kavramı ifade ediyorlar. Örneğin, konmak sözcüğü eskiden “oturmak”, “yerleşmek” anlamlarını bildirse de, şimdi kuşun konması; paypuş/papuş zamanında ayakkabı anlamına geldiği hâlde, bugün çağdaş Türk dillerinde yalnızca ayakkabının tek çeşitinin adını bildiriyor.

Anahtar Kelimeler: B.Çobanzade, Türkçe, Semantik Yapı, Anlam Gelişmesi.

ABSTRACT

The first scientific views on the semantics (semantics) of Azerbaijani Turkish were in the creativity of the famous Turkologist Bekir Chobanzadeh. B. Chobanzadeh, who studied the vocabulary of Turkish, based on the idea that “the meaning of the word changes with the disappearance of the thing, the state it indicates”, attributed the changes in the meaning of words to “psychological, spiritual, mental faculties and characteristics” and recorded three important points in the development of meaning: a) change of meaning; b) expansion of meaning; c) narrowing of meaning. The scientist, who also attributed the changes in meaning to “the changes of daily life and civilization”, mentioned the three methods of

semantic development in his book “Turkish Language” as change of meaning, narrowing of meaning and widening of meaning, and in his “Turkish Grammar” as expansion of meaning, narrowing of meaning and transition of meaning. In his work “Introduction to Turkish Tatar Language” the author explained the transfer of meaning in terms of semantic change, and in “Turkish Grammar” he explained it in terms of semantic transfer, that is, in terms of the phenomenon of polysemy.

The change of meaning. B. Chobanzadeh states that the word Tanrı is used as an example for the change of meaning, and that this word, which used to mean the sky and the heavens, was used only in the sense of Allah after the advent of Islam. The author also emphasizes that words gaining new meanings, although it used to mean ok – akıl (mind), til – parça (piece), yazuğ/yazuk – günah, yanlış (sin, wrong), kız – nadir, pahalı (rare, expensive), today it means bayat (stale) - bread that is not fresh, ok – okumak (to read), til – dil (language), kız – kız (evlat - daughter), yazık – teessüf (regret).

Expansion of meaning. B. Chobanzadeh has shown two types of expansion of meaning: a) expansion of meaning based on similarity (observation). The author here means the metaphorization of meaning (kesmek (to cut) – to interrupt, to block the way; ağır (heavy) – heavy word, heavy smell); b) expansion of meaning as a result of the change of the semantic scope of the word (boundariness) (ocak (hearth) – family, school; kağıt (paper) – letter, document; devlet (state) – exists, state owner).

The narrowing of meaning. B. Chobanzadeh explains the narrowing of meaning from two perspectives: a) narrowing of meaning depending on context; b) narrowing of meaning resulting from historical development. The author explains the semantic narrowing depending on context with the meanings that the words city and village have in the sentence. The author interprets the narrowing of meaning resulting from historical development as follows: although some words had a broad content at one time, today they express only one concept. For example, although the word “konmak” used to convey the meanings of “to sit”, “to settle”, now means “bird landing”; paypuş/papuş used to mean shoe, but today it only conveys the name of one type of shoe in contemporary Turkic languages.

Keywords: B.Chobanzadeh, Turkish, Semantic Structure, Meaning Development.

DOĞU TÜRKİSTAN'IN KURTULUŞ MÜCADELESİNDE YENİ BİR DÖNEM: 2004 SÜRGÜN HÜKÜMETİ

A NEW ERA IN EAST TURKESTAN'S STRUGGLE FOR LIBERATION: THE 2004 GOVERNMENT IN EXILE

Dr. Öğr. Üyesi Coşkun KUMRU

ÖZET

Doğu Türkistan Sürgün Hükümeti, 14 Eylül 2004 tarihinde Washington, DC'de resmi olarak kurulmuştur. Bu önemli adım, önde gelen Uygur, Kazak ve diğer Doğu Türkistanlı bağımsızlık liderleri tarafından atılmıştır. Bu liderler, Uygur diasporasından pek çok örgütü temsil ederek, Doğu Türkistan Ulusal Kongresi'nin dağılmasının ardından bir araya gelmişlerdir. Sürgün hükümeti, kendini Uygur halkının temsilcisi olarak görmektedir. Hükümet, Doğu Türkistan'ı Çin işgalinden kurtarana dek, bölge ve halkının tek meşru temsilcisi olduğunu ileri sürmektedir. Doğu Türkistan Sürgün Hükümeti'nin ana hedefi, Doğu Türkistan'ın bağımsızlığını yeniden sağlamaktır. Bu hedef doğrultusunda, Doğu Türkistan ve diasporadaki tüm insanlar için insan hakları, dini özgürlük ve demokrasiyi teşvik etmeye kendini adanmıştır. Bu amaçlar, hükümetin misyonunun merkezinde yer almakta ve faaliyetlerine yön vermektedir.

Uluslararası toplumdan destek talep eden hükümet, Çin'in Uygur halkına yönelik insan hakları ihlalleri, asimilasyon politikaları, toplama kampları ve dini özgürlüklerin kısıtlanması gibi konulara vurgu yapmaktadır. Özellikle, sürgündeki hükümetin liderleri, Birleşmiş Milletler ve diğer uluslararası platformlarda Uygur davasını gündeme taşımaya çalışmakta, Çin hükümetine yönelik yaptırım çağrılarında bulunmaktadır. Bu hükümet, Çin'in Doğu Türkistan üzerindeki egemenliğini tanımamakta ve bölgenin tarihi olarak Uygurların yurdu olduğunu savunmaktadır.

Kurulduğu tarihten bu yana hükümet, Çin yönetimi tarafından tanınmamış ve meşruiyeti kabul görmemiştir. Doğu Türkistan Sürgün Hükümeti, kendilerini ayrılıkçı olarak nitelendirmemekte, kendi topraklarının Çin'e ait olmadıklarını düşündüklerinden böylesi bir tanımlamanın uygun olmadığını savunmaktadırlar. Çin Halk Cumhuriyeti ise, 1949'da Doğu Türkistan'ı barışçıl bir şekilde kurtardığını ve bu toprakların tarihsel olarak Çin'in bir parçası olduğunu iddia etmektedir. Çin yönetimi, Doğu Türkistan'ın bağımsızlık dönemlerini, dış güçlerin desteklediği ayrılıkçı grupların tarihsel gerçekleri çarpıtarak kurdukları yapılar olarak tanımlamaktadır.

Bu bildirinin amacı, Sürgündeki Doğu Türkistan Hükümeti'nin kuruluşu, yapısı ve faaliyetlerinin tarihsel ve siyasi arka planını ele alarak, Doğu Türkistan'ın bağımsızlık mücadelesi çerçevesinde bu hükümetin oynadığı rolü değerlendirmektir. Çalışmamız, sürgün hükümetinin uluslararası arenada tanınma çabalarını, demokrasi, insan hakları ve dini özgürlükler konusundaki vizyonunu incelemeyi amaçlamakta; aynı zamanda bu hükümetin, Doğu Türkistan'ın temsilcisi olarak nasıl meşruiyet kazandığını ve küresel destek arayışlarını nasıl yönlendirdiğini irdelemeyi hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Doğu Türkistan, Doğu Türkistan Sürgün Hükümeti, Çin.

ABSTRACT

The East Turkestan Government in Exile was officially established on September 14, 2004, in Washington, DC. This significant step was taken by prominent Uyghur, Kazakh, and other East Turkestani independence leaders. These leaders, representing various organizations from the Uyghur diaspora, came together following the dissolution of the East Turkestan National Congress. The exile government views itself as the representative of the Uyghur people. It asserts that it is the sole legitimate representative of the region and its people until East Turkestan is liberated from Chinese occupation. The primary goal of the East Turkestan Government in Exile is to restore the independence of East Turkestan.

In pursuit of this objective, the government is committed to promoting human rights, religious freedom, and democracy for all the people in East Turkestan and its diaspora. These goals are central to the government's mission and guide its activities.

The government, seeking support from the international community, emphasizes issues such as China's human rights violations against the Uyghur people, assimilation policies, concentration camps, and the restriction of religious freedoms. In particular, the leaders of the government in exile strive to bring the Uyghur cause to the forefront at the United Nations and other international platforms, calling for sanctions against the Chinese government. This government does not recognize China's sovereignty over East Turkestan and argues that the region is historically the homeland of the Uyghurs.

Since its establishment, the government has not been recognized by the Chinese authorities, nor has its legitimacy been accepted. The East Turkestan Government in Exile does not consider itself separatist, arguing that such a definition is inappropriate because they believe their land does not belong to China. The People's Republic of China, however, claims that it peacefully liberated East Turkestan in 1949 and asserts that the territory has historically been part of China. The Chinese government characterizes East Turkestan's periods of independence as structures created by separatist groups, supported by foreign powers, who distort historical facts.

The aim of this study is to evaluate the role played by the East Turkestan Government in Exile within the framework of East Turkestan's independence struggle by addressing the historical and political background of its establishment, structure, and activities. Our study seeks to examine the exile government's efforts to gain recognition on the international stage, its vision regarding democracy, human rights, and religious freedoms; and also aims to explore how this government has gained legitimacy as the representative of East Turkestan and how it has directed its search for global support.

Keywords: East Turkestan, East Turkestan Government in Exile, China.

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞININ DOĞURDUĞU SOSYAL VE SİYASAL DEĞİŞİMİN TÜRK ROMANINA YANSIMASI

REFLECTION OF SOCIAL AND POLITICAL CHANGE CAUSED BY THE SECOND WORLD WAR ON THE TURKISH NOVEL

Prof. Dr. Gıyasettin AYTAŞ

ÖZET

İkinci Dünya Savaşı, başlangıç ve sonuçları itibariyle dünyada büyük bir etkiye sebep olarak milyonlarca insanın acı çekmesine neden olur. Her ne kadar bundan önce meydana gelen birçok savaş, acı ve yıkımlara neden olsa da hiçbiri İkinci Dünya Savaşı kadar olmamıştır. Savaşın gerekçesi ne olursa olsun, kazananı ve kaybedenini her zaman mutsuz eder. Roman, savaşları her zaman konu etmiş, bu savaşları kimi zaman oluş, kimi zaman da sonuçları bakımından ele alır. İkinci Dünya Savaşı, dünyada birçok romana konu olmuş, filimler çekilmiş, tiyatro eserleri yazılmış, şiirler kaleme alınmıştır. Türk Devleti bu savaşa katılmamakla birlikte, oluş ve sonuçları bakımından etkilenmiştir. Bu etkilenmeler romana da konu olmuştur. Bunların sayısı oldukça fazla olmakla birlikte, özellikle sosyal ve siyasal değişmeyi ön plana çıkararak kimi romanlarda, savaşın doğrudan etkisi görülmektedir. Ayla Kutlu'nun Islak Güneş romanında, bir kasaba merkeze alınarak II. Dünya Savaşı'nın Türkiye'deki yansımalarını ele alınır. Cevdet Kudret'in Havada Bulut Yok romanında ise İkinci Dünya Savaşı'nın Türkiye'ye yansıması ele alınır. Faik Baysal'ın Rezil Dünya romanında Eserde genel olarak 2. Dünya Savaşı'nın toplumumuzun üzerindeki etkileri ve bu etkinin olumsuz sonuçları anlatılmıştır. Fakir Baykurt'un Kara Ahmet Destanı, II. Dünya Savaşı'ndan sonra ülkemizdeki sosyal değişimin bir aile üzerinden yola çıkılarak nasıl gerçekleştiği işlenmiştir. Oya Bahadır'ın Savaş Çağı Umut Çağı romanında ise II. Dünya Savaşı, roman kahramanı üzerinde olumsuz etkilerinden yola çıkılarak sorgulanmıştır. Sevgi Nutku'nun, Tutkulu Perçem romanları savaşın sonuçları itibariyle, Türk toplumunda oluşturdukları etkiyi ele almışlardır. Romanlar merkeze savaş almakla birlikte, savaşın kendisini değil, sonuçlarını sorgular.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Değişme, Siyasal Değişme, Roman, İkinci Dünya Savaşı.

ABSTRACT

The Second World War greatly impacted the world due to its beginnings and consequences, causing millions of people to suffer. Although many wars before this one caused pain and destruction, none were as bad as the Second World War. Regardless of the cause, war always brings unhappiness to both the victor and the vanquished. Sometimes in terms of their occurrence and sometimes in terms of their consequences, the novel has always dealt with wars. The Second World War has been the subject of many novels, films have been made, plays have been written, and poems have been penned around the world. Although the Turkish State did not participate in this war, it was affected by its occurrence and consequences. These influences have also been the subject of the novel. Although there are many of them, the direct impact of war can be seen, especially in some novels that emphasize social and political change. Ayla Kutlu's novel, Wet Sun, focuses on a town and discusses the repercussions of the Second World War in Turkey. In Cevdet Kudret's novel There is no Cloud in the Sky, the reflection of the Second World War on Turkey is discussed. Faik Baysal's novel Shameful World, generally describes the effects of the Second World War on our society and the negative results of this effect. Fakir Baykurt's novel The Epic of Kara Ahmet deals with how social change in our country took place after the Second World War, based on a family. In Oya Bahadır's Age of War Age of Hope, the Second World War is questioned based on its negative effects on the novel's protagonist. Sevgi Nutku's Passionate Forelock novels deal with the effects of war on Turkish society due to its consequences. Although the novels focus on war, they question the consequences of war, not the war itself.

Keywords: Social Change, Political Change, Novel, World War II.

İSKİTLER / SAKALAR'IN COĞRAFYASI GEOGRAPHY OF THE İSKİTES / SAKAS

Prof. Dr. Necati DEMİR

ÖZET

Sakaların tarihi, Avrupa ve Asya'daki bütün milletlerin tarihi ile yakından ilgilidir. O yüzden çok önem verilmiş ve çok tartışılmıştır.

Genel Türk tarihine bakıldığında Sakaların, merkezi Altay ve Sayan Dağları'nda bulunan Ti / Ti'k'lerden (<Türk) ayrıldığı görülmektedir. Adları, Türkçe say "kır, çöl, bozkır" sözcüğü ile -ka isimden isim yapım ekiyle oluşmuştur. Türkçe Sayka sözcüğü, zaman içerisinde Saka biçimine gelmiştir.

Sakaların tarih sahnesine çıktığı alan Altayların güneyi, Doğu Türkistan, Kazakistan bozkırları, Tanrı Dağları ve Fergana Vadisi gibi görünmektedir. İlk başkentleri Almatı yakınlarında olmalıdır.

Saka Devleti'nin bize ulaşan ilk hakanı Alp Er Tunga'nın babası Bişenk'tir. Bişenk yaklaşık olarak MÖ 740-660 yaşamış olmalıdır. Sakaların en tanınmış hakanı Alp Er Tunga ise yaklaşık olarak 700-625 yılları arasında yaşamıştır. Onun ata yurdu Ceyhun Nehri'nin doğusu, Turan Ovası, Tanrı Dağları, Doğu Türkistan çevresidir.

Saka Devleti'nin toprakları Alp Er Tunga döneminde ve daha sonra çok genişlemiştir. Sakalar zaman zaman Tuna Nehri ile Doğu Türkistan arası bölgeye hakim olmuşlardır.

MÖ 5. yüzyılda Ahemeniş İmparatoru I. Darius tarafından çivi yazısı alfabesi ile işlettirilmiş 3 dilli Behistun kitabesinde Sakalar, Saka tigrakhauda (sivri başlıklı Sakalar), Saka tiay para daray (denizin ötesindeki Sakalar) ve Saka haumavarga olmak üzere üç grupta incelenmektedir. Saka tiay para daray, yani denizin ötesindeki Sakalardan kasıt Karadeniz İskitleri akla gelmektedir. Hazar Denizi'nde Tuna'ya kadar olan sakalar. Bu kısma Karadeniz'in güneydoğu sahillerini de katmak gerekir. Zira Artvin'den Sinop'a kadar Sakalarla ilgili çok sayıda önemli izler tespit edilmiştir.

Pers kaynaklarında geçen Saka haumavarga, Herodotos'ta geçen Sakai Amyrgioi olmalıdır. Onların yurdu Çin sınırları idi.

Saka tigrakhauda (sivri başlıklı Sakalar): Tarihte ilk kadın hakan olarak bilinen Tomris Hatun, Sakaların Saka tigrakhauda (sivri başlıklı Sakalar) kolunun devamı olan Massagetlerin devlet başkanıdır. Onların yurdu ise Hazar çevresidir.

Biz bildirimizde yeni gelişmeler ışığında Sakaların yurtlarını yeniden ele alıp değerlendireceğiz. Ulaştığımız bilgileri bilim dünyası ile paylaşacağız.

Anahtar Kelimeler: Türkler, Türk Coğrafyası, Sakalar / İskitler, İskitlerin Yurtları.

ABSTRACT

The history of Sakas is closely related to the history of all nations in Europe and Asia. That's why it has been given so much importance and discussed so much.

Looking at the general Turkish history, it is seen that the Sakas were separated from the Ti / Ti'k (<Turk), whose centre was located in the Altai and Sayan Mountains. Their name was formed from the Turkish word say 'country, desert, steppe' and the noun suffix -ka. The Turkish word Sayka became Saka over time.

The area where the Sakas appeared on the stage of history seems to be the south of Altai, East Turkistan, Kazakhstan steppes, God Mountains and Fergana Valley. Their first capital must have been near Almaty. The first ruler of the Saka State to reach us is Bishenk, the father of Alp Er Tunga. Bishenk must have lived approximately 740-660 BC. Alp Er Tunga, the most famous ruler of the Sakas, lived approximately 700-625 BC. His ancestral homeland was the east of the Ceyhun River, the Turan Plain, the God Mountains, around East Turkistan.

The territory of the Saka State expanded a lot during and after the reign of Alp Er Tunga. Sakas dominated the region between Danube River and East Turkestan from time to time.

In the trilingual Behistun inscription, which was engraved in cuneiform alphabet by Achaemenid Emperor Darius I in the 5th century BC, the Sakas are analysed in three groups: Saka tigrakhauda (Sakas with pointed heads), Saka tiay para daray (Sakas beyond the sea) and Saka haumavarga. Saka tiay para daray, the Sakas beyond the sea, refers to the Black Sea Scythians. Sakas from the Caspian Sea to the Danube. The southeastern coast of the Black Sea should also be included in this section. Because many important traces of the Sakas have been identified from Artvin to Sinop.

The Saka haumavarga mentioned in Persian sources should be Sakai Amyrgioi mentioned in Herodotus. Their homeland was the borders of China.

Saka tigrakhauda (Sakas with pointed heads): Tomris Khatun, known as the first female ruler in history, was the head of state of the Massagetes, the continuation of the Saka tigrakhauda (pointed-capped Sakas) branch of the Sakas. Their homeland is the Caspian region.

In our paper, we will re-evaluate the homeland of the Sakas in the light of new developments. We will share the information we have reached with the scientific world.

Keywords: Turks, Turkish Geography, Sakas / Scythians, Homeland of Scythians.

KUTB'UN HUSRAV U ŞÎRÎN'İNDEKİ BAZI İBARELER ÜZERİNE ON SOME EXPRESSIONS IN QUTB'S HUSRAV U ŞÎRÎN

Doç. Dr. Ümit Özgür DEMİRCİ

ÖZET

Türk edebiyatının ilk Hüsrev ü Şîrîn tercümesi olan Kutb'un Husrav u Şîrîn'i Nizâmî Gencevî'nin Hüsrev ü Şîrîn adlı eserinden tercümedir. Kutb'un eserinde 'Hüsrev' sözcüğü sürekli '-ka' ve '-ga' biçiminde kalın sıradan ek almasından dolayı, Harezmi-Altınordu sahasında bu ismin 'Husrav' biçiminde olması gerektiğini düşündüğüm için yaptığım metin ve dizin yayınlarında eserin ismini Kutb'un Husrav u Şîrîn'i biçiminde gösterdim. Eser, Nizâmî'den birebir tercüme değildir, zaman zaman Kutb, zaman zaman Türk tarihinin tarihî ve sosyal olaylarından faydalanmış ve bu olaylara veya tarihî kişilere atıfta bulunmuştur; ayrıca Kutb'un eserini bol miktarda Türk deyim ve atasözleri yoğurarak bazen Nizâmî'den ayrılarak adaptasyonlar yaptığını söyleyebiliriz. Yine Kutb, Nizâmî'nin eserindeki bazı beyitleri çıkarmıştır, Nizâmî'nin eseri yaklaşık 5700 beyit iken, Kutb'un eseri 4733 beyittir.

Çalışmamızda Kutb'un eseri üzerine daha önce yapılan A. Zajackowski, N. Hacıeminoğlu, H. Zarif, E. Fazılov ve H. U. Usmanov'un metin yayınları ve eser üzerine okuma ve anlamlandırma önerileri sunan A. İnan ve O. F. Sertkaya'nın makaleleri, eserin dizini ve Harezmi-Altınordu Türkçesinden çağdaş lehçelere (Türkiye Türkçesi, Özbek Türkçesi ve Tatar Türkçesi gibi) aktarılmadığı için imladan dolayı yanlış algılanıp okunan sözcükler ele alınıp incelenecektir. Çalışmamıza konu olan sözcük ve ibareler; 2867. beyitteki bulmaz sen anı, 3218. beyitteki yétse, 628. beyitte biter étse işin, 3845. beyitteki né bulgay-sen, 3902. beyitteki tözdi sözcüklerinin yukarıda zikredilen çalışmalarda nasıl okunup anlamlandırıldıkları ele alınıp hem eserin tercüme edildiği Nizâmî'nin Hüsrev ü Şîrîn'i ile karşılaştırılarak hem de ilgili beyitlerin Türkiye Türkçesindeki karşılıkları verilerek, yapılan okumalar değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Nizâmî Gencevî, Hüsrev ü Şîrîn, Kutb'un Husrav u Şîrîn'i, Harezmi-Altınordu Türkçesi.

ABSTRACT

Qutb's Husrav u Şîrîn, the first Hüsrev ü Şîrîn translation of Turkish literature, is a translation from Nizâmî Gencevî's work called Hüsrev ü Şîrîn. Since the word 'Hüsrev' in Qutb's work constantly receives bold suffixes in the form of '-ka' and '-ga', I thought that this name should be in the form of 'Husrav' in the Harezmi-Altınordu area, so in the text and index publications I made, the name of the work I showed Qutb's Husrav u Şîrîn in its form. The work is not a literal translation from Nizâmî, we can say that from time to time Qutb adapted the work by combining the historical and social relations of the period with Turkish proverbs and idioms. Again, Qutb removed some couplets from Nizâmî's work. While Nizâmî's work is approximately 5700 couplets, Qutb's work is 4733 couplets.

In our study, previous text publications on Qutb's work by A. Zajackowski, N. Hacıeminoğlu, H. Zarif, E. Fazılov and H. U. Usmanov and articles by A. İnan and O. F. Sertkaya, who offer reading and interpretation suggestions on the work, are included in the study. words that were perceived and read incorrectly due to spelling because they were not transferred from Khwarazm-Altınordu Turkish to contemporary dialects (such as Turkish, Uzbek and Tatar Turkish) will be discussed and examined. The words and phrases that are the subject of our study are; 2867. bulmaz-sen anı, the moment in the 3218th couplet yétse, the 628th couplet biter étse işin, 3845. né bulgay-sen in the couplet, 3902. The words of tözdi in the couplet are discussed and meaningful in the above mentioned studies. The readings will be evaluated by comparing with and giving the Turkish equivalents of the relevant couplets.

Keywords: Turkish Altınordu, Nizami Ganjavi, Hüsrev ü Şîrîn, Kutb's Husrav u Şîrîn, Khwarazm-Altınordu Turkish.

KUTB'UN HUSRAV U ŞÎRÎN'İNDE YANLIŞ ALGILANAN BAZI KELİMELELER ÜZERİNE

ON SOME MISINTERPRETED WORDS IN QUTB'S HUSRAV U ŞÎRÎN

Dr. Aysun SOYER

ÖZET

Kutb'un Husrav u Şîrîn tercümesi, Türk edebiyatının ilk Hüsrev ü Şîrîn çevirisi olup Nizâmî Gencevî'nin aynı adlı eserinden uyarlanmıştır. Ancak bu eser, Nizâmî'nin eseriyle birebir örtüşmez; Kutb, eseri dönemin tarihi ve toplumsal koşullarına, Türk atasözleri ve deyimlerine uygun olarak yeniden yorumlamıştır. Ayrıca, Nizâmî'nin eserinde yer alan bazı beyitleri çıkarmış ve eserin hacmini azaltmıştır. Nizâmî'nin eseri yaklaşık 5700 beyit iken, Kutb'un tercümesi 4733 beyittir. Bu çalışmada, Kutb'un eseri üzerine yapılan akademik yayınlar ve öneriler dikkate alınarak eserdeki bazı kelimelerin imlâ hataları nedeniyle yanlış okunup anlamlandırıldığı durumlar ele alınacaktır. İncelenen başlıca çalışmalar A. Zająkowski, N. Hacıeminoğlu, H. Zarif, E. Fazılov ve H. U. Usmanov'un metin yayınlarıdır. Ayrıca A. İnan ve O. F. Sertkaya'nın makaleleri de eserin dizini ve Harezmi-Altınordu Türkçesinden Çağdaş lehçelere aktarılamayan kelimelerin yanlış okunmasına ilişkin öneriler içermektedir. Çalışmada odaklanılacak kelime ve ibareler; 99. beyitteki bér nûr, 1984. beyitteki közet, 3289. beyitteki kûr almağan, 3801. beyitteki edîb, 4349. beyitteki butını'dır. Bu kelimeler, yukarıda adı geçen çalışmalarda nasıl okunup anlamlandırıldıkları açısından ele alınacak, hem Nizâmî'nin Hüsrev ü Şîrîn'i ile karşılaştırılacak hem de Türkiye Türkçesindeki karşılıkları verilerek, yapılan okumalar değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Harezmi-Altınordu Türkçesi, Nizâmî Gencevî, Hüsrev ü Şîrîn, Kutb'un Husrav u Şîrîn'i, Okuma Farklılığı.

ABSTRACT

Qutb's translation of Husrav u Şîrîn is the first Turkish adaptation of Hüsrev ü Şîrîn and is based on Nizâmî Ganjavî's work of the same name. However, this work is not an exact translation of Nizâmî's original; Qutb reinterpreted the text, adapting it to the historical and social conditions of his time, as well as incorporating Turkish proverbs and idioms. Furthermore, Qutb omitted certain couplets from Nizâmî's work, reducing the length of the text. While Nizâmî's work contains approximately 5,700 couplets, Qutb's translation consists of 4,733 couplets. In this study, certain instances where words in Qutb's work have been misread and misinterpreted due to spelling errors will be examined, taking into account academic publications and suggestions made on the text. The primary works to be analyzed include the editions by A. Zająkowski, N. Hacıeminoğlu, H. Zarif, E. Fazılov, and H. U. Usmanov. Additionally, the articles by A. İnan and O. F. Sertkaya, which provide suggestions regarding the misreading of words that could not be transferred from Khwarezmian-Golden Horde Turkish to contemporary dialects, will also be considered. The words and expressions that will be the focus of this study are: bér nûr in couplet 99, közet in couplet 1984, kûr almağan in couplet 3289, edîb in couplet 3801, and butını in couplet 4349. These words will be examined in terms of how they have been read and interpreted in the aforementioned studies, compared with Nizâmî's Hüsrev ü Şîrîn, and their equivalents in Turkish will be provided to evaluate the interpretations.

Keywords: Khwarezm-Golden Horde Turkish, Nizâmî Ganjavî, Hüsrev ü Şîrîn, Qutb's Husrav u Şîrîn, Reading Differences.

EDEBİYAT METNİ TERCİHLERİNDE ÖĞRENCİLERİN BİLİŞSEL VE DUYUŞSAL GEREKÇELERİ. ALMANCA ÖĞRETMENLİĞİ ÖĞRENCİLERİ ÖRNEKLEMİNDE NİTEL BİR ARAŞTIRMA INVESTIGATING STUDENTS' COGNITIVE AND AFFECTIVE REASONS FOR LITERARY TEXT PREFERENCES: A QUALITATIVE STUDY ON GERMAN LANGUAGE EDUCATION STUDENTS

Prof. Dr. Ali Osman ÖZTÜRK, Doç. Dr. Ayşe Arslan ÇAVUŞOĞLU

ÖZET

Bu çalışma, 2022-23 eğitim-öğretim yılı Necmettin Erbakan Üniversitesi 4. yarıyıl Almanca öğretmenliği öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin Alman Edebiyatı I dersinde görmek istedikleri metin türlerine dair görüşlerini almak amacıyla yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan bir anket kullanılmıştır. Anket, öğrencilerin hangi yazarı ve edebi metni tercih ettiklerini, bu seçimi neden yaptıklarını, yazarı tanıyıp tanımadıklarını, dil bilgileri ile metinlerin konusu ve zorluk seviyesi hakkında farkındalık sahibi olup olmadıklarını ve bu metinlerin Alman Edebiyatı II dersinde kullanılıp kullanılmayacağını içeren maddelerden oluşmaktadır. Ayrıca, çalışma, öğrencilerin türler ve metin kategorileri (birincil ya da ikincil edebiyat) hakkında bilgi sahibi olup olmadıklarını ve yanıtlarının somut metin önerileriyle ne denli tutarlı olduğunu incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: Edebi Metinler, Almanca Öğretmen Adayları, Alman Edebiyatı, Alman Yazarlar, Dil Bilgisi.

ABSTRACT

The present study was conducted with second-year students enrolled in the German as a Foreign Language (DaF) teacher education program at Necmettin Erbakan University during the 2022-23 academic year. A semi-structured survey was conducted to ascertain the students' opinions regarding the preferred types of texts for inclusion in the German Literature I course. The questionnaire includes items about the author and literary text that the students prefer, the rationale behind their choices, their familiarity with the author, and their awareness of their language proficiency, the topic, and the difficulty level of the texts. Additionally, the study assesses the students' familiarity with genres and text categories (primary or secondary literature) and the consistency of their responses with specific text recommendations.

Keywords: Literary Texts, Prospective German Teachers, German Literature, German Writers, Grammar.

DEVLETÇİLİĞİN GELİŞİMİNDE ÖNEMLİ BİR YÖN OLARAK SOSYAL POLİTİKA

SOCIAL POLICY AS AN IMPORTANT DIRECTION IN THE DEVELOPMENT OF STATESHIP

Doç. Dr. Azer MUSTAFAYEV , Doç. Dr. Zeynaddin SHABANOV

ÖZET

Azerbaycan'daki devlet politikasının ana yönlerinden biri, halkın refahının düzenli olarak artması, nüfusun sosyal korumasının güçlendirilmesi ve sosyal güvenliğin uygun şekilde ödenmesidir. Bu nedenle, sosyal güvenliğin nüfusa ödenmesi, özel dikkat ve hassasiyet gerektiren konulardan biridir. Azerbaycan devletin gelişimini uluslararası standartlara uyarlayan İlham Aliyev, vatandaşların refahının sağlanmasını devletin temel hedeflerinden biri olarak tanımlamakta, cumhuriyetin toplumsal gelişiminin temellerini ve Azerbaycan sosyal devletin bir modelini geliştirmektedir. Sosyal politikaya yapılan devlet harcamaları, değişen hedeflere bağlı olarak artabilir veya azalabilir. Hukukun üstünlüğü uyarınca, hedefler bir dereceye kadar bu tür harcamaları finanse eden seçmenlerin ve vergi mükelleflerinin isteklerini yansıtabilir. Ancak bu, nüfusun ihtiyaçlarına ve ülke ekonomisinin durumuna bağlıdır. Makale, toplumun istikrarının temelini ülkede yürütülen sosyal politika olduğunu belirtmektedir. Bu amaçla ülkemizde sosyal politikanın kapsamı düzenli olarak genişletilmekte, insanların sosyal refahını iyileştirmek için yeni yasal düzenlemeler kabul edilmekte, mevcut yasalara eklemeler ve değişiklikler yapılmaktadır. Kabul edilen sosyal paketlerin, nüfusun tüm katmanlarının sosyal korunmasının güçlendirilmesi, refah koşullarının iyileştirilmesi, engellilerin, gazilerin, yaralıların, savaş katılımcılarının, yaşlıların, kadınların, ebeveyn bakımından yoksun çocukların, bekar annelerin, düşük gelirli ailelerin durumunun iyileştirilmesini içerdiği bilinmektedir. Mültecilerin ve yerlerinden edilmiş kişilerin durumunun daha da iyileştirilmesi talepleri dikkate alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Politika, Toplum, Hukuk, Güvenlik, Emeklilik, Adalet.

ABSTRACT

One of the main directions of state policy in Azerbaijan is the regular increase in the well-being of the people, strengthening social protection of the population, and proper payment of social security. Thus, the payment of social security to the population is one of the issues that requires special attention and sensitivity. Adapting the development of the Azerbaijani state to international standards, İlham Aliyev defines ensuring the well-being of citizens as one of the main goals of the state, develops the foundations of the social development of the republic, and a model of the social state of Azerbaijan. Government spending on social policy may increase or decrease depending on changing goals. Under the rule of law, targets may to some extent reflect the wishes of the voters and taxpayers who finance such expenditures. However, this depends on the needs of the population and the state of the country's economy. The article states that the basis of the stability of society is the social policy carried out in the country. For this purpose, the scope of social policy in our country is regularly expanded, new legal regulations are adopted to improve people's social welfare, and additions and changes are made to existing laws. It is known that the adopted social packages include strengthening social protection of all layers of the population, improving welfare conditions, improving the situation of disabled people, veterans, wounded, war participants, the elderly, women, children deprived of parental care, single mothers, low-income families. Requests to further improve the situation of refugees and displaced persons are taken into account.

Keywords: Social Policy, Society, Law, Security, Pension, Justice.

Baku State University, Institute of Philosophy and Sociology of ANAS

azer.mustafaev.60@gmail.com ORCID: - [0009-0003-4872-6855] zeynaddin.shabanov@gmail.com

ORCID: - [0000-0003-4102-6250]

“KASHKULİ SALİMİY” ASARI - MA’NAVİY MEROSİMİZ DURDONASI THE WORK OF "KASHKULI SALIMIY" IS A MASTERPIECE OF OUR SPIRITUAL HERITAGE

Murodjon Dehqonboy o‘g‘li QURBANOV

XULOSA

Ushbu maqolada Buxoro amirligida bir qator mansablarda faoliyat yuritgan, tarixchi, shoir zot Mirza Salimbekning “Kashkuli Salimiy” asari tahlili bilan tanishasiz. Asarda muallif musulmon kishisining xulq-atvori, ezgu amallar va yomon illatlar xususida fikr yuritgan.

Kalit So‘zlar: Islom, lymon, Jannat, Do‘zax, Payg‘ambar, Gunoh, Savob, Sadaqa, Sabr, Muloyimlik, Ixlos, Faqirlik, Munofiqlik.

ABSTRACT

In this article, you will get acquainted with the analysis of the work "Kashkuli Salimiy" by the historian, poet - Mirza Salimbek, who worked in a number of positions in the Emirate of Bukhara. In the work, the author thought about the behavior of a Muslim, good deeds and bad vices.

Keywords: Islam, Faith, Heaven, Hell, Prophet, Sin, Reward, Charity, Patience, Gentleness, Sincerity, Poverty, Hypocrisy.

AŞIKLAR'IN EDEBİYAT VE MÜZİĞİNİN TÜRKÇE KONUŞAN HALKLAR ARASINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ

THE ROLE AND IMPORTANCE OF ASHIQLAR'S LITERATURE AND MUSIC AMONG TURKISH SPEAKING PEOPLE

Ali BAHRANİPOUR, Abbas EGHBALMEHRAN

ÖZET

Aşık Dini konulara ve şeriat kurallarına vakıf, bilgili, tüm insanların saygı duyduğu, saygı duyduğu, onların üzüntülerine, sevinçlerine ortak olan saf bir insandır. Müzik, Ashiq'in sanatının merkezi parçasıdır. Aşk hikayeleri konularına göre "kahramanlık ve destansı hikayeler" ve "aşk hikayeleri" olmak üzere iki kategoriye ayrılır. Basit biçimine rağmen Aashiqi'nin şiiri derin felsefi, dini, insani, duygusal, sosyal ve bazen de politik kavramları içerir. Bu araştırma, Âşıklar edebiyatı ve müziğinin Türkçe konuşan halklar arasındaki yeri ve önemi hakkında kütüphane kaynaklarına dayanarak betimleyici-analitik bir şekilde bu alanda aşağıdaki sorulara cevap vermeyi amaçlamaktadır: 1- Aşıklar edebiyatı ve müziğinin Türkçe konuşan halklar arasındaki yeri ve önemi neydi? Türkçe konuşan insanlar 2- Aşıklar edebiyatının ve müziğinin Türkçe konuşan halklar arasındaki etkisi nedir? Bahsedilen arka plan dikkate alınarak araştırma sorularına cevap verebilmek amacıyla şu hipotezler teste tabi tutulmuştur: 1- Aşıklar'ın edebiyatı ve müziği özeldir. 2- Aşıklar'ın edebiyatı ve müziği Türkçe konuşan halklar arasında pek çok etki yaratmıştır.

Anahtar Kelimeler: Rolü, Önemi, Edebiyatı, Musikisi, Aşıklar, Türk Dili.

ABSTRACT

In love He is an artist who is knowledgeable and familiar with religious issues and Sharia rules, a pure human being, respected and honored by all people, who shares in their sorrows and joys. Music is the central part of Ashiq's art. Love stories are divided into two categories, "heroic and epic stories" and "love stories" based on their subject. Despite its simple form, Aashiqi's poetry contains deep philosophical, religious, human, emotional, social, and sometimes political concepts. This research aims to answer the following questions in this field by relying on library sources in a descriptive-analytical way about the role and importance of Ashiqlar literature and music among Turkish-speaking people: 1- What was the importance of Ashiqlar literature and music among Turkish-speaking people is 2- What has been the influence of Ashiqlar's literature and music among the Turkish-speaking people? Considering the mentioned background and in order to answer the research questions, these hypotheses have been put to the test: 1- Ashiqlar's literature and music are of special importance among the Turkish-speaking people. 2- Ashiqlar's literature and music have had many effects among Turkish-speaking people.

Keywords: Role, Importance, Literature, Music, Ashiqlar, Turkish Language.

KÜLTÜR VE MEDENİYETİN GELİŞİMİNDE TÜRK DİLİ HÜKÜMETLERİNİN ROLÜ (SELÇUKLU HÜKÜMETİ ÖRNEĞİ) THE ROLE OF TURKISH LANGUAGE GOVERNMENTS IN THE DEVELOPMENT OF CULTURE AND CIVILIZATION (CASE STUDY OF THE SELJUK GOVERNMENT)

Abbas EGHBALMEHRAN, Fatemeh EGHBALMEHRAN, Fatemeh HADİDİ

ÖZET

Selçuklu dönemi İslam kültürü, Selçuklu Devleti'nin Tuğrel Bey'i (H. 465-455) tarafından kurulmuştur. Alp Arslan (H. 566-495) ve Malek Şah Selçuklu (H. 485-465), İran bürokrasisinin ve bakanlarının tecrübelerinden yararlanarak, siyasi ve sosyal topraklarında barış ve güvenliği yönetmiş, imparatorluğun güç ve prestijini en üst seviyeye çıkarmıştır. Yöneticilerin entelektüel ruhu ve İran kültürüyle birlikte kamu binaları, camiler, rabatlar, kütüphaneler, evler, bilimsel hastaneler, okullar inşa etmeye olan ilgileri, bakanların iyi planlamaları ve verimlilikleri, İslam kültür tarihinde yeni bir sayfa oluşturdu. Kütüphane kaynaklarından betimleyici-analitik bir şekilde yararlanarak, Türkçe konuşan Selçuklu yönetimlerinin kültür ve medeniyetin gelişimindeki rolü, bu bağlamda aşağıdaki sorulara cevap bulmak: 1- Türkçe konuşan Selçuklu devletlerinin önemi neydi? Selçuklu yönetimlerinde kültür ve medeniyetin gelişmesi? 2- Kültür ve medeniyetin yayılmasında Türkçe konuşan Selçuklu hükümetlerinin etkisi ne olmuştur? Bahsedilen arka plan dikkate alınarak araştırma sorularına cevap verebilmek amacıyla şu hipotezler test edilmiştir: 1- Türk dili konuşan Selçuklu hükümetleri yayılma Kültür ve medeniyetin ayrı bir önemi vardır. 2- Türkçe konuşan Selçukluların yönetimlerinin kültür ve medeniyetin gelişmesinde birçok etkisi olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Hükümet, Türk Dili, Kültürün Yayılması, Medeniyet, Selçuklular.

ABSTRACT

The Islamic culture of the Seljuk era was founded by Tughril Bey (465-455 AH) of the Seljuk Empire. Alp Arslan (566-495 AH) and Malek Shah Seljuqi (485-465 AH) benefited from the experience of the Iranian bureaucracy and ministers, ruled peace and security over their political and social territory and raised the power and prestige of the empire to its peak. Self-delivered The intellectual spirit of the rulers and their interest in building public buildings, mosques, rabats, libraries, houses, scientific hospitals, schools, good planning and efficiency of ministers with Iranian culture created a new chapter in the history of Islamic culture. This research aims to Relying on the library resources in a descriptive-analytical way, the role of the Turkic-speaking Seljuq governments in the development of culture and civilization, to answer the following questions in this context: 1- What was the importance of the Turkish-speaking Seljuk governments in the development of culture and civilization? 2- What has been the effect of the Turkic-speaking Seljuk governments in the expansion of culture and civilization? Considering the mentioned background and in order to answer the research questions, these hypotheses have been tested: 1- The Turkish-speaking Seljuk governments in the expansion Culture and civilization are of special importance 2- The governments of the Turkish-speaking Seljuqs have had many effects on the development of culture and civilization.

Keywords: Government, Turkish Language, Expansion of Culture, Civilization, Seljuks.

TİMURLU HÜKÜMETİNİN TIBBİ İLERLEMEDEKİ ROLÜNÜN İNCELENMESİ

EXAMINING THE ROLE OF THE TIMURID GOVERNMENT IN MEDICAL PROGRESS

Abbas ENGBALMEHRAN, Zahra EGHBALMEHRAN, Parasto EGHBALMEHRAN

ÖZET

Timurlu dönemi İran tarihi ve kültüründeki önemli dönemlerden biridir. Timur, Semerkant'taki bilim adamlarını ve akademisyenleri destekleyerek başkentinde bilimsel büyümeyi sağladı. Halefleri tıp da dâhil olmak üzere bilim ve bilginin gelişmesine önem verdiler. Bu dönemde ünlü doktorlar ortaya çıktı, her ne kadar bir kısmı tıp dışında başka bilimlerde uzmanlık sahibi olmuş ve eserler yazmış olsalar da, şöhretlerinin çoğu tıp ve tıp yazılarındaydı. Eserlerinde hastalıkları ve tedavi yöntemlerini ele almışlardır. Bu doktorların bir kısmı Anadolu'ya göç ederek doktorluk yapmış veya tıp üzerine eserler yazarak İran tıbbının gelişmesinde etkili bir rol oynamışlardır. -analitik bir şekilde. Tıbbın ilerlemesinde bu bağlamda aşağıdaki soruları cevaplayınız: 1- Timurlu hükümetinin tıp biliminin ilerlemesindeki rolü neydi? 2- Timurlu hükümetinin tıp biliminin gelişmesindeki etkisi neydi? Bahsedilen arka plan dikkate alınarak araştırma sorularına cevap verebilmek amacıyla şu hipotezler test edilmiştir: 1- Timurlu hükümeti tıp biliminin gelişmesinde özel bir öneme sahiptir. 2- Timurlu Devleti Tıp biliminin gelişmesinde birçok etkisi olmuştur.

Anahtar Kelimeler: İnceleme, Rol, Timurlular, İlerleme, Tıp.

ABSTRACT

The Timurid period is one of the important periods in the history and culture of Iran. By supporting scientists and scholars in Samarkand, Timur enabled scientific growth in his capital. His successors showed importance to the development of science and knowledge, including medicine. Famous doctors appeared in this period, although some of them had expertise in other sciences besides medicine and authored works, but most of their fame was in medicine and medical writings. In their works, they have discussed diseases and their treatment methods. Some of these doctors migrated to Anatolia and worked as doctors, or by writing works on medicine, they played an effective role in the development of Iranian medicine. This research aims to investigate the role of the Timurid government by relying on library sources in a descriptive-analytical way. In the advancement of medicine, answer the following questions in this context: 1- What was the role of the Timurid government in the advancement of medical science? 2- What was the effect of the Timurid government in the development of medical science? Considering the mentioned background and in order to answer the research questions, these hypotheses have been tested: 1- The Timurid government has a special importance in the development of medical science. 2- The Timurid government It has had many effects in the development of medical science.

Keywords: Review, Role, Timurians, Progress, Medicine.

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN YARATICI YAZMA BECERİLERİNİ GELİŞTİRMeye YÖNELİK ETKİNLİK ÖRNEKLERİ

EXAMPLES OF ACTIVITIES FOR DEVELOPING CREATIVE WRITING SKILLS OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS

Kübra Sena GENÇ, Dr. Öğr. Üyesi Yelda KÖKÇÜ

ÖZET

Bireyin anlama ve anlatma becerilerinin gelişiminin sağlanması Türkçe eğitiminin temel amaçları arasında yer almaktadır. İfade edici dil becerileri arasında yer alan yazma, bireyin kendisi ve çevresi ile iletişim kurmasını sağlayan temel beceridir. Söz konusu beceri alanı bireye duygu, düşünce, istek ve tasarılarını dile getirmede yardımcı olurken aynı zamanda onun akademik ve sosyal yaşamını da şekillendirmektedir. Yaratıcı yazma sürecinde ise dilin zenginliklerinden yararlanıp ifadeyi standartların ötesine taşıyarak özgünlüğü yakalamak esastır. Bireyin yaşamında önemli olan yazma ve yaratıcı becerisinin geliştirilmesi ise Türkçe dersleri ve bu derslerde uygulanan etkinliklerinin niteliği ile doğrudan ilişkilidir. Bu noktada öğrencilerin yaratıcı yazma becerilerini geliştirebilmeleri için etkili ve orijinal yazma etkinlikleri oluşturmak önemlidir. Bu çalışmada tasarlanan etkinlik örnekleri ile öğrencilerin yaratıcı yazma becerilerini geliştirmek ve derse olan katılımlarının artması hedeflenmektedir. Nitel desende tasarlanan çalışmada doküman analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Doküman analizi ile alan yazında yer alan ilgili kitaplar, tezler, makaleler ve dokümanlar incelenerek öğrencilerin yaratıcı yazma becerilerinin geliştirilmesine yönelik toplam 9 etkinlik örneği tasarlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yazma Eğitimi, Yaratıcı Yazma, Etkinlik.

ABSTRACT

Ensuring the development of an individual's comprehension and expression skills is among the main aims of Turkish education. Writing, which is among expressive language skills, is a skill that enables individuals to communicate with themselves and their environment. This skill area helps the individual to express his/her feelings, thoughts, wishes and designs, while at the same time shaping his/her academic and social life. In the creative writing process, it is essential to achieve originality by utilizing the richness of language and carrying the expression beyond the standards. The development of writing and creative skills, which are important in an individual's life, is directly related to the quality of Turkish lessons and the activities implemented in these lessons. At this point, it is important to create effective and original writing activities for students to develop their creative writing skills. With the designed activity examples, it is aimed to improve students' creative writing skills and increase their participation in the lesson. Document analysis technique was utilized in the study designed in qualitative design. In this study through document analysis, relevant books, theses, articles and documents in the literature were analyzed and a total of 9 activity examples were designed to develop students' creative writing skills.

Keywords: Writing Education, Creative Writing, Activity.

KAZAKİSTAN VE AVRUPA BİRLİĞİ (AB) ARASINDAKİ İLİŞKİLER RELATIONS BETWEEN KAZAKHSTAN AND THE EUROPEAN UNION (EU)

Uzman Derya SOYSAL

ÖZET

Kazakistan son yıllarda Avrupa Birliği (AB) için önemli bir partner olarak kabul edilmektedir. Orta Asya'nın kalbinde bulunan bu devlet, maden zenginlikleriyle, Kazakistan, ekonomik büyüme ve tarihsel İpek Yolu üzerinde stratejik bir konuma sahip olmanın avantajlarını kullanarak ekonomik, siyasi ve diplomatik alanlarda büyük ilerlemeler kaydetmektedir. Ayrıca uluslararası yatırımcıları cezbetmektedir. Kazakistan, Orta Asya'nın en zengin devletidir. Kazakistan'ın ekonomik dönüşümü, özellikle enerji sektöründeki reformları ve yabancı yatırımcıların ilgisini çekme çabalarıyla öne çıkmaktadır. Astana, enerji alanında özellikle Fransa'nın güçlü bir partneridir. Bu ilişkiler, son yıllarda gittikçe artmaktadır.

Kazakistan, Fransa'nın ana uranyum tedarikçilerinden biridir. Fransa Cumhurbaşkanı 5 Kasım 2024 Salı günü Elysée Sarayı'nda Kazakistan Cumhurbaşkanı ile bir araya geldi. Kazakistan'ın sürdürülebilir kalkınmaya, enerji dönüşümüne ve ETS'ye (Emisyon Ticaret Sistemi) entegrasyonuna olan ilgisi, AB ile uyumunu göstermektedir. Nükleer enerji Fransa'nın ürettiği toplam elektriğin %70'ini oluşturmaktadır, bu nedenle Kazakistan ile ortaklık Fransa (AB'nin iki ana kutbundan biri) için hayati önem taşımaktadır.

Bölgedeki artan gücü, BRICS'in ülkeye olan ilgisi, doğal kaynakları ve Yeni İpek Yolu üzerindeki stratejik konumu göz önüne alındığında Kazakistan, AB için kilit bir müttefik hâline gelmektedir. Buna ek olarak, AB, dış politika açısından Kazakistan ile bölgesel iş birliğini geliştirmeye büyük önem vermektedir.

Turizm alanında da büyük potansiyele sahip olan Kazakistan, tarihi ve kültürel zenginlikleriyle dünya çapında turistleri kendisine çekmektedir. Özetle, Kazakistan hem bölgesel hem de uluslararası arenada önemli bir rol oynamaktadır. Ekonomik büyümesi, siyasi istikrarı, bölgesel iş birliği ve turizm potansiyeliyle dikkat çeken bu ülke, gelecekte Orta Asya'nın ve dünya sahnesinin önemli bir aktörü olmaya adaydır. Bu makale Kazakistan'ın AB için neden vazgeçilmez bir ortak olduğunu analiz etmeye çalışacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kazakistan, AB, Ekonomik Dönüşüm, Bölgesel İş Birliği, Enerji Sektörü, Orta Asya.

ABSTRACT

Kazakhstan has recently been recognized as an important partner for the European Union (EU). Located at the heart of Central Asia and rich in mineral resources, Kazakhstan has made significant progress in economic, political, and diplomatic spheres by leveraging its economic growth and strategic position on the historic Silk Road. It also attracts considerable interest from international investors. Kazakhstan stands as the wealthiest state in Central Asia, with its economic transformation particularly notable for reforms in the energy sector and efforts to draw foreign investment. Astana is a strong partner for France, especially in the energy sector, with relations intensifying in recent years.

Kazakhstan is one of France's main uranium suppliers. On Tuesday, November 5, 2024 the President of France met with the President of Kazakhstan at the Elysée Palace. Kazakhstan's interest in sustainable development, energy transition, and integration into the Emissions Trading System (ETS) demonstrates alignment with EU standards. Nuclear energy constitutes 70% of France's total electricity production, making this partnership essential for France (one of the EU's main pillars).

Given Kazakhstan's increasing influence in the region, the interest of BRICS nations, its natural resources, and its strategic location on the New Silk Road, Kazakhstan is becoming a key ally for the EU.

Additionally, the EU places great importance on developing regional cooperation with Kazakhstan as part of its foreign policy.

Kazakhstan also holds great potential in tourism, drawing tourists worldwide with its rich historical and cultural heritage. In summary, Kazakhstan plays an essential role both regionally and internationally. With its economic growth, political stability, regional cooperation, and tourism potential, it is poised to become a significant actor on the world stage and in Central Asia. This article aims to analyze why Kazakhstan is an indispensable partner for the EU.

Keywords: Kazakhstan, EU, Economic Transformation, Regional Cooperation, Energy Sector, Central Asia.

İRAN KÜLTÜR VE MEDENİYETİNİN GELİŞMESİNDE SULTAN HÜSEYİN BAYKRA TİMURİ'NİN ROLÜ

THE ROLE OF SULTAN HOSSEIN BAYQRA TIMURI IN THE EXPANSION OF IRANIAN CULTURE AND CIVILIZATION

Maryam MAFİ, Abbas EGHBALMEHRAN

ÖZET

Timur'un kurduğu Türk-Moğol Timurlu hanedanı yaklaşık üç yüzyıl boyunca İran'da hüküm sürdü. (MS 749-885/1370-1506). Bu hanedanın inişli çıkışlı dönemi İran'ın kültür alanını da önemli ölçüde etkilemiştir. İran kültür ve medeniyetinin gelişmesine büyük katkısı olan Timurlu padişahları arasında Sultan Hüseyin Baykra (H. 873-911) yer almaktadır. Doğu İran'a hükmeden Timurlu hanedanının son kralı Sultan Hüseyin Baykara, İran kültür ve medeniyetini tanıtmak ve geliştirmek için büyük çaba sarf eden tarihteki birkaç hükümdardan biridir, aynı zamanda şairlerden ve şairlerden biri olarak kabul edilir. 9. ay yüzyılın yazarları ve birçok eseri düzenli ve düzyazı olarak kalmıştır. Alim, şair ve kültür dostu Emir Ali Şirnavai'nin desteğiyle topraklarında göreceli bir barış yaratmayı başardı ve bu da birçok sanat ve bilimin gelişmesine yol açtı. Sultan Hüseyin Baykra, kitaplara ve okumaya olan tutkusundan dolayı diğer şehirlerden birçok sanatçı, yazar ve bilim adamının Herat'a taşınarak bilimin, edebiyatın ve sanatın merkezinde kralın etrafında döndüğü bir ortam yarattı. Bu araştırma, Sultan Hüseyin Baykara'nın İran kültür ve medeniyetinin gelişimindeki rolünü kütüphane kaynaklarına dayanarak tanımlayıcı-analitik bir şekilde analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda aşağıdaki soruları cevaplayınız: 1- Kültür ve medeniyetin yayılmasında Sultan Hüseyin Baykra'nın rolü. 2- Sultan Hüseyin Baykara döneminin kültürel durumu. Bahsedilen arka plana göre ve araştırma sorularına cevap verebilmek amacıyla şu hipotezler teste tabi tutulmuştur: 1- Sultan Hüseyin Baykra Timuri'nin kültür ve medeniyetin gelişmesinde özel bir rolü vardır. 2- Sultan Hüseyin Baykra'nın bilime ve sanata verdiği destek sayesinde Herat, yazar, bilim adamı ve sanatçılara gerekli kapasiteyi sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Sultan Hüseyin Baykara, Kültür ve Medeniyetin Yayılması, Kültürel Gelişme, Herat, Emir Ali Şirnavai.

ABSTRACT

The Turko-Mongol Timurid dynasty, which was founded by Timur, ruled over Iran for about three centuries. (749-885/1370-1506 AD). The ups and downs period of this dynasty had an important impact on the cultural field of Iran. Among the Timurid sultans who have a major contribution to the development of Iranian culture and civilization is Sultan Hossein Bayqra (873-911 AH). Sultan Hossein Baiqara, the last king of the Timurid dynasty who ruled over eastern Iran, is one of the few rulers in history who not only made great efforts to promote and develop Iranian culture and civilization, but he is also considered one of the poets and writers of the 9th lunar century, and many works has left in order and prose. With the support of his scholar, poet and cultural friend, Amir Ali Shirnavai, he was able to create relative peace in his territory, which led to the flourishing of many arts and sciences. Due to his passion for books and reading, Sultan Hossein Bayqra created an environment where many artists, writers and scientists from other cities moved to Herat and circled around the king in the center of science, literature and art. This research aims to analyze the role of Sultan Hossein Baiqara in the development of Iranian culture and civilization by relying on library sources in a descriptive-analytical way. Answer the following questions in this context: 1- The role of Sultan Hussein Bayqra in the expansion of culture and civilization. 2- The cultural situation of the time of Sultan Hossein Baiqara. According to the mentioned background and in

order to answer the research questions, these hypotheses have been put to the test: 1- Sultan Hossein Baiqra Timuri has a special role in the development of culture and civilization. 2- Due to Sultan Hossein Baiqra's support of science and art, Herat provided the necessary capacities for writers, scientists and artists.

Keywords: Sultan Hossein Baiqara, Spread of Culture and Civilization, Cultural Development, Herat, Amir Ali Shirnavai.

ARAPÇADAN BATI DİLLERİNE GEÇEN BAZI TERİMLER VE KELİMELE SOME TERMS AND WORDS TRANSFERRED FROM ARABIC TO WESTERN LANGUAGES

Doç.Dr. Mehmet BÖLÜKBAŞI

ÖZET

Abbâsîler döneminde 9. yüzyılda Abbâsî Halifesi Me'mûn devrinde tercüme faaliyetlerinin yapıldığı "Beytu'l-Hikme (Bilgelik evi)" olarak adlandırılan yerde Arap-İslam dünyasında başlayan çeviri faaliyetleri neticesinde astronomi, matematik, geometri ve felsefe alanlarında birçok eski Yunanca, Süryanice, Hintçe ve Farsça eser Arapçaya tercüme edilmiştir. Yapılan tercüme sayesinde Antik Mısır, Sümer, Pers ve Sanskritçeden bazı bilimsel kelimeler Arapçaya geçmiştir. Bu kelimeler Arapça dil ve telaffuz yapısına uygun hâle getirilerek kullanılmıştır. Çeviri, zengin bir deneyim gerektiren önemli bir faaliyet olmasına rağmen Orta çağ Arap-İslam çevirmenleri arzu edilen düzeyde çeviri yapabilmişlerdir. Bunun temel nedeni o dönemdeki tercümanların bir kısmının Müslüman, bir kısmının ise Hristiyan olmaları ayrıca farklı dil ve kültürlerle aşina olmaları sayesinde farklı dillerde telif edilmiş orijinal metinleri Arapçaya başarılı şekilde aktarabilmişlerdir. Bilim alanında kullanılan bazı Arapça terimler ve kelimeler çeviriler sayesinde birçok farklı Batı diline aktarılmış ve günümüzde de kullanılmaktadır. Kültürel değişim dilsel değişimi de beraberinde getirmiştir. Sanskritçeden Arapçaya geçen ve Arapça dil yapısına uygun hâle getirilen bilimsel sözcüklerden birisi olan sıfır (الصِفْرُ) kelimesi boş anlamında kullanılmaktadır. Bu sözcük daha sonra Almancaya "ziffer" ve İngilizceye "zero" şeklinde geçmiştir. Aslı Arapça olan "kahve (الْقَهْوَةُ)" kelimesi İngilizceye "coffee", Almancaya "Kaffee" şeklinde geçmiştir. Bu çalışmada Arapçadan Batı dillerine geçen bazı Arapça terimler ile kelimelerin kökenleri hakkında bilgiler ve örnekler verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Arapça Terimler, Arapça Kelimeler, Batı Dilleri, Çeviri, Tercüme Faaliyetleri.

ABSTRACT

Many ancient Greek, Syriac, Indian and Persian works in the fields of astronomy, mathematics, geometry and philosophy were translated into Arabic as a result of the translation activities that started in the Arab-Islamic world in the 9th century during the Abbasid period in the Abbasid Caliph al-Ma'mûn's reign in the place called "Beytu'l-Hikme (House of Wisdom)" where translation activities were carried out. Thanks to these translations, some scientific words from Ancient Egyptian, Sumerian, Persian and Sanskrit entered Arabic. These words were used by adapting them to the Arabic language and pronunciation structure. Translation is an important activity that requires a wealth of experience, but medieval Arab-Islamic translators were not able to translate at the desired level. The main reason for this is that some of the translators of that period were Muslims and some were Christians, and their familiarity with different languages and cultures enabled them to successfully translate original texts written in different languages into Arabic. Some Arabic terms and words used in science have been translated into many different Western languages and are still used today. Cultural change has also brought about linguistic change. The word "zero (الصِفْرُ)", one of the scientific words that passed from Sanskrit into Arabic and was adapted to the Arabic language structure, means empty. This word was later translated into German as ziffer and into English as zero. The word "coffee (الْقَهْوَةُ)", originally Arabic, has been translated into English as "coffee" and into German as "kaffee". In this study, information and examples are given about the origins of some Arabic terms and words that have passed from Arabic to Western languages.

Keywords: Arabic Terms, Arabic Words, Western Languages, Translation, Translation Activities.

CÂHİLİYE ARAPLARINDA BİR FAL ÇEŞİDİ OLAN REML REML A TYPE OF FORTUNE TELLING AMONG THE JAHILIYYAH ARABS

Doç.Dr. Mehmet BÖLÜKBAŞI

ÖZET

Sözlükte “kum” manasına gelen “reml (رَمْل)” sözcüğünün, terim anlamı ise kayıp bir nesnenin yerini bulmak ve sonucu merak edilen bir işi öğrenmek amacıyla kumun üstüne çizgiler çizilerek yapılan bir fal türü olarak adlandırılmıştır. Daha sonra reml falı bakılırken kum kullanılmamıştır. Kumun yerine kağıt ya da tahta kullanılmış olmasına rağmen falın ismi aynı kalmıştır. Literatürde ise “reml çizgisi (hattu’r-reml) (حَطُّ الرَّمْلِ)” şeklinde kullanılmıştır. XII. asırda Batı dünyasında Endülüs Emevîlerinin yıkılması sonucunda Endülüs medeniyeti kütüphanelerinde yer alan Arapça telif edilmiş kaynak eserlerin Latinceye tercüme edilmesi sayesinde “reml ilmi (عِلْمُ الرَّمْلِ) (ilmu’r-reml)” kelimesi İspanya’da kullanılmaya başlanmıştır. Yapılan tercümeler neticesinde “ilmu’r-reml” kelimesi Batı dillerine geçmiştir. Batı dillerinde remil kelimesi İngilizcede “geomancy (remil atma)” Fransızcada “géomancie” şeklinde kullanılmıştır. Câhiliye Araplarında bakılan fal türlerinden biri olan reml (رَمْل) kum falı bakan ve remmal (رَمَّال) adı verilen falcı tarafından kum üzerine çizgiler çizilerek bakılmıştır. Bu çalışmada Câhiliye Araplarında bir fal çeşidi olan reml hakkında bilgiler verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Reml, Remmal, Câhiliye Arapları, Fal, Kum.

ABSTRACT

The word “reml (رَمْل)”, which means sand in the dictionary, is defined as a type of fortune telling done by drawing lines on the sand in order to find the location of a lost object and to learn about a business whose outcome is of interest. Later on, sand was not used in reml fortune telling. Although paper or wood was used instead of sand, the name of the fortune remained the same. In the literature, it was used as “reml line (حَطُّ الرَّمْلِ) (hattu'r-reml)”. As a result of the collapse of the Andalusian Umayyads in the Western world in the XIIth century, the word “reml science (عِلْمُ الرَّمْلِ) (ilmu'r-reml)” began to be used in Spain thanks to the translation of the Arabic source works in the libraries of the Andalusian civilisation into Latin. As a result of the translations, the word “ilmu'r-reml” has passed into Western languages. In Western languages, the word remil was used as geomancy in English and géomancie in French. Reml (رَمْل), one of the types of fortune telling in the Jāhiliyyah Arabs, was performed by drawing lines on the sand by a fortune teller called remmal (رَمَّال). In this study, information about reml, a type of fortune telling in the Jahiliyya Arabs, is given.

Keywords: Reml, Remmal, Jahiliyyah Arabs, Fortune Telling, Sand.

OSMANLI DEVLETİ İLE BUHARA HANLIĞI ARASINDA ELÇİLER İLE GÖNDERİLEN HEDİYELER (1690-1712) GIFTS SENT BY AMBASSADORS BETWEEN THE OTTOMAN EMPIRE AND THE KHANATE OF BUKHARA (1690-1712)

Doç. Dr. Hanife ALACA

ÖZET

Hediyeleşme, tarih boyunca devletlerarasında diplomatik, ekonomik, siyasi ve kültürel bakımdan iyi münasebetler kurup bu ilişkileri pekiştirmek amacıyla devlet geleneklerinde yer alan önemli bir unsurdur. Birçok Türk-İslam devletlerinde olduğu gibi Orta Çağ Türk Devletleri'nden Buhara Hanlığı ve Osmanlı Devleti arasında da bu geleneğin devam ettiğini görmekteyiz. Bilindiği üzere, elçilerin mektup ile birlikte hediye getirmeleri alışılga gelen bir durumdur.

Osmanlılar'da bu minvalde padişah değişikliği, zafer tebriği, barış şartlarını görüşmek gibi çeşitli sebeplerden dolayı payitahta elçiler teaddisiyle ikili ilişkilerin sürdürülmesi sağlanmıştır. Bu doğrultuda elçiler Osmanlı sınırlarına girdiği andan itibaren misafir kabul edilip, can güvenliği ve yaşeleri devlet tarafından karşılanırdı. Elçilerin padişah huzuruna kabul edilmeleri için belirli kaideler söz konusuydu. Elçilerin kabul esnasında maiyetinde getirdiği mektup ile birlikte hediyelerini de hükümdara sunarlardı. Bu diplomatik hediyeler devletlerarası ilişkilerin sağlanmasında önemli rol oynardı.

Osmanlı Devleti ile Buhara Hanlığı arasındaki diplomatik ilişkilerin başlangıcı 16. yüzyılın başlarında olduğu görülse de dönem kaynaklarında iki devlet arasında gidip gelen elçilerin mahiyetinde getirdiği hediyeler hakkında herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Ancak daha sonraki dönemlerde bu hususta bilgiler mevcuttur. Bu bağlamda, çalışmaya konu olan 1690-1712 tarihler arasında elçilerin getirmiş olduğu armağanlar hakkında bilgiye rastlanmaktadır.

Bu çalışmada, Osmanlılar ile Buhara Hanlığı arasında 1690-1712 yıllarında elçi kabullerinde sunulan hediyeler ele alınacaktır. Bunlardan ilki, Osmanlı hükümdarı II. Ahmed'in "Mustafa Çavuş" adındaki bir elçiyle 1690-1691 yılında Buhara hükümdarı Sübhan Kulu'na gönderdiği mektup ve hediyelerdir. Diğeri, 1712 yılında Astrahanlılar'ın son hükümdarı Ebulfez Han'ının (1711-1747) Osmanlı Devleti'ne elçilik sefareti ile birlikte sunduğu hediyeleri içermektedir. Son olarak, Buhara hanı Ebulfez Seyyid Muhammed Han'ın elçisi Nimetullah Efendi yediyle Osmanlı padişahının huzuruna gelen elçinin getirdiği mektup ve hediyeler ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Buhara, Diplomasi, Hediye.

ABSTRACT

Gift-giving is an important element in state traditions throughout history, with the aim of establishing and strengthening good diplomatic, economic, political and cultural relations between states. As in many Turkish-Islamic states, we see that this tradition continued between the Bukhara Khanate and the Ottoman Empire, which were medieval Turkish states. As is known, it was customary for ambassadors to bring gifts along with letters.

In this context, the Ottomans maintained bilateral relations by sending ambassadors to the capital for various reasons such as a change of sultan, congratulations on victories, and discussing peace terms. Accordingly, ambassadors were considered guests from the moment they entered the Ottoman borders, and their life security and provisions were provided by the state. There were certain rules for ambassadors to be accepted into the presence of the sultan. During the acceptance, ambassadors would present their gifts to the sultan along with the letters they brought with them. These diplomatic gifts played an important role in establishing relations between states.

Although the beginning of diplomatic relations between the Ottoman Empire and the Khanate of Bukhara is seen in the early 16th century, no information has been found in the period sources about the gifts brought by the ambassadors who went back and forth between the two states. However, there is information on this subject in later periods. In this context, there is information about the gifts brought by the ambassadors between the years 1690-1712, which is the subject of the study. This study will examine the gifts presented during the receptions of ambassadors between the Ottomans and the Khanate of Bukhara in 1690-1712. The first of these is the letter and gifts sent by the Ottoman ruler Ahmed II to the ruler of Bukhara, Subhan Kulu, in 1690-1691 through an ambassador named Mustafa Çavuş. The other includes the gifts presented by the last ruler of the Astrakhanids, Ebulfeyz Khan (1711-1747), together with the embassy to the Ottoman Empire in 1712. Finally, the letters and gifts brought by the ambassador of the Bukhara Khan Ebulfeyz Seyyid Muhammed Khan, Nimetullah Efendi, who came to the presence of the Ottoman Sultan with seven will be discussed.

Keywords: Ottoman, Bukhara, Diplomacy, Gift.

TÜRK DÜNYASINDA ALFABE TARTIŞMALARI ALPHABETAL DISCUSSIONS IN THE TURKIC WORLD

Prof. Dr. Elçin İBRAHİMOV

ÖZET

Ortak alfabe sorunu Türk Dünyasında güncel konulardan biridir. Tarihden bugüne kadar Türkler Göktürk, Uygur, Mani, Brahmi, Arap, Grek, İbrani, Kiril, Lâtin alfabeleri dahil 20'den fazla alfabe kullanmışlar. Orta Asya ve Kafkaslardaki Türk boyları, yazılı edebiyatlarının başlangıcından yaklaşık 1928'e kadar Arap alfabesini kullanmışlardı. 1928'de Rusya'nın telkinleriyle Lâtin alfabesine geçmişler, bu alfabeyi de 1940 yılına kadar kullanmışlardı. 1940'tan 1990'lı yıllara kadar Kiril alfabesini kullandıktan sonra bağımsızlığın ardından kimisi tekrar Lâtin'i kabul etmiş, kimisi de hâlâ Kiril'i kullanmaktadır.

Bu yazımızda Türk Dünyasında geçmişten günümüze kadar devam eden ortak alfabe sorununu ele almaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Türk Dünyası, Ortak Alfabe, Yazılı Edebiyat, Türk Boyları, Alfabe Sorunu.

ABSTRACT

The common alphabet problem is one of the current issues in the Turkic world. The Turks have used more than 20 alphabets including Göktürk, Uighur, Mani, Brahmi, Arab, Greek, Hebrew, Cyrillic, Latin alphabets. Turkic tribes in Central Asia and the Caucasus used the Arabic alphabet from the beginning of written literature until about 1928. In 1928, with the indoctrination of Russia, they entered the Latin alphabet and used this alphabet until 1940. After using the Cyrillic alphabet from 1940 to 1990s, after independence, some accepted Latin again and some still used Cyrillic.

In this article, we will try to address the common alphabet problem in the Turkic World, which has continued from past to present.

Keywords: Turkic World, Common Alphabet, Written Literature, Turki Tribes, Alphabet Problem.

THEOLINGUISTICS AS THE FIELD OF THE LINGUISTICS DİLBİLİM ALANI OLARAK TEOLİNGÜSTİK

L. A. HAMZAYEVA

ABSTRACT

In modern linguistics, the linguistics features of religion have increased interest in researches on the interaction between language and religion. On the basis of these studies, a new field of science called theolinguistics was formed at the end of the 19th century and the beginning of the 20th century. The issues related to this topic were deal with before, but the differentiation of theological linguistics as an independent field of science with its problems, goals and objectives, objects and methods took place in later periods. The first scientific studies on the linguistic features of religion appeared at the end of the 20th century.

Jean-Pierre van Noppen used the term "theolinguistics" for the first time. In 1981, a collective monograph was published under his editorship. It gained particularly popular thanks to David Christel's inclusion of the term "theolinguistics" in the Cambridge Language Encyclopedia. Theological problems in the 21st century was actively developed, in the scientific works of M. Tel, A. Groyl, A. K. Gadomsky, V. I. Postovalova, İ. V. Bugaeva and others. According to Gadomsky, "theolinguistics" (greek l. theos-God and latin. lingvo-language) is the first stage of linguistics, which is the science of language, which arose primarily as a result of the interaction of language and religion, to serve the interests of religion, and secondly, the narrow and broad definition of the term. it means the study of religious language and the study of religious manifestations originating from language and reflected in linguistics.

Traditional problems related to language and religion are discussed in philosophy, theo-linguistics, religious studies, linguistics (linguoculturology, ethno-linguistics, anthropo-linguistics), etc., considered in the sciences.

At present, linguistic features of religious texts, issues of their translation, problems of lexicography are more involved in research.

Theolinguistics is the science that describes how words can be used in relation to God, as well as how language works in religious situations. This field of science has a secular, supranational, suprareligious character. His research topic is the reflection of religious worldview in language. When comparing the speech behavior of religious people, atheists or those who follow different religions, the differences in their communicative behavior are clearly visible. At this time, it is important to study individuals in the context of secular and religious communication. In addition, the study of religious texts, their typology and classification should be in focus. Observing the development tradition of studies in the field of language and religion, it can be concluded that language units, language levels and styles considered from the point of view of religious thinking, world religious landscape, world religious language landscape can be attributed to theological studies.

Keywords: theolinguistics, religion and language, religious texts

Keywords: Theolinguistics, Religion and Language, Religious Texts.

ÖZET

Modern dilbilimde dinin dilsel özelliklerinin ve dil-din etkileşiminin araştırılmasına yönelik ilgi giderek artmaktadır. Bu çalışmaların temelinde 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başında "teoloji" adı verilen yeni bir bilim alanı oluşmuştur. Bu konuyla ilgili konular daha önce tartışılmış olmasına rağmen, teolojik dilbilimin bağımsız bir bilim dalı olarak amaç ve hedefleri, sorun ve yöntemleriyle farklılaşması daha

Sumgait State University, Azerbaijan
lalahamzayeva810@gmail.com
Orcid kodu: 0000-0002-3269-0064

sonraki dönemlerde ortaya çıkmıştır. Dinin dilsel özelliklerine ilişkin ilk bilimsel çalışmalar 20. yüzyılın sonlarında ortaya çıkmıştır.

Jean-Pierre van Noppen "Teolinguistik" terimini ilk kez kullanmıştır. 1981 yılında onun editörlüğünde kolektif bir monografi yayınlandı. David Christel'in Cambridge Diller Ansiklopedisi'ne "teolinguistik" terimini dâhil etmesi sayesinde özellikle popülerlik kazandı. 21. yüzyılda teolojik sorunlar M. Tel, A. Groyl, A. K. Gadomsky, V. I. Postovalova, İ. V. Bugaeva ve diğerlerinin bilimsel çalışmalarında aktif olarak geliştirildi. Gadomsky'ye göre "Teolinguistik" (Yunanca d.theos-Tanrı ve Latince. linguo-language), dil ve dinin etkileşimi sonucunda oluşturulan, dine hizmet etmek üzere hesaplanan dil bilimi olan dil biliminin ilk aşamasıdır. Bu terimin ikinci, dar ve geniş tanımı ise din dilinin ve dilden kaynaklanan dinî tezahürlerin incelenmesiyle ilgilenen dilbilim dalıdır.

Felsefede, teolojik-dilbilimde, din araştırmalarında, dilbilimde (dilbilim, etnodilbilim, antropdilbilim) vb. alanlarda dil ve din ile ilgili geleneksel sorunlar tartışılıyor.

Günümüzde dini metinlerin dil özellikleri, çeviri sorunları ve sözlükbilimi sorunları araştırmalarda daha fazla yer almaktadır.

Teoloji, kelimelerin Tanrı ile ilgili olarak nasıl kullanılabileceğini ve aynı zamanda dini durumlarda dilin nasıl çalıştığını açıklayan bilimdir. Bu bilim alanı laik, ulusötesi ve dini bir karaktere sahiptir. Çalışmanın konusu dini bakış açısının dile yansımalarıdır. Dindarların, ateistlerin, ya da farklı dinlere inananların konuşma davranışları karşılaştırıldığında iletişim davranışlarındaki farklılıklar açıkça görülmektedir. Şu anda laik ve dini temas hâlinde olan insanları incelemek önemlidir. Ayrıca dini metinlerin incelenmesine, tipolojisine ve sınıflandırılmasına özel önem verilmelidir. Dil ve din alanındaki araştırmaların gelişim geleneği dikkate alındığında dini düşünce, dünya din manzarası ve dünya din dili manzarası açısından ele alınan dil birimleri, dil düzeyleri ve tarzlarının teolojik çalışmalara ait edilebileceği sonucuna varılabilir.

Anahtar Kelimeler: Teolojik Dilbilim, Din, Dil, Dini Metinler.

REKLAM METİNLERİNİN İNGİLİZCEDEN RUSÇAYA ÇEVİRİSİNDE DENKLİĞİN SAĞLANMASI

ACHIEVING EQUIVALENCE IN THE TRANSLATION OF ADVERTISING TEXTS FROM ENGLISH INTO RUSSIAN

T.M. ABDRAKHMANOVA

ÖZET

Son yıllarda metinlerin dilbilimi, modern dilbilimin en önemli alanlarından biri hâline gelmiştir. Metin, dilbilimsel araştırmanın konusu hâline gelmiştir: farklı işlevsel stillerdeki metinler, metin kategorileri, metin oluşum süreçleri ve farklı metin türlerinin işleyişi incelenmiştir. Dilbilimsel fenomenlerin incelenmesine iletişimsel, işlevsel ve pragmatik bir yaklaşım çerçevesinde, en umut verici olanın, belirli iletişim alanlarına atanan kişilerin gerçek konuşma ürünleri ve bilişsel etkinlikleri olan metinlerin incelenmesi olduğu ortaya çıktı. Bu çalışmada böyle bir yön kitle iletişimidir. Kitle iletişim sistemindeki farklı metin türlerinin işleyişinin ve organizasyonunun özellikleri ile bağlantılı olarak incelenmesi dil dışı önemleri, en büyük etkisi için tasarlanan bu tür iletişimin özelliklerini belirler [1, s. 188]. Bu çalışmanın konusu alakalı görünüyor, çünkü bilgi teknolojisinin gelişmesiyle birlikte dil alanındaki çeviri faaliyetlerinin hızla genişlemesi başladı. Çeviri faaliyetlerindeki niteliksel ve niceliksel değişimler ve bilimsel gelişim nedeniyle, bireysel bir yazarın üslubunun özelliklerinin o kadar önemli olmadığı anlamlı çeviri ön plana çıkmıştır. Tüm bu değişiklikler, günümüzde küresel bilgi sürecindeki önemi medyadaki haberlerle karşılaştırılan reklam metinleriyle doğrudan ilgilidir.

Anahtar Kelimeler: Dilbilim, Çeviri, Bilimsel Gelişim, Olgular.

ABSTRACT

In recent years, the linguistics of texts has become one of the most important areas of modern linguistics. The text has become the subject of linguistic research: texts of different functional styles, text categories, text formation processes and the functioning of different types of texts are studied. Within the framework of a communicative, functional and pragmatic approach to the study of linguistic phenomena, the most promising turned out to be the study of texts - real products of speech and cognitive activity of people who are assigned to certain areas of communication. In this work, such a direction is mass communication. The study of the specifics of the functioning and organization of different types of texts in the mass communication system in connection with their extralinguistic significance dictates the specifics of this type of communication, designed for its greatest effect [1, p. 188].

The topic of this work seems relevant, since with the development of information technology, a rapid expansion of translation activities in the language field began. Due to qualitative and quantitative changes in translation activities and scientific development, meaningful translation has come to the fore, in which the features of an individual author's style are not so important. All these changes are directly related to advertising texts, which today are compared in importance in the global information process with news in the media.

Keywords: Linguistics, Translation, Scientific Development, Phenomena.

BALKANLAR'DA TÜRKÇE EĞİTİMİN YOK EDİLMESİNDE STALİN'İN GİZLİ PLANLARI

STALIN'S SECRET PLANS IN THE DESTRUCTION OF TURKISH EDUCATION IN THE BALKANS

Sevil ABBASOĞLU İREVANLI

ÖZET

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra diğer Balkan ülkeleri gibi Sovyetlerin uydusu hâline getirilen Bulgaristan'da ülkenin azınlık hâline getirilmiş Bulgaristan Türkleri, Stalin'in ihtilali ihraç etmek için gizli oyunlarının bir oyuncusu olmuşlardır. Bulgaristan'ın prenslik (1879-1908) ve çarlık (1908-1944) yıllarında Türkleri geri bıraktırmak amacıyla eğitim öğretimleri sürekli engellenmiştir. Stalin'in Türkiye'de gerçekleştirilecek bir sosyalist devrim için Bulgaristan Türkleri'nden devrimci elemanlar yetiştirilmesini ister. O dönemde dışarıda hazırlanarak, stratejik önemi olan ülkelerde sosyalist devrimi yapmak, ihtilâl ihraç etmek Sovyet politikasının başlıca amacıydı. Ancak gereken hazırlıklı elemanların bulunmadığı bir ülkede Türk dilinde eğitim-öğretimin nasıl yapılacağı, şekil bakımından millî ve içerik bakımından sosyalist bir kültürün nasıl geliştirilebileceği; geleceğin sosyalist Türkiye'sinde önderlik yapabilecek elemanlarının eğitiminin yeni baştan kurulması Türkiye ile Bulgaristan arasındaki ilişkilerin koptuğu bir döneme rastlamıştı. Stalin Azerbaycan Türklüğü'nün adını bile yasaklamış olsa da Bulgaristan Türkleri ile dil ve kültür ortaklığını pekâlâ biliyordu. Buna göre 1950'li yılların başında Azerbaycan'dan en yüksek seviyede tam yetkisi olan akademisyenler getirildi. Kısa bir süre içinde Bulgaristan Türkleri'nin eğitim öğretim ve basın yayın etkinlikleri yüksek düzeye erişti. 1953'te öldüyse de yönetimi devr alan Kruşçov'un 1956'daki konuşmasında Stalin kültürünü alaşağı etti. Kruşçov'un bu konuşmasının yankıları kısa bir zamanda Bulgaristan'da görülmeye başladı. Bulgaristan'daki yönetim Türklerin bütün haklarını tek tek ellerinden aldı, Azerbaycanlı aydınlar süreleri dolmadan ülkelerine geri dönmek zorunda kaldılar. Sonraki dönemlerde Batı Azerbaycan'da (İrevan) 1988-1989 yıllarında Azerbaycan Türkleri eritilerek yok edildiği gibi, bugün Doğu Türkistan'da Uygur Türklerine yapılan yöntemlerle Bulgaristan Türkleri'nin tamamen yok edilmesine girişildi.

Anahtar Kelimeler: Balkanlar, Bulgaristan, Azerbaycan, Türkoloji, Dil, Siyaset.

ABSTRACT

After the Second World War, Bulgaria, like other Balkan countries, became a satellite of the Soviets, and the Bulgarian Turks, who were made a minority in the country, became players in Stalin's secret games to export the revolution. During the years of Bulgaria's principality (1879-1908) and the tsardom (1908-1944), education was constantly obstructed in order to make the Turks fall behind. Stalin wanted revolutionary elements to be trained from the Bulgarian Turks for a socialist revolution to be carried out in Turkey. At that time, the main aim of the Soviet policy was to prepare abroad, to make a socialist revolution in strategically important countries and to export the revolution. However, how to provide education and training in the Turkish language in a country where the necessary prepared elements were not available, how to develop a culture that was national in form and socialist in content; The re-establishment of the education of the elements that could lead the future socialist Turkey coincided with a period when relations between Turkey and Bulgaria were broken. Although Stalin had even banned the name of the Azerbaijani Turks, he was well aware of the linguistic and cultural commonality with the Bulgarian Turks. Accordingly, academics with full authority at the highest level were brought from Azerbaijan in the early 1950s. In a short time, the education, training and press activities of the Bulgarian Turks reached a high level. Although he died in 1953, Khrushchev, who took over the administration,

overthrew the Stalin cult in his speech in 1956. The echoes of Khrushchev's speech soon began to be seen in Bulgaria. The Bulgarian administration took away all the rights of the Turks one by one, and the Azerbaijani intellectuals were forced to return to their country before their terms expired. In the following periods, just as the Azerbaijani Turks were melted down and destroyed in West Azerbaijan (Irean) in 1988–1989, an attempt was made to completely destroy the Bulgarian Turks with the methods used today in East Turkestan against the Uyghur Turks

Keywords: Balkans, Bulgaria, Azerbaijan, Turkology, Language, Politics.

FATİH KERİMİ’NİN ESERLERİNDE KADIN TEMASINA TOPLU BİR BAKIŞ

A GENERAL OVERVIEW OF THE WOMEN THEME IN FATİH KERİMİ'S WORKS

Prof. Dr. Cihan ÇAKMAK

ÖZET

19. ve 20. yüzyılın siyasi, ekonomik ve kültürel çalkantıları dünyadaki pek çok coğrafyada ve geniş insan kitleleri üzerinde büyük ölçüde etkili olmuştur. 18. yüzyılda kıta Avrupa’sında cereyan eden Fransız İhtilali ulus kimlik bilincinin ortaya çıkışında büyük pay sahibi olmuş, toplumlar demokratik anlayışın yaygınlaşması yolunda önemli mücadeleler vermişlerdir. İdil Nehri ile Ural Dağlarının eteklerinde yüzyıllardır yaşayan Tatar halkı da bu gelişmelerden nasibini almıştır. 1552’de Kazan Hanlığının işgali ile başlayan fiziki ve ruhsal yıkım toplum üzerinde çok etkili olmuştur. Halk benliğini korumak için mensup olduğu Müslüman kimliğine her zamankinden daha fazla sarılmıştır. Sosyal anlamda toplumların bu içe kapanışı her türlü yeniliğe bir karşı duruş olarak görülmüştü. Dünyadaki diğer toplumlar gibi İdil Ural bölgesinde yaşayan Müslüman Türk toplumu için de eğitim, kültür, sanat vb. alanlardaki gelişmelere uyum sağlamak artık bir zaruret olmuştur.

Toplumsal ilerlemenin ve eğitim hayatındaki gelişmelerin adı olan Ceditçilik veya yenilik hareketleri İdil Ural bölgesinde 18. yüzyılda başlamış, 19. ve 20. yüzyılın ilk çeyreğinde bu fikri hareket kendisine başta eğitim ve matbuat faaliyetleri olmak üzere geniş bir yayılma alanı bulmuştur. İlk önce fikri düzlemde ortaya çıkan Yenileşme Hareketleri pratikte hayatın her alanında yeni duyuş, yeni düşünüş, yeni eğitim modeli ve modern okulları temsil ediyordu. Modern Tatar edebiyatının kuruluşunda ve ceditçilik hareketinin İdil Ural bölgesindeki en önemli temsilcilerinden Fatih Kerimi de faaliyetlerinin merkezine eğitimin modernleştirilmesinin gerekliliğini almıştır. Yazar, fikir adamı, gazeteci ve eğitimci kimliğiyle tanınan Kerimi, Tatar toplumunun modernleştirilmesi zarureti bir aydın sorumluluğuyla her zaman dile getirmiştir.

Onun eğitim faaliyetlerinin çıkış noktasını kız çocuklarının mutlaka okuması gerektiği, kadınların eğitimi, kadın hakları ve gündelik hayatta kadınların geri planda bırakılmaları oluşturmaktadır. Bu çalışmada Fatih Kerimi’nin Hayal mi? Hakikat Mi?, Nuretdin Hoca, Mirza Kızı Fatıma, Şakirt İle Student, Ondan Bundan, Cihangir Mahdumnun Avıl Mektebinde Ukuvu gibi hikâyelerindeki sosyal temalar kadınların eğitimi merkezinde ele alınacaktır. Çalışmada doküman analizi yöntemi kullanılacak, eğitim merkezinde “kadın” teması ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Fatih Kerimi, İsmail Gaspralı, Ceditçilik, Eğitim Meselesi, Kadın Teması

ABSTRACT

The political, economic and cultural upheavals of the 19th and 20th centuries had a great impact on many geographies and large masses of people around the world. In the 18th century, the French Revolution in continental Europe played a major role in the emergence of national identity consciousness, and societies fought hard for the spread of democratic understanding. The Tatar people, who have been living in the foothills of the Volga River and the Ural Mountains for centuries, have also had their share of these developments. The physical and spiritual destruction that started with the invasion of the Kazan Khanate in 1552 had a great impact on the society. In order to protect their identity, the people clung to their Muslim identity more than ever. In social terms, this social withdrawal was seen as a stance against any kind of innovation. Like other societies in the world, it became a necessity for the Muslim Turkish community living in the Idil Ural region to adapt to developments in the fields of education,

culture, art, etc. Jadidism or innovation movements, which is the name of social progress and developments in educational life, started in the Idil Ural region in the 18th century, and in the 19th and first quarter of the 20th centuries, this intellectual movement found itself a wide spreading area, especially in education and printing activities. The Innovation Movements, which first emerged at the intellectual level, practically represented new senses, new thinking, new education model and modern schools in all areas of life. Fatih Kerimi, one of the most important representatives of the modern Tatar literature and the Jadidism movement in the Idil Ural region, placed the necessity of modernising education at the centre of his activities. Kerimi, who is known as a writer, intellectual, journalist and educator, has always expressed the necessity of modernising Tatar society with the responsibility of an intellectual. The starting point of his educational activities is the necessity of girls' education, women's education, women's rights and women being left behind in daily life. In this study, Fatih Kerimi's books Hayal Mi? Hakikat Mi?, Nuretdin Hoca, Mirza Kızı Fatima, Şakirt ile Student, Ondan Bundan, Cihangir Mahdumnun Avıl Mektebinde Ukuvu will be discussed in the centre of women's education. Document analysis method will be used in the study and the theme of "women" in the centre of education will be discussed.

Keywords: Fatih Kerimi, Ismail Gaspirali, Jadidism, The Issue of Education, The Theme of Women.

VERGİ YARGISINDA PARASAL SINIR KAVRAMI VE 7524 SAYILI KANUN KAPSAMINDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

THE CONCEPT OF MONETARY LIMITS IN TAX JUDICIARY AND THE EVALUATION OF THE AMENDMENTS MADE WITHIN THE SCOPE OF LAW NO.7524

Prof. Dr. Burçin BOZDOĞANOĞLU, Araş. Gör. Ayşegül YÜCEL

ÖZET

Türk idari yargı sistemi, ilk derecede vergi ve idare mahkemeleri, ikinci derecede Bölge İdare Mahkemeleri ve en üstte Danıştay olarak 2576 Sayılı Kanun uyarınca üç dereceli biçimde düzenlenmektedir. Söz konusu yargı sistemi, 2575, 2576 ve 2577 Sayılı Kanunlar esas alındığında vergi yargısını kapsayıcı hükümler de içermektedir. Türkiye’de vergi yargısının, idari yargılama hukukunun içinde örgütlenmesi sebebiyle bağımsız bir vergi yargısı kolu bulunmamaktadır. Dolayısıyla idare ile mükellef arasında ortaya çıkan uyuşmazlıklar idari yargı düzeninin içinde İYUK’a göre ilk derece mahkemesi sıfatıyla vergi mahkemelerinde çözümlenmektedir. Vergi mahkemelerinin kararlarına karşı istinaf yolu için Bölge İdare Mahkemeleri, temyiz yolu için Danıştay’a dava taraflarının başvurma hakkı bulunmaktadır. Vergi uyuşmazlıkları, genel olarak bu mahkemelerin görevli olduğu vergi yargılama hukuku alanında değerlendirilmektedir.

Türk vergi yargısında dava konusu uyuşmazlığın parasal tutarının kanuni sınırların altında kalması hâlinde ise süreç iki dereceli bir hâle dönüşmektedir. Danıştay’ı sadece içtihat üreten bir yargı merci hâline getirmek, yargılamayı makul sürede tamamlamak ve yargının iş yükünü azaltmak amaçlarıyla kanun yollarına başvururken uyuşmazlığın kanuni parasal sınırları aşması gerekmektedir. Parasal sınırlar “tek hâkimle çözümlenecek dava üst sınırı”, “duruşma talebi alt sınırı”, “temyiz veya istinaf yolu başvurusu alt sınırı” şeklinde düzenlenmektedir. Enflasyonist ortamda parasal sınırların değer kaybı yaşamasını önlemek amacıyla her sene söz konusu sınırlar İYUK Ek Madde 1 uyarınca yeniden değerlendirilme oranına tabi tutulmaktadır.

Kanun yollarına başvuru için parasal sınır uygulaması vergi yargısında mevcut olsa dahi ayrıntılı biçimde hükümleştirilmemiştir. Parasal sınırın dava tarafları için hangi aşamada başladığı -davanın açıldığı tarih veya mahkeme kararının verildiği tarih- İYUK ve vergi hukuku mevzuatında düzenlenmemektedir. Bu belirsiz durum, dava tarafları için adil yargılanma hakkını ihlal edici mahiyettedir. Ayrıca parasal sınırların her sene yeniden belirlenmesi davacılar arasında eşitliği bozucu bir hâl de yaratabilmektedir. Bu ve benzeri gerekçeler dolayısıyla parasal sınırlarla ilgili İYUK madde 46/1/b ile 45/1’in ikinci cümlesi ve Ek madde 1 hükümlerinin Anayasa’nın ilgili maddelerine aykırılık teşkil etmesi sebebiyle iptalleri için Anayasa Mahkemesi’ne iki ayrı başvuru yapılmıştır. AYM’nin 26/10/2023 tarihli ve E.:2023/81; K.:2023/184 sayılı kararı ile İYUK 45/1’nin ikinci cümlesi ile Ek Madde 1 hükmü, Anayasa’nın 13 ve 36. maddelerine aykırı bulunarak iptal edilmiştir. AYM’nin 26/7/2023 tarihli ve E.:2023/36 K.:2023/142 sayılı Kararı ile de İYUK 46/b/1 bendi Anayasa’nın 13 ve 36. maddelerine aykırı bulunarak iptal edilmiştir. Her iki iptal hükmünün de Resmi Gazete’de yayımlandıktan 9 ay sonra yürürlüğe girmesi öngörülmüştür.

AYM tarafından parasal sınırlar kaldırılması sonrasında izleyen süreçte 7524 Sayılı Kanun ile kanun yollarına başvuru süreci ve özellikle parasal sınırlarda davanın açılış ile karar tarihinin hangisinin geçerli olacağı konusunda nasıl bir uygulama olacağı hususlarında yaşanan belirsizlikler düzenlenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın amacı, parasal sınır uygulamasının vergi yargısı özelinde değerlendirilmesi ve 7524 Sayılı Kanun kapsamında parasal sınırlarda yapılan düzenlemeler kapsamlı şekilde incelenerek bu

düzenlemelerin daha önce yaşanan belirsizlikleri gidermede ne derece etkili olduğunun tartışılmasıdır. Çalışmada, parasal sınır kavramı sadece temyiz ve istinaf yolları açısından değil; duruşma ve heyet halinde yargılama hususları açısından da vergi yargısı ekseninde değerlendirilecek, vergi yargısının geliştirilmesi amacıyla öneriler sunulacaktır. Öneriler hem dava taraflarının hak arama hürriyetini gözetken hem de yargının iş yükünü artırmayacak bir denge sağlama amacıyla İYUK'u reforme edici mahiyette olacaktır. Bu bağlamda vergi yargısının temelde Fransız ve Alman ekollerinden etkilenmesi sebebiyle söz konusu ekollerin parasal sınıra ikame gösterilebilecek temyiz izni, filtreleme gibi uygulamaları Türk vergi yargısı özelinde kısaca değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Vergi Uyuşmazlıkları, Vergi Yargısı, Parasal Sınır, Kanun Yolları, Adil Yargılanma Hakkı.

ABSTRACT

The Turkish administrative judicial system is organised in three levels, with tax and administrative courts at the first level, Regional Administrative Courts at the second level and the Council of State at the top, in accordance with Law No. 2576. This judicial system also includes provisions covering the tax judiciary on the basis of Laws No. 2575, 2576 and 2577. In Turkey, there is no independent branch of tax judiciary due to the fact that tax judiciary is organised within the administrative judiciary law. Therefore, disputes arising between the administration and the taxpayer are resolved by the tax courts as the court of first instance according to the İYUK within the administrative judicial system. The parties have the right to apply to the Regional Administrative Courts for appeal against the decisions of the tax courts and to the Council of State for appeal. Tax disputes are generally evaluated in the field of tax jurisdiction law in which these courts have jurisdiction.

In the Turkish tax judiciary, if the monetary amount of the dispute is below the legal limits, the process is transformed into a two-tier process. To transform the Council of State a judicial authority that only produces jurisprudence, to complete the proceedings within a reasonable time and to reduce the workload of the judiciary, the dispute must exceed the legal monetary limits when applying for legal remedies. The monetary limits are regulated as "upper limit of the case to be resolved by a single judge", "lower limit of the request for a hearing", "lower limit of the application for appeal or appeal". To prevent the depreciation of monetary limits in an inflationary environment, these limits are subject to a revaluation rate every year in accordance with Additional Article 1 of the İYUK.

Even if the monetary limits for the application of legal remedies exist in the tax judiciary, it is not regulated in detail. The stage at which the monetary limits begin for the parties to the case - the date the case is filed or the date the court decision is made - is not regulated in the İYUK and tax law legislation. This uncertain situation violates the right to a fair trial for the parties to the case. In addition, redetermining monetary limits every year may create a situation that disrupts equality among plaintiffs. For these and similar reasons, two separate applications were made to the Constitutional Court for the annulment of İYUK article 46/1/b and the second sentence of Article 45/1 and Additional Article 1 regarding monetary limits, as they are in contradiction with the relevant articles of the Constitution. Constitutional Court dated 26/10/2023 and E.:2023/81; K.: With the decision numbered 2023/184, the second sentence of İYUK 45/1 and the provision of Additional Article 1 were annulled as they were found to be contrary to Articles 13 and 36 of the Constitution. With the decision of the Constitutional Court dated 26/7/2023 and numbered E.:2023/36 K.:2023/142, the İYUK clause 46/b/1 was annulled as it was found to be contrary to Articles 13 and 36 of the Constitution. Both cancellation provisions will enter into force 9 months after their publication in the Official Gazette.

In the period following the abolition of the monetary limits by the Constitutional Court, the Law No. 7524 tried to regulate the uncertainties regarding the application process for legal remedies and the application of the date of the opening of the case and the date of the decision, especially in monetary limits. The aim of the study is to evaluate the monetary limit application in the tax judiciary and to discuss the extent to which these regulations are effective in eliminating the uncertainties experienced before by analysing the regulations made in the monetary limits within the scope of Law No. 7524 in a comprehensive manner. In the study, the concept of monetary limits are not only used in terms of appeal;

Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi

bbozdoganoglu@bandirma.edu.tr, 0000-0002-9337-2895 ayucel@bandirma.edu.tr, 0000-0001-9577-4348

it will be evaluated in the context of tax judiciary in terms of hearings and boards, and suggestions will be presented to improve the tax judiciary. The recommendations will be of a reformative nature to the İYUK, with the aim of providing a balance that both respects the freedom of the parties to right to legal remedies and does not increase the workload of the judiciary. In this context, since the tax judiciary is basically influenced by the French and German schools, the practices of these schools such as permission to appeal and filtering, which can be substituted for the monetary limit, will be briefly evaluated in the Turkish tax judiciary.

Keywords: Tax Disputes, Tax Judiciary, The Concept Of Monetary Limits, Legal Remedies, Right to a Fair Trial.

TOPLUMSAL KİMLİK İMAJI VE HALKLA İLİŞKİLER SOCIAL IDENTITY IMAGE AND PUBLIC RELATIONS

Doç. Dr. Engin ÇELEBİ

ÖZET

Demokratik ülkeler modern toplumlardan oluşmaktadır. Bölgesel ve küresel düzeyde algılanan toplumsal kimlikler modern dünyada sosyal bir değişim yaratabilmektedir. Bu ise sadece devletler ile ilgili bir durum değildir. İnsan onurunun ve saygının geliştirilmesini ve uygulanmasını esas alan Devlet dışı diğer toplumsal yapılarla da ilgilidir. Türkiye eşit, birbirine bağlı ve ayrımcı olmayan, barış kültürünün sağlandığı toplumsal bir yapıdadır. Türkiye'nin bu toplumsal yapısı insan onuruna ve haysiyetine odaklanmaktadır ve tüm bireyleri ayrımcı olmayan bir şekilde kapsamaktadır. Türkiye kültürel farklılıklarına rağmen tarihsel bağlamda bireysel ve toplumsal haklara saygı gösteren, demokrasinin ve insan haklarının gelişmesi için STK'ların güçlenmesine fırsat sağlayan, bu nedenle Uluslararası düzeyde iyi itibara sahip bir Devlettir. Türkiye'de sosyal düzenin ve temel özgürlüklerin savunulması ve geliştirilmesi için reformlar uygulanmaktadır. Halkla hesap verebilirlik mekanizmalarının geliştirilmesi toplumsal huzurun sağlanması için gereklidir. Sosyal değişimin bir sonucu olarak sosyal davranışlarda değişebilmektedir. Varolan saygının artırılması hoş görülen kültürel normlar ve duyarlılıklarla ilgilidir. Türkiye'de kültürel değerler bireylerin özgür ve onurlu bir yaşam sürmelerini sağlayan koşulları güçlendirmektedir. Kültürel farklılıklar arasında barışçıl ve özgür etkileşime dayalı eylemlerin bir sonucu olduğu için toplumsal kimlik algılamalarını halkla ilişkiler stratejilerine bağlamak bir toplumun daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayabilir. Örneğin bazı bölgelerde ataerkil düşünceler kültürel olarak daha fazla kabul görebilmektedir. Sosyal, ekonomik ve kültürel koşullar, suç ve şiddet oranları, kamu kurumlarına duyulan güven, hukukun üstünlüğüne duyulan saygı, kamu güvenliği ve insan hakları ülkelere ve toplumlara dair algıları belirleyebilmektedir ve her bir faktör halkla ilişkiler ile birebir ilişkilidir. Bu nedenle hem iç hem de dış faktörler göz önüne alınmalıdır. Ülkeler ise bu durumu kendi bakış açılarıyla değerlendirebilmektedirler. Halkla ilişkiler algısının vatandaşların güven, bağlılık ve memnuniyetleri üzerinde olumlu etkilerinin olduğu ve vatandaşların tutum, inanç ve davranışlarını olumlu yönde etkilediği söylenebilir. Halkla ilişkiler güvensizlikleri ve toplumsal çatışmaları önlemeye çalışan sorunları diyalog yoluyla çözmeyi amaçlayan eşitlikçi ve kültürel bir düzenleme olarak gelişmiştir. Halka hizmet edilmesi ve olumlu davranışsal niyetler gösterilmesi herkes için ortak bir başarı standardıdır. Türkiye modern sosyal ve siyasi tarihiyle hukukun üstünlüğüne, demokratik değerlere, barışa ve insan haklarına saygı gösterme konusunda dünya çapında üne sahip bir devlettir. Türkiye'de vatandaşlara siyaset, ideoloji, din, ırk, sosyal konum veya diğer herhangi bir ayrımcılıktan bağımsız olarak ayrımcı olmayan bir şekilde hizmet sağlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Kimlik, Barış Kültürü, Halkla İlişkiler.

ABSTRACT

Democratic countries are made up of modern societies. Social identities perceived at regional and global levels can create social change in the modern world. This is not only a situation related to states. It is also related to other social structures outside the state, which are based on the development and implementation of human dignity and respect. Turkey has an equal, interconnected, and non-discriminatory social structure where a culture of peace is ensured. This social structure of Turkey focuses on human dignity, honor and includes all people without discrimination. Despite its cultural differences, Turkey has historically respected individual and social rights, provided opportunities for the strengthening of NGOs for the development of democracy and human rights, and therefore has a good reputation at the international level. Reforms are being implemented in Turkey to defend and develop social order and fundamental freedoms. Public accountability mechanisms need to be developed to

ensure social peace. Social behaviors may change as a result of social change. The increase in existing respect is related to tolerated cultural norms and sensitivities. Cultural values in Turkey strengthen the conditions that enable individuals to live a free and honorable life. Since it is a result of actions based on peaceful and free interaction across cultural differences, linking perceptions of social identity to public relations strategies can contribute to a better understanding of a society. For example, patriarchal ideas may be more culturally acceptable in some regions. Social, economic, and cultural conditions, crime and violence rates, trust in public institutions, respect for the rule of law, public safety, and human rights can determine the perceptions of countries and societies, and each factor is directly related to public relations. Therefore, both internal and external factors should be taken into account. Countries can evaluate this situation from their own perspective. It can be said that the perception of public relations has positive effects on the trust, loyalty, and satisfaction of citizens and positively affects the attitudes, beliefs, and behaviors of citizens. Public relations have developed as an egalitarian and cultural organization that aims to solve problems through dialogue and prevent insecurities and social conflicts. Serving the people and demonstrating positive behavioral intentions are a common standard of success for everyone.. Turkey is a state that has a worldwide reputation for respecting the rule of law, democratic values, peace, and human rights through its modern social and political history. In Turkey, citizens are provided with services without discrimination, regardless of politics, ideology, religion, race, social status, or any other discrimination.

Keywords: Social Identity, Peace Culture, Public Relations.

BAHARA HAC MEZARLIKLARINDA TUĞ (SHTANDARTLAR) MUHAFAZASI

THE CUSTOM OF PRESERVING TUG (SHTANDARTS) IN BUKHARA PILGRIMAGE BURIAL GROUNDS

U. RAVSHANOV

ÖZET

Bu makalede, Buhara Devlet Müze-Rezervi Etnografya Fonu'nun metal objeler koleksiyonunda saklanan mezardan çıkan tuğlar (bayraklar) tanıtılacaktır. Bu makalede, bayrak benzetmesi oluşumunun tarihçesi ve işlevleri yer alır. Makalede ayrıca Buhara ve çevresindeki türbelerin üzerinde dalgalanan tarihi bayrakların bir analizi de yer alıyor. “Tuğ” eski Türk dilinde “bayrak, bayrağın üzerindeki obje, bir askeri birimin bayrağı” anlamlarına gelir. “Tuğ” terimi, Arap kültürünün yaygın olduğu zamanlarda bile korunmuştur (Araplarda bayrağa "a'lam" denirdi). Bu olgu, Türk boylarının daha sonraki dönemlerde yürüttükleri kapsamlı askeri seferler ve doğum geleneğinin katılığı ile açıklanmaktadır. “Tuğ” kelimesi Moğol, Çin, Tibet ve Hint halklarında da aynı anlamda kullanılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tuğ, A'lam, Saiful Alam, Shia, Panja, Fotima, Tugi Nukhpoya, Tugbarg, Tughgul.

ABSTRACT

In this article, the Tug from the grave (flags) stored in the collection of metal objects of the Ethnographic Fund of the Bukhara State Museum-Reserve will be introduced into scientific circulation. The history and functions of the formation of the analogy of flags can be found in the article. The article also includes an analysis of the historical flags currently flying over shrines in and around Bukhara. "Tug" in the old Turkic language meant "flag, item above the flag, flag of a military unit". The term tug' was preserved even when the Arab culture was widespread (in the Arabs, the flag was called "a'lam"). This phenomenon is explained by the extensive military campaigns carried out by the Turkic tribes in the later periods and the strictness of the custom of giving birth. The term “tug” is also used in its meaning among the Mongolian, Chinese, Tibetan, and Indian peoples.

Keywords: Tugh, Alam, Saiful Alam, Shia, Panja, Fotima, Tugi Nukhpoya, Tugbarg, Tughgul.

2019 VE 2024 ORTAOKUL TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARINDAKİ 5. SINIF OKUMA BECERİSİ ÖĞRENME ÇIKTILARININ KARŞILAŞTIRILMASI COMPARISON OF FIFTH GRADE READING SKILLS IN 2019 AND 2024 SECONDARY SCHOOL TURKISH COURSE CURRICULUMS

Dr. Öğr. Üyesi Dursun DEMİR

ÖZET

Eğitim ve öğretim, belirli bir plan ve program dâhilinde yürütülmesi gereken ciddi bir süreci ifade etmektedir. Bu sürece nelerin ve kimlerin dâhil edileceği, dâhil edilen bilgi ve becerilerin nasıl öğretileceği ve süreç içerisinde öğretilenlerin nasıl ölçülüp değerlendirileceği gibi konular müfredat veya öğretim programı diye adlandırılan belgelerde açıklanmaktadır. Cumhuriyet döneminde ortaokullara ait ilk müfredatının 1924, son müfredatın ise bundan bir asır sonra 2024 yılında yayımlandığı görülmektedir. Milli Eğitim Bakanlığının, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında yayımladığı yeni müfredat, ortaokul öğrencilerini akıcı okuyabilen kişilerden eleştirel okur düzeyine ulaştırmayı hedeflemektedir. Bu çalışmanın amacı, 2019 ve 2024 ortaokul Türkçe dersi öğretim programlarındaki 5. sınıf okuma becerisi öğrenme çıktılarının karşılaştırılmasıdır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan içerik analizi kullanılmıştır. İnceleme nesnesi olan 2019 ve 2024 ortaokul Türkçe dersi öğretim programları Milli Eğitim Bakanlığı'nın genel ağ sayfasından indirilmiş ve her iki belge de doküman incelemesi yöntemi ile karşılaştırılmıştır. Çalışma sonucunda, yeni müfredatın öğrenme çıktılarının ifade şekilleri başta olmak üzere sayıları ve içerikleri ile ilgili bir dizi yeniliği de beraberinde getirdiği görülmüştür. Yeni müfredatla birlikte beşinci sınıf okuma becerisi öğrenme çıktılarının sayısı azaltılmış, 2019 müfredatındaki dil bilgisi ile ilgili kazanımların hiçbirisi ve kelime öğretimi ile ilgili kazanımların çoğu yeni müfredata dâhil edilmemiştir. Yeni müfredat, bunun nedeni olarak dil bilgisi öğretiminin bir amaç değil bir araç olması gerektiği şeklinde açıklamıştır. Yeni müfredat ayrıca, beşinci sınıf okuma becerisinde 14 yeni öğrenme çıktısına yer vermiştir. Çalışma sonuçlarının Türkçe dersi öğretmenleri ile öğretmen adaylarına faydalı olacağı umulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Öğretim Programı, Öğrenme Çıktısı, Okuma Becerisi, Türkçe Dersi.

ABSTRACT

Education and teaching refers to a serious process that must be carried out within a specific plan and program. Questions such as what and who will be included in this process, how the included knowledge and skills will be taught, and how those have been taught during the process will be measured and evaluated are explained in documents called curriculum. It is seen that the first secondary school curriculum during the Republic period was published in 1924, and the last one was published a century later in 2024. The new curriculum published by the Ministry of National Education within the scope of the Century of Türkiye Education Model aims to lead secondary school students from fluent readers to critical readers. The purpose of this study is to compare the 5th grade reading sub-skills in the 2019 and 2024 secondary school Turkish course curriculums. Content analysis, one of the qualitative research methods, was used in the study. The 2019 and 2024 secondary school Turkish course teaching programs were downloaded from the web page of the Ministry of National Education and both documents were compared with the document analysis method. As a result of the study, it was seen that the new curriculum brought with it a number of innovations regarding the number and content of the reading skills. With the new curriculum, the number of fifth grade reading skills has been reduced, and none of the skills related to grammar in the previous curriculum have been included in the new curriculum.

Because according to the new curriculum teaching grammar should be a tool, not an end. The new curriculum also included 14 new reading skills for the fifth grade classrooms. It is hoped that the results of the study will be useful for Turkish language teachers and teacher candidates.

Keywords: Curriculum, Skills, Reading Skill, Turkish Course.

UZAKTAN EĞİTİM ARAÇLARI TOOLS OF DISTANCE EDUCATION

Ismoilova Mahsuma NARZİQULOVNA

ÖZET

Bu makale, uzaktan eğitim sisteminin avantaj ve kolaylıklarından, içinde kullanılan eğitim teknolojilerinden ve bu teknolojilerin Hawi’de uygulanmasıyla ortaya çıkan fırsatlardan bahsetmektedir.

Anahtar Kelimeler: Üreme Teknolojileri, Etkileşimli Teknolojiler, Ortak Eğitim Teknolojileri, Teknolojik Platformlar, Tv Teknolojisi, Anahtar Teknolojiler, Ağ Teknolojileri.

ABSTRACT

This article talks about the advantages and conveniences of the distance education system, the educational technologies used in it, and the opportunities that arise with the application of these technologies in Hawi.

Keywords: Reproductive Technologies, Interactive Technologies, Collaborative Educational Technologies, Technological Platforms, TV Technology, Key Technologies, Network Technologies.

РОЛЬ ТУРЦИИ В ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИИ ВОЕННОГО КОНФЛИКТА В СОМАЛИ

THE ROLE OF TURKEY IN THE INTERNATIONALIZATION OF THE ARMED CONFLICT IN SOMALIA

Dr. Oleksandr VERETILNYK

КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ

На протяжении последних трёх десятилетий сомалийская государственность пребывает в упадке, что стало следствием разрушительной гражданской войны, начавшейся в Сомали в начале 1990-х годов. С тех пор Сомали де-факто перестало существовать как единое государство, распавшись на множество мелких квазигосударственных образований, крупнейшими из которых стали Сомалиленд и Пунтленд.

Отсутствие централизованного и эффективного правительства, а также разгул вооружённых группировок привели к росту популярности ультраконсервативных сил, выступавших под религиозными лозунгами и обещавших восстановить безопасность посредством установления в Сомали исламского теократического строя, подобного тому, который был установлен талибами в Афганистане в 1996 году. Это привело к приходу к власти организации под названием «Союз исламских судов», которая сумела восстановить мир на большей части территории Сомали. Однако установление исламского правления вызвало обеспокоенность со стороны международного сообщества и соседних государств, прежде всего Эфиопии и Кении, которые опасались, что страна станет «вторым Афганистаном», то есть «рассадником международного терроризма», представляя угрозу для региональной и международной безопасности.

После непродолжительного правления «Союза исламских судов» последовали вооружённая интервенция со стороны Эфиопии, американские бомбардировки, создание международным сообществом нового «центрального правительства» Сомали, распад «Союза исламских судов» и появление на его месте более радикальной политической силы — исламского движения «Аш-Шабааб». Эта группа вступила в альянс с «Аль-Каидой» и начала воевать под её флагом, стремясь к выводу иностранных войск с сомалийской территории и установлению законов шариата в стране.

Вмешательство Эфиопии и США положило начало тенденции интернационализации внутреннего конфликта в Сомали, в который оказались втянуты многие страны региона, такие как Эфиопия, Кения и Джибути, а также мировые державы — США, страны Европейского Союза — и международные организации: ООН, ЕС, Лига арабских государств, Организация исламского сотрудничества, Африканский Союз и другие. В последние годы число акторов, вовлечённых в конфликт, растёт, к ним присоединились Объединённые Арабские Эмираты, Турция и Египет. Каждый из этих участников преследует свои геополитические и экономические цели в регионе Африканского Рога, что усложняет конфликт и отодвигает перспективы его урегулирования на неопределённый срок. Важно отметить, что Турция стала одним из наиболее активных игроков в Сомали, что турецкие политики и исследователи рассматривают как доказательство растущего влияния Турецкой Республики в мире, так как Сомали расположено далеко за пределами традиционной зоны влияния Турции, которая прежде распространялась главным образом на Левант, Южный Кавказ, Балканы и Северную Африку.

В статье представлены результаты исследования, посвящённого роли Турции в интернационализации конфликта в Сомали и перспективам его урегулирования при поддержке турецкого правительства в ближайшем будущем.

Ключевые слова: Сомали, гражданская война, Афганистан, «Аш-Шабааб», Турция, шариат.

ABSTRACT

For the past three decades, Somali statehood has been in decline, a situation resulting from the devastating civil war that began in Somalia in the early 1990s. Since then, Somalia has de facto ceased to exist as a unified state, fragmenting into numerous small quasi-state formations, the largest of which are Somaliland and Puntland.

The absence of a centralized and effective government, along with the rampant activity of armed groups, has led to the rise in popularity of ultra-conservative forces that operated under religious slogans, promising to restore security through the establishment of an Islamic theocratic regime in Somalia, similar to that established by the Taliban in Afghanistan in 1996. This resulted in the rise to power of an organization called the Union of Islamic Courts, which managed to restore peace in much of Somalia. However, the establishment of Islamic rule raised concerns among the international community and neighboring states, particularly Ethiopia and Kenya, which feared that Somalia would become „the second Afghanistan” — a breeding ground for international terrorism, thus posing a threat to regional and international security.

Following the brief rule of the Union of Islamic Courts, armed intervention by Ethiopia ensued, along with American airstrikes, the establishment of a new „central government” in Somalia by the international community, the disintegration of the Union of Islamic Courts, and the emergence of a more radical political force — the Islamic movement Al-Shabaab. This group formed an alliance with Al-Qaeda and began fighting under its banner, seeking the withdrawal of foreign troops from Somali territory and the establishment of Sharia law in the country.

The intervention by Ethiopia and the United States marked the beginning of a trend toward the internationalization of the internal conflict in Somalia, into which many countries in the region became involved, such as Ethiopia, Kenya, and Djibouti, as well as world powers — the United States, European Union countries — and international organizations: the UN, EU, Arab League, Organization of Islamic Cooperation, African Union, and others. In recent years, the number of actors involved in the conflict has increased, with the United Arab Emirates, Turkey, and Egypt joining the fray. Each of these participants pursues its geopolitical and economic goals in the Horn of Africa, complicating the conflict and postponing the prospects for its resolution indefinitely. It is important to note that Turkey has become one of the most active players in Somalia, which many Turkish politicians and researchers view as evidence of the growing influence of the Republic of Turkey in the world, given that Somalia is located far beyond the traditional sphere of Turkish influence, which previously extended mainly to the Levant, the South Caucasus, the Balkans, and North Africa.

This article presents the results of a study dedicated to the role of Turkey in the internationalization of the conflict in Somalia and the prospects for its resolution with the support of the Turkish government in the near future.

Keywords: Somalia, Civil War, Afghanistan, Al-Shabaab, Turkey, Sharia.

YER DEMİR GÖK BAKIR'DA MİTİNİ KURGULAYAN KARAKTERLER CHARACTERS WHO CONSTRUCT THEIR MYTHS IN EARTH IRON SKY COPPER

Doç. Dr. Canan OLPAK KOÇ

ÖZET

Türk edebiyatının önemli yazarlarından, asıl adı Kemal Sadık Göğçeli olan Yaşar Kemal (1922-2015) Cumhuriyet Dönemi'nde toplumsal gerçekçi çizgide eserler üretmiştir. Romanlarında kullandığı folklorik unsurlar Anadolu coğrafyasının zenginliğini anlatırken yine kurguladığı karakterler de coğrafyayla uyumlu dönemin yapısını karakterize eden kişilerden oluşmaktadır. Çünkü yazarın etkin olarak yazmaya başladığı yıllar yani 1950'ler Türkiye'de hızla tarımda sanayileşmeye geçiş adımlarının atıldığı yıllardır. Özellikle yazarın yaşadığı coğrafya olan Çukurova tarımda makineleşmenin önemli yerlerindendir. Ekonomik temelli bu hareketler yöre insanının bütün yaşam biçimine etki ettiği gibi birbirleriyle de ilişkisini belirlemiş, demografik farklılıklara sebep olmuştur. Yazar romanlarında bu sonuçları işler. Yer Demir Gök Bakır romanı Yaşar Kemal'in Orta Direk ve Ölmez Otu'yla beraber kurguladığı Dağın Öte Yüzü roman üçlemesinin ikinci kitabıdır. Tiyatro ve sinemaya da uyarlanacak olan roman, ilk olarak 1962 yılında Cumhuriyet Gazetesinde tefrika edilir. 1963 yılında ise kitap olarak basılır. Kitapta Çukurova yöresine geçimlerini sağlamak üzere pamuk toplamak için gelen köylülerin para kazanamadan dönüşleri anlatılır. Ancak kişiler yalnız geçim telaşında değildir. Yaşadıkları sıkıntılar onları farklı çözümler bulmaya zorlar. Aslında kişiler kendi kurguladıkları mite sığınarak yaşar. Çünkü aldıkları borcu ödeyecek paraları yoktur ve onları bunaltıdan kurtaracak bir efsane ihtiyacı duyarlar. Dolayısıyla roman kişiler etrafında farklı bir kurgusal ağ oluşturur. Bu bildiride yazar Yaşar Kemal'in Yer Demir Gök Bakır romanı yapısal bir çözümlemeye tabi tutularak eserdeki karakterlerin tarımda makineleşmeyle değişen ilişki yapıları ve birarada tutunma mitleri etrafında durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yaşar Kemal, Yer Demir Gök Bakır, Karakterizasyon.

ABSTRACT

Yaşar Kemal (1922-2015), whose real name is Kemal Sadık Göğçeli, one of the important writers of Turkish literature, produced works in a social realistic line during the Republican Period. While the folkloric elements he uses in his novels describe the richness of Anatolian geography, the characters he fictionalizes consist of people who characterize the structure of the period in harmony with the geography. Because the years when the author started to write actively, that is, the 1950s, were the years when steps were taken to rapidly transition to industrialization in agriculture in Turkey. Especially Çukurova, the geography where the author lives, is one of the important places of mechanization in agriculture. These economic-based movements not only affected the entire lifestyle of the local people, but also determined their relationships with each other and caused demographic differences. The author deals with these results in his novels. The novel Earth Iron Sky Copper is the second book of the novel trilogy of Dağın Öte Face, which Yaşar Kemal co-edited with Orta Direk and Ölmez Otu. The novel, which will also be adapted for theater and cinema, was first serialized in Cumhuriyet Newspaper in 1962. It was published as a book in 1963. The book tells the story of villagers who came to the Çukurova region to collect cotton to make a living and returned without earning any money. However, people are not just in a hurry to make ends meet. The difficulties they experience force them to find different solutions. In fact, people live by taking refuge in the myths they have constructed. Because they don't have money to pay off the debt they took, they need a legend to save them from depression. Therefore, the novel creates a

different fictional network around the characters. In this paper, author Yaşar Kemal's novel Yer Demir Gök Bakır will be subjected to a structural analysis and will focus on the changing relationship structures of the characters in the work with mechanization in agriculture and their myths of cohesion.

Keywords: Yaşar Kemal, Yer Demir Gök Bakır, Characterization.

2024 TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ İLKOKUL 1. SINIF TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI HAKKINDA ÖĞRETMEN VE VELİLERİN GÖRÜŞLERİ

2024 TURKEY CENTURY EDUCATION MODEL VIEWS OF TEACHERS AND PARENTS ON PRIMARY SCHOOL 1ST GRADE TURKISH COURSE CURRICULUM

Doç. Dr. Emine BALCI, Büşra KARAÇİZMELİ

ÖZET

2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeline göre 1. Sınıf Türkçe Dersi Öğretim Programlarında bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler; 2024-2025 eğitim öğretim yılından itibaren kullanılması beklenen yeni harf grupları, harflerin yazılışları, heceleme, yeni defter kullanımı gibi pek çok yeniliği kapsamaktadır. Bu araştırmada yenilenen ilkokul 1. Sınıf Türkçe Dersi Öğretim Programındaki değişiklikler hakkında öğretmen ve velilerin görüşlerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırma, Antalya ilinin Alanya ilçesindeki ilkokullarda, 20 1. sınıf öğretmeni ve 20 veli ile yürütülmüştür. Çalışmada nitel araştırma desenlerinden olgu bilim kullanılmıştır. Öğretmen ve veli görüşlerini derinlemesine ortaya çıkartmak amacıyla, nitel veri toplama araçlarından yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma formunda değişen planın özellikle 1. Sınıfta yaşanan değişikliklerin hem öğretmen hem veli açısından ne gibi zorluklarla karşılaşıldığını veya nasıl kolaylıklar sağlandığı hakkında sorular hazırlanmıştır. Bu soruların hazırlanma aşamasında öğretmenlerle ön görüşme yapılmış ve uzman görüşünden faydalanılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen veriler sonucunda yapılan değişiklikler hakkında hem öğretmen hem de veli görüşleri ortaya konularak önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İlkokul, 1.Sınıf, Müfredat, Öğretmen, Veli.

ABSTRACT

According to the 2024 Turkish Century Education Model, some changes have been made in the 1st Grade Turkish Curriculum. These changes include many innovations such as new letter groups, letter spellings, spelling, and the use of new notebooks, which are expected to be used as of the 2024-2025 academic year. In this study, it is aimed to reveal the opinions of teachers and parents about the changes in the renewed primary school 1st Grade Turkish Curriculum. For this purpose, the study was conducted with 20 first grade teachers and 20 parents in primary schools in Alanya district of Antalya province. Phenomenology, one of the qualitative research designs, was used in the study. In order to reveal the views of teachers and parents in depth, a semi-structured interview form was used as a qualitative data collection tool. In the research form, questions were prepared about what kind of difficulties were encountered or what kind of facilities were provided by the changing plan, especially in the 1st grade, both for teachers and parents. During the preparation of these questions, pre-interviews were conducted with teachers and expert opinion was utilized. Content analysis method was used to analyze the data obtained in the study. As a result of the data obtained, both teacher and parent opinions about the changes made were revealed and suggestions were made.

Keywords: Primary School, 1st Grade, Curriculum, Teacher, Parents.

WEB 2 ARAÇLARININ İLKOKUL DÜZEYİNDE KÜLTÜREL DEĞERLERİN TANITIMI AMAÇLI KULLANIMI: YUNUS EMRE ÖRNEĞİ THE USE OF WEB 2 TOOLS FOR THE PROMOTION OF CULTURAL VALUES AT PRIMARY SCHOOL LEVEL: YUNUS EMRE CASE

Doç. Dr. Emine BALCI, Belkıs ERGÜN

ÖZET

Son zamanlarda Web 2.0 araçları eğitimin pek çok alanında kullanılmaktadır. Bu çalışmada da Web 2.0 uygulamalarının, ilkokul öğrencilerinde kültürel değerlerin aktarılmasında kullanmak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda evrensel bir kültürel değer olan Yunus Emre ana değer olarak seçilmiştir. Yunus Emre'nin şiirlerini, insan sevgisini, ahlakını, hoşgörüsünü ilkokul düzeyindeki öğrencilere tanıtmak, sevdirmek bununla birlikte kullandığı Türkçe'yle dilin doğru kullanımı hakkında bilgilendirme yapmak ve farkındalık yaratmak amacıyla web 2.0 araçları kullanılmıştır. Bu amaçla Antalya İlinin Alanya İlçesindeki bir okulda ilkokul üçüncü sınıf öğrencileri çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Çalışmada web 2 araçları kullanarak Yunus Emre temalı etkinlikler belirlenmiş ve 10 sınıf öğretmenin de görüşleri alınmıştır. Çalışmada nitel ve nicel araştırma yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden görüşme, nicel araştırma yöntemlerinden ön test, son test, deneysel çalışma kullanılmıştır. Çalışmanın verilerini analiz etmek için frekans ve yüzdelik dilim ve t testi kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Web 2.0 araçları, Kültürel Değer, Yunus Emre, İlkokul, Türkçe.

ABSTRACT

Recently, Web 2.0 tools have been used in many areas of education. In this study, it is aimed to use Web 2.0 applications in transferring cultural values to primary school students. For this purpose, Yunus Emre, a universal cultural value, was chosen as the main value. Web 2.0 tools were used to introduce and endear Yunus Emre's poems, human love, morality and tolerance to primary school students, as well as to inform and raise awareness about the correct use of language with the Turkish he used. For this purpose, third grade primary school students in a school in Alanya District of Antalya Province constituted the sample of the study. In the study, Yunus Emre themed activities were determined using web 2.0 tools and the opinions of 10 classroom teachers were taken. Qualitative and quantitative research methods were used together in the study. Interview from qualitative research methods, pre-test, post-test and experimental study from quantitative research methods were used. Frequency, percentage and t-test were used to analyze the data of the study.

Keywords: Web 2.0 tools, Cultural Value, Yunus Emre, Primary School, Turkish.

DİLİN EKOLOGİYASI ECOLOGY OF LANGUAGE

Eminli BÖYÜKXANIM

XÜLASƏ

Ekoloji yönümlü bilik sahələrinin getdikcə daha çox nümayəndəsi ekoloqlara qoşulur. Hazırda ekopsixologiya, ekopdaqogika, ekofəlsəfə, ekotibb və s. kimi sahələr fəal şəkildə inkişaf edir. Onların global məqsədi müasir insanın şüurunda ekosentrik dönüş həyata keçirməkdir. Yəqin ki, humanitar elmlərin yaşıllaşdırılmasını eko-mütəxəssislərin məhz bu istəkləri izah edə bilər. Ekoloji təhsilin metodologiyası, ekoloji-pedaqoji fəaliyyət, ekoloji mədəniyyət, ekoloji-inkişaf mühiti, ekoloji yönümlü şəxsiyyət, ekoloji-pedaqoji təlim, ekoloji təhsil və təlim, eləcə də digər terminlər artıq təbiət tarixi ilə deyil, bəşər tarixi ilə bağlıdır. Onlar təbiət ekoloqlarına və ünsiyyət ekoloqlarına qoşulurlar.

Məlumdur ki, insan həyatın ən mühüm sahələrində ekoloji tarazlığın pozulmasını hiss etdikdə həyatını yaşıllaşdırmağın zəruriliyini dərk edir. Bu gün aktuallaşan linqvistik tədqiqatın ekoloji aspekti cəmiyyətin nitq ünsiyyəti sahəsində ekoloji tarazlığı bərpa etmək ehtiyacı ilə əlaqələndirilir, onun pozulması anadillər tərəfindən hiss olunur və elm adamları tərəfindən qeydə alınır.

Açar Sözlər: Linqvistika, Dilçilik, Ekologiya, Dilin Ekologiyası, Ekolinqvistika.

ABSTRACT

More and more representatives of eco-oriented fields of knowledge are joining the defenders of nature. Currently, such branches as ecopsychology, ecopedagogy, ecophilosophy, ecomedicine, etc. are actively developing. Their global goal is to implement an ecocentric turn in the consciousness of modern man. Probably, it is precisely the named aspiration of eco-specialists that can explain the greening of the humanities. The terms methodology of environmental education, environmental and pedagogical activity, environmental culture, environmental-developing environment, environmentally oriented personality, environmental and pedagogical training, environmental education and training, and others are no longer associated with natural science, but with human studies. Environmentalists of communication are also joining the ecologists of nature. It is known that the awareness of the need for the greening of life appears in a person when he feels a violation of the ecological balance in the most important spheres of life. The ecological aspect of linguistic research, which has become relevant today, is connected with the need of society to restore the ecological balance in the sphere of speech communication, violations of which are felt by native speakers and recorded by scientists.

Keywords: Linguistics, Ecology, Ecology of Language, Ecolinguistics.

KOQNİTİV DİLÇİLİK-YENİ FƏNLƏRƏRASI BİLİK SAHƏSİ KİMİ COGNITIVE LINGUISTICS AS A NEW INTERDISCIPLINARY FIELD OF KNOWLEDGE

Mətanət MƏHƏRRƏMOVA

XÜLASƏ

Koqnitiv dilçilik müasir, dinamik inkişaf edən elmi tədqiqat sahəsidir. Mənşəyini əsasən Amerika dilçilərinin işinə borcludur, lakin sonradan avropa ölkələrində də yayıldı və çoxsaylı tərəfdarlar qazandı. Koqnitiv dilçilik bir elmin çərçivəsinə sığmır, müasir humanitar biliyin xarakterik xüsusiyyəti olaraq bir neçə fənlərin kəsişməsində yerləşir. Koqnitiv dilçiliyin fənlərərası əlaqəsi digər elmlərin: ilk növbədə psixologiyadan, fəlsəfədən, neyrofiziologiyadan, sosiologiyadan, politologiyadan, etnologiyadan, süni intellekt nəzəriyyəsi və s.-dən informasiya və eksperimental məlumatların fəal cəlb edilməsində ifadə olunur. Bu kompleks isə dilçiliyə aiddir və bu sahənin formalaşmasında və inkişafında ən böyük töhfəni verən və verməyə də davam etməkdə olan dilçilər olmuşdur. Lakin onlar "idrak öhdəliyi" adlananı qəbul edirlər, hansı ki, lingvistik faktların izahı və təsvirinin digər elmlərin empirik məlumatlarına zidd olmamasını tələb edir. Koqnitiv dilçiliyin yaranmasına iki aspektdə baxıla bilər: dilçiliyin inkişaf mərhələsi kimi və elmdə koqnitiv paradigmanın formalaşması nəticəsində.

Açar Sözlər: Koqnisia, Dilçilik, Lingvistika, Fənlərərası əlaqə, İnkişaf Mərhələ.

ABSTRACT

Cognitive linguistics is a modern, dynamically developing field of scientific research. It owes its origin mainly to the work of American linguists, but later spread to European countries and gained many supporters. Cognitive linguistics does not fit into the framework of a single science, but is located at the intersection of several disciplines as a characteristic feature of modern humanitarian knowledge. The interdisciplinarity of cognitive linguistics is expressed in the active involvement of information and experimental data from other sciences: primarily from psychology, philosophy, neurophysiology, sociology, political science, ethnology, theory of artificial intelligence, etc. This complex belongs to linguistics and the linguists who made and continue to make the biggest contribution to the formation and development of this field. But they accept the so-called "cognitive commitment", which requires that the explanation and description of linguistic facts do not contradict the empirical data of other sciences. The emergence of cognitive linguistics can be viewed in two aspects: as a stage of the development of linguistics and as a result of the formation of a cognitive paradigm in science.

Keywords: Cognition, Linguistics, Linguistics, Interdisciplinarity, Developmental Stage.

ZAMAN KAVRAMI VE MODERN MEDYADAKİ YANSIMASI THE CONCEPT OF TIME AND ITS REFLECTION IN MODERN MEDIA

Zeynep ASKEROVA

ÖZET

Üzerindeki etki araçlarının bir sonucu olarak, dil ya oluşur, ya bölünür ya da varlığı sona erer. Kavram dilin var olan, yaşayan, canlı unsurlarını bir araya toplayarak insan ırkının düşünen zihnindeki dil algısını yansıtır. Kavram, dünyayı tanıma sürecini, insan faaliyetinin sonuçlarını, deneyimini, dünyayı anlama sürecini yansıtan çok boyutlu bir yapıdır. İnsan zihnindeki yaşamı ve faaliyeti yansıtan bundan daha büyük bir anlayış yoktur. Zaman kavramı, farklı işlevsel üslup etkinliklerinde farklı anlamlarda yansıtılmaktadır. Kelimenin bilimsel düşüncedeki gerçek anlamı ile sanatsal düşüncedeki mecaz anlamı, kavramın genel özelliklerini birleştirir. Zaman kavramı zamanı, dönemi ifade eden bir kavramdır. Tarihe baktığımızda zaman kavramının ifadesi öncelikle dönemlere yansır. M.Ö.'den başlayarak Taş Devri (bu dönemin kendisi de birkaç dönemden oluşur: paleolitik, mezolitik, neolitik, eneolitik), Tunç çağı (ve aşamaları), demir çağı canlıların, insanların ve toplumun oluşumunun ilk aşamalarıdır. Bunların her biri zamanı yansıtır. Elbette kronolojik olarak zaman ilerledikçe bu zamanı çevreleyen olaylar da ilerlemekte, değişmekte ve gelişmektedir. İletişim yaratılır, istihdam olanakları genişler, devletler oluşur. Zaman geçtikçe bilim alanları artmakta ve teknoloji gelişmektedir. Tarihe baktığımızda devletlerin ortaya çıkışı, refahı, gelişmesi, ekonomik ilişkilerin zayıflaması, dış ilişkilerin sona ermesi, çöküşü, işgali, dağılması gibi dönemlerine rastlarız. Bu durumlarda kelimenin gerçek anlamı ile karşılaşırız. Modern medyada zaman kavramı, zamanın gazete, dergi, duyuru, reklam, haber portalları ve internet sitelerinde yansımaları ifade etmektedir. Tarihsel olarak gazete ve dergilerde hicivle görüşlerini ifade eden haber, bilgi, şiir ve öyküler yayınlanırken, modern medyada bunların her biri bağımsız olarak ifade edilmektedir. Mesela, her alanda gazeteler basılıyor ve okurların hizmetine sunuluyor ve kültürel haberlerle ilgili olabileceği gibi politik ve sosyal nitelikte de bilgiler olabilir. Örneğin: ...Üzeyir Hacıbəyli zamanın nabzini tutan büyük şair ve şair olub. O, yaratıcılığında xalqın milli ruhuna uyğun janrlar, müxtəlif bədii-estetik obrazlar tapa bilən dahi bəstəkar olub. Burada “zamanın nabzini tutmaq” – çağa ayak uydurmak anlamı ile eş değerdedir. Burada zaman canlı bir varlığa benzetilmektedir ve biyolojik bir metafor olarak değerlendirilebilir.

Zaman kavramının diğer dillerdeki ifadesi her zaman açıklayıcı sözlüklerde bulunan anlamla aynı değildir. Bazı örnekleri ele alırsak bunu gözlemleyebiliriz. Örneğin Türkçede: “eşref saati gelmek, yumurta kapağı dayanamak, üstünden zaman geçmek; Erteye kalan, arkaya kalır; Demir tavında dövülür; Yazın gölge hoş, kışın çuval boş” gibi ata sözleri ve deyimler.

Rusçada черный день, добрый час, лихая година, тяжелые дни, благое время, худое время, вражий час, неурочный час. Bu deyimler zamanın iyi ve ya kötü olmasını gösterir. Не время дорого — пора. Zamanın değerli olmasını gösterir ve ekonomik bir metafor olarak kabul edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Dil, Kavram, Zaman, Medya, Tarih.

ABSTRACT

As a result of the means of influence on it, the language is either formed, or divided, or ceases to exist. The concept gathers the existing, living, living factors of the language and reflects the perception of the language in the thinking mind of the human race. The concept is a multidimensional structure that reflects the process of knowing the world, the results of human activity, experience, understanding the world.

The concept of time is reflected in different meanings in different functional style activities. The literal meaning of the word in scientific thought and the metaphorical meaning in artistic thought combine the general features of the concept. The concept of time is a concept that expresses time, period. When we

look at history, the expression of the concept of time is primarily reflected in periods. Starting from BC, the Stone Age (this period itself consists of several periods: Paleolithic, Mesolithic, Neolithic, Eneolithic), Bronze Age (and its stages), Iron Age are the first stages of the formation of living things, people and society. Each of these reflects time. Of course, chronologically, as time progresses, the events surrounding this time also progress, change and develop. Communication is created, employment opportunities expand, states are formed. As time goes by, the people of knowledge are increasing and technology is developing. When we look at history, we come across periods such as the emergence, prosperity, development, weakening of economic relations, termination of foreign relations, collapse, occupation, and collapse of states. In these cases, we meet the true meaning of the word. The concept of time in modern media refers to the reflection of time in newspapers, magazines, announcements, advertisements, news portals and internet sites.

Historically, newspapers and magazines published news, information, poems and stories expressing satirical encounters, but in modern media, each of them is expressed independently. For example, newspapers in every area are printed and made available to readers. It can be related to cultural news as well as political and social information. For example:...Üzeyir Hacıbəyli zamanın nəbzini tutan böyük sənətkar olub. O, yaradıcılığında xalqın milli ruhuna uyğun janrlar, müxtəlif bədii-estetik obrazlar tapa bilən dahi bəstəkar olub. In this example “zamanın nəbzini tutmaq” - is equivalent to the combination "to adapt to the times". Here, time is compared to a living entity and can be considered as a biological metaphor.

The expression of the concept of time in other languages is not always the same as the meaning found in explanatory dictionaries. We can observe this if we consider some examples. For example:

In English: like there`s no tomorrow (He spends money like there`s no tomorrow), in the long run (in the long run you`ll see it was right decision), on the threshold of (we are on threshold of exciting new developments in medicine).

In Turkish: “eşref saati gelmek, yumurta kapıya dayanmak, üstünden zaman geçmek;; Erteye kalan, arkaya kalır; Demir tavında dövülür; Yazın gölge hoş, kışın çuval boş.

In Russian: черный день, добрый час, лихая година, тяжелые дни, благое время, худое время, вражий час, неурочный час.

Keywords: Language, Concept, Time, Media, History.

KAZAKİSTAN, KIRGIZİSTAN ve TÜRKİYE’DE ASKER UĞURLAMA TÖRENİ

SOLDIER COMMANDING CEREMONIES IN KAZAKHSTAN, KYRGYZSTAN AND TURKEY

Prof. Dr. Kemal POLAT, Hakan ERCAN

ÖZET

Türk halklarında askerlik olgusu, tarih boyunca toplumsal ve kültürel açıdan oldukça önemlidir. Çünkü Türkler için askerlik, sadece bir savunma mekanizması ya da zorunlu bir görev değil; aynı zamanda içtenlikle kabul edilen bir kimlik, disiplin ve duruşun ifadesidir. Bu askerî kimlik, Orta Asya'dan başlayan konar-göçer hayat tarzı ve coğrafi zorluklara karşı mücadeleyle oluşmuştur. Nitekim “her Türk asker doğar” sözü dillere pelesenk olmuştur. Türk toplulukları için askeri güç, hayatta kalmanın temel dayanaklarından biri olarak kabul edilmiştir.

Askerlik, Türk topluluklarında erişkinliğe ve olgunluk evresine geçişte önemli bir "eşik" işlevi görmektedir. Bu yüzden Anadolu Türkleri, Kazak ve Kırgız Türklerinde askere gitme ritüellerine büyük önem verilmekte, bu törenler, adeta bir kutlama ve bayram havasında gerçekleştirilmektedir.

Bu bildiride Türk milletinin askerlik anlayışına kısaca değinilmiş, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye’de Asker uğurlama törenleri tek tek ele alınıp incelenmiş, ortak ve farklı hususlara işaret edilmiş, ayrıca bu törenlerdeki âdet ve inanışlar fenomenolojik olarak yorumlanmıştır.

Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye’de askere uğurlama törenlerinin büyük oranda benzerlikler gösterdiği, dini ve millî uygulamalar içerdiği, bir şölen havasında geçtiği; toplumsal dayanışmayı güçlendiren, tarihsel ve kültürel bağlantıları yansıtarak Kazakların, Kırgızların ve Türklerin öz kardeş ve bir milletin fertleri olduğunu gösteren ritüeller bulunduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kırgız, Kazak, Türk, Askerlik, Ritüel.

ABSTRACT

The phenomenon of military service among Turkic peoples has been socially and culturally significant throughout history. important. Because for Turks, military service is not only a defence mechanism or not only an obligatory duty, but also a sincerely recognised identity, This military identity is the expression of discipline and poise, starting from Central Asia It was formed by the struggle against the nomadic lifestyle and geographical difficulties. As a matter of fact, the phrase ‘every Turk is born a soldier’ has become a household word. For Turkish communities, military power has been accepted as one of the main pillars of survival.

Military service is an important transition to adulthood and maturity in Turkish communities. It functions as a ‘threshold’. Therefore, Anatolian Turks, Kazakhs and Kyrgyz Turks attach great importance to military conscription rituals. The ceremonies are held in a celebratory and festive atmosphere.

In this paper, the Turkish nation's understanding of military service is briefly mentioned, and Kazakhstan, Military farewell ceremonies in Kyrgyzstan and Turkey are analysed one by one, common and different issues are pointed out, and also the customs and traditions in these ceremonies beliefs are phenomenologically interpreted. In

Kazakhstan, Kyrgyzstan and Turkey, military farewell ceremonies are largely similarities, includes religious and national practices, in a festive atmosphere strengthening social solidarity, historical and cultural connections reflecting that Kazakhs, Kyrgyz and Turks are brothers and sisters and one nation. rituals that show that you're a member was determined.

Keywords: Kyrgyz, Kazakh, Turk, Military, Ritual.

XINALIQ DİLİNDƏ SAY SİSTEMİ NUMBER SYSTEM IN KHINALIG LANGUAGE

M. S. AĞASIYEVA

XÜLASƏ

Digər dillərdən tamamilə fərqlənən Xinalıq dilinin öyrənilməsi bu günümüz üçün aktual bir problemə çevrilmişdir. Xinalıq dili müxtəlif illərdə və müxtəlif müəlliflər tərəfindən tədqiq edilsə də, yenidən araşdırılmağa ehtiyac duyulur. Deşəriyevin "Xinalıq dilinin qrammatikası" adlı elmi əsəri bu dilin öyrənilməsi üçün tutarlı bir sənəd olsa da, orada səhvlər olmamış deyil. Yaxşı olardı ki, Xinalıqda yaşayan və xinalıq dilini dərinlən bilən bir dilçi bu dilin araşdırılması ilə məşğul olsun. Amma Deşəriyevin illərlə çəkdiyi əziyyəti də danmaq olmaz. Onun bu təşəbbüsü olduqca təqdirəlayiqdir.

Məqalədə əsasən bu əsrarəngiz dilin say sistemindən danışılır. Xinalıq dilində işlənən sayların məna növləri, quruluşu tədqiq edilir. Məqalədən aydın olur ki, sıra sayları Azərbaycan dilində olduğu kimi –inci4 şəkilçisi ilə düzəlir. Kəsr saylarında az fərqlilik vardır. Ən çox maraq doğuran məqamlardan biri miqdar saylarında onluq sayların quruluşu, yaranma prosesidir. Xinalıq dilində işlənən miqdar saylarını araşdırarkən məlum olur ki, onluq say sistemində on, iyirmi, yüzdən başqa digər onluq saylar mürəkkəb quruluşludur, yəni iki sayın birləşməsindən yaranır.

Zənnimizcə, Xinalıq dilinin qrammatik cəhətdən tədqiq edilməsi, qohum dillərin araşdırılması üçün bir mənbə rolunu oynayacaq.

Açar Sözlər: Xinalıq Dili, Say Sistemi, Miqdar Sayları, Sıra Sayları.

ABSTRACT

The learning of the Khinalig language, which is entirely different from other languages, has become a relevant issue today. Although the Khinalig language has been studied by various authors over the years, there is still a need for further research. Desheriyev's scientific work on "The Grammar of the Khinalig Language" is a substantial document for learning the language, but it is not without errors. It would be beneficial if a linguist living in Khinalig and deeply knowledgeable in the Khinalig language were involved in researching this language. However, it is worth mentioning the difficulties that Desheriyev faced in conducting his research. His efforts are indeed commendable.

The article mainly discusses the number system of this mysterious language. The types and structure of numbers used in the Khinalig language are examined. It is noted that ordinal numbers in the Khinalig language, just like in the Azerbaijani language, end with the suffix –inci4 There is a difference in fractional numbers. Among the particularly interesting aspects are the structure of decimal numbers in quantity numbers and the process of their formation. It is found during the research that the decimal number system in the Khinalig language is simple, meaning it is formed by the combination of individual numbers, like ten, twenty, and one hundred. In our opinion, studying the grammar of the Khinalig language will play an important role in the research of related languages.

Keywords: Khinalig Language, Number System, Quantity Numbers, Ordinal Numbers.

EVLIYA ÇELEBİ SEYAHATNÂMESİ'NDE GEÇEN KIPÇAK GRUBU TÜRK DİLLERİYLE İLGİLİ DİL VERİLERİ

LANGUAGE DATA ABOUT KIPCHAK GROUP TURKIC LANGUAGES AS FOUND IN EVLIYA ÇELEBİ'S "SEYAHATNÂME"

Dr. Öğr. Üyesi Gülşah KADEM

ÖZET

Evliya Çelebi Seyahatnâmesi, 17. yüzyılda Osmanlı coğrafyası ve toplumları hakkında yazılmış önemli kültür kaynaklarından biridir. Seyahatname, 17. yüzyıl Osmanlı toplumunu detaylı bir şekilde belgelendiren önemli bir kaynaktır. Evliya Çelebi, gezdiği yerleri, insanları, kültürel ve sosyal yaşamı ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır. 10 ciltten oluşan eser, farklı bölgeleri, şehirleri ve ülkeleri kapsamaktadır. Çelebi'nin gezdiği bölgelerden yaptığı ağız derlemeleri dönemin dil yapısını incelemek açısından önemlidir. Evliya Çelebi'nin Karadeniz'in kuzeyine Özi ve çevre vilayetlere yapmış olduğu gezilerde yörede konuşulan Türk dillerine de yer verilmiştir. Evliya Çelebi, Osmanlı vilayeti olup Tatarların yaşadığı bölgelere gezi düzenlemiş onların yaşamları, kültürleri ve dilleri hakkında gözlemlerini kaleme almıştır. Bu çalışmanın amacı Kıpçak grubu Türk dilleriyle ilgili sunulan dil verilerinin günümüz dilleriyle ses ve şekil açısından ne derece koşutluk gösterdiğini tespit etmektir. Çalışmada ayrıca bu dillerin kültürel ve tarihsel bağlamda nasıl bir etkileşim içinde olduğu değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Evliya Çelebi Seyahatnamesi, Kıpçak Grubu Türk Dilleri, Fonetik, Morfoloji.

ABSTRACT

Evliya Çelebi's "Seyahatnâme" is one of the important cultural sources written about the Ottoman geography and societies in the 17th century. The travelogue serves as a significant document detailing 17th-century Ottoman society. Evliya Çelebi meticulously describes the places he visited, the people, and the cultural and social life. The work, composed of 10 volumes, encompasses various regions, cities, and countries. The dialect collections he made from the regions he traveled to are important for examining the linguistic structure of the period.

In his travels to the areas around Özi and the surrounding provinces in the north of the Black Sea, Evliya Çelebi also includes the Turkic languages spoken in the region. He organized trips to areas inhabited by Tatars within the Ottoman provinces and documented his observations about their lives, cultures, and languages.

The aim of this study is to determine the extent to which the language data related to the Kipchak group of Turkic languages corresponds in phonetic and morphological aspects with contemporary languages. Additionally, the study will evaluate how these languages interact within cultural and historical contexts.

Keywords: Evliya Çelebi's Seyahatnâme, Kipchak Group Turkic Languages, Phonetics, Morphology.

Современные анекдоты и их особенности MODERN JOKES AND THEIR FEATURES

Сафарова Нигора Ахунжановна

КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ

Анекдоты особенно важны как важное средство эстетического и эмоционального, умственного и нравственного воспитания. Потому что в них разные общественно-политические, нравственные идеи выражены в уникальной художественной форме, привлекающей внимание. Ее смех, особенно невинный и искренний смех, дает облегчение психике как взрослых, так и детей, очищает пыль в сердце человека. При этом анекдот развивает мировоззрение слушателей, а также развивает богатство речи. Развивает художественное мышление.

Поэтому, наряду со всеми образцами фольклора, которые создавались сердцем и высоким интеллектом нашего народа на протяжении многих веков и передавались из поколения в поколение, одной из актуальных задач нашей науки является изучение произведений жанра анекдота, специально исследовать поэтические особенности, характерные для выражения в них духовных переживаний человека.

В статье рассматривается связь анекдотов с другими жанрами устного эпоса.

Ключевые слова: анекдот, жанр, образ, фольклор, поэтика, предмет, демонстрация, метод, интерактив, исследование, дидактический, герой, комический, смех, мультимедиа, аския.

ABSTRACT

Anecdotes are especially important as an important means of aesthetic and emotional, mental and moral education. Because in them different socio-political and moral ideas are expressed in a unique artistic form that attracts attention. Her laughter, especially innocent and sincere laughter, gives relief to the psyche of both adults and children, and clears the dust in a person's heart. At the same time, the anecdote develops the worldview of listeners, and also develops the richness of speech. Develops artistic thinking.

Therefore, along with all the examples of folklore that were created by the heart and high intellect of our people over many centuries and passed on from generation to generation, one of the urgent tasks of our science is to study works of the anecdote genre, to specifically study the poetic features characteristic of the expression of spiritual human experiences.

The article examines the connection between anecdotes and other genres of oral epic.

Keywords: Anecdote, Genre, Image, Folklore, Poetics, Subject, Demonstration, Method, Interactive, Research, Didactic, Hero, Comic, Laughter, Multimedia, Askia.

İRAN-OSMANLI İLİŞKİLERİNDE OCH KELİSA (ECHMIADZİN) UNVANININ TARİHİ KAYNAKLARA DAYALI OLARAK İNCELENMESİ EXAMINING THE TITLE OF OCH KELİSA (ECHMIADZİN) IN THE RELATIONS BETWEEN IRAN AND OTTOMANS BASED ON HISTORICAL SOURCES

Mohammad Reza ALAM, Abbas EGHBALMEHRAN

ÖZET

Eçmiadzin Katedrali, Ermenistan'ın prestijli şehri Şapak'ta bulunan bir Ermeni katedralidir. Bu dini yapı Hristiyan mekânlarına özgü özel bir mimariye sahiptir. Bu binanın inşaatı MS 303 yılında tamamlanmıştır. Bu kilise Hristiyanlık tarihinin ilk katedrali olarak biliniyor. Safeviler döneminde bu külliye "üç kilise" anlamına gelen "Uç-Kilasa" olarak anılırken, Türkler "Eçmiadzin"den bahsederken "Uç-Kilasa" unvanını kullanmışlardır. Bu dini yapının Kaçar kralları için önemi o kadar fazlaydı ki, bizzat ziyarete gittiler. Bu araştırma, tarihi kaynaklardaki Och Kilisesi'nin unvanını analitik bir bakış açısıyla incelemeye çalışmaktadır. Dolayısıyla şu sorulara cevap aramaktadır: 1- Yüksek Kilise'ye farklı unvanlar uygulanmasındaki değişime hangi faktörler sebep olmuştur? 2- Yüksek Kilise unvanının değişmesinde hükümetlerin rolü ne olmuştur? Araştırmalar gösteriyor ki 1- Och Kilisesi'ne farklı unvanların uygulanmasında çeşitli faktörler değişikliklere yol açmıştır. 2- Och Kilisesi unvanının gelişiminde hükümetler önemli rol oynamıştır.

Anahtar Kelimeler: İran, Osmani, Och Kella, Achmiadzin, Tarihi Kaynaklar.

ABSTRACT

Etchmiadzin Cathedral is an Armenian cathedral located in the prestigious city of Shapak, Armenia. This religious building has a special architecture that is specific to Christian places. The construction of this building was completed in 303 AD. This church is known as the first cathedral in the history of Christianity. In the Safavid period, this complex was mentioned as "Uch-Kilasa", which means "three churches". The Turks used the title "Uch-Kilasa" when referring to "Echmiadzin". The importance of this religious building for Qajar kings was so much that they personally went to visit it. This research tries to investigate the title of Och Church in historical sources with an analytical view. Therefore, it seeks to answer these questions: 1- What factors have caused the change in applying different titles to the High Church? 2- What has been the role of governments in the change of the title of the High Church? The findings of his research show that It is because 1- Various factors have caused changes in applying different titles to Och Church. 2- Governments have played an important role in the evolution of Och Church titles.

Keywords: Iran, Osmani, Och Kella, Achmiadzin, Historical Sources.

KAZAK MASALLARINDA UYKU OLGUSU THE PHENOMENON OF SLEEP IN KAZAKH FOLK TALES

Prof. Dr. Kadriye TÜRKAN

ÖZET

Uyku bilincin tamamen ya da kısmen yitdiği, buna bağlı olarak tepkinin zayıfladığı bir bilinç dışılıktır. Uyku hâlinin taşıdığı gizemli özellik, mitik anlatılar başta olmak üzere mitten kaynaklanan sözlü nesir anlatılarda bir geçiş metaforu olarak kullanılmaktadır. Uyku aynı zamanda ruhlarla iletişim kurmanın, anlam ve semboller âlemine girmenin bir yoludur.

Uyku, mitik yaratılarda genellikle ölümlerle benzer işleve sahiptir. Çeşitli mücadelelere giren ve yorgun düşen kahraman, uzun ve derin bir uykuya dalarak dünya ile olan bağlantısını keser. Nitekim Dede Korkut Hikâyelerinde görüldüğü üzere uyku, Oğuz geleneğinde “küçük ölüm” ya da “oğuz uykusu” olarak adlandırılır ve Oğuz yiğitleri, uyuduklarında günlerce uyanmaz, hatta bu yüzden düşmana tutsak düşer. Türk epik geleneği içerisinde yer alan anlatılarda uyku “Oğuz uykusu, alp uykusu, batır uykusu küçük ölüm” olarak anılır.

Uyku, halk anlatılarında ve bu anlatıların en yaygını olan masallarda kahramanlar, devler, yiğitler, cadılar, ve canavarlar için bir çeşit eşik görevi üstlenir. Kazak masallarında mitik nitelik taşıyan uyku, herhangi bir mücadele veya savaş öncesinde ya da sonrasında vuku bulur. Çalışmada Kazak masalları gözden geçirilerek masal kahramanlarının uyku hâli ve bu sürecin, masalardaki işlevi üzerinde durularak incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Uyku, Bilinç, Ölüm, Kahraman, Geçiş.

ABSTRACT

Sleep is a state of unconsciousness in which consciousness is completely or partially lost and, accordingly, reactions are weakened. The mysterious feature of the state of sleep is used as a transition metaphor in oral prose narratives originating from myth, especially in mythical narratives. Sleep is also a way of communicating with spirits and entering the realm of meaning and symbols.

Sleep often has a similar function to death in mythical creations. The hero, who has been involved in various struggles and is exhausted, falls into a long and deep sleep and disconnects from the world. As seen in the Dede Korkut Stories, sleep, In the Oghuz tradition, it is called "little death" or "Oghuz sleep" and when the Oghuz heroes sleep, they do not wake up for days, he even falls captive to the enemy because of this. In the narratives in the Turkish epic tradition, sleep is referred to as "Oghuz sleep, alp sleep, batir sleep, little death".

In folk narratives and in the most common of these narratives, folk tales, sleep acts as a kind of threshold for heroes, giants, heroes, witches, and monsters. Sleep, which has a mythical quality in Kazakh folk tales, occurs before or after any struggle or war. In this study, Kazakh folk tales are reviewed, focusing on the sleep state of folk tale heroes and the function of this process in the tales.

Keywords: Sleep, Consciousness, Death, Hero, Transition.

UNUDULMAQDA OLAN NOVRUZ ADƏT-ƏNƏNƏLƏRİ FORGOTTEN NOVRUZ TRADITIONS

Dr. Sevinc QASIMOVA

XÜLASƏ

Novruz bayramı əsrlərin dərinliyindən gəlib bizim günlərə çıxmış ən gözəl bayramlardan biridir. Novruz birlik, qardaşlıq bayramı, xalq şənliyidir. Təbiətin oyanması, baharın, yaz fəslinin gəlişini, yeni əmək həyatının başlamasını tərənnüm edən bizim milli bayramımızdır.

2009-cu il sentyabrın 30-da Novruz YUNESKO tərəfindən qeyri - maddi mədəni irs siyahısına daxil edilmişdir. 23 fevral 2010-cu ildə isə BMT Baş Assambleyasının 64-cü sessiyasının iclasında 21 mart "Beynəlxalq Novruz Günü" elan edilmişdir. Bu xoş hadisə Azərbaycan Respublikasının təşəbbüsü ilə baş vermiş anlaşma şəraitində yaşamaq istəyini bir daha nümayiş etdirmişdir.

Novruz bayramı öz ənənələri baxımından çox zəngindir. Lakin, elə adətlər var ki, müasir dövrümüzdə unudulub, bizə gəlib çatmayıb. Bütün Türk dünyası üçün çox əziz olan bu bayram zaman ötdükçə müəyyən dəyişikliklərə uğrayıb, bəzi adətlər unudulub, yeni ənənələr ortaya çıxıb.

Açar Sözlər: Novruz, Bayram, Adət, Ənənə, Mərasim.

ABSTRACT

Novruz is one of the most beautiful holidays that has come down to us from the depths of centuries. Novruz is a celebration of unity, brotherhood, and a public festival. It is our national holiday, symbolizing the awakening of nature, the arrival of spring, and the start of a new working season.

On September 30, 2009, Novruz was included in UNESCO's list of intangible cultural heritage. On February 23, 2010, during the 64th session of the United Nations General Assembly, March 21 was declared "International Novruz Day." This pleasant event, initiated by the Republic of Azerbaijan, once again demonstrated the desire to live in an atmosphere of mutual understanding.

Novruz is rich in traditions. However, there are some customs that have been forgotten in modern times and have not reached us. This holiday, which is very dear to the entire Turkic world, has undergone certain changes over time, with some traditions being forgotten and new ones emerging.

Keywords: Novruz, Holiday, Customs, Traditions, Ceremony.

AZERBAIJAN VE ANADOLU` DAN IRAK TÜRKMEN FOLKLORUNA HALK KÜLTÜRÜNDE DOĞUM ÖNCESİ YAPILAN RİTÜELLER PRE-BIRTH RITUALS IN FOLK CULTURE FROM AZERBAIJAN AND ANATOLIA TO IRAQI TURKMEN FOLKLORE

Doç. Dr. Meleyke MEMMEDOVA

ÖZET

Asırlarca nesillerden nesillere ötürülerek gelen gelenek ve ritüeller hala günlük hayatımızın bir çok alanında var olan halkımızın zengin kültürünün kalıntıları, alışkanlıkları, bilgi, töre ve davranışlarıdır. Yaşantımızın bir çok alanında olduğu gibi çeşitli merasimler içinde de kendine yer edinen, bazı istek ve arzularımızın gerçekleştirilmesinde, korku ve endişelerinin ortadan kaldırılmasında, nazar, kötü niyet, ağır aura ve negatif enerjilerin karşısının alınmasında, hayata karşı mücadelemizde yapılan gelenek ve ritüeller kalıplaşmış bir takım davranışlardır. Ve bu davranışlar sonucu oluşan gelenek ve ritüeller mensup olduğu halkın kendine özgüdür ve milli kültürünün birebir yansımasıdır. Genellikle eski Türk inançları ile bağlı olan ritüellerin temel amacı insanın yeni durumunu, satatüsünü kutlamak ve kutsamaktır, aynı zamanda onu, “geçiş” döneminde olacağına inanılan tehlike ve zararlı etkenlerden korumakla beraber hayata tutunmaya, geleceğe umutla bakmaya yardımcı olmaktadır.

Azerbaycan ve Anadolu halk kültürü gelenekleri ve ritüelleri ile zengindir. Bu zenginlik insan hayatının üç önemli geçiş dönemi olan Doğum, Evlenme ve Ölüm merasimlerinde kendini daha çok göstermektedir. Doğum merasimlerinin kendisi doğum öncesi, doğum anı ve doğum sonrası zengin gelenek ve ritüelleri ile dikkati çekmektedir. Konunun zenginliği ve genişliği göz önünde bulundurularak makalede sadece doğum öncesinde halk kültüründe yer alan “Aşerme” ve “Çocuğun Cinsiyetinin Belirlenmesi” dönemleri araştırılmış, her iki bölgede sözkonusu dönemlerde yapılan gelenekler ve ritüeller karşılıklı şekilde incelenerek mukayese edilmiş, benzerlikler ve farklılıklar saptanmıştır.

Aynı millet ve aynı genetik kodların taşıyıcısı olmamızdan dolayı Azerbaycan ve Anadolu kültüründe benzerlikler farklılıklardan çoktur, farklılıkların olması ise geniş coğrafi araziye ve zengin halk kültürüne, geleneklere, adet, inanc, merasim ve ritüellere sahip olmağımızın bir göstergesidir.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan, Anadolu, Irak-Türkmen, Aşerme, Çocuk, Cinsiyet, Gelenek, Ritüel.

ABSTRACT

Traditions and rituals that have been passed down through generations for centuries are remnants of our people's rich culture, reflected in habits, knowledge, customs, and behaviors that still exist in many aspects of daily life. These traditions and rituals, which have found their place in various ceremonies as well as in many areas of our lives, are structured behaviors aimed at fulfilling certain desires and wishes, alleviating fears and anxieties, warding off the evil eye, bad intentions, heavy auras, and negative energies, and aiding in our struggles against life's challenges. These traditions and rituals are unique to the people who practice them and are direct reflections of their national culture. The main purpose of these rituals, which are generally tied to ancient Turkic beliefs, is to celebrate and bless a person's new status or situation, while also protecting them from the dangers and harmful influences believed to arise during transitional periods. At the same time, these rituals help individuals hold on to life and look to the future with hope.

Azerbaijani and Anatolian folk culture are rich in traditions and rituals. This richness is most evident in the three significant transitional stages of human life: Birth, Marriage, and Death ceremonies. Birth ceremonies, in particular, stand out with their rich traditions and rituals observed before birth, during birth, and after birth. Considering the breadth and depth of the topic, this article focuses only on the

periods of "Cravings" and "Determining the Gender of the Child" in folk culture before birth. The traditions and rituals practiced during these periods in both regions have been examined comparatively, with similarities and differences identified. Due to the fact that we belong to the same nation and share the same genetic heritage, there are more similarities than differences between Azerbaijani and Anatolian cultures. The differences, however, reflect the wide geographical area and the richness of our folk culture, traditions, customs, beliefs, ceremonies, and rituals.

Keywords: Azerbaijan, Anatolia, Iraqi Turkmen, Cravings, Child, Gender, Tradition, Ritual.

EL- KALKAŞANDÎ'NİN SUBHU'L A'ŞÂ FÎ SINÂ'ATİ'L İNŞÂ ESERİNDE AZERBAIJANI CITIES IN AL-QALQASHANDÎ'S WORK ŞUBH AL-A'SHÂ FÎ SINÂ'ATİ'L-INSHÂ

Dr. Könül EYVAZOVA

ÖZET

Ahmed ibn Abbas el-Kalkaşandi (1355-1418), İslam medeniyetinin parlak dönemlerinden biri olarak kabul edilen Memlûkler döneminde (1250-1518) yaşamış ve pek çok alanda eserler yazmış seçkin bir âlimdir. Edebiyat, Arap dili bilimleri, kitâbet, coğrafya, tarih, fıkıh, dini ilimler, tabii ilimler, belagat ve Arap kabileleri gibi birçok alanda derin bilgiye sahip olan el-Kalkaşandi, özellikle yazı sanatını ele alan Subhu'l A'şâ fî Sinâ'atî'l-İnşâ adlı 14 ciltlik eseriyle tanınır. Bu eser, divan kâtiplerine rehberlik etmek amacıyla yazılmış olup, Memlûkler döneminin en büyük üç ansiklopedik eserinden biri olarak kabul edilmektedir. 14 ciltlik eser, Arap yazısı ve dönemin yazı tekniklerine – kağıt, kalem, mürekkep vb. – dair bilgiler sunarken, coğrafya, tarih, edebiyat, belagat gibi önemli konuları da kapsamaktadır. Yazar, eserinde önceki büyük âlimlerin eserlerine atıfta bulunarak, Mısır, Suriye ve Memlûk Devleti'nin siyasi ve idari bağlantıları olan bölgeler hakkında da bilgiler vermiştir. Bu bilgiler arasında Azerbaycan'a dair kayıtlara da rastlanılmaktadır. Bu çalışmada, el-Kalkaşandi'nin Subhu'l A'şâ fî Sinâ'atî'l-İnşâ eserinin 1914 yılı Kahire baskısının 4. cildinde yer alan Azerbaycan şehirleri hakkında verilen detaylar incelenmektedir. Ortaçağ Arap kaynaklarında Azerbaycan'ın tarihî, edebî, bilimsel ve coğrafi yapısına ilişkin bilgiler, Arapça eserlerde geniş bir şekilde yer almaktadır. Bu bağlamda, et-Tâberî'nin Tarih er-Rûsul ve'l-Mülûk, el-Belâzürî'nin Futûh el-Buldan, el-Küfî'nin Kitâb el-Futûh, el-Yakûbî'nin Tarih, el-İstahrî'nin El-Mesâlik ve'l-Memâlik ve İbn el-Esîr'in El-Kâmil fit-Tarih gibi Arap dünyasının önde gelen tarihçileri, Azerbaycan hakkında dönemin sosyal, kültürel ve politik yapısını yansıtan önemli bilgiler sunmaktadır. Bu çerçevede, el-Kalkaşandi'nin Subhu'l A'şâ eseri de bu mirasın bir devamı niteliğinde olup, Ortaçağ Azerbaycan'ının tarihi ve coğrafyasını anlamak için önemli kaynaklardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Eserde Azerbaycan'ın tarihi şehirleri üzerine değerli kayıtlara yer verilmiştir. Bu makalede, el-Kalkaşandi'nin Subhu'l A'şâ eseri ana kaynak olarak ele alınarak, dönemin idari ve coğrafi tasvirleri ışığında Azerbaycan'ın tarihi şehirleri, kültürel ve bilimsel birikimi detaylandırılacaktır. Özellikle Azerbaycan'ın coğrafi konumunun Memlûk Devleti açısından önemi ve dönemin Arap edebiyatındaki yeri analiz edilerek, Arap ve Azerbaycan kültürleri arasındaki etkileşimin tarihî kökenleri ortaya konacaktır. Bu bağlamda, Subhu'l A'şâ eserinin Azerbaycan'ın tarihi şehirleri üzerine sunduğu kayıtlar, dönemin idari yapısına dair bilgilerle birlikte değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: El-Kalkaşandi, Subhu'l-A'şâ, Azerbaycan, Tarih, Şehirler.

ABSTRACT

Ahmad ibn Abbās al-Qalqashandī (1355-1418) was a distinguished scholar who lived during the Mamluk period (1250-1518), one of the most brilliant eras in Islamic civilization. He made significant contributions across various fields, including literature, Arabic linguistics, calligraphy, geography, history, fiqh, religious sciences, natural sciences, rhetoric, and the study of Arab tribes. Al-Qalqashandī is particularly known for his 14-volume work Subhu'l A'şâ fî Sinâ'atî'l-İnşâ, which focuses on the art of writing. This work, written as a guide for diwan secretaries, is considered one of the three greatest encyclopedic works of the Mamluk period. The 14-volume work provides information on Arabic script and the writing techniques of the era, such as paper, pen, ink, etc., while also covering significant topics like geography, history, literature, and rhetoric. In his work, the author references the works of previous great scholars and offers

insights into regions with political and administrative connections to Egypt, Syria, and the Mamluk state. Among these, references to Azerbaijan are also found.

This study examines the details of Azerbaijani cities provided in the 4th volume of the 1914 Cairo edition of Subhu'l A'şâ fî Sînâ'atı'l-İnşâ. Medieval Arabic sources offer extensive information on Azerbaijan's historical, literary, scientific, and geographical aspects. In this context, prominent Arab historians such as at-Tabari's Tarih er-Rûsul ve'l-Mülûk, al-Baladhuri's Futûh al-Buldan, al-Kûfî's Kitâb al-Futûh, al-Yakûbî's Tarih, al-İstakhri's Al-Masâlik wa'l-Mamâlik, and Ibn al-Asîr's Al-Kâmil fi't-Târikh provide valuable insights into the social, cultural, and political structure of Azerbaijan during the period. In this framework, al-Qalqashandî's work Subhu'l A'şâ can be seen as a continuation of this legacy, serving as an important source for understanding the history and geography of medieval Azerbaijan. The work includes valuable records on the historical cities of Azerbaijan.

This paper will focus on al-Qalqashandî's work Subhu'l A'şâ as the primary source, detailing the historical cities, cultural, and scientific heritage of Azerbaijan in light of the administrative and geographical depictions of the period. The significance of Azerbaijan's geographical location for the Mamluk state and its place in the Arab literary tradition will be analyzed, and the historical roots of the interaction between Arab and Azerbaijani cultures will be explored. In this context, the records of Azerbaijani cities presented in Subhu'l A'şâ will be assessed alongside information on the administrative structure of the time.

Keywords: Al-Qalqashandi, Subh Al-Asha, Azerbaijan, History, Cities.

МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ КӨРКЕМ ӘДЕБИЕТКЕ ДЕГЕН ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ

INCREASING STUDENTS' INTEREST IN FICTION

Мәдина Жорабекқызы, профессор Асем Нурланқызы

ТҮЙІН

Қазіргі кезде мектеп оқушыларының көркем шығармаларды оқуға деген қызығушылықтары бәсеңдеген. Цифрлық технологиялар дамыған сайын адамзаттың кітап оқуға қызығушылығы төмендеп барады. Сол себепті де ХХІ ғасырда оқушылардың көркем шығармаларды оқуға деген қызығушылығын ояту үлкен жұмысты, дайындықты талап етеді.

Қазақтың ғылыми психологиясы пен педагогикасының негізін салушы Ж.Аймауытов өзінің «Психология» еңбегінде ынтаны, яғни қызығушылықты қолдан жасау жайын сөз етеді. Жазушы мұғалімнің сөйлегеніне қарағанда, істегені баланың ынтасын көбірек аударатыны туралы айтады. Қазақ психологы С.Жақыпов: «Егер мұғалім сабақты түсіндіргенде оқытушының берілген білімге қызығушылығы болмаса, бала көбісін ұмытып кетеді», - деп пайымдайды. Яғни, оқушының ғана емес, ең бірінші кезекте берілген білімге мұғалімнің де қызығушылығы болуы тиіс. Өйткені, эмоцияға байланысқан мәліметтер жақсы сақталып, қайта жаңғыртылады. Мұның табиғи себебі болады. Эмоция тәнмен тығыз байланысты болғанымен, ми адамға керектігін ғана сақтап отырады, басқасын ұмытуға жібереді.

Балалардың танымдық қызығушылықтары мен қажеттіліктерін тәрбиелеуге байланысты негізгі мақсатты таңдау үш бағытпен анықталады: әдіснамалық, психологиялық-педагогикалық, әдістемелік.

Мектеп оқушыларының көркем әдебиетке деген қызығушылығын арттыру жолдары негізінде көптеген еңбектер жарық көрді. Бұлардың қатарында Қ.Бітібаеваның «Қазақ әдебиетін тереңдетіп оқытудың инновациялық әдістемесі мен технологиясы», С.Қалиевтің «Оқушыларды оқу еңбегіне дағдыландыру», Б.Смановтың «Сабақ беру тиімділігін арттыру жолдары», Т.Кунекованың «Орыс тілінде оқытатын мектептерде қазақ әдебиеті шығармаларына оқырмандық қызығушылықты қалыптастыру» диссертациясы, З.Көпбаеваның «Орыс мектебінде қазақ әдебиетін оқытудың әдістемесі» диссертациясы, С.Тілешева «Әдебиет оқу кітабына методикалық нұсқау», С.Жибраевтың «Қазақ әдебиеті сабақтарында музей мұрағаттарын пайдаланудың әдістемесі» диссертациясы және т.б. еңбектер бар.

Ғалым Бітібаева Қанипа Омарғалиқызы көркемдеп оқу әдісі әдебиетті оқытуда үлкен рөл атқарады деп есептейді. Бұл әдістің негізгі тәсілдері: мұғалімнің мәнерлеп оқуы, көркем сөз шеберлерінің оқуы, күйтабақты, ұнтаспаны тыңдауы, т.с.с. Мұғалімнің мәтінді әрі мәнерлеп, әрі түсінік бере оқуы, сөйтіп, оқушыларды осы жұмысқа баулуы, мәтінге жуық әңгімелету, жоспар жасату, негізгі оқиғаларға ат қойғызу, жинақтау, т.б. шығармашылық жұмыстар да осы әдістің негізгі тәсілдері. Сондай-ақ, көркем мәтінді оқу барысында иллюстрация, суреттер пайдалану (қабілетіне қарай өнерін шығару), сценарий жасату, оқыған шығармаларға көркем суреттер бойынша пікір айтқыза білу (көркем киноны, пьесаларды, т.б.) тиімді тәсіл ретінде оқушылардың оқу еңбегін ұйымдастыру түрлеріне жатады.

Зерттеуді мектеп оқушыларының көркем әдебиетке деген қызығушылығын арттырудың әдіс-тәсілдерін анықтау мақсатындағы зерттеу нәтижелерін мектеп мұғалімдері оқу-тәрбие процесінде, ал осы мәселе бойынша зерттеу жүргізіп жүрген білім алушылар өз жұмыстарында қолдана алады.

Негізгі сөздер: Көркем әдебиет, қызығушылық, әдіс-тәсілдер, таным, Қ.Бітібаеваның еңбектері, әдебиетті оқыту.

ABSTRACT

Currently, students' interest in reading literary works has diminished. As digital technologies evolve, humanity's interest in reading is declining. Therefore, sparking students' interest in reading fiction in the 21st century requires significant effort and preparation.

The founder of Kazakh scientific psychology and pedagogy, Zh. Aimautov, in his work "Psychology," discusses how to simulate enthusiasm, that is, interest. The writer emphasizes that actions often convey a child's enthusiasm more than a teacher's words. "If a teacher shows no interest in the knowledge they are explaining, the child is likely to forget it," states Kazakh psychologist S. Zhakupov. This means that not only students, but also teachers must be genuinely interested in the knowledge they impart. Data associated with emotions are better retained and recalled, making this a natural reason. Although emotions are closely tied to the body, the brain retains only what is essential to a person, relegating other information to oblivion.

The choice of the main goal related to fostering children's cognitive interests and needs is determined by three areas: methodological, psychological-pedagogical, and methodological approaches.

Many works have been published on ways to increase students' interest in fiction. Among them are: K. Bitibayeva's "Innovative Methods and Technology for In-depth Study of Kazakh Literature," S. Kaliyev's "Instilling Work Ethics in Students," B. Smanov's "Ways to Enhance Teaching Efficiency," T. Kunekova's "Developing Interest in Kazakh Literature in Russian-speaking Schools," Z. Kopbayeva's dissertation on "Methods of Teaching Kazakh Literature in Russian Schools," S. Tilesheva's dissertation "Methodological Guide to the Literature Textbook," and S. Zhibraev's dissertation "Methods of Using Museum Archives in Kazakh Literature Lessons," among others.

K. Bitibayeva believes that the method of artistic reading plays a significant role in literature teaching. The main techniques of this method include expressive reading by the teacher, listening to masters of recitation, listening to recordings, retelling, etc., as well as expressive reading, teacher commentary, student involvement in these activities, storytelling close to the text, creating outlines, summarizing key events, and creative assignments. These are all core techniques of this method. Additionally, the use of illustrations and drawings during reading, creating scenarios, and the ability to express opinions on artistic interpretations (such as films, plays, etc.) are also seen as effective approaches.

The results of research aimed at identifying methods to increase students' interest in fiction can be used by schoolteachers in the educational process and by students conducting research on this topic.

Keywords: Fiction, Interest, Methods and Techniques, Cognition, Works of K. Bitibayeva, Literature Teaching.

ƏBDÜRRƏHİM BƏY HAQVERDİYEVİN “XORTDANIN CƏHƏNNƏM MƏKTUBLARI” ƏSƏRİNDƏ DİNİ MİFOLOJİ TERMINOLOGİYƏ RELIGIOUS MYTHOLOGICAL TERMINOLOGY IN ABDURRAHİM BEY HAGVERDIYEV'S "FRIGHT'S LETTERS FROM THE HELL"

Ahmadov GARA

XÜLASƏ

Görkəmli dramaturq və nasir Əbdürrəhim bəy Haqverdiyev XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatında realist hekayə janrının əsasını qoyan ədiblərimizdən biri kimi zəngin klassik ənənələrə malik sənətkardır. Yazıçı cahilliyyə və avamlığa, geriliyə və mövhumata qarşı yazdığı hekayələrində mifoloji motiv və süjetlərdən, dini əfsanələrdən mövhumı obrazlardan sənətkarlıqla bəhrələnmiş, tənqid hədəflərini inandırıcı və təbii vasitələrlə oxuculara təqdim etmişdir. Avam camaat arasında geniş yayılmış mövhumı adətlər: dua, cadu, fala baxma və s. kimi xalqın inkişafına mane olan, onu cəhalətin girdabında əsarətində saxlayan belə etiqadlar ədibin bütün yaradıcılığı boyu və müraciət etdiyi bütün janrlarda əsas tənqid hədəfi olmuşdur. Bundan başqa, ədib çox gözəl başa düşürdü ki, bu cür etiqad və inanclara inanma təkcə xalqın inkişafına, tərəqqisinə mane olmur, eləcə də “...xalqı cəhalətdə saxlamağa çalışan bir qrup müftəxorların mənafeyinə xidmət etmişdir.”

Bu baxımdan onun “Xortdanın cəhənnəm məktubları” hekayəsi özünəməxsus sujet və kompozisiyası, obrazlar sistemi ilə diqqəti cəb edir.

“Xortdanın cəhənnəm məktubları” müəllifin kiçik bir giriş sözü ilə başlayır. “Bir neçə söz” adlanan bu hissədə yazıçı “Cəhənnəm məktubları” nı “marallarım”ın davamı olaraq mənfi tip və mövhumatdan bəhs edən bir əsər kimi qiymətləndirir. Söz yox ki cəhənnəm özü bir mövhumı məkandır. Amma bu əsərdə “cəhənnəm” sözü “mənfi tiplər” mənasında düşünülməlidir.

Xalqımızın mifoloji təfəkküründə dağdağan ağacına inam həmişə güclü olmuşdur. Folklorşünas A.Xürrəmqızı ağacın, o cümlədən, dağdağan ağacının qoruyucu funksiyasını səciyyələndirərək bədnəzərə qarşı həmayil kimi istifadə olunduğunu qeyd edərək göstərir ki, dağdağan əski türklərin tapındığı, sitayiş etdiyi müqəddəs ağaclardan olmuşdur. Azərbaycanda qələmə alınmış yaradılış əsətinə görə yer üzərində bitən ilk yeddi ağacdən biri dağdağandır. El arasında bu ağacla bağlı yaşayan inanlarda dağdağana bəslənilən münasibət əks olunur.

“Xortdanın cəhənnəm məktubları”nda Ə.Haqverdiyev xalqımızın dağdağan ağacına olan inamını əhalinin Cındırlı pirinə müqəddəs bir tapınacaq yeri kimi nəzir-niyaz göstərdiklərini yığcam şəkildə belə təsvir edir: bu da dağdağan ağacdır ki, ... nəzirləri qəbul olanlar, haman ağacın dibində qurban kəsirlər.

Müqayisə üçün nümunə gətirdiyimiz əski inancların mifoloji köklərinin nə qədər oxşar olduğu aydın görünür. Fikrimizcə, bu dünya xalqlarının mifoloji düşüncəsində ağac kultunun əski çağlarda yaranıb formalaşdığını nümayiş etdirən mühüm əlamətlərdən biridir. Ümumiyyətlə, ağacın budaqlarının göylərə ucaldılıb, köklərinin isə yerin dərinliklərinə işləməsi onu əbədi həyat simvoluna çevirir, bir çox hallarda ağac həyat bəxş edən, ilk insanı dünyaya gətirən varlıq kimi çıxış edir.

Maraqlıdır ki, türklərin mifik inamına görə yeraltı dünya yeddi təbəqədən ibarətdir. Yeddinci qab şeytan və onun köməkçilərinin məskənidir. Onlar burada insanlar arasında necə fitnəkarlıq törətmələrini müzakirə edir, hiyləgər yalanlar hazırlayırlar.

Əsərdə yazıçının ustalıqla təsvir etdiyi dini-mifoloji obrazlardan biri də İblisdir. Xortdan odabaşının müşayiəti ilə zəqqum ağacının tamaşasından gələrkən cəhənnəm əhli tərəfindən arakəsməyə alınmış İblislə tanış olur. Ə.Haqverdiyev bu səhnə vasitəsi ilə cəhənnəmə düşənlərin iç üzünü ifşa edir. Burada heç kəs özünü müqəssir bilmir, hamı törətdikləri əməllərə, baş verən rəzalətlərə görə özlərini yox, İblisi günahkar sayır: Sən olmasaydın, mən bu dini qoyub başqa dinə qulluq etməzdim... Sən olmasaydın, mən öz qardaşımı öldürüb arvadını almazdım. Sən məni yoldan çıxartdın.

...Mən yüz il yüz ilə qalaydı, rüşvət alıb kəfəni pula satmaz idim, hamısını eyləyən sənən. Görkəmli alimin qeyd etdiyi bu xüsusiyyət yazığının "Xortdanın cəhənnəm məktubları" hekayəsində qabarıq şəkildə təzahür edir. Mifologizmdə gerçəkliyin simvollarla həyatı həqiqətlərin sintezi iyirminci əsrin əvvəllərindəki Azərbaycanın cəmiyyətində hökm sürən yaranmazlıqları bütün çıpaqlıqları ilə təsvir etmək üçün Əbbürrəhim bəy Haqverdiyevin özünəməxsus yaradıcılıq üslubunu müəyyənləşdirir.

Açar Sözlər: Cəhənnəm, Ocaq, əjdaha, Xortdan, Odabaşı.

— ABSTRACT —

Abdurrahim Bey Hagverdiyev, prominent playwright and prose writer, is an artist with rich classical traditions, as one of our writers who laid the foundation of realistic story genre in the 20th century Azerbaijani literature. In his stories against ignorance and vulgarity, backwardness and superstition, the writer skillfully used mythological motifs and plots, religious legends and superstitious images, and presented the targets of criticism to the readers with convincing and natural means. Superstitious customs widely spread among the common people: prayer, witchcraft, fortune-telling, etc. Such beliefs, which hinder the development of the people and keep them enslaved in the vortex of ignorance, have been the main target of criticism throughout the writer's creativity and in all the genres he addressed. In addition, writer understood very well that believing in such beliefs not only hinders the development and progress of the people, but also "...served the interests of a group of hypocrites who try to keep the people in ignorance."

From this point of view, his story "Fright's letters from the hell" attracts attention with its unique subject and composition, system of images.

"Fright's letters from the hell" begins with a small introduction by the author. In this part called "A few words", the writer evaluates "Hell Letters" as a continuation of "My deer" as a work that talks about negative stereotypes and superstition. The word hell itself is a mystical place, of course. However, in this work, the word "hell" should be thought of as "negative types".

Belief in the dagdagan tree has always been strong in the mythological thinking of our people. A. Khurramqizi, a folklorist characterized the protective function of the tree, including the dagdagan tree, and pointed out that it is used as an antidote against evil, and shows that the dagdagan was one of the sacred trees found and worshiped by the ancient Turks. According to the legend of creation written in Azerbaijan, dagdagan is one of the first seven trees growing on earth. The attitude towards the mountain is reflected in the beliefs about this tree among.

In "Fright's letters from the hell", A. Hagverdiyev succinctly describes our people's faith in the Dagdagan tree, the way people make vows to the Jindirli Pir as a holy shrine: this is the Dagdagan tree, and those whose vows are accepted still make sacrifices at the foot of the tree.

It is clear how similar the mythological roots of the ancient beliefs we have given for comparison are. In our opinion, this is one of the important signs that demonstrate the origin and formation of the tree cult in the mythological thinking of the peoples of the world in ancient times. In general, the fact that the branches of the tree are raised to the sky and the roots work deep into the earth makes it a symbol of eternal life. transforms, in many cases the tree acts as a being that gives life and gives birth to the first human being.

It is interesting that according to the mythic beliefs of the Turks, the underworld consists of seven layers. The seventh layer is the abode of the devil and his assistants. Here they discuss how to create mischief among people and prepare cunning lies.

One of the religious-mythological characters skillfully depicted by the writer in the work is the Devil. While coming from the performance of the zaqqum tree accompanied by a vampire fireman, he meets the Devil, who was cut off by the inhabitants of hell. Through this scene, A. Hagverdiyev exposes the inner face of those who went to hell. No one is to blame here. , everyone blames Iblis, not themselves, for the deeds they have committed, but the Devil: If it weren't for you, I wouldn't leave this religion and follow another religion... If it weren't for you, I wouldn't kill my brother and marry his wife. You led me astray.

Keywords: Hell, Furnace, Dragon, Fright, Head of the Room.

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN GÖÇMEN ALGILARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

A STUDY ON UNIVERSITY STUDENTS' PERCEPTIONS OF IMMIGRANTS

Doç. Dr. Bünyamin SARİKAYA, Nihat KAVAN

ÖZET

Bu araştırmanın amacı üniversite öğrencilerinin göçmen bireylere yönelik algılarını belirlemektir. Bu temel amaç bağlamında üniversite öğrencilerinin göçmen bireylere yönelik algıları cinsiyet, sınıf düzeyi ve göçmen arkadaşın olması durumları göre ele alınmıştır. Araştırmada nicel araştırma yönteminin betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Türkiye'deki bir devlet üniversitesinde eğitimlerine devam eden üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise 564 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Verilerin toplanmasında 4 alt boyut ve 21 maddeden oluşan "Göçmen Algısı Ölçeği"nden yararlanılmıştır. Veriler "Google Formlar" aracılığıyla çevrim içi ortamda toplanmıştır. Toplanan veriler SPSS ile analize tabi tutulmuştur. Verilerin normal dağılım gösterdikleri belirlendiği için parametrik testlerden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda üniversite öğrencilerinin göçmen bireylere yönelik algılarının orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Üniversite öğrencilerinin göçmen bireylere yönelik algılarının cinsiyet ve göçmen arkadaşın olması durumları açısından farklılaştığı; sınıf düzeyi açısından ise farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Belirlenen anlamlı farkın cinsiyet açısından erkek öğrencilerin lehine olduğu, göçmen arkadaşın olması durumları açısından göçmen arkadaşı olan öğrencilerin lehine olduğu belirlenmiştir. Araştırma, alan yazınında yapılan araştırmalar ışığında tartışılmış ve çalışma sonunda öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Göç, Göçmen, Mülteci, Üniversite Öğrencileri.

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the perceptions of university students towards immigrants. In the context of this main purpose, the perceptions of university students towards immigrants were analysed according to gender, class level and having immigrant friends. The descriptive survey model of quantitative research method was used in the study. The population of the study consists of university students continuing their education at a state university in Turkey. The sample of the study consists of 564 university students. The "Immigrant Perception Scale" consisting of 4 sub-dimensions and 21 items was used to collect the data. The data were collected online through "Google Forms". The collected data were analysed with SPSS. Since it was determined that the data showed normal distribution, parametric tests were utilized. As a result of the research, it was determined that university students' perceptions of immigrant individuals were at a medium level. It was determined that the perceptions of university students towards immigrant individuals differed in terms of gender and having immigrant friends, but did not differ in terms of class level. It was determined that the significant difference was in favor of male students in terms of gender, and in favor of students with immigrant friends in terms of having immigrant friends. The study was discussed in the light of the research in the literature and recommendations were presented at the end of the study.

Keywords: Migration, Migrant, Refugee, University Students.

Түркі халықтарындағы киелі сандардың символдық мәні SYMBOLIC MEANING OF SACRED NUMBERS IN TURKIC PEOPLES

Dr. Ryskulbek DIDAR

ТҮЙІН

Түркі халықтарының мәдениетінде киелі сандардың маңызы зор. Олар әлем құрылымын, табиғат заңдылықтарын және адамның рухани дүниесін бейнелейді. Киелі сандарды қолдану дәстүрлері түркілердің дүниетанымынан, көшпелі өмір салтынан және діни нанымдарынан бастау алады. Бұл мақалада түркі халықтарындағы үш, төрт, жеті және тоғыз сандарының символдық мәндері, олардың пайда болуы және мәдениеттегі орны жан-жақты талқыланады.

Негізгі сөздер: сан, түркі, үш, төрт, жеті, тоғыз, символ.

ABSTRACT

Holy numbers are very important in the culture of the Turkic peoples. They represent the structure of the world, the laws of nature and the spiritual world of man. The traditions of using sacred numbers originate from the Turkic worldview, nomadic lifestyle and religious beliefs. This article comprehensively discusses the symbolic meanings of the numbers three, four, seven and nine in the Turkic peoples, their origin and place in culture.

Keywords: Number, Turkish, Three, Four, Seven, Nine, Symbol.

Мақал-мәтелдер арқылы оқушылардың көркем сөйлеу әдебін қалыптастыру FORMATION OF ARTISTIC SPEECH MANNERS OF STUDENTS THROUGH PROVERBS

Kegenbay MİRA

ТҮЙІН

Мақалада оқушы тілін дамытуда іске асырылатын жұмыстың бірі – мақал-мәтелдер меңгерту үшін қажетті әдіс-тәсілдер ұтымды пайдалану қажеттілігі туралы айтылады. Жаңартылған білім беру жүйесінде оқушыны айқын, таза әрі нақты, әдеби тіл нормасына сай сөйлей білуге ұмтылдыру мәселесі теориялық және практикалық жағынан жан-жақты талданады. Қазақ тілін оқытуда қолданатын технологияларды дұрыс әрі жүйелі пайдалану жолдары ұсынылады.

Негізгі сөздер: мақал-мәтелдер, жаңа технология, әдіс-тәсіл, әдеби тіл, тіл дамыту.

ABSTRACT

The article talks about the need to rationally use the necessary methods for mastering proverbs, one of the tasks implemented in the development of the student's language. In the updated education system, the problem of making the student to speak clearly, cleanly and clearly, in accordance with the norms of literary language, is comprehensively analyzed from the theoretical and practical point of view. Ways of correct and systematic use of the technologies used in the teaching of the Kazakh language are suggested.

Keywords: Proverbs, New Technology, Method, Literary Language, Language Development.

AZERBAIJANI LITERATURE IN THE 1960S-1970S THE CONCEPT OF HUMAN AND ITS DEVELOPMENT ASPECTS IN AZERBAIJANI LITERATURE (1960S-1970S)

Dr. Öğr. Üyesi Rövşen MEMMEDOV

ÖZET

1960-1970'li yıllar gerek dünya gerekse Azerbaycan edebiyatı için özel bir dönemdir. Josef Stalin'in ölümünden sonra dünyada oluşan sosyo-politik değişimler her alanda olduğu kadar edebiyat alanında da büyük ölçüde etkili oldu. Sovyetler döneminin ikinci ve üçüncü sıralara attığı İnsan karakteri bu dönemde yeniden öne çıkmayı başardı. Eskiden eser kahramanları valiler, başkanlar, müdürler, başkan vekillerinden oluşuyorduyorsa bu dönemde artık toplumdaki sıradan insan karakterleri- hademeler, kuryeler, varoş insanı, şehir dışında yaşayan insanlar ana kahramana dönüştüler. Bu işte emeği geçen önemli insanlar şair ve yazarlardı. Onlar kaleme aldığı eserlerde her şeyi gerçekçe, doğallıkla anlatıyor, onların "olağanüstü" karakterini tasvir etmiyorlardı. Kahramanlar artık mucize göstermemekte, az bir zamanda "emek kahramanı"na dönüşmemekteler. İnsan "homo sovetikus" olarak değil gerçek insan olarak okurların karşısına çıkmaktaydı. Dönemin sıradan, başarısız, uğursuz, kadersiz insanları, gerçekçi bir biçimde eserlere yansımıştır. Stalin'e kadar olan gerçektir "olumlu Sovyet insanları" bu dönemde ikinci, hatta üçüncü sıralara geçti. Düşünen insan modeli yeni eserlerin önemli konusu haline geldi. Bu çalışmada insan kavramı ele alınmış, edebiyatta ve gerçek hayatta oynadığı rol tahlil edilmiştir. Edebiyatta insan kavramı nedir, insan hayata hangi katkılar sunmaktadır vb. gibi konular çalışmada konu edinen önemli meselelerdendir. Bunun yanı sıra yeni insan karakterinin Azerbaycan edebiyatında 1960-1970'li yıllarda eserlere nasıl yansıdığı, hangi karakterlerin öne çıktığı gibi meseleler çalışmada analiz ve tahlil edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan Edebiyatı, İnsan Kavramı, Post Stalinizm, Sosyo-Politik Olaylar, 1960'lı Yıllar.

ABSTRACT

The 1960s and 1970s are a special period for both world and Azerbaijani literature. The socio-political changes that occurred in the world after the death of Josef Stalin had a great impact in the field of literature as well as in every field. The Human character, which was ranked second and third in the Soviet period, managed to come to the fore again in this period. If in the past the heroes of the work consisted of governors, presidents, managers, and deputy presidents, in this period ordinary human characters in society - janitors, couriers, suburban people, people living outside the city became the main heroes. Important people who contributed to this work were poets and writers. In the works they wrote, they described everything realistically and naturally, and did not describe their "extraordinary" character. Heroes no longer perform miracles, and they no longer turn into "labor heroes" in a short time. Man appeared before the readers as a real human being, not as "homo sovetikus". Ordinary, unsuccessful, sinister and unlucky people of the period are reflected in the works in a realistic way. The unrealistic "positive Soviet people" until Stalin moved to second and even third place in this period. The thinking human model has become the important subject of new works. In this study, the concept of human is discussed and the role it plays in literature and real life is analyzed. What is the concept of human in literature, what contributions do humans make to life, etc. Topics such as these are among the important issues covered in the study. In addition, issues such as how the new human character was reflected in the works of Azerbaijani literature in the 1960s and 1970s and which characters came to the fore were analyzed and analyzed in the study.

Keywords: Azerbaijani Literature, Concept of Human, Post Stalinism, Social Political Events, 1960s.

“KARABİBİK” ROMAN YOXSA UZUN HEKAYƏ (TÜRKİYƏ ARAŞDIRMASINDA JANR XÜSUSİYYƏTLƏRİ) KARABIBIK NOVEL OR LONG STORY (GENRE CHARACTERISTICS IN TURKISH RESEARCH)

Dr. Sima ŞEFİZADE

XÜLASƏ

Nəbizadə Nazimin Karabibik adlı əsəri Türkiyə ədəbiyyatında kəndli haqqında yazılan ilk əsər hesab olunur. Nəbizadə Nazimin yaradıcılığı Tənzimat ədəbiyyatından Sərvəti-fünün ədəbiyyatına keçid dövrünə təsadüf edir. Karabibik realizm və natüralizmin üstünlük təşkil etdiyi kənd ədəbiyyatı haqqında yazılmış bədii nümunədir. Mövzunun sadəliyinə görə Karabibik əsərinə "uzun hekayə" yəni povest, həcminə görə "roman" da deyənlər çoxdur. Məqalədə bu fikir janr xüsusiyyətləri baxımından araşdırmaya cəlb olunacaqdır. Tədqiqat zamanı Ramazan Kaplan, Nəcib Tosun, Semih Gümüş kimi Türkiyə ədəbiyyatının məşhur ədəbi simalarının fikirlərinə toxunulacaqdır.

Açar Sözlər: Uzun Hekayə, Roman, Kəndli.

ABSTRACT

Nabizade Nazım's Karabibik is considered to be the first novel in Turkish literature that deals with the peasant. Nabizade Nazım's creativity coincides with the period of transition from Tanzimat Literature to Wealth literature. Karabibik is an artistic example of rural literature dominated by realism and naturalism. There are many who characterize Karabibik's work as a "long story" due to the simplicity of the subject or as a "novel" due to its volume. In this article, this idea will be analyzed in terms of genre characteristics. During the research, the opinions of famous literary figures of Turkish literature such as Ramazan Kaplan, Najib Tosun, Semih Gümüş will be mentioned.

Keywords: Long Story, Novel, Peasant.

ÖZBEK TÜRKÇESİ KIPÇAK LEHÇESİNİN ETNOMADENİ SÖZLÜĞÜ ("ALPAMIŞ" DESTANI ÖRNEĞİNDE) ETHNOCULTURAL LEXICON OF KYPCHAK DIALECT OF UZBEK LANGUAGE (BASED ON THE EPIC "ALPAMYSH")

Tursyn ERASYL, Azyret KASYMBEKOV

ÖZET

Günümüz Dilbiliminde Dil, Ulusal Kültür, Ulusal Bilinç ve "Dilsel Dünya" aracılığıyla incelenmektedir. Bu makalede Özbek-Kıpçak lehçesinin etnomadeni sözlüğü analiz edilmiştir. Sözlük birimlerinin etnomadeni ve dilsel anlamları betimlenmiş, diğer Türk dilleriyle ilişkisi ortaya konmuştur. Kültürel açıdan işaretlenmiş etnografik terimlerin analizi ile ulusal bilinçteki dünyanın dilsel tasviri yapılabilmektedir. Araştırma sonuçları, Özbek-Kıpçak lehçesinin etnomadeni temelini göçebe yaşam biçimi üzerine şekillendiğini ve geliştiğini ortaya koymuştur. "Alpamiş" destanının dilsel veri tabanı olarak rolü belirlenmiştir.

Kazak dilinin ve leksikal yapısının tarihini belirlemede, akraba dillerle karşılaştırmalı inceleme yapmanın önemi büyüktür. Kazak halkının etnik temeli, Cengiz Han'ın oğlu Cöcü'nün (Jöşi) hakimiyetindeki topraklarda şekillenmiştir. Bu görüş, tarihsel ve edebiyat incelemeleri açısından temellendirilmiş olsa da, dilbilimsel açıdan hala derinlemesine incelenmeye ihtiyaç duymaktadır.

Kazak halkına en yakın etnik grup, post-nomadik Özbeklerdir. Ancak, günümüz Türkoloji biliminde, Özbekler ve Kazaklar arasındaki dilsel ve etnomadeni bağlar üzerine yapılan araştırmalar oldukça azdır. Yazarlar, "Alpamiş" destanındaki etnolingüistik birimleri Türk dilleriyle karşılaştırarak, ortak Kıpçak kökenli etnomadeni terimleri ortaya çıkarmaya çalışmışlardır. Sonuç olarak, Kıpçak dilini konuşan Özbeklerin maddi ve manevi kültürüne ait terimlerin, Türk dilleri arasında Kıpçak-Nogay grubuna yakın olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Özbek Türkçesi, Kıpçak Lehçesi, Etnomadeni Sözlük, Etnografik Sözlük, Etnografik Diyalektizm.

ABSTRACT

In modern linguistics, the study of the language through national culture, national knowledge, "linguistic world" has become widespread. This article analyzes the ethnocultural vocabulary of the Uzbek-Kipchak dialect. The ethno-cultural and linguistic significance of the lexical units was described, the connection with other Turkish languages was determined. Through the analysis of culturally marked ethnographic terms, it is possible to describe the linguistic image of the world in national consciousness. As a result of the study, it was proved that the ethno-cultural base of the Uzbek-Kipchak dialect was formed and developed on the basis of nomadic life. The role of the epic "Alpamysh" as a linguistic database has been defined.

In determining the history of the Kazakh language and its lexical fund, comparative research with related languages is very important. The ethnic core of the Kazakh nation was formed in Joshi Ulus. Although this concept is based on historiographical and literary studies, it still needs linguistic research.

The closest ethnic group to the Kazakh nation is the post-nomadic Uzbeks. However, in modern science of Turkification, there are few studies on linguistic and ethno-cultural relations between Uzbeks and Kazakhs. The authors compared the ethnolingüistic units of the "Alpamysh" epic with Turkish languages and tried to restore ethnocultural terms with a common Kipchak basis. As a result, it was concluded that the terms of the material and spiritual culture of the Kipchak-speaking Uzbeks are close to the languages of the Kypchak-Nogai group among the Turkic languages.

Keywords: Uzbek Language, Kipchak Dialect, Ethnocultural Vocabulary, Ethnographic Vocabulary, Ethnographic Dialectism.

MATHCAD PROGRAMINDA YİNELEME YÖNTEMİNİ KULLANARAK DENKLEMLERİ ÇÖZME MATHCAD DASTURIDA ITERATSION USUL YORDAMIDA TENGLAMALARNI YECHISH

**Qodirova Gulrux HAMİDJONOVNA, Doç. Ismoilova Mahsuma
NARZİQULOVNA**

ÖZET

Denklemleri çözmek için kullanılan yaklaşık (yinelemeli) yöntemler farklıdır, örneğin ikiye bölme yöntemi (ikilik yöntemi); orantılı dilimler yöntemi (waters yöntemi); denemeler yöntemi (Newton'un yöntemi); basit yineleme yöntemi; kesme çizgileri yöntemi; kombinasyon yöntemi (çeşitli yöntemlerin uyumlu bir kombinasyonundan oluşturulmuş bir yöntem); kesim yöntemi (doğrusal enterpolasyon kuralı); Steffensen yöntemi (EytkenSteffensen yöntemi). Bu makalede, MathCad programını kullanarak kesitsel yöntemi kullanarak bir denklemi çözmenin yolları gösterilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Analitik Yöntem, Yinelemeli Yöntem, Kesme Yöntemi, Denklem.

ABSTRACT

Tenglamani yechish uchun qo'llaniladigan taqribiy (iteratsion) usullar turli xil bo'lib, kesmani ikkiga bo'lish usuli (dixotomiya usuli); proporsional bo'laklar usuli (vatarlar usuli); urinmalar usuli (Nyuton usuli); oddiy iteratsiya usuli; kesuvchi chiziqlar usuli; kombinatsiyali usul (bir necha usulning uyg'un birikmasidan tuzilgan usul); kesimlar usuli (chizikli interpolyatsiya qoidasi); Steffensen usuli (EytkenSteffensen usuli) kabilardir. Ushbu maqolada MathCad dasturidan foydalanib kesmani ikkiga bo'lish usuli yordamida tenglama yechish yo'llari ko'rsatilgan.

Keywords: Analitik Usul, Iteratsion Usul, Kesmani Ikkiga Bo'lish Usuli, Tenglama.

MODERN MEDYA VE DİL: AKIŞ VE ETKİLEŞİMLİ PROGRAMLARIN ÇOCUKLARIN KONUŞMA GELİŞİMİNİ NASIL ETKİLEDİĞİ MODERN MEDIA AND LANGUAGE: HOW STREAMING AND INTERACTIVE PROGRAMS AFFECT CHILDREN'S SPEECH DEVELOPMENT

Dinara MEİRAMBEKKYZY

ÖZET

Makale, televizyonun çocuklarda dil becerilerinin gelişimi üzerindeki etkisini incelemektedir. Modern medya ortamının önemli bir unsuru olan televizyon, çocuğun yaşına, içeriğin kalitesine ve ebeveynlerin katılımına bağlı olarak dil gelişimi üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkilere sahiptir. Araştırmalar, özellikle ebeveynlerle aktif iletişim olmadığında, ekran önünde geçirilen aşırı zamanın bebeklerde ve küçük çocuklarda konuşma gelişimini geciktirebileceğini gösteriyor. Bununla birlikte, eğitim programları kelime dağarcığının genişlemesine ve bilişsel yeteneklerin geliştirilmesine katkıda bulunur. Modern akış platformları, yeni öğrenme fırsatları sunan, ancak içeriğin kalitesini kontrol etmek için ebeveynlerin katılımını gerektiren etkileşimli ve çok dilli programlara erişim sağlar. Makale, çocukların dil gelişimine elverişli bir ortam yaratmak için yetişkinlerin medya tüketimi sürecine aktif katılımının önemini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Medya, Dil, Bilişsel ve Sosyal Gelişim, Eğitim Programları, Aktif ve Pasif Dil Etkileşimleri.

ABSTRACT

The article examines the influence of television on the development of language skills in children. Television, as an important element of the modern media environment, has both positive and negative effects on language development, depending on the age of the child, the quality of the content and the participation of parents. Research shows that excessive time spent in front of a screen can delay speech development in infants and young children, especially in the absence of active communication with parents. However, educational programs contribute to the expansion of vocabulary and the development of cognitive abilities. Modern streaming platforms provide access to interactive and multilingual programs, which opens up new learning opportunities, but requires the participation of parents to control the quality of content. The article emphasizes the importance of active participation of adults in the process of media consumption in order to create a favorable environment conducive to the language development of children.

Keywords: Media, Language, Cognitive and Social Development, Educational Programms, Active and Passive Language Interactions.

Қазақ тілін мәтін арқылы оқытудың тиімділігі EFFECTIVENESS OF TEACHING THE KAZAKH LANGUAGE THROUGH TEXT

Satbekova AYGUL

ТҮЙІН

Тіл – қай ұлтта, қай елде болсада қастерлі, құдыретті. Мемлекеттік тіл мәртебесін арттыру мен оның қолданылу аясын кеңейтуге үнемі назар аударып отыруымыз қажет. Сондай-ақ, үш тілді қатар меңгерудің маңыздылығы да назардан түспек емес. Мақалада қазақ тілінің мемлекеттік мәртебеге ие болуына орай қазақ тілін оқытуға ерекше көңіл бөлу керектігі сөз етіледі. Әсіресе өзге тілді аудиториядағы студенттерге қазақ тілін меңгерту, тілін дамыту барысында мәтіннің алатын орны ерекше айтылады. Себебі, мәтінмен түсіне отырып жұмыс жүргізу студентті сөйлеуге үйретеді, өз ой-пікіріне сай мәтін құрастыра білуге дағдыландырады. Мәтін – тіл үйретудің негізгі бірліктерінің бірі.

Негізгі сөздер: мемлекеттік тіл, қазақ тілі, мәтін, тақырып, мазмұн, тапсырма, тіл дамыту.

ABSTRACT

The language is revered and revered in any nation and country. We need to pay constant attention to improving the status of the state language and expanding its scope. Also, the importance of mastering three languages at the same time will not be ignored. The article notes that in connection with the acquisition of the state status of the Kazakh language, special attention should be paid to the study of the Kazakh language. Especially for students of a foreign language audience, the role of the text in the development of the Kazakh language is emphasized. This is due to the fact that working with the text with understanding teaches the student to speak, teaches him the ability to compose a text in accordance with his thoughts. Text is one of the basic units of Language Teaching.

Keywords: State Language, Kazakh Language, Text, Theme, Content, Task, Language Development.

AZƏRBAYCAN DİLİNİN ƏCNƏBİ TƏLƏBƏLƏRƏ ÖYRƏDİLMƏSİ TEACHING AZERBAIJAN LANGUAGE TO FOREIGN STUDENTS

Dilərə QULİYEVƏ

XÜLASƏ

Tipoloji cəhətdən iltisəqi dil qrupuna daxil olan Azərbaycan dilinin flektiv dillərdən fərqli olaraq, özünəməxsus qrammatik qaydaları mövcuddur. Bu qaydaların mənimsənilməsi Azərbaycan dilini öyrənmək istəyən əcnəbi tələbələr üçün müəyyən çətinliklər yarada bilər. Çünki Azərbaycan dilində müxtəlif şəkilçilər: qrammatik hal, xəbərlilik, zaman, şəxs şəkilçiləri, cümlədə söz sırasının dəyişməsi halları mövcuddur ki, bunların anlaşılması və istifadəsi əcnəbi tələbələr üçün nisbətən çətin ola bilər. Dilimizin zəngin qrammatik quruluşunun, xüsusilə də, ünsiyyətin əsasını sintaksis təşkil edir. Sintaksis, söz birləşmələri və cümlələrin quruluşunu, onlar arasındakı əlaqələri, sözlərin və söz birləşmələrinin cümlədəki vəzifələrini və onların mətnə rolunu öyrənən dilçilik sahəsidir. Əcnəbi tələbələrdə dil qaydalarını, ünsiyyət bacarıqlarını inkişaf etdirmək üçün Azərbaycan dilinin qrammatikasını, xüsusilə də, sintaksisini düzgün və səlis şəkildə tədris etmək, tələbələrə onların anlayacağı formada çatdırmaq lazımdır. Bunun üçün müxtəlif öyrənmə metodlarından və tədris resurslarından istifadə olunmalıdır.

Kommunikativ metod dil öyrənmə prosesində müasir yanaşmaları əhatə edən daha effektiv metoddur. Bu metod Azərbaycan dilini öyrənən əcnəbi tələbələrin real ünsiyyət mühitində dil bacarıqlarını tətbiq etməyə yönəlir. Dil öyrənənlərə real həyat şəraitində iştirak etməyə, dil bacarıqlarını təkmilləşdirməyə və ünsiyyət qurmağa imkan yaradır. Bu cür yanaşma əcnəbi tələbələrin dinləmə, danışma, oxuma və yazma bacarıqlarının inkişafına şərait yaradır.

Kommunikativ metod dil öyrənmə prosesində bütün dil bacarıqlarını eyni anda inkişaf etdirməyə yönəlmiş metoddur. Bunun üçün əcnəbi tələbələrə müxtəlif dil bacarıqlarının bir-birini tamamladığı tam bir dil mühiti təqdim edilir. Əcnəbi tələbələr orta təbəqəli fərqli azərbaycan ailələrinə təhkim olunaraq, bir müddət onlarla eyni mühitdə, eyni şəraitdə yaşayıb Azərbaycan dilinin xüsusiyyətlərini mənimsəyərək ünsiyyət bacarıqlarını inkişaf etdirmək imkanı əldə edirlər.

Elmi metod dil öyrənənlərin dil strukturlarını, funksiyalarını və məzmununu daha dərinlən anlamasına, mənimsəməsinə kömək edir. Dil bacarıqlarını təkmilləşdirmək üçün interaktiv üsuldən istifadə edərək, yəni dialoqlar quraraq, real həyat vəziyyətləri yaradaraq, dil bacarıqlarını tətbiq edirlər. Bu üsul ünsiyyət bacarıqlarını artırır və dil öyrənmə motivasiyasını gücləndirir.

Açar Sözlər: Qrammatika, Sintaksis, Kommunikativ Metod, Elmi Metod.

ABSTRACT

Typologically, the Azerbaijani language, which belongs to the group of inflectional languages, has its own grammatical rules, unlike inflectional languages. Mastering these rules can create certain difficulties for foreign students who want to learn the Azerbaijani language. Because there are various suffixes in the Azerbaijani language: grammatical case, news, tense, personal suffixes, word order changes in the sentence, which can be relatively difficult for foreign students to understand and use. Syntax is the basis of the rich grammatical structure of our language, especially of communication. Syntax is the branch of linguistics that studies the structure of word combinations and sentences, the relationships between them, the functions of words and word combinations in a sentence, and their role in a text. In order to develop language rules and communication skills in foreign students, it is necessary to teach the grammar of the Azerbaijani language, especially the syntax, correctly and fluently, and convey it to the students in a form they can understand. For this, different learning methods and teaching resources should be used.

The communicative method is a more effective method that includes modern approaches in the language learning process. This method is aimed at applying the language skills of foreign students learning the Azerbaijani language in a real communication environment. Language learners are given opportunities to participate in real-life situations, improve language skills and communicate. This approach enables the development of listening, speaking, reading and writing skills of foreign students. The communicative method is a method aimed at simultaneously developing all language skills in the language learning process. For this, foreign students are offered a complete language environment where different language skills complement each other. Foreign students are assigned to different middle-class Azerbaijani families, live for a while in the same environment, under the same conditions, and acquire the opportunity to develop communication skills by mastering the features of the Azerbaijani language. The scientific method helps language learners to gain a deeper understanding and mastery of language structures, functions and content. They practice language skills by using an interactive method to improve their language skills, i.e. by creating dialogues and creating real-life situations. This method improves communication skills and strengthens the motivation to learn the language.

Keywords: Grammar, Syntax, Communicative Method, Scientific Method.

KOQNİTİV DİLÇİLİK-YENİ FƏNLƏRƏRASI BİLİK SAHƏSİ KİMİ COGNITIVE LINGUISTICS AS A NEW INTERDISCIPLINARY FIELD OF KNOWLEDGE

Mətanət MƏHƏRRƏMOVA

XÜLASƏ

Koqnitiv dilçilik müasir, dinamik inkişaf edən elmi tədqiqat sahəsidir. Mənşəyini əsasən Amerika dilçilərinin işinə borcludur, lakin sonradan avropa ölkələrində də yayıldı və çoxsaylı tərəfdarlar qazandı. Koqnitiv dilçilik bir elmin çərçivəsinə sığmır, müasir humanitar biliyin xarakterik xüsusiyyəti olaraq bir neçə fənlərin kəsişməsində yerləşir. Koqnitiv dilçiliyin fənlərərası əlaqəsi digər elmlərin: ilk növbədə psixologiyadan, fəlsəfədən, neyrofiziologiyadan, sosiologiyadan, politologiyadan, etnologiyadan, süni intellekt nəzəriyyəsi və s.-dən informasiya və eksperimental məlumatların fəal cəlb edilməsində ifadə olunur. Bu kompleks isə dilçiliyə aiddir və bu sahənin formalaşmasında və inkişafında ən böyük töhfəni verən və verməyə də davam etməkdə olan dilçilər olmuşdur. Lakin onlar "idrak öhdəliyi" adlanan qəbul edirlər, hansı ki, lingvistik faktların izahı və təsvirinin digər elmlərin empirik məlumatlarına zidd olmamasını tələb edir. Koqnitiv dilçiliyin yaranmasına iki aspektdə baxıla bilər: dilçiliyin inkişaf mərhələsi kimi və elmdə koqnitiv paradigmanın formalaşması nəticəsində.

Açar Sözlər: Koqnisiya, Dilçilik, Lingvistika, Fənlərərası Əlaqə, İnkişaf Mərhələ.

ABSTRACT

Cognitive linguistics is a modern, dynamically developing field of scientific research. It owes its origin mainly to the work of American linguists, but later spread to European countries and gained many supporters. Cognitive linguistics does not fit into the framework of a single science, but is located at the intersection of several disciplines as a characteristic feature of modern humanitarian knowledge. The interdisciplinarity of cognitive linguistics is expressed in the active involvement of information and experimental data from other sciences: primarily from psychology, philosophy, neurophysiology, sociology, political science, ethnology, theory of artificial intelligence, etc. This complex belongs to linguistics and the linguists who made and continue to make the biggest contribution to the formation and development of this field. But they accept the so-called "cognitive commitment", which requires that the explanation and description of linguistic facts do not contradict the empirical data of other sciences. The emergence of cognitive linguistics can be viewed in two aspects: as a stage of the development of linguistics and as a result of the formation of a cognitive paradigm in science.

Keywords: Cognition, Linguistics, Linguistics, Interdisciplinarity, Developmental Stage.

DİL ÖĞRETİMİNDE KÜLTÜREL ÖGELERİN ÖNEMİ THE IMPORTANCE OF CULTURAL ELEMENTS IN LANGUAGE TEACHING

Dr. Aray MUKAZHANOVA, Doç. Dr. Gül Banu DUMAN

ÖZET

Kendi ana dili dışında bir veya birkaç yabancı dil öğrenmek çağımızın bir gereği hâline gelmiştir. Yirmi birinci yüzyıl teknoloji ve teknolojinin sağladığı iletişim kolaylığı sebebiyle bilgi ve iletişim çağı olarak kendini gösterir. Artık insanlar bilgiye çok daha kolay ulaşmakta, internet gibi imkânlarla dünyanın bir ucundaki başka bir dili ve kültürü tanıma fırsatı bulmaktadır. Yabancı dil bilmek başka dünyalara, kültürlere daha rahat ulaşmaya imkân sağlar. Başka bir dile hâkim olmak, diğer kültürleri temsil eden, diğer dilleri konuşan bireylerle iletişim kurabilmek ve etkileşimde bulunabilmek anlamına gelir. Aslında dil öğrenen bir birey sadece dil becerileri edinmemekte, aynı zamanda hedef dil kültürünün taşıyıcısı hâline de gelmektedir. Dil öğrenen birey, hedef dilin kültürünü daha etkili ve doğru tanıyacaktır. Dil öğretiminde kullanılan edebiyat, müzik ve film gibi otantik materyaller, hedef dilin kültürel unsurlarını bünyesinde taşır. Bu çalışmada dil ile kültür arasındaki ilişki ele alınmış, dil öğretiminde kültür aktarımının önemi, dil eğitim ortamlarının kültür aktarımındaki rolü üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yabancı Dil Öğretimi, Kültür Aktarımı, Kültürlerarasılık, Dil Öğretiminde Kültürel Unsurlar.

ABSTRACT

Learning one or more foreign languages other than one's own native language has become a necessity of our age. The twenty-first century manifests itself as the information and communication age due to technology and the ease of communication provided by technology. People now have easier access to information and the chance to explore different languages and cultures from around the world, thanks to resources like the internet. Knowing a foreign language allows for easier access to other worlds and cultures. Mastering another language means being able to communicate and interact with individuals who represent other cultures and speak other languages. In fact, an individual who learns a language does not only acquire language skills, but also becomes a carrier of the target language culture. An individual who learns a language will recognize the culture of the target language more effectively and accurately. Authentic materials such as literature, music and films used in language teaching carry the cultural elements of the target language. This study examines the relationship between language and culture, and focuses on the importance of cultural transfer in language teaching and the role of language education environments in cultural transfer.

Keywords: Foreign Language Teaching, Cultural Transmission, Interculturality, Cultural Elements in Language Teaching.

YABANCI SEYYAHLARIN TANIKLIĞIYLA OSMANLI HALKINDA GEÇİŞ RİTÜELLERİ

rites of passage witnessed by foreign travellers in ottoman society

Öğr. Gör. Onur ÇETİN, Öğr. Gör. Abdurrahim YILDIZ

ÖZET

Geçiş dönemi ritüelleri, bireylerin yaşamlarındaki önemli dönüm noktalarını simgeleyen ve toplumun kültürel benliğini pekiştiren geleneksel uygulama ve pratiklerdir. Doğum, evlilik ve ölüm gibi üç temel evreye sahip olan geçiş ritüelleri kişilerin toplumla ilişkisini güçlendirirken kültürel aidiyet duygularını da pekiştirmektedir. Bu sosyokültürel uygulamalar kadim kültürümüzdeki değerlerin, inanışların ve geleneklerin günümüz dünyasında yaşatılmasına olanak sağlayarak kültürel mirasın devamlılığına katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda geçiş dönemleri ve pratikleri ile bir yandan kültürel kimlik muhafaza edilmekte öte yandan sosyal bağlar güçlenmektedir.

Çalışmamız kapsamında, Osmanlı döneminde İstanbul ve Anadolu coğrafyasını ziyaret eden yabancı gezginlerin seyahatnameleri ele alınarak bu eserlerdeki geçiş dönemleri halk ritüelleri tespit edilmiştir. Yabancı seyyahların kaleme aldığı eserler, Türk kültürünün uluslararası düzeyde nasıl algılandığını ve diğer toplumlar tarafından nasıl değerlendirildiğini anlamak açısından oldukça kıymetlidir. Büyük bir merak ve ilgiyle Anadolu'nun zengin kültürel yapısını ve geleneklerini doğrudan gözlemleme fırsatı bulan gezginler, Türk halkının günlük yaşamına dair en ufak detayları dahi eserlerinde dile getirmişlerdir. Seyahatnamelerinde yalnızca geçiş dönemi ritüellerini değil, aynı zamanda Osmanlı toplumunun sosyal yapısını, geleneklerini ve inanç sistemini de titizlikle tasvir etmişlerdir. Böylelikle Türk halk kültürünün önemli bir kısmına teşekkül eden doğum, evlenme ve ölüm ritüelleri dünyanın dört bir yanından Osmanlı topraklarına gelen yabancı gezginlerin anlatımıyla ele alınarak değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Ritüel, Geçiş, Yabancı, Seyyah.

ABSTRACT

Transition rituals are traditional practices and practices that symbolize important turning points in individuals' lives and reinforce the cultural identity of the society. Transition rituals, which have three basic stages such as birth, marriage and death, strengthen the relationship of individuals with society while also reinforcing their sense of cultural belonging. Transition rituals contribute to the continuity of cultural heritage by allowing the values, beliefs and traditions of our ancient culture to be kept alive in today's world. In this context, cultural identity is preserved on the one hand with transition periods and rituals, and social ties are strengthened on the other.

Within the scope of our study, the travel books of foreign travelers who visited Istanbul and Anatolia during the Ottoman period were examined and the transition period folk rituals in these works were determined. The works written by foreign travelers are of great importance in terms of understanding how Turkish culture is perceived internationally and how it is evaluated by other societies. Travelers who had the opportunity to directly observe the rich cultural structure and traditions of Anatolia with great curiosity and interest expressed even the smallest details about the daily life of the Turkish people in their works. In their travelogues, they meticulously described not only the transitional period rituals but also the social structure, traditions and belief system of the Ottoman society. Thus, the birth, marriage and death rituals that constitute an important part of the Turkish folk culture will be evaluated through the narrations of foreign travelers who came to the Ottoman lands from all over the world.

Keywords: Ritual, of Passage, Foreign, Traveler.

AFGANİSTAN COĞRAFYASINDA ÖZBEK VARLIĞI İLE AFGANİSTAN ÖZBEK TÜRKÇESİNDE DİL İÇİ VE DİL DIŞI ETKİLER UZBEK PRESENCE IN AFGHANISTAN GEOGRAPHY AND INTRA- LINGUAL AND EXTRA-LINGUAL EFFECTS IN AFGHANISTAN UZBEK TURKISH

Dr. Yalçın YURDAKUL

ÖZET

Afganistan'daki Türk varlığı milattan önce I-III. yüzyıllara kadar uzanırken tarihi süreç içerisinde Kuşanlar, Akhunlar, Türk-Şahiler, Köktürkler, Gazneliler, Selçuklular, Harzemşahlar ile Türk varlığı devam eder. XVI. Yüzyıldan itibaren Şiban Hanlığı döneminde Afganistan coğrafyasına Özbekler hâkim olur. İç içe geçen etnolojik yapının neticesi olarak tarihî Oğuz-Karluk-Kıpçak varlığı; Afganistan Özbek Türkçesinde Oğuz-Özbek, Karluk-Özbek, Kıpçak-Özbek karışımı ağızları ortaya çıkarır. Arapça ve Farsçayla olan yoğun iletişim de diğer başat etkidir. Bu durum dil içi ve dil dışı etkiler neticesinde Afganistan Özbek Türkçesi ağızlarının karmaşılaşmasına yol açar.

Anahtar Kelimeler: Afganistan, Afganistan Özbek Türkçesi, Afganistan Özbek Türkçesi Ağızları, Afganistan Oğuz-Özbek Ağızları, Afganistan Karluk-Özbek Ağızları, Afganistan Kıpçak-Özbek Ağızları.

ABSTRACT

While the Turkish presence in Afghanistan dates back to the I-III centuries BC, the Turkish presence continues with the Kushans, Akhuns, Turk-Shahils, Kokturks, Ghaznavids, Seljuks, Harzemshahs in the historical process. From the 16th century onwards, Uzbeks dominated Afghanistan during the Shiban Khanate period. As a result of the intertwined ethnological structure, the historical Oghuz-Karluk-Kipchak presence causes the emergence of Oghuz-Uzbek, Karluk-Uzbek, Kipchak-Uzbek mixed dialects in Afghanistan Uzbek Turkish. The Intensive communication with Arabic and Persian is another major influence. This situation leads to the complexity of Afghanistan Uzbek Turkish dialects as a result of intra-linguistic and extra-linguistic effects

Keywords: Afghanistan, Uzbek Turkish in Afghanistan, Uzbek Turkish Dialects in Afghanistan, Oghuz - Uzbek Dialects in Afghanistan, Karluk- Uzbek Dialects in Afghanistan, Kipchak - Uzbek Dialects in Afghanistan.

İKİNCİ VE YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE ELEKTRONİK SINAVLAR

TEACHING TURKISH AS A SECOND AND FOREIGN LANGUAGE: ELECTRONIC EXAMS

Dr. Ramazan ERYILMAZ

ÖZET

Bu araştırmada, Türkiye'de ikinci ve yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan çevrimiçi sınav sistemlerinin durumu incelenmiştir. Çalışma, farklı üniversiteler ve dil merkezleri tarafından uygulanan çevrimiçi sınavların, dil yeterliliğini ölçmedeki avantajları ve sınırlılıklarını ele almıştır. Bulgular, bazı sınavların okuma ve dinleme becerilerine odaklandığını, ancak yazma ve konuşma becerilerinin ölçümünde eksiklikler olduğunu göstermektedir. Bu kapsamda 7 e-sınav incelenmiştir. Eğitim teknolojilerinin kullanımı, geçerlik ve güvenirlik açısından nispeten daha yeterli olan Türkçe Dil sınavı (TDS) olmuştur. Sonuç olarak, çevrimiçi sınavların Türkçe dil yeterliliğini tam anlamıyla ölçebilmesi için kapsamlı bir değerlendirme sisteminin geliştirilmesi gerekmektedir. Bunun yanında yapay zekâ teknolojilerinin geldiği seviye düşünüldüğünde bu sınavların ölçme ve değerlendirme işlemlerinin yapay destekli olarak yapılması mümkündür. Gelecekteki araştırmalarda, araştırmacı ve uygulamacılara özellikle konuşma ve yazma becerilerinin değerlendirilmesinde yapay zekâ entegrasyonlu sistemler geliştirilmesine yönelik araştırma ve proje çalışmalarının yapılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yabancı, İkinci, Türkçe, Elektronik, Türkçe, Sınav, Yapay Zekâ.

ABSTRACT

This study examines the current state of online exam systems used in teaching Turkish as a second and foreign language in Turkey. The study addresses the advantages and limitations of online exams implemented by various universities and language centers in measuring language proficiency. The findings indicate that while some exams focus on reading and listening skills, there are shortcomings in the assessment of writing and speaking skills. In this context, seven e-exams were reviewed. The Turkish Language Exam (TDS) was found to be relatively more sufficient in terms of the use of educational technologies, validity, and reliability. As a result, for online exams to fully measure Turkish language proficiency, a comprehensive assessment system needs to be developed. Considering the advancements in artificial intelligence technologies, it is possible for these exams to incorporate AI-assisted evaluation processes. Future research suggests that researchers and practitioners focus on developing AI-integrated systems, particularly for the assessment of speaking and writing skills.

Keywords: Foreign, Second, Turkish, Electronic, Turkish, Exam, Artificial Intelligence.

TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE PODCASTLERİN TEMEL DİL BECERİLERİNE ETKİSİ

THE EFFECT OF PODCASTS ON BASIC LANGUAGE SKILLS IN TEACHING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE

Doç. Dr. Gül Banu DUMAN, Dr. Öğr. Üyesi Aray Mukazhanova

ÖZET

Günümüzde teknolojinin hızlı gelişimine paralel olarak yabancı dil öğrenimi/öğretimi de teknolojik gelişmelere göre şekil almaktadır. Dijital materyallerin sayısının artması ve internet ağının yaygınlaşması, materyallere ulaşmayı daha kolay hale getirmiştir. Bu durum yabancı dil öğretiminin sınıf ortamının ve ders saatlerinin dışına taşınmasına imkân vermektedir. Yabancı dil öğrenmek isteyen bireyler, sesli dijital dinletiler olarak nitelendirilebilecek “podcast”lerle dil becerilerini sınıf ortamı ve ders saatleri dışında geliştirebilmektedir. Podcastler dinleme materyalleri olması sebebiyle ilk olarak dinleme becerisini geliştiriyor gibi görünmektedir. Halbuki dil becerilerinin birbiriyle bağlantılı beceriler olduğu ve dinleme-anlaması gelişen bir bireyin buna bağlı olarak diğer becerilerinin de gelişeceği öngörülebilir. Bu çalışmada Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde podcastlerin temel dil becerilerine etkisi üzerinde durulacaktır. Bu konuda Türkiye’de yapılmış çalışmalar ve bu çalışmalardan elde edilen sonuçlar hakkında bilgi verilecektir. Bu çalışma ile Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde podcastlerin kullanımı ve dil becerilerine etkileri üzerine yapılan çalışmalar ile ilgili genel durumu ortaya koymak amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi, Temel Dil Becerileri, Podcastlerin Dil Becerilerine Etkisi.

ABSTRACT

Today, in parallel with the rapid development of technology, foreign language learning/teaching is also shaped according to technological developments. The increase in the number of digital materials and the widespread use of the internet network have made it easier to access materials. This situation allows foreign language teaching to move outside the classroom environment and class hours. Individuals who want to learn a foreign language can improve their language skills outside the classroom with the help of “podcasts”, which are characterized as audio digital listening materials. Since podcasts are auditory materials, they primarily enhance listening skills. However, it can be predicted that individuals who improve their listening comprehension will also develop other language skills. This study will examine the effect of podcasts on the fundamental language skills involved in teaching Turkish as a foreign language. In addition, information about the studies conducted in Türkiye on this subject and the results obtained from these studies will be given. The paper is aimed to reveal the general situation regarding the studies on the use of podcasts in teaching Turkish as a foreign language and their effects on language skills.

Keywords: Teaching Turkish as a Foreign Language, Basic Language Skills, The Effect of Podcasts on Language Skills.

DÎVÂNU LUGÂTİ'T-TÜRK'TE OĞUZ EDEBİYATI OĞUZ LITERATURE IN DÎVÂNU LUGÂTİ'T-TÜRK

Prof. Dr. Necati DEMİR

ÖZET

Dîvânu Lugâtî't-Türk, Kâşgarlı Mahmud tarafından 1074 (veya 1077) yılında tamamlanan Türkçenin ilk ansiklopedik sözlüğüdür. Yazar, on yıllarca süren araştırmalar sonucu Türk, Türkmen, Oğuz, Çigil, Yağma, Kırgız boylarının dil özelliklerini derleyerek bu eseri oluşturmuştur. Eser; Türk dili, edebiyatı, tarihi ve coğrafyası hakkında çok önemli bilgiler içerir. Araplara Türkçeyi öğretmek amacıyla yazıldığı düşünülse de dünya tarihi açısından da eşsiz bir eser olarak kabul edilmektedir. Günümüze ulaşan tek nüshası İstanbul Millet Yazma Eserler Kütüphanesi'nde saklanmaktadır.

Dîvânu Lugâtî't-Türk, bir sözlük olmasının yanı sıra 11. yüzyıldaki Türk boyları hakkında bilgiler vermesiyle de önemlidir. Oğuz boylarına dair bilgiler ve damgaların çizimleri özellikle değerlidir. Kâşgarlı Mahmud, eserinde 22 Oğuz boyunun adını anmıştır; ancak bazı boylar eksiktir. Karabölük ve Dodurga boylarının damgaları sonradan eklenmiş, "Çaruklug" adlı bir Oğuz boyunun damgasının ise bilinmediği belirtilmiştir. Ayrıca, Oğuz Türkçesi hakkında da önemli bilgiler sunulmaktadır.

Dîvânu Lugâtî't-Türk, Oğuzların dili ve edebiyatına önemli bir yer ayırmaktadır. Eserde Oğuz sözcüğü 265 kez geçerken, diğer boylar çok daha az sayıda anılmaktadır. Oğuz Türkçesi ve söz varlığı bu eser temel alınarak incelenmiş ve dönemin Oğuzca dil özellikleri ortaya konmuştur. Oğuzcaya dair örnekler arasında manzumeler ve atasözleri bulunmaktadır. Bir savaşın tasvir edildiği manzume, devrin Oğuz Türkçesini ve sağlam bir kafiye düzenini yansıtan bir edebî eser olarak dikkat çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk, Türk Tarihi, Türk Edebiyatı, Oğuz Türklüğü Edebiyatı.

ABSTRACT

Dîvânu Lugâtî't-Türk, completed by Kâşgarlı Mahmud in 1074 (or 1077), is the first encyclopedic dictionary of the Turkish language. The author compiled this work after decades of research, gathering the languages of the Turkish, Turkmen, Oghuz, Chigil, Yaghma, and Kyrgyz tribes. The work contains valuable information on Turkish language, literature, history, and geography. Although it was written with the intent of teaching Turkish to Arabs, it is also considered a unique work in world history. The only surviving manuscript is preserved in the Istanbul Millet Manuscript Library.

Besides being a dictionary, Dîvânu Lugâtî't-Türk is also significant for providing information on 11th-century Turkish tribes. The data and the depiction of the Oghuz tribes' tamgas (tribal seals) are particularly valuable. Kâşgarlı Mahmud lists 22 Oghuz tribes in his work, though some are missing. The tamgas of the Karabölük and Dodurga tribes were added later, and it is mentioned that the tamga of the Oghuz tribe called "Çaruklug" is either hidden or unknown. Furthermore, the work provides important insights into the Oghuz Turkish language.

Dîvânu Lugâtî't-Türk places significant emphasis on the language and literature of the Oghuz. The word "Oghuz" is mentioned 265 times in the text, far more frequently than other tribes. The Oghuz Turkish language and vocabulary have been studied based on this work, revealing the linguistic features of the period. Examples of Oghuz Turkish include poetic works and proverbs. One such poem, which describes a battle, stands out as an artistic piece that reflects the Oghuz Turkish of the time with its solid rhyme scheme.

Keywords: Turk, Turkish history, Turkish Literature, Oghuz Turkish Literature.

ATTİLÂ İLHAN'IN “BÖYLE BİR SEVMEK” ADLI ŞİİRİNİN RETORİK ANALİZİ

RHETORICAL ANALYSIS OF ATTİLÂ İLHAN'S POEM " BÖYLE BİR SEVMEK"

Doç. Dr. Berker KURT

ÖZET

Türk şiirinin en büyük ustalarından Attilâ İlhan, divan şiiri ve batı şiirini harmanlayarak kendine özgü bir anlayış ve anlatım tarzı oluşturmuştur. Onun şiirinde akla ilk gelen anlatım unsuru imgelerdir ve bu Attilâ İlhan şiirinin en önde gelen retorik özelliğidir. Bunun yanında, bu bildiriyle de ortaya konulacağı üzere, Attilâ İlhan farklı retorik araçları da şiirlerinde kullanmış ve zengin bir anlatım yaratmıştır.

Retorik, bilgi ve/veya duygunun etkili olarak aktarımı ve böylece okuyucu veya dinleyicinin ikna edilmesi prensibini taşıyan dilsel bir alandır. Söz sahibi, farklı retorik araçlar kullanarak anlatımının ikna edici, etkili ve kalıcı olmasını sağlar.

Araştırmamanın amacı, Attilâ İlhan'ın “böyle bir sevmek” adlı şiirindeki retorik araçları tespit etmektir. Nitel olarak tasarlanan araştırmada tümdengelimisel içerik analizi benimsenmiştir. Bu bağlamda araştırmamanın tema veya kodlarını retorik araçlar oluşturmuş, metin bu araçlara göre okunmuş ve tespitler yapılmıştır. Araştırmamanın verisini Attilâ İlhan'ın ilgili kitaba adını veren “böyle bir sevmek” adlı şiiri oluşturmaktadır. Veri analizi sonucunda Attilâ İlhan'ın üç bent ve 78 sözcükten oluşan bu kısa şiirinde retorik araçları yoğun olarak kullandığı görülmüştür. Metafor, anaför, antitez, aporia, ses benzerliği ve yansıma bunlar arasındadır.

Bu ve benzeri analizler, sadece bir şiiri tahlili olarak kalmamalı, dil öğretimine de taşınarak çocuk ve gençlerin dillerinin zenginliğinin farkına varmalarını sağlayan birer vasıta olarak kullanılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Attilâ İlhan, Retorik, Retorik Araçlar, Şiir.

ABSTRACT

Attilâ İlhan, one of the greatest masters of Turkish poetry, has created a unique understanding and style of expression by blending divan poetry and western poetry. The first narrative element that comes to mind in his poetry is imagery and this is the most prominent rhetorical feature of Attilâ İlhan's poetry. In addition to this, as this paper will demonstrate, Attilâ İlhan also used different rhetorical tools in his poetry and created a rich narrative.

Rhetoric is a linguistic field that carries the principle of conveying information and/or emotion effectively and thus persuading the reader or listener.

The speaker ensures that his/her expression is persuasive, effective and permanent by using different rhetorical tools. The aim of the research is to determine the rhetorical tools in Attilâ İlhan's poem ‘böyle bir sevmek’. In the qualitatively designed research, deductive content analysis was adopted. In this context, rhetorical devices formed the themes or codes of the research, the text was read according to these devices and determinations were made. The data of the research consists of Attilâ İlhan's poem ‘such a sevmek’, which gives its name to the related book. As a result of the data analysis, it was seen that Attilâ İlhan used rhetorical devices intensively in this short poem consisting of three lines and 78 words. Metaphor, anaphor, antithesis, aporia, sound similarity and reflection are among them.

This and similar analyses should not only remain as an analysis of a poem, but should also be carried to language teaching and used as a means of enabling children and young people to realise the richness of their language.

Keywords: Attilâ İlhan, Rhetoric, Rhetorical Tools, Poetry.

DİNLEME STİLLERİ ÜZERİNE ON LISTENING STYLES

Doç. Dr. Berker KURT

ÖZET

Dinleme becerisi alıcı dil becerilerinden biridir. İnsanların kişi ve nesnelerle olan etkileşiminin doruk noktasına ulaştığı günümüzde, uyanık kalınan her an bu becerinin işletildiği söylenebilir. Dinleme, zaman zaman karışıklık da yaratan tür, şekil, strateji, yöntem gibi sınıflandırma birimlerine tabii tutulmaktadır. Tür mü, şekil mi, strateji mi gibi sorular literatürdeki yerini korurken bunlara bir de stil sınıflanması eklenmiştir.

Stil, tarz veya üslup sözcüklerinin farklı tanımları vardır ve bunlardan biri de “anlatma, oluş, deyiş veya yapış biçimi” olarak karşımıza çıkar. Bu tanımdan hareketle stilin bir eylemin kişisel olarak ortaya konma biçimi olduğu söylenebilir. Dinleme stilini de kişinin dinleme eylemini yerine getirme biçimi olarak özetlemek mümkündür. Dinleme stiline farklılıklar, bilgi alma ve kodlama sürecinin nasıl, nerede, ne zaman, kimle ve ne olduğuna ilişkin kişinin tutumlarını, inançlarını ve yatkınlıklarını yansıtır.

Bu bildirinin amacı literatürdeki dinleme stilleriyle ilgili bilgiler sunmaktır. Bu amaç doğrultusunda Lowenbraun ve Stephens (2024) tarafından ortaya konan dinleme stillerinin açıklaması yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dinleme, Dinleme Stilleri, Dil Öğretimi.

ABSTRACT

Listening skill is one of the receptive language skills. Today, when people's interaction with people and objects has reached its peak, it can be said that this skill is operated every waking moment. Listening is subjected to classification units such as type, form, strategy and method, which sometimes create confusion. While questions such as type, form or strategy are still in the literature, a style classification has been added to these.

There are different definitions of the words style, style or manner, and one of them is ‘a way of telling, being, saying or doing’. Based on this definition, it can be said that style is the way an action is put forward personally. It is possible to summarise listening style as the way a person performs the act of listening. Differences in listening style reflect the attitudes, beliefs and predispositions of the person about how, where, when, with whom and what the process of receiving and encoding information is.

The aim of this paper is to present information about listening styles in the literature. For this purpose, an explanation of the listening styles put forward by Lowenbraun and Stephens (2024) will be made.

Keywords: Listening, Listening Styles, Language Teaching.

ҚАДИМГИ ПОЙКЕНТ ТАРИХИДА ИСЛОМНИНГ ЎРНИ THE PLACE OF ISLAM IN THE HISTORY OF ANCIENT PAYKEND

J. HALILOV

XULOSA

Мазкур мақола қадимги Пойкент шаҳри харобаларида 1980 йилдан бери Ўзбекистон Фанлар Академияси Археология институти Россия Эрмитаж музейи археологлари билан ҳамкорликда олиб борилган археологик жараёнларда топилган ислом динига оид ашёлар, қадимги Пойкент тарихи, унинг Қутайба ибн Муслим томонидан босиб олиниши, Бухоро давлат музей-қўриқхонаси “Қадимги Пойкент тарихи” музейи кўргазма залларида турган экспонатлар-ганчдан ишланган деворий намоёнлар, меҳроба, араб тилидаги эпиграфик ёзувлар битилган сопол идишлар ва сопол бўлаклари, муҳр-узуклар ҳақида сўз боради.

Калит сўзлар: Ганч ўймакорлиги, Байканд, Қутайба ибн Муслим, Харомком, Арслонхон, масжид.

ABSTRACT

This article tells about Islamic objects found in the ruins of the ancient city of Poykent in archaeological processes carried out since 1980 in cooperation with archaeologists of the Russian Hermitage Museum of the Institute of Archeology of the Academy of Sciences of Uzbekistan, the history of ancient Poykent, its occupation by Qutayba ibn Muslim, the exhibits standing in the exhibition halls of the Bukhara State Museum.

Keywords: Ganch Carving, Baikand, Qutayba ibn Muslim, Kharomkom, Arslonkhan, Mosque.

YAZAR ELEŞTİRİSİ KAVRAMI VE TEMEL ÖZELLİKLERİ THE CONCEPT OF AUTHOR CRITICISM AND ITS BASIC FEATURES

Dr. Nurlane MEMMEDOVA

ÖZET

Azerbaycan edebiyat eleştirisinin teorik sorunlarının tarihsel açıdan çözümü önemli konuları içermektedir. İçeriğe göre eleştiri biçimleri şu şekilde sistemleştirilebilir: teorik eleştiri, tarihsel eleştiri ve eleştirinin eleştirisi. Eleştirel yaklaşımın özelliklerine göre mesleki eleştiri, yazarın eleştirisi ve okuyucunun eleştirisi olarak ayrılabilir. Eleştiri ve sanatsal yaratıcılık birbirini tamamlayan ve birbirini etkileme gücüne sahip alanlardır. Eleştiri, sanatsal yaratıcılığın doğru yönde gelişmesine hizmet eden bir yaratıcılık türüdür. Yazar – sanat eseri – eleştirmen zincirinde tüm yük tek bir edebiyatçının üzerinde yoğunlaşırsa yazar eleştirisi kavramı ortaya çıkar. Yazar eleştirisi, profesyonel eleştiri ile amatör eleştirinin bazı özelliklerini birleştirir. Mesleki eleştiri, yazarın hayal gücünün sonucu olan edebi eserin nesnel genellemelere dayalı olarak incelenmesini vurgular. Yazarın eleştirisi daha çok öznel bir yaklaşım temelinde şekillenmeye eğilimlidir. Sanatsal eleştiri, bilimsel-teorik eleştiriden duygusallığı ve izlenimci karakteriyle ayrılır. Mesleki eleştiride temel unsur gazetecilik, yazar eleştirisinde ise sanattır. Makaledeki amacımız yazar eleştirisi sorununu ve temel özelliklerini araştırmaya dahil etmektir. Yazar eleştirisi ilk başlangıcını klasiklerin edebi mirasından almıştır. Ancak yazar eleştirisinin gelişme aşaması 20. yüzyıldır. Çalışmanın görevlerinden biri de Samad Vurgun, Resul Rza ve Anar'ın makaleleri üzerinden 20. yüzyılda oluşan yazar eleştirisinin yeni aşamasını analiz etmektir. Samad Vurgun'un çeşitli sorunları kapsayan raporları, Resul Rza'nın gazetecilik yazıları ve Anar'ın eski çağlardan modern zamanlara kadar Azerbaycan edebiyatı tarihine ilişkin makalelerinde eleştirel muhakeme düzeyinin belirlenmesine odaklanılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Eleştiri, Yazar Eleştirisi, Sanat, Makale, İzlenim, Düşünce Özgürlüğü.

ABSTRACT

The historical solution of the theoretical problems of Azerbaijani literary criticism includes important issues. According to the content, forms of criticism can be systematized as follows: theoretical criticism, historical criticism and criticism of criticism. According to the characteristics of the critical approach, professional criticism can be divided into criticism of the author and criticism of the reader. Criticism and artistic creativity are fields that complement each other and have the power to influence each other. Criticism is a type of creativity that serves the development of artistic creativity in the right direction. If the entire burden in the author - work of art - critic chain is concentrated on a single literary figure, the concept of author criticism emerges. Author criticism combines some features of professional criticism and amateur criticism. Professional criticism emphasizes examining the literary work, which is the result of the author's imagination, based on objective generalizations. The author's criticism tends to be shaped on the basis of a more subjective approach. Artistic criticism differs from scientific-theoretical criticism by its emotionality and impressionistic character. The basic element in professional criticism is journalism, and in writer criticism it is art. Our aim in the article is to include the problem of author criticism and its basic features in research. Author criticism took its beginnings from the literary heritage of the classics. However, the development stage of author criticism is the 20th century. One of the tasks of the study is to analyze the new phase of author criticism that occurred in the 20th century through the articles of Samad Vurgun, Resul Rza and Anar. Samad Vurgun's reports covering various problems, Resul Rza's journalistic writings and Anar's articles on the history of Azerbaijani literature from ancient times to modern times focus on determining the level of critical reasoning.

Keywords: Criticism, Author Criticism, Art, Article, Impression, Freedom of Thought.

Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi, Nizami Gencevi Edebiyat Enstitüsü, Edebi Tenqid, Baku, Azerbaycan
memmedovanurlane89@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-1734-8949>

ÖZBEK EDEBİYAT ÇALIŞMALARINDA OMON MATJAN'IN HAYATI VE ESERLERİNİN İNCELENMESİ

THE STUDY OF THE LIFE AND WORK OF OMON MATJAN IN UZBEK LITERARY STUDIES

Akhmedova Sh., Dr. Parmanov M.

ÖZET

Bu makale, Özbek halkının en sevdiği şair olan Majör (14 Şubat 1943-29 Ekim 2020), sol lirik şiirler, dramatik destanlar, şiirsel mısralar, trajediler, nesir saç tokaları, Badia'yı içermektedir. Ünlü şairin yeni Özbek şiirine katkısı kıyaslanamaz. Çünkü Omon Matjan'ın şiirinde gömülü olan sanatsal felsefe, halk tonu, Horezm Rengi, hiciv, sembolizm, sosyallik ve ruhun saf unsurları edebiyat bilginleri tarafından defalarca tanınmıştır. Şairin eserinin birçok örneği Japonca, Rusça, Türkçe, Kazakça, Karakalpakça ve diğer dillere dönüştürülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Standları, Edebiyat, Muhteşem, Bilim Adamları, Şairler, Bilgi.

ABSTRACT

These article includes Omon Matjon (14 February 1943-29 October 2020), a favorite poet of the Uzbek people, left lyric poems, dramatic epics, poetic verse, tragedies, prose hairpins, Badia. The contribution of the famous poet to the new Uzbek poetry is incomparable. Because the artistic philosophy, folk tone, Khorezm Colorite, satire, symbolism, sociality, and pure elements of the soul, embedded in Omon Matjan's poetry, have been repeatedly recognized by literary scholars. Many examples of the poet's work have been turned into Japanese, Russian, Turkish, Kazakh, Karakalpak and other languages.

Keywords: Stands, Literature, Magnificent, Scholars, Poets, Information.

ÖZEL HASTANELERDE FİNANSAL PERFORMANS ANALİZİ: BORSA İSTANBUL'DA FAALİYET GÖSTEREN BİR ÖZEL HASTANEDE ARAŞTIRMA

FINANCIAL PERFORMANCE ANALYSIS IN PRIVATE HOSPITALS: A STUDY IN A PRIVATE HOSPITAL OPERATING IN ISTANBUL STOCK EXCHANGE

Doç. Dr. Ülkü MAZMAN İTİK

ÖZET

Hastanelerin mevcut varlıklarını sürdürebilmek ve hizmet kalitelerini artırabilmek için diğer işletmeler gibi finansal performanslarını iyi bir seviyede tutmaları gerekmektedir. Sosyal devlet anlayışı ile hastane işletmelerinin büyük kısmı devlet eliyle işletilse de günümüzde bu hizmet, özel sektör açısından önemli bir yatırım haline gelmiştir. Bu sebeple Türkiye de özel sektör eliyle açılan hastane sayısı da artış göstermektedir.

Bu çalışma BİST 'de faaliyet gösteren bir özel hastanenin finansal performansını oran analizi tekniği ile değerlendirmeyi ve hastanelerin finansal performans düzeylerine etki eden faktörleri belirlemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada BİST'e kayıtlı sağlık sektöründe faaliyet gösteren MLP Sağlık Hizmetleri A.Ş., çalışmanın konusunu oluşturmuştur. Hesaplanan oranlar yıllık ortalamaları ile karşılaştırılarak finansal performanslar değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonuç kısmında Likidite oranları, karlılık oranları, kaldıraç oranları ve devir hızı oranları yorumlanmıştır. Sonuç olarak firmanın likidite oranlarının daha istikrarlı bir seyir izlediği karlılık oranlarının ise yıllara göre değişkenlik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Özel Hastaneler, Finansal Performans, Oran Analizi.

ABSTRACT

Hospitals, like other businesses, need to keep their financial performance at a good level in order to sustain their current existence and increase their service quality. Although most of the hospital enterprises are operated by the state with the understanding of social state, today this service has become an important investment for the private sector. For this reason, the number of hospitals opened by the private sector in Turkey is also increasing.

This study aims to evaluate the financial performance of a private hospital operating in BIST by using ratio analysis technique and to determine the factors affecting the financial performance levels of hospitals. In the study, MLP Sağlık Hizmetleri A.Ş., which operates in the health sector registered in BIST, is the subject of the study. Financial performances were evaluated by comparing the calculated ratios with their annual averages. Liquidity ratios, profitability ratios, leverage ratios and turnover ratios are interpreted in the conclusion part of the study. As a result, it was concluded that the liquidity ratios of the firm followed a more stable course, while the profitability ratios varied over the years.

Keywords: *Private Hospitals, Financial Performance, Ratio Analysis.*

ATAERKİL DÜZENİN KATI KODLARI İÇİNDE EDNA’NIN UYANIŞI THE AWAKENING OF EDNA AMID THE STRICT CODES OF PATRIARCHY

Prof. Dr. Vedi AŞKAROĞLU

ÖZET

İnsanın kurduğu uygarlıklar insanlık tarihinin ilk dönemlerinden itibaren güç ve iktidar ilişkilerindeki değişimlere bağlı olarak şekillenmiştir. Toplamlar tarihinde, bazıları çoktan yıkılmış bazıları ise hala varlığını sürdüren çeşitli yönetim sistemleri olmuştur. Bunların arasında Köleci toplum, Feodalizm, Kapitalizm ve Komünizm sayılabilir. Ekonomik koşullara ve bunların etkisi ile ortaya çıkan sınıflara dayalı güç ve iktidar ilişkilerine ek olarak, cinsiyet rolleri ve kadınların toplumsal konumları uygarlıkların tanımladığı ve uygarlıkları tanımlayan unsurlar olagelmıştır. Tarihsel süreçte kadınların özgürleşme akımları ortaya çıktı, belirli olaylarla ivme kazandı ve sosyal, ekonomik, kültürel ve bilimsel etkenlere uygun şekilde farklı biçimlere evrildi. Bu akımlardan birisi Birinci Dalga Feminizm olarak bilinir ve ardından Kültürel Feminizm gelir. Bu çalışma, Amerikalı kadın yazar Kate Chopin’in The Awakening (Uyanış) adlı romanının baş kişisi Edna Pontellier’nin Birinci Dalga Feminizm ışığında incelemesini yapmayı ve onun bu akımı ne derecede temsil ettiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Buna göre, ilk olarak Aydınlanma ile Birinci Dalga Feminizm arasındaki ilişki kuramsal olarak tartışılacak ve sonra Kültürel Feminizm, savunucularının ortaya koydukları ilkeler doğrultusunda çözümlenecektir. Kuramsal tartışmalar ve karşılaştırmalı çözümlemelerden sonra, akımların öncüleri tarafından ortaya konulan düşüncelere göre Edna’nın değerlendirmesi yapılacaktır. Evli ve çocuklu bir kadın olarak içinde bulunduğu koşullar, yaptığı seçimler, duyguları, verdiği kararlar, yaşadığı sorgulamalar, keşifleri ve nihai eylemleri uyanış izleği odağında ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ataerkillik, Birinci Dalga Feminizm, Kültürel Feminizm, Edna Pontellier, The Awakening (Uyanış).

ABSTRACT

Human society and civilization have been based on the shifts of power relations since the early times of human history. As far as it is known, various systems have been constructed so far, some of which have been destroyed while others still maintain their existence. Among them have been Slavery, Feudalism, Capitalism, and even Communism. In addition to the power relationship based on economic conditions, and the resultant classes, gender roles and women’s positions have been both the defined and the defining elements. In time, women’s liberation movement emerged, gained momentum and evolved into various forms in line with social, economic, cultural and scientific factors. One of these movements is First Wave Feminism, followed by Cultural Feminism. This study aims to examine Edna Pontellier, the female protagonist of The Awakening, a novel by the American author Kate Chopin, in the light of First Wave Feminism period and to find out how much she might be regarded as a representative of the movement. For this purpose, firstly the relationship between Enlightenment and First Wave Feminism will be discussed theoretically, and then Cultural Feminism, which is rooted in the First Wave Feminist Movement will be analyzed in terms of the principles set by the defenders of the movement. Following the theoretical discussions and comparative analysis, Edna will be evaluated according to the principles put forward by the forerunners of these movements. Her conditions as a married woman with children, her choices, emotions, decisions, questions, discoveries and final actions will be evaluated with a view to awakening theme.

Keywords: Patriarchy, First Wave Feminism, Cultural Feminism, Edna Pontellier, The Awakening.

BYRON'IN KAHRAMANI VE ROMANTİZMDEKİ YERİ BYRON'S HERO AND HIS POSITION IN ROMANTICISM

Prof. Dr. Vedi AŞKAROĞLU

ÖZET

Bireyciliğin yükselişi ile bağdaştırılan edebi bir akım olarak Romantizm, sadece öncül akım olan ve evrensel insanı işlemeyi önceleyen Neo-Klasizm'e değil zamanının etik ve estetik standartlarına karşı bir isyan olarak da düşünülebilir. Genellemeci bakış açısından ayrılarak bireyi merkeze alan Romantik hareket, özünde insan kişiliğini sosyal gelenek, değerler, yaklaşımlar ve sosyal ahlakın engellerinden kurtarma işlevini de yerine getirir. Buna uygun şekilde, Romantikler, görkemli, toplumdan uzak, kimi zaman derin duygulara ve içgüdülere hitap eden ve ürkünç olan her şeyi tercih etme eğilimindedir. Romantizm, Fransız Devrimi ile birlikte olgunluk dönemine giriş yapar ve en azından yaklaşık yarım yüzyıl boyunca Batı Avrupa'da bu alanda tartışmasız sanatın ve özellikle edebiyatın işleme biçimleri ve ilkelerine hakim olmaya devam eder. İngiliz şair Lord Byron'ın romantik akımın belki de bir tür temsilcisi olarak ortaya koyduğu karakter Byronic kahramandır. Aşırı özellikleri ile öne çıkan Byronic kahraman içinde büyük bir öfke ve şiddet potansiyeli taşıyan ve anti-sosyal, anarşik bir isyancı ve bir zorbadır. Byron'ın geliştirdiği ve şiirlerinde mistik bir unsur olarak sunduğu kahraman genellikle yolunda gitmeyen bir hayatın içindedir. Aşırı tutkulu ve tutkularıyla eşit derecede aşıktır. Ama bu aşk içinde talihsizdir ve bu yüzden de tutkuları yıkıma yönelen bir kişidir. Yıkımın hem nedeni hem de sonucunda duyumsanan ve romantik şiirde çokça öne çıkarılan duygular nefret, kızgınlık, kıskançlık, pişmanlık, umutsuzluk, gurur ve korkularla cesurca yüzleşme kararlılığıdır. Byronic kahramanın kişiliğinde somutlaşan Romantik kişilik kurgusu toplumun içinde kendine yer bulamayan, toplumla uzlaşma amacı ve yeteneği de olmayan, aklın denetiminden çok duygularının esirine dönüşen ve neredeyse her şeyi aşırı uçlarda hisseden bir zihnin yansımasıdır. Bu bildiride, ilk olarak Romantizm akımının genel özellikleri tanımlanacak ve sonrasında akımın içinde Byron'ın kahramanının özellikleri değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Bireycilik, Byron'ın Kahramanı, Şiddet, Uyumsuzluk, Başkaldırı.

ABSTRACT

As a literary movement associated with the rise of individualism, Romanticism can be regarded as a revolt against the ethical and aesthetic values and approaches of its period. Essentially, the movement functions as an agent to free the human from the burdens of social tradition and morality. Accordingly, Romantics tend to prefer all that is grandiose, unsociable, and macabre. The movement experiences its maturity with the French Revolution and continues to dominate art and especially literature in this field in Europe for at least half a century. One of the important British Romantic figures is Lord Byron. His fictional creation, the Byronic hero, who stands out with his extreme characteristics, is an anti-social, anarchic rebel and a tyrant who carries a great potential for anger and violence. The hero, developed by Byron and presented as a mystical element in his poems, is generally in a life that is chaotic. He is extremely passionate and equally in love. But in this love he is unfortunate, and therefore, his passions direct him toward destruction. The emotions he experiences are both a cause and a result of destruction. They can be highlighted in romantic poetry as hatred, anger, jealousy, regret, despair, pride and the determination to bravely confront fears. The representative Romantic individual embodied in the personality of the Byronic hero is the reflection of a mind that cannot find a place for itself in society, has no purpose or ability to compromise with society, becomes a slave to its emotions rather than the control of the mind, and experiences almost everything in extremes. In this presentation, first of all, the general characteristics of the Romanticism movement will be described and the personal traits of the Byronic hero within the movement will be evaluated.

Keywords: Individualism, Byron's Hero, Violence, Non-conformism, Revolt.

KARBON MUHASEBESİ; DÜNYA VE TÜRKİYE AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME

CARBON ACCOUNTING; AN ASSESSMENT OF THE WORLD AND TURKEY

Doç. Dr. Ülkü MAZMAN İTİK, Doç. Dr. Seval ELDEN ÜRGÜP

ÖZET

Sanayi devriminden sonra hızla gelişen dünyada insanlar daha rahat bir yaşam elde ederken doğal kaynaklar da bir o kadar azalmış, dünyada ekolojik dengeler bozulmaya başlamıştır. Bu süreçte yaşanan en önemli olaylardan biriside küresel ısınma problemidir. Küresel ısınmayla birlikte meydana gelen iklim değişiklikleri ve sera gazı emisyonları atmosferde birikmeye başlamıştır, Bu gerçeğe yüzleşen ülkeler sera gazı emisyonunu azaltmak için arayışa gitmişlerdir. Ölçülemeyen şey kontrol edilemez mantığı ile öncelikle sera gazının ölçülmesi kayıt altına alınması ve finansal raporlarda yer alması gerekliliği gündeme gelmiştir. Bu ihtiyaç doğrultusunda karbon muhasebesi ortaya çıkmıştır. Karbon muhasebesi, maliyet muhasebesinin bir ayağı olan çevre muhasebesi içinde karbondioksit salınımının kayıt altına alınmasına ve raporlanmasına öncülük etmektedir.

Bu çalışmada Dünya’da ve Türkiye’de karbon muhasebesinin gelişim evreleri, karbon ayak izi ve karbon muhasebesinin yol haritası çizilmiş ardından Dünya ve Türkiye’deki son durum üzerine bir değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe, Karbon Muhasebesi, Karbon Ayak İzi.

ABSTRACT

In the rapidly developing world after the industrial revolution, while people have a more comfortable life, natural resources have decreased as much and ecological balances in the world have started to deteriorate. One of the most important events in this process is the global warming problem. Climate changes and greenhouse gas emissions that occur with global warming have started to accumulate in the atmosphere, Faced with this reality, countries have sought to reduce greenhouse gas emissions. With the logic that what cannot be measured cannot be controlled, it has come to the agenda that greenhouse gas should be measured, recorded and included in financial reports. Carbon accounting has emerged in line with this need. Carbon accounting leads the recording and reporting of carbon dioxide emissions within environmental accounting, which is a pillar of cost accounting.

In this study, the development stages of carbon accounting in the world and in Turkey, the carbon footprint and the road map of carbon accounting were drawn and then an evaluation was made on the latest situation in the world and in Turkey.

Keywords: Accounting, Carbon Accounting, Carbon Footprint.

TILSHUNOSLIKDA PEYZA TASVIRININ ANTROPOTSENTRIK JIHATDAN O'RGANILISHI

ANTHROPOCENTRIC STUDY OF THE LANDSCAPE IMAGE

Shamsiyeva Manzura BABABEKOVNA

XULOSA

XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab tilshunoslikda til tizimining ichki qonuniyatlari – tilning inson muloqoti uchun muhim vosita sifatidagi faoliyatiga bo'lgan ilmiy qiziqish paydo bo'ldi. Tilshunoslikning antropotsentrik paradigmasi shakllandi va til, uning birliklarini undan foydalanuvchi shaxslar, ya'ni til sohibi bilan munosabatida tadqiq etish rivojlana boshlandi. Tilshunoslikda endi faqat til belgilari va vositalari emas, balki til sohiblari, ya'ni matnlarni hosil qiluvchi (nutq muallifi, adresant) va ularni qabul qiluvchi (nutq adresati, resipiyent) ham tadqiqot obyektiga aylandi. Ularning orasida adresatning lisoniy ongiga ta'siri – unda qo'llanadigan prinsiplar, usul va vositalarni ham o'rganish muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit So'zlar: Badiiy Peyzaj, Peyzaj Tavsifi, Turizm, Badiiy Turizm, Mental idrok.

ABSTRACT

Since the second half of the 20th century, there has been a scientific interest in linguistics in the internal laws of the language system – the functioning of language as an important tool for human communication. The anthropocentric paradigm of linguistics was formed, and the study of language, its units in its relationship with individuals who use it, that is, with the owner of the language, began to develop. In linguistics, not only language symbols and tools have now become objects of study, but also language holders, that is, those who form texts (the author of speech, the addressee) and those who receive them (the addressee of speech, the receptionist). Among them, the influence of the addressee on the linguistic consciousness – the study of the principles, methods and means that it uses-is also important.

Keywords: Artistic Landscape, Landscape Description, Tourism, Artistic Tourism, Mental Perception.

ÜSLUBİ LEKSİKADA SİNİNİMLƏR SYNONYMS IN STYLISTIC LEXICON

Günel Rizvan MANCANOVA, Günay Vaqif MUSTAFAYEVA

XÜLASƏ

Azərbaycan dilində sinonimlər mənaya və üsluba görə biri digərindən fərqlənir. Sinonim sözlər müəyyən mənə çalarına malik olurlar. Hər bir sənətkar dilin lüğət tərkibindəki sinonim sözlərdən üslubuna uyğun özünəməxsus şəkildə istifadə edir. Yazıçı və şairin əsərdə bəzən işlətdiyi üslubi sinonimlərin mətndən kənar sinonimliyi olmur, bu sözlər yalnız mətn daxilində üslubi məqama görə sinonim olurlar. Azərbaycan dilində olan əsərlərin dilində mövcud olan sinonimlərin üslubi-kontekstual məqamlarını müəyyənləşdirmək, onların leksik-semantik xüsusiyyətlərini üzə çıxarmaq dilçiliyimiz üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir. Azərbaycan dilində sinonimik cərgədə elə sinonimlər var ki, onlar üslubi ehtiyacla bağlı yaranmışdır.

Açar Sözlər: Dil, Leksika, Söz, Məna, Sinonim.

ABSTRACT

Synonyms in Azerbaijani differ in meaning and style. Synonymous words have certain shades of meaning. Each artist uses synonyms in the vocabulary of the language in a unique way according to his style. The stylistic synonyms that the writer and poet sometimes use in the work do not have synonyms outside the text, these words become synonyms only due to the stylistic point within the text. It is of great importance for our linguistics to determine the stylistic-contextual points of the synonyms existing in the language of works in the Azerbaijani language, to reveal their lexical-semantic features. In the Azerbaijani language, there are synonyms in the synonymy row, which were created due to stylistic needs.

Keywords: Language, Vocabulary, Word, Meaning, Synonym.

A.BAKIXANOV'UN "NƏSİHƏTLƏR" ƏSƏRİNDƏ ELM VƏ ƏXLAQ MƏSƏLƏLƏRİ ISSUES OF SCIENCE AND MORALITY IN A.BAKIKHANOV'S WORK "ADMONITIONS"

Rəna Nizami BAHADURZADƏ

XÜLASƏ

Müasir həyatın özəyini təşkil edən gənclərin təlim-tərbiyəsi məsələsi 19-cu əsrin müəlliflərindən olan A.Bakixanovun yaradıcılığında ən populyar mövzulardan biridir.

Müəllif ayrı-ayrı əsərlərində bu mövzuya toxunmaqla yanaşı, "Nəsihət" adlı məcmuəsində də bu mövzuya xüsusi yer ayırmışdır. Belə ki, Bakixanov təhsili insan həyatının ən mühüm amili kimi qeyd etmiş, onu savadlı gənclər üçün parlaq gələcəyi olan ölkənin sütunu hesab etmişdir. "Nəsihətlər"də əxlaq məsələsi xüsusilə vurğulanır: müəllif dönə-dönə vurğulayır ki, gənclər həmişə və hər yerdə böyüklərə hörmət etməlidirlər. Deyir ki, bizə hörmət olunarsa, hörmət edə bilərik. Böyüklərlə münasibətdə daha diqqətli olmalıyıq, çünki davranışımız başqalarına nümunədir. Tamah, tamah, paxıllıq bacarıqsızlıq əlaməti olaraq pislənir.

Açar Sözlər: İnsan, Əxlaq, Tərbiyə, Hörmət, Xeyirxahlıq, Xəsislik, Mənfi və Müsbət Keyfiyyətlər.

ABSTRACT

The issue of training and education of young people, which is the core of modern life, is one of the most popular topics in the works of A. Bakikhanov, one of the authors of the 19th century.

In addition to touching on this topic in his separate works, the author also dedicated a special place to this topic in his collection "Advice". Thus, Bakikhanov noted education as the most important factor in human life and considered it the pillar of the country with a bright future for educated young people. The issue of morality is especially emphasized in "Admonitions": the author repeatedly emphasizes that young people should always and everywhere respect elders. He says that if we are respected, we can respect. We should be more careful in dealing with adults, because our behavior is an example to others. Greed, greed, envy are condemned as a sign of incompetence.

Keywords: Man, Morality, Education, Respect, Kindness, Greed, Negative and Positive Qualities.

LEKSİK SİNONİMLƏR LEXICAL SYNONYMS

Fil.f.d. Aynur Valeh QARAYEVA

XÜLASƏ

Azərbaycan dilində sinonimlər mənaya və üsluba görə müxtəlifdir. Yazıçılar dilin lüğət tərkibindəki sinonim sözlərdən üslubuna uyğun özünəməxsus şəkildə istifadə edir. Öz əsərlərində bəzən işlətdiyi sinonimlər yalnız mətn daxilində üslubi məqama görə sinonim olurlar. Azərbaycan dilində olan əsərlərin dilində mövcud olan sinonimlərin üslubi-kontekstual məqamlarını müəyyənləşdirmək, onların leksik-semantik xüsusiyyətlərini üzə çıxarmaq dilçiliyimiz üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir. Azərbaycan dilində sinonimik cərgədə elə sinonimlər var ki, onlar üslubi ehtiyacla bağlı yaranmışdır.

Açar Sözlər: Dil, Leksika, Söz, Məna, Sinonim.

ABSTRACT

Synonyms in the Azerbaijani language are different in terms of meaning and style. Each artist uses synonyms in the vocabulary of the language in a unique way according to his style. The synonyms sometimes used by writers in their works do not have synonyms outside the text, these words become synonyms only due to the stylistic point within the text. It is of great importance for our linguistics to determine the stylistic-contextual points of the synonyms existing in the language of works in the Azerbaijani language, to reveal their lexical-semantic features. In the Azerbaijani language, there are synonyms in the synonymy row, which were created due to stylistic needs.

Keywords: Language, Lexicon, Word, Meaning, Synonym.

KIRGIZ BOY SİSTEMİ: TARİHİ GÖÇLER VE SÜLALE KARIŞIM

THE ROLE OF ARTISTIC DETAIL IN REVEALING THE PSYCHOLOGY OF THE HERO

Yard.Doç.Dr.Baktıbek İSAKOV

ÖZET

Kırgızların sosyal yapısında önemli bir yer tutan boy sistemi, hala günümüzde varlığını sürdürmekte ve boylar ülke içinde eskiden beri bölgelere göre (Naryn, Issyk Göl, Talas, Çüy vb.) yerleştikleri bilinmektedir. Ancak, söz konusu boylar arasında, diğer boylara ait olan farklı küçük sülaleler de karışık şekilde mevcut olmakta ve bu durum, bilim dünyasında yeterince incelenmemiş konular arasında bulunmaktadır. Bu makale, Kırgız boyları ve onların sülalelerinin nasıl birbirleriyle karıştığını sözlü ve yazılı kaynaklar ışığında ele alır ve sülalelerin farklı boyların içlerisine sızmalarını, 17. yüzyıldaki Kalmuk istilasını ile ilişkilendirmektedir. Bir başka ifade ile, 17. yüzyılda, Kalmukların istilasını sonucunda, Kırgızlar bugün yaşadıkları topraklarını terk etmişler, yaklaşık 100 yıl sonra (Kalmukların bu bölgeleri takiben) geri dönmüşlerdir. Ancak, geri döndüklerinde eski yurtlarına yerleşmemişlerdir; zira, dönenler, dördüncü kuşak olmaları nedeniyle atayurda pek az bağlılık duymuşlar ve suyu ile otu bol olan bölgelere rastgele yerleşmişlerdir. Bazıları yol üzerinde ana gruptan koparak farklı bölgelere yerleşmişler ve sonuç itibari söz konusu durum, bugün sülalelerin farklı boylar içinde girmelerine neden olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kırgız Boyları, Sülalelerinin Karışımı, Kalmukların İstilasını.

ABSTRACT

The tribal system, which has an important place in the social structure of the Kyrgyz people, still exists today, and it is known that the tribes have settled according to regions (Naryn, Issyk Gol, Talas, Chuy, etc.) within the country for a long time. However, among the tribes in question, there are also different small lineages belonging to other tribes, and this issue has not been studied sufficiently until today. This article discusses how Kyrgyz tribes and their lineages mixed with each other in the light of oral and written sources, and relates the infiltration of lineages into different tribes with the Kalmyk invasion in the 17th century. In other words, in the 17th century, as a result of the invasion of the Kalmyks, the Kyrgyz people left the lands where they live today, and returned approximately 100 years later (following the left of Kalmyks). However, when they returned, they did not settle in their old homeland; Because the returnees, being the fourth generation, had very less sense of belonging to homeland and settled randomly in regions with abundant water and grass. Some of them broke away from the main group along the way and settled in different regions, and as a result, this situation has caused the lineages to be in different tribes today.

Keywords: Kyrgyz Tribes, Mixture of Lineages, Invasion of Kalmyks.

ПАТШАЛЫҚ РЕСЕЙ КЕЗЕҢІНДЕГІ ОСМАНЛЫ ТҮРІКТЕРІ МЕН ҚАЗАҚТАР АРАСЫНДАҒЫ САЯСИ ҚАТЫНАСТАР (XIX ҒАСЫРДЫҢ СОҢЫ МЕН XX ҒАСЫРДЫҢ БАСЫ)

POLITICAL RELATIONS BETWEEN THE OTTOMAN TURKS AND KAZAKHS DURING THE TSARIST RUSSIA PERIOD (THE END OF THE 19th CENTURY, BEGINNING OF THE 20th CENTURY)

Dr. Akmaral OSPANOVA

ТҮЙІН

Мақалада XIX ғасырдың соңғы кезеңі мен XX ғасырдың басындағы Ресей империясы мен Османлы Түріктері арасындағы саяси қатынастар контекстінде қазақтар мен түріктердің өзара байланыстары қарастырылады. XIX ғасырдың екінші жартысында Патшалық Ресей Түркістан хандықтарын толығымен басып алғаннан кейін, Түркістандағы түрік халықтарының сыртқы байланыстарын қатаң бақылауға алды. Ресей империясы түркістандықтардың Османлы түріктерімен жақын қарым-қатынас орнатуына қарсылық танытып, Османлы түріктерінің Түркістан хандықтарымен байланысын біржолата тоқтатуға тырысты. Мақалада қазақ территориясында діни білім берумен және саудамен айналысқан Османлы түріктерін қазақ даласынан депортациялау процесі қарастырылады. Патшалық үкіметтің Османлы түріктеріне қарсы жүргізген айыптаулары мен түрік азаматтарының сүргінге ұшырау себептері мен салдары талданады. Ресей әкімшілігінің Османлы Түріктеріне қатысты қабылдаған шаралары, сондай-ақ генерал-губернаторлардың өзара хат алмасуы мен түріктердің жер аударылу процесі Қазақстан Орталық Архивінің құжаттары негізінде жан-жақты талданады.

Негізгі сөздер : Қазақ түріктері, Осман түріктері, Патшалық Ресей, Жас түріктер (Жас түріктер).

ABSTRACT

This article examines the interactions between Kazakhs and Turks in the context of the political relations between the Russian Empire and the Ottoman Turks at the end of the 19th and the beginning of the 20th century. After the Russian Empire fully annexed the Turkestan Khanates in the second half of the 19th century, it began to tightly control the external relations of the Turkic peoples in the region. The Russian Empire opposed the establishment of close ties between the people of Turkestan and the Ottoman Turks, striving to sever all connections between the Ottoman Empire and the Turkestan Khanates. The article explores the process of deporting Ottoman Turks engaged in religious education and trade from the Kazakh territories. It analyzes the accusations made by the Imperial government against the Ottoman Turks, as well as the reasons for and consequences of the persecution of Turkish citizens. The measures taken by the Russian administration toward the Ottoman Turks, as well as the correspondence between the Russian governors-general and the deportation of the Turks, are thoroughly examined based on documents from the Central State Archive of Kazakhstan.

Keywords: Ottoman Turks, Kazakh Turks, Russian Empire, Jon Turks (Young Turks).

TÜRKÇE ÖĞRETMENİ ADAYLARININ YAPAY ZEKÂ OKURYAZARLIK BECERİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

A STUDY ON ARTIFICIAL INTELLIGENCE LITERACY SKILLS OF PROSPECTIVE TURKISH TEACHERS

Doç. Dr. Bünyamin SARİKAYA

ÖZET

Bu araştırmanın amacı Türkçe öğretmeni adaylarının yapay zekâ okuryazarlık becerileri üzerine bir araştırma yapmaktır. Bu temel amaç bağlamında Türkçe öğretmeni adaylarının yapay zekâ okuryazarlık becerileri farklı değişkenler açısından ele alınmıştır. Araştırmada nicel araştırma yönteminin betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Türkiye’deki bir devlet üniversitesinde eğitimlerine devam eden Türkçe öğretmeni adayları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise 154 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Verilerin toplanmasında 4 alt boyut ve 12 maddeden oluşan “Yapay Zekâ Okuryazarlığı Ölçeği”nden yararlanılmıştır. Veriler çevrim içi ortamda toplanmıştır. Toplanan veriler SPSS ile analize tabi tutulmuştur. Verilerin normal dağılım gösterdikleri için parametrik testlerden betimsel analizler, t-testi, ANOVA testi ve Tukey kullanılmıştır. Türkçe öğretmeni adaylarının yapay zekâ okuryazarlığına yönelik becerilerinin kısmen katılıyorum düzeyinde olduğu tespit edilmiştir. Türkçe öğretmeni adaylarının yapay zekâ okuryazarlığına yönelik becerilerinin sınıf düzeyi, yapay zekâyı kullanma durumu, yapay zekâ hakkında genel bilgi sahibi olma ve günlük internet kullanma süresi durumları açısından farklılaştığı tespit edilmiştir. Türkçe öğretmeni adaylarının yapay zekâ okuryazarlığına yönelik becerilerinin cinsiyet açısından ise farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Araştırma, alan yazınında yapılan araştırmalar ışığında tartışılmış ve çalışma sonunda öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zeka, Teknoloji, Türkçe Öğretmenliği, Öğretmen adayları

ABSTRACT

The aim of this study is to conduct a research on the artificial intelligence literacy skills of prospective Turkish teachers. In the context of this main purpose, artificial intelligence literacy skills of prospective Turkish teachers were discussed in terms of different variables. The descriptive survey model of quantitative research method was used in the study. The population of the study consists of prospective Turkish language teachers who continue their education at a state university in Turkey. The sample of the study consists of 154 university students. The “Artificial Intelligence Literacy Scale” consisting of 4 sub-dimensions and 12 items was used to collect the data. The data were collected online. The collected data were analysed with SPSS. Since the data were normally distributed, descriptive analysis, t-test, ANOVA test and Tukey were used among parametric tests. It was determined that Turkish teacher candidates' skills towards artificial intelligence literacy were at the level of partially agree. It was determined that the skills of prospective Turkish teachers towards artificial intelligence literacy differed in terms of grade level, status of using artificial intelligence, having general knowledge about artificial intelligence and daily internet usage time. It was determined that the skills of prospective Turkish teachers towards artificial intelligence literacy did not differ in terms of gender. The study was discussed in the light of the researches in the literature and recommendations were presented at the end of the study.

Keywords: Artificial Intelligence, Technology, Turkish Language Teaching, Teacher Candidates.

SİVAS AĞIZLARI İLE KAZAK TÜRKÇESİNDEKİ FONETİK ORTAKLIKLAR COMMON PHONETIC ATTRIBUTES BETWEEN THE SIVAS DIALECT OF TURKISH AND KAZAKH TURKIC

Dr. Öğr. Üyesi Gülmira OSPANOVA

ÖZET

Çalışmada, Türkiye Türkçesi ağızlarından Sivas ili ağızları ile çağdaş Türk lehçelerinden Kazak Türkçesinin ortak fonetik özellikleri üzerinde durulmuştur. Ünlü ve ünsüz sistemleri, ünlüler ile ilgili ses olayları ve ünsüzler ile ilgili ses olayları olmak üzere iki grupta incelenmiştir. Her grup sınıflandırma yöntemiyle alt başlıklara ayrılarak ele alınmıştır. Örnekleme oluşturan kelime ve kelime grupları, doküman analizi ile elde edilmiştir. Karşılaştırmalı incelemeye tabi tutulan örneklemin bilhassa Kıpçak Türkçesi özellikleri taşıması dikkate değer bir husustur. Bu bağlamda, Kıpçak Türkçesinin karakteristik özelliklerinden biri olan kelime başında akıcı y ünsüzünün patlayıcı c ünsüzüne dönüşmesine örnek teşkil eden yapıların (cirt- ~ jirt-; cırla- ~ jırla-; cumuk ~ jumıq vb.) Sivas ağızlarında korunması ve Kazak Türkçesiyle ortaklık arz etmesi bunun en çarpıcı örneklerindendir. Ayrıca ünlü uyumu (alaf, alav ~ alaw; navruz ~ nawrız), ünlü düşmesi (tahrat, tahret ~ дәret; guzla- ~ qozda-), ünlü türemesi (hasiret ~ qasiret; adires ~ ädiris), korunan ünlüler (ısıcaḡ, ısıcak ~ ıstıq), sedalılaştırma (tebe ~ töbe; şefdalı ~ şabdalı), sedasızlaştırma (kölge, kölgе ~ kölenke; tiken ~ tiken), sızıcılaştırma (hoja ~ qoja, uş- ~ uş-), akıcılaştırma (deyirmen ~ diyirmen; şeyit ~ şäyit, şeyit), ünsüz düşmesi (efta ~ apta; töbe ~ toba), göçüşme (çölmek ~ şölmek; nälet, na:let ~ nälet) gibi ses olayları, ortaklık gösteren diğer önemli örneklerdendir.

Çalışma, Türkiye Türkçesi ağızları ile çağdaş Türk lehçelerine yönelik söz varlığı, ses, şekil ve cümle bilgisi alanlarında yapılacak kapsamlı karşılaştırmalı çalışmalara zemin hazırlama amacı gütmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sivas Ağızları, Kazak Türkçesi, Fonetik Özellikler, Fonetik Ortaklıklar.

ABSTRACT

This study focuses on the common phonetic features between the Sivas dialects, a variety within Turkish, and Kazakh Turkic, one of the contemporary Turkic dialects. The vowel and consonant systems are examined in two groups: vowel-related phonetic phenomena and consonant-related phonetic phenomena. Each group is subdivided into further categories for detailed analysis. Words and word groups that form the sample were obtained through document analysis. It is noteworthy that the examples subjected to comparative analysis particularly exhibit Kipchak Turkic features. One of the most striking examples is the preservation in Sivas dialects of the structures representing a characteristic feature of Kipchak Turkic, where the liquid consonant y at the beginning of a word transforms into the plosive c (e.g., cirt- ~ jirt-; cırla- ~ jırla-; cumuk ~ jumıq), a feature shared with Kazakh Turkic. Other significant examples of shared phonetic phenomena include vowel harmony (alaf, alav ~ alaw; navruz ~ nawrız), vowel elision (tahrat, tahret ~ дәret; guzla- ~ qozda-), vowel insertion (hasiret ~ qasiret; adires ~ ädiris), preserved vowels (ısıcaḡ, ısıcak ~ ıstıq), voiced consonants (tebe ~ töbe; şefdalı ~ şabdalı), devoicing (kölge, kölgе ~ kölenke; tiken ~ tiken), spirantization (hoja ~ qoja; uş- ~ uş-), liquid consonant transformation (deyirmen ~ diyirmen; şeyit ~ şäyit, şeyit), consonant elision (efta ~ apta; töbe ~ toba), and metathesis (çölmek ~ şölmek; nälet, na~ nälet).

The study aims to lay the groundwork for comprehensive comparative research in the areas of vocabulary, phonology, morphology, and syntax between the dialects of Turkish and contemporary Turkic dialects.

Keywords: Sivas Dialects, Kazakh Turkic, Phonetic Features, Common Phonetic Attributes.

TÜRKİYE’NİN KORE SAVAŞI’NA ASKER GÖNDERMESİ VE KOMÜNİST ÖRGÜTLERİN MUHALEFETİ

TURKEY'S SENDING TROOPS TO THE KOREAN WAR AND THE OPPOSITION OF COMMUNIST ORGANIZATIONS

Arş. Gör. Dr. Serhat SİPAHİ

ÖZET

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde, oluşan yeni ittifakların ilk ciddi kriz alanlarından biri Kore’de gerçekleşmiştir. Savaşın galiplerinden olan ABD güneyden, Sovyetler Birliği kuzeyden Kore’yi işgal ederek bölgeyi fiilen ikiye bölmüşlerdir. 1950 yılında Sovyetler Birliği desteğiyle güney bölgesine yönelik başlatılan saldırı sonrası Kore Savaşı başlamış ve ABD Birleşmiş Milletler’e başvurarak farklı devletlerin askerlerinden oluşan bir ordu gücü meydana getirerek buna karşı koymuştur.

Kore Savaşı’nın çıktığı süreçte Türkiye’de ise genel seçimler yapılmış ve iktidara Demokrat Parti gelmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrası Sovyetler Birliği’nin tehditleri ile ilişkilerin bozulması, yeni dünya siyasetinde Batı ekseninde bir siyaset isteği ve 1949’da kurulan Batının güvenlik şemsiyesi olan NATO’ya girmek, Türkiye’nin öncelikli dış politika hedeflerini oluşturmuştur. Bu hedefler doğrultusunda Batı Dünyası ile olan ilişkileri artırmak isteyen Demokrat Parti, NATO’ya katılmasını sağlayacağını düşündüğü için Birleşmiş Milletler’in Kore Savaşı için asker çağrısına olumlu karşılık vermiştir.

Demokrat Parti, NATO’ya katılma yolunda önemli bir eşik olarak gördüğü bu aşamada, asker gönderme kararına yönelik itirazları baskılamak yönünde olmuştur. Türk Barışseverler Cemiyeti ile İleri Jön Türkler Birliği isimli komünist yapılar ise bu karara itirazlarını yüksek perdeden dile getiren örgütler olmuşlardır. Çalışmada bu itirazların kamuoyu ve siyasetteki etkileri değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kore Savaşı, Demokrat Parti, Barışseverler, İleri Jön Türkler.

ABSTRACT

In the post-World War II period, one of the first serious crisis areas of the new alliances was in Korea. The victors of the war, the United States invaded Korea from the south and the Soviet Union from the north, effectively dividing the region in two. In 1950, after an attack on the southern region with the support of the Soviet Union, the Korean War broke out and the United States applied to the United Nations and formed an army force consisting of soldiers from different states to counter it.

During the Korean War, general elections were held in Turkey and the Democratic Party came to power. The deterioration of relations with the Soviet Union after the Second World War, the desire for a Western-oriented policy in the new world politics, and joining NATO, the Western security umbrella established in 1949, constituted Turkey's primary foreign policy goals. In line with these objectives, the Democrat Party, which wanted to increase its relations with the Western World, responded positively to the United Nations' call for troops for the Korean War, as it thought that this would enable it to join NATO.

At this stage, which the Democratic Party saw as an important threshold towards joining NATO, it sought to suppress objections to the decision to send troops. Communist organizations such as the Turkish Peace Lovers Association and the Forward Young Turks Union were the ones that voiced their objections to the decision. The study evaluates the impact of these objections on public opinion and politics.

Keywords: Korean War, Democratic Party, Peace Lovers, Forward Young Turks.

MİLLİ ŞAİR MAĞCAN CUMABAY NATIONAL POET MAGJAN JUMABAY

Afiqə ALİYEVA

XÜLASƏ

XX əsr qazax şairi, ümumtürk ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrindən biri Mağcan Cumabayın şeirləri milli-mənəvi dəyərlərlə zəngin ədəbiyyat nümunələridir. O, həyatını qazax xalqının maariflənməsinə, milli-azadlıq hərəkatına həsr edən ən vətənpərvər şair və ictimai xadim olmuşdur. Mağcan Cumabayın ilk şeiri "Qazaxların keçmiş vəziyyəti" 1912-ci ildə "Üzük" adlı topluda çap olunmuşdur. Bu onun ədəbi aləmə ilk gəlişi idi. Həmin il onun ilk şeirlər toplusu olan "Şolpan" ("Dan ulduzu") kitabı da Kazanda nəşr edilir. O zamandan da Mağcan xalq və ziyalılar arasında şair kimi tanınır, şeirləri sevilə-sevilə oxunur. Mağcan Cumabayın yaradıcılığında milli ruhlu şeirlər üstünlük təşkil edir: "Ural", "Türküstan", "Uzaqdakı qardaşıma", "Turanın bir bağında", "Yer üzündə", "Ural dağı", "Topal Teymur", "Yaralı can", "Mən gənclərə inanıram". Şeirlərindəki milli ruh, ulu keçmişi ilə öyünmək, Turançılıq ideyaları onun təqib olunmasının əsas səbəblərindən biri idi. Xalqının ictimai-siyasi həyatında da yaxından iştirak edən və xalqının milli azadlıq, müstəqillik qazanmasını ürəkdən arzulayan gənc Mağcan o zaman bir çox siyasi hadisələrdə yaxından iştirak edirdi. 1937-ci ilə qədər dəfələrlə müxtəlif ittihamlarla həbs olunan, işdən qovulan Mağcan təzyiqlər qarşısında heç vaxt ideyalarından əl çəkmədi, sonuna qədər mübarizə apardı. Nəhayət, qanlı imperiya Mağcan Cumabayı 1938-ci il martın 19-da güllələndi. Qazaxların həyatında, tarixində ağırlı-acılı günlər çox olub. Şairin yaşadığı illərdə də qazaxların üzü gülmürdü və çətinlikləri çox idi. Amma şair gələcəyə nikbin baxır, ümid edir ki, gün gələcək, onun xalqı da xoşbəxt olacaq, üzü güləcək. Mağcan Cumabayın həyat yolu qısa olsa da, yaradıcılığı ilə həm qazax, həm də ümumtürk ədəbiyyatına özünəməxsus keyfiyyətləri, milli-mənəvi zənginliyi ilə seçilən əsərlər miras qoymuşdur. Repressiya olunan bir çox ziyalılar kimi Mağcan Cumabayın ədəbi irsi uzun illər yasaq olunsada, qazax xalqı onun xidmətlərini, əsərlərini heç vaxt unutmamış, günümüzə qədər qoruyub saxlamışdır.

Açar Sözlər: Mağcan Cumabay, Qazax Xalqı, Repressiya, Ümumtürk Ədəbiyyatı.

ABSTRACT

Poems of 20th century Kazakh poet, one of the outstanding representatives of general turkish literature, Magjan Jumabay, are examples of literature rich in national and spiritual values. He was the most patriotic poet and public figure who dedicated his life to the education of the Kazakh people and the national liberation movement. The first poem of Maghjan Jumabay "The past situation of Kazakhs" was published in 1912 in the collection "Uzuk". This was his first visit to the literary world. In the same year, his first collection of poems, "Sholpan" ("Star of Dan"), was published in Kazan. Since then, Magjan has been known as a poet among the people and intellectuals, and his poems are loved. In the works of Magjan Jumabay, poems with a national spirit prevail: "Ural", "Turkustan", "To my distant brother", "In a garden of Turan", "On Earth", "Ural Mountain", "Topal Teymur", "Wounded soul", "I believe in young people." The national spirit in his poems, boasting about his great past, ideas of Turanism were one of the main reasons for his persecution. Young Magjan, who was closely involved in the social and political life of his people and who sincerely wished his people to gain national freedom and independence, was closely involved in many political events at that time. Until 1937, Maghjan, who was arrested many times on various charges, fired from his job, never gave up his ideas in the face of pressure, he fought until the end. Finally, the bloody empire shot Magjan Jubabay on March 19, 1938. There have been many painful days in the life and history of Kazakhs. Even during the years of the poet's life, Kazakhs did not smile and had many difficulties. But the poet is optimistic about the future, he hopes that the day will come and his

people will be happy and smile. Although the life path of Maghjan Jumabay was short, he left a legacy of works distinguished by their unique qualities and national-spiritual richness to both Kazakh and All-Turkic literature. Like many intellectuals who were repressed, although the literary heritage of Magjan Jumabay was banned for many years, the Kazakh people have never forgotten his services and works and have preserved them to this day.

Keywords: Magjan Cumabay, Kazakh People, Repression, General Turkish Literature.

5. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABINDA YER ALAN YAZMA ETKİNLİKLERİNİN YARATICI YAZMA BAĞLAMINDA İNCELENMESİ ANALYZING 5TH GRADE TURKISH TEXTBOOK WRITING ACTIVITIES IN THE CONTEXT OF CREATIVE WRITING

Gülhan AKALAY, Dr. Öğr. Üyesi Yelda KÖKÇÜ

ÖZET

Bu çalışmanın amacı ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan yazma etkinliklerinin yaratıcı yazma açısından yeterliliğini ortaya koymaktır. Çalışmada 2023-2024 yılından itibaren beş yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilen Koza Yayınları 5. sınıf Türkçe ders kitabı incelenmiştir. Nitel desende tasarlanan çalışmanın verileri doküman incelemesi tekniğiyle elde edilmiştir. Çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen “Yaratıcı Yazmaya Uygunluk Formu” kullanılmıştır. Verilerin analizi aşamasında ise içerik analizinden yararlanılmıştır. Çalışma kapsamında Türkçe ders kitabındaki 8 temada bulunan 24 okuma metni ve 8 dinleme metni olmak üzere 32 metnin tüm yazma etkinlikleri incelenmiştir. 5. sınıf Türkçe ders kitabında toplam 287 etkinlik bulunmakta olup etkinliklerin 222’sinin yazma etkinliği olduğu belirlenmiştir. Yazma etkinlikleri toplam etkinliklerin %77.35’ini oluşturmaktadır. Çalışmadan elde edilen veriler yaratıcı yazma bağlamında değerlendirildiğinde yazma etkinliklerinin %51.35’inin yetersiz olduğu, %34.14’ünün kısmen yeterli olduğu ve %13.51’inin yeterli olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yaratıcı Yazma, Türkçe Ders Kitabı, Yazma Etkinliği.

ABSTRACT

The aim of this study is to reveal the adequacy of writing activities in the 5th grade Turkish textbook in terms of creative writing. In the study, Koza Publications 5th grade Turkish textbook, which was accepted as a textbook for five years starting from 2023-2024, was analyzed. The data of the study, which was designed with a qualitative pattern, was obtained using the document review technique. The “Suitability Form for Creative Writing” developed by the researchers was used as a data collection tool in the study. Content analysis was used during the data analysis phase. All writing activities of 32 texts, 24 reading texts and 8 listening texts in 8 themes in the Turkish textbook were analyzed. of the total 287 activities, 222 are writing activities. Writing activities constitute 77.35% of the total activities. As a result of the study, when the table was read in terms of creative writing, it was determined that 51.35% of the writing activities were insufficient, 34.14% were partially sufficient, and 13.51% were sufficient.

Keywords: Creative Writing, Turkish Textbook, Writing Activities.

METAFORLARIN EVRENSELLİĞİ MÜMKÜN MÜ? IS UNIVERSALITY OF METAPHORS POSSIBLE?

Dr. Neslihan KARACAN

ÖZET

Dil yarattığı anlamlar bakımından literal ve figüratif anlam adları ile temelde ikiye ayrılmaktadır. Literal dil, çok yalın olarak, “temel, gerçek, ilk anlam” olarak tanımlanır. Figüratif dil ise Türkçe alan yazında “mecazi” olarak karşılık bulur ve literal dışında kalan anlamları kasteder. Bu çalışmada dilin figüratif yönünde en yaygın kullanılan figür olarak metaforların evrenselliği hakkında bazı kanıtlar aramaya çalışıldı. Bu anlamda İngiliz edebiyatının önemli isimlerinden William Shakespeare ile çağdaşı olan Bâkî’nin eserlerinde metaforik yapılar doküman analizi yöntemi ile tespit edildi. Elde edilen verilerdeki metaforik yapılar karşılaştırmalı analiz yöntemi ile incelendi. Ortak olan metaforların sınıflandırılması yapıldı. Bu anlamda kavramsal, ontolojik ve yönelim metaforları olarak üçe ayrıldı. Tespit edilen metaforların evrensel ve kültürel boyutlardaki benzerlik ve farklılıkları ortaya konuldu. Mega-metaforlar ile mikro-metaforların evrensel olma boyutlarının farklı olduğu görüldü.

Anahtar Kelimeler: Metafor, Evrensel Metafor, Kültürelilik, Shakespeare, Bâkî.

ABSTRACT

Language can fundamentally be divided into literal and figurative meanings. Literal language is simply defined as "basic, real, primary meaning." Figurative language, on the other hand, corresponds to "mecazi" in Turkish literature and refers to meanings other than the literal. This study aimed to seek some evidence regarding the universality of metaphors, which are the most commonly used figures in the figurative aspect of language. In this context, metaphorical structures in the works of William Shakespeare, a significant figure in English literature, and Bâkî, a contemporary poet, were identified using document analysis. The metaphorical structures obtained from the data were examined using comparative analysis. Common metaphors were classified into three categories: conceptual, ontological, and orientational metaphors. The similarities and differences of the identified metaphors in both universal and cultural dimensions were revealed. It was found that the levels of universality of mega-metaphors and micro-metaphors differ.

Keywords: Metaphor, Universal Metaphor, Culturality, Shakespeare, Bâkî.

GÖYÇAYDAN TOPLANMIŞ PAREMİOLOJİ VAHİDLƏRİN XÜSUSİYYƏTLƏRİ

CHARACTERISTICS OF PAREMIOLOGICAL UNITS COLLECTED FROM GOYCHAY

Dr. Xuraman KƏRİMOVA

XÜLASƏ

Hər kəs gündəlik nitqində xeyli sayda atalar sözləri və məsəllərdən, deyimlərdən istifadə edir. Bu xalq təfəkkürü məhsulları canlı nitq prosesində məqama uyğun istifadə edilən hazır mətnlərdir və danışq zamanı fikrin daha kəsə, daha aydın ifadəsi üçün ən uğurlu vasitələrdir. Xalqın düşüncə tərz, dünyagörüşü, psixologiyası, mental dəyərləri əks olunmuş həmin ifadələr müxtəlif zaman və məkanlarda fərqli şəkillərdə işlədilir və bu da müəyyən variantların meydana gəlməsinə səbəb olur. Canlı ünsiyyətdən toplanmış materiallarda yerli dil xüsusiyyətləri daha qabarıq nəzərə çarpır. Göyçay bölgəsindən toplanmış paremioloji vahidlərdə lokal səciyyəli müxtəlif əlamətlər özünü göstərir. Həmin nümunələrdə tələffüz zamanı əksər hallarda dodaq ahənginin damaq ahənginə keçməsi, bəzən də bunun əksi olan məqamlara rast gəlirik. Bir çox mətnlərdə arxaizmlər və dialekt sözləri bu gün də aktivliyini saxlayır. Bölgədə eyni mətnin bir sıra variantları paralel şəkildə işlənməsinə tez-tez rast gəlinir. Bəzən bir neçə komponentdən ibarət nümunələr nitqdə bir və ya daha çox komponentin ixtisarı şəkilində istifadə edilir. Mətnin tam şəkildə söylənilməsinə əsasən yaşlı nəslin nümayəndələrinin nitqində rast gəlirik. İki komponentdən ibarət mətnlərdə hər iki cümlənin sonunda təkrarlanan sözlərdən çox vaxt ikincisinin cümlədə ixtisar edildiyini görürük. Məqalədə Göyçayda işlədilən paremioloji vahidlər mətn baxımından araşdırılır, variantlar müqayisə və təhlil edilir. Bölgədə bu gün də nitqdə aktivliyini saxlayan bir çox folklor ifadələrinin mənası, yaranma səbəbi və tarixi haqqında məlumat verilir və hər bölgə üzrə bu cür xalq deyimlərinin izahlı lüğətinin hazırlanması təklif edilir.

Açar Sözlər: Göyçay, Paremioloji Vahidlər, Mətn, Deyim, Atalar Sözü.

ABSTRACT

Proverbs, sayings, and idioms are extensively used by everyone in daily speech. These products of folk wisdom are ready-made texts appropriately employed in live communication, serving as the most effective means for expressing thoughts more concisely and clearly during conversation. Reflecting the people's mindset, worldview, psychology, and mental values, these expressions are used in different forms across various times and places, leading to the emergence of certain variants. In materials collected from live interactions, local language features become more prominent. Various local characteristics are evident in the paremiological units collected from the Goychay region. In these examples, we often encounter cases where labial vowel harmony shifts to palatal vowel harmony during pronunciation, and sometimes the opposite occurs. Many texts still actively use archaisms and dialect words today. It is common in the region to find multiple variants of the same text being used concurrently. Sometimes, examples consisting of several components are used in speech in an abbreviated form, omitting one or more components. The complete articulation of the text is mainly encountered in the speech of the older generation. In texts comprising two components, we often observe that the word repeated at the end of both sentences is frequently omitted in the second sentence. This article examines the paremiological units used in Goychay from a textual perspective; variants are compared and analyzed. Information is provided about the meaning, origin, and history of many folkloric expressions that remain active in the region's speech today. The preparation of an explanatory dictionary of such folk sayings for each region is proposed.

Keywords: Goychay, Paremiological Units, Text, Idioms, Proverbs.

KADIN KARAKTERLER BAKIMINDAN KASIMALI BAYALINOV'UN ACAR HİKÂYESİ VE SAMİ PAŞAZADE SEZAI'NİN SERGÜZEŞT ROMANININ KARŞILAŞTIRILMASI

COMPARISON OF KASIMALI BAYALINOV'S ACAR STORY AND SAMİ PAŞAZADE SEZAI'S SERGÜZEŞT NOVEL IN TERMS OF FEMALE CHARACTERS

Aida ÖZDEMİR

ÖZET

Çağdaş Kırgız edebiyatının ilk yazarlarından birisi olan Kasımalı Bayalınov'un Acar adlı uzun hikâyesi çağdaş Kırgız edebiyatının ilk başarılı nesir örneği olarak kabul edilir. Eserin bu denli başarılı olmasında 1916 yılında Ürkün adı verilen gerçek bir tarihi hadiseye dayanması ve yazarın da eserinde anlattığı olaylara bizzat şahitlik etmesi etkili olmuştur. Eser 1916'da Çarlık Rusya'ya karşı yürütülen ayaklanmayı ve ayaklanma sonrasında yaşanan acı olayları konu alır. Hikâyeye adını veren ana karakter olan Acar'ın yaşadıkları, başından geçen acıklı hadiseler abartı gibi görünse de aslında o dönemde yaşanan sıradan hadiselerdir. Sami Paşazade Sezai tarafından 1887 yılında kaleme alınan Sergüzeşt adlı eserde de Dilber karakteri ön plandadır. Hem "Acar" hem "Sergüzeşt" her iki eser de kadın karakterlerin acı dolu hayatlarını konu almaktadır. Her iki karakterin de yurdundan ayrılmak zorunda kalmaları, bir eşya gibi satılmaları ve hikâyenin sonunda acı bir şekilde hayatlarını kaybetmeleri eserlerdeki göze çarpan ilk ortak noktalardır. Bu çalışmada K. Bayalınov'un Acar hikâyesi ve Sami Paşazade Sezai'nin Sergüzeşt romanı "Acar" ve "Dilber" karakterlerinden hareketle karşılaştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kırgız Edebiyatı, Kasımalı Bayalınov, Acar Hikâyesi, Sergüzeşt Romanı.

ABSTRACT

One of the first writers of contemporary Kyrgyz literature, Kasymali Bayalınov's long story "Ajar" is considered to be the first successful prose example of contemporary Kyrgyz literature. The fact that the work is based on a real historical event called Ürkün in 1916 and that the author himself witnessed the events described in his work was effective in making the work so successful. The work is about the uprising against Tsarist Russia in 1916 and the painful events that took place after the uprising. Although the experiences of Acar, the main character who gives the story its name, and the pathetic events he goes through may seem exaggerated, they are actually ordinary events that took place at that time. In Sergüzeşt, written by Sami Paşazade Sezai in 1887, the character of Dilber is also at the forefront. Both "Acar" and "Sergüzeşt" are about the painful lives of female characters. The fact that both characters are forced to leave their homeland, are sold like a commodity and lose their lives painfully at the end of the story are the first common points that stand out in the works. In this study, K. Bayalınov's story "Acar" and Sami Paşazade Sezai's novel Sergüzeşt will be compared based on the characters of "Acar" and "Dilber".

Keywords: Kyrgyz Literature, Kasymali Bayalınov, Acar Story, Sergüzeşt Novel.

XVII. YÜZYIL DİVAN ŞAİRLERİNDEN AKSARAYLI HASAN RİZÂÎ'NİN KÂN-I MA'ÂNÎ ADLI FARŞÇA-TÜRKÇE MANZUM SÖZLÜĞÜNÜN YENİ BİR NÜSHASI

A NEW COPY OF THE PERSIAN-TURKISH VERSE DICTIONARY
NAMED KÂN-I MA'ÂNÎ BY HASAN RİZÂÎ FROM AKSARAY ONE OF THE
17TH CENTURY DIVAN POETS

Doç. Dr. Muhittin TURAN

ÖZET

Klasik Türk edebiyatının inceleme konularından biri olan manzum sözlükler, kültürün aktarımı, tanıtılması ve nihayet benimsenmesi konusunda mühim görevler üstlenmiştir. Bilhassa Arapça-Türkçe, Farsça-Türkçe gibi iki dilli ve Arapça-Farsça-Türkçe olarak üç dilli kaleme alınan manzum sözlükler, nazmın ezber yetisini kuvvetlendiren vezin ve kafiye ahengi sayesinde yüzyıllarca maarifin önemli bir parçası olmuştur. Temel hedefleri kelime ve vezin öğretimi olan bu sözlükler, rağbet bulması münasebetiyle Türk kültüründe her yüzyıl yer bulmayı başarmıştır. XVII. yüzyıl Divan şairlerinden Aksaraylı Hasan Rızâyî (1599-?)'nin kaleme aldığı Kân-ı Ma'ânî adlı Farsça-Türkçe manzum sözlük de bunlardan biridir. Nâzımın ilk olarak H 1052/ M 1642-43 kaleme aldığı eseri, manzum sözlük tarihinde önemli bir yeri olan Tuhfe-i Şâhidî (telif tarihi: 1514)'ye naziredir. Eserin şimdiye kadar bilinen 5 nüshası mevcuttu. Bu yazıda bunların dışında "B" rumuzu verilen Bursa İnebey Kütüphanesi 1331 numarada kayıtlı yeni bir nüsha tanıtılacaktır. 34 varaktan (1b-34a) oluşan bu nüsha H Cemâdi'l-âhire 1084/ M Eylül-Ekim 1673 tarihinde kaleme alınmıştır. Bu nüshayı diğer nüshalardan ayırıcı özelliklerinden biri H 28 Safer 1085/ M 3 Haziran 1674 tarihinde yine Hasan Rızâyî tarafından tashih edilmiş olmasıdır. Bu yazıda Hasan Rızâyî hakkında kısa bilgilerden sonra Kân-ı Ma'ânî hakkında yapılan yayınlar hakkında bilgiler verilecek, tüm nüshaların tanıtımı ve değerlendirilmesi söz konusu edilecek ve "B" nüshası incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Kân-ı Ma'ânî, Hasan Rızâyî, Divan Şiiri, Manzum Sözlük, Aksaray, XVII. Yüzyıl.

ABSTRACT

Poetic dictionaries, one of the subjects of classical Turkish literature, have undertaken important tasks in terms of cultural transmission, introduction and finally adoption. Especially the bilingual Arabic-Turkish, Persian-Turkish and trilingual Arabic-Persian-Turkish verse dictionaries have been an important part of education for centuries thanks to the rhythm and rhyme harmony that strengthens the ability to memorize verse. These dictionaries, whose main goal is to teach words and rhythm, have managed to find a place in Turkish culture every century due to their popularity. The Persian-Turkish verse dictionary called Kân-ı Ma'ânî written by Hasan Rızâyî (1599-1667) from Aksaray, one of the 17th century Divan poets, is one of them. The poet's work, written in 1644 while he was serving as a judge in Alaşehir, is a parallel to Tuhfe-i Şâhidî (1514), which has an important place in the history of verse dictionaries. There are 5 known copies of the work so far. These are the copies in Bosnia and Herzegovina Gazi Hüsrev Library Turkish Manuscripts R-1871, Manisa Provincial Public Library 45 Ak Ze 184/1 and 45 Hk 2717, Istanbul University Rare Works Library TY579 and Ankara DTCF Library Mustafa Con A 156. In addition to these, a new copy registered in Bursa İnebey Library number 1331 will be introduced in this article. This copy, consisting of 34 leaves, was copied in H 1084/M September-October 1673. The copy in question will be introduced by comparing it with other copies.

Keywords: Kân-ı Ma'ânî, Hasan Rızâyî, Divan Poetry, Verse Dictionary, Aksaray, 17th Century.

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇENİN ÖĞRETİMİ DERS MATERYALLERİNDE YER ALAN ETKİLEŞİMLİ UYGULAMALARIN İNCELENMESİ: YEDİ İKLİM ÖRNEĞİ EXAMINATION OF INTERACTIVE APPLICATIONS IN TEACHING MATERIALS FOR TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE: THE YEDI IKLİM EXAMPLE

Dr. Öğr. Üyesi Özlem KURT

ÖZET

Bu çalışma, yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi kapsamında Yedi İklim ders kitabı serisinin B1 ve B2 seviyesi ders kitaplarının kullanımında yer alan etkileşimli uygulamaları incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma Türkçe öğretim materyallerinin etkileşimli bileşenlerinin, öğrencilerin dil öğrenim süreçlerine olan katkısını değerlendirmek üzere tasarlanmıştır. Etkileşimli uygulamaların, dil öğreniminde öğrenci motivasyonunu ve katılımını artırma potansiyeline odaklanılarak, bu uygulamaların ders kitaplarında nasıl entegre edildiği ve bu entegrasyonun öğretim süreçlerine olan etkileri incelenmektedir. Araştırmada Yedi İklim B1 ve B2 ders kitaplarında yer alan etkileşimli alıştırmalar, oyunlar, görsel ve işitsel materyaller ile diğer dijital kaynakların kullanımını doküman analizi yöntemiyle ele almaktadır. İlk olarak, kitaplar detaylı bir şekilde taranmış ve etkileşimli uygulamalar kategorize edilerek analiz edilmiştir. Eğitim materyallerindeki etkileşimli elementlerin sınıflandırılması, öğrencilerin dil becerilerinin gelişimi üzerindeki potansiyel etkilerini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Çalışma kapsamında elde edilen bulgular, etkileşimli uygulamaların öğrenci ilgisini çekme, dil bilgisi ve kelime bilgisini pekiştirme, konuşma ve dinleme becerilerini geliştirme gibi alanlarda önemli katkılar sağladığını göstermektedir. Ayrıca, etkileşimli materyallerin kullanımının, öğrenme sürecini daha keyifli ve etkileşimli hale getirerek öğrencilerin ders materyalleri ile daha fazla etkileşimde bulunmasını teşvik ettiği belirlenmiştir. Sonuç olarak, Yedi İklim B1 ve B2 ders kitapları üzerinden yapılan bu inceleme, Türkçe öğretim materyallerinde etkileşimli uygulamaların önemini vurgulamakta ve bu uygulamaların dil öğreniminde nasıl stratejik olarak kullanılabileceği konusunda değerli içgörüler sunmaktadır. Bu bulgular, yabancı dil olarak Türkçe öğrenimi için materyal geliştirme süreçlerinde dikkate alınabilecek önemli noktaları ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretimi, Ders Kitabı, Etkileşim, Uygulama.

ABSTRACT

This study aims to examine the interactive applications used in the B1 and B2 level textbooks of the Yedi İklim series for teaching Turkish as a foreign language. The study is designed to assess the contributions of interactive components in Turkish teaching materials to students' language learning processes. It focuses on the potential of interactive applications to enhance student motivation and participation in language learning, investigating how these applications are integrated into textbooks and the effects of this integration on teaching processes. The research addresses the use of interactive exercises, games, visual and auditory materials, and other digital resources in the Yedi İklim B1 and B2 textbooks through document analysis. Initially, the books were thoroughly scanned, and interactive applications were categorized and analyzed. The classification of interactive elements in educational materials aims to reveal their potential effects on students' language skills development. Findings from the study indicate that interactive applications significantly contribute to engaging in students, reinforcing grammar and vocabulary, and improving speaking and listening skills. Furthermore, the use of interactive materials has been found to make the learning process more enjoyable and interactive, encouraging students to engage more with the course materials. In conclusion, this examination of the Yedi İklim B1 and B2 textbooks highlights the importance of interactive applications in Turkish teaching materials and provides valuable insights into how these applications can be strategically used in language learning. These findings present significant points that can be considered in the material development processes for teaching Turkish as a foreign language.

Keywords: Teaching Turkish as a Foreign Language, Textbook, Interaction, Activities.

KONUŞMANIN BİREYSELLİĞİNİ SAĞLAYAN SÖZDİZİMSEL DÜZEYDEKİ DİL BİRİMLERİNİN DİLBİLİMSEL PRAGMATİK DOĞASI LINGUISTICAL PRAGMATIC NATURE OF LANGUAGE UNITS AT THE SYNTACTIC LEVEL THAT PROVIDE THE INDIVIDUALITY OF SPEECH

Muhabbat Sotvoldiyevna MADAMİNOVA

ÖZET

Sözdizimsel bir birim olarak kelime bilgisi, kelimelerin bir bileşikteki yapısı, şekli, işlevi, çekim biçimleri ve türleri, ünsüz türleri ve benzerleri gibi bir dizi konuyu kapsar. Önemli bir husus aynı zamanda bir kelime dağılımını bir kelime öbeğinden, bir kelime ilavesinden ve bir bileşik kelimeden ayırt etme konusudur. Makale, gramer literatüründeki yapıya göre kelime dağılımının basit ve karmaşık türlere bölünmesini, esas olarak bunların iki yönünü göz önünde bulundurarak ele almaktadır: 1) kompozisyondaki bağımsız kelimelerin sayısı 2) alt iletişim yöntemlerinin sayısı ve niteliği ve basit ve karmaşık kelime dağılımının farklılaşması.

Anahtar Kelimeler: Kelime Bilgisi, Yapı, Basit ve Karmaşık Kelime Bilgisi, Eşit Bağlantı, Alt Bağlantı.

ABSTRACT

Vocabulary as a syntactic unit covers a number of topics such as the structure of words in a compound, their form, function, inflectional forms and types, consonant types and the like. An important consideration is also the issue of distinguishing a vocabulary from a phrase, a word affix, and a compound word. The article considers the division of vocabulary into simple and complex types according to structure in the grammatical literature, mainly considering their two aspects: 1) the number of independent words in the composition 2) the number and nature of subcommunicative methods and the differentiation of simple and complex vocabulary.

Keywords: Vocabulary, Structure, Simple and Complex Vocabulary, Equal Linking, Sublinking.

İNGİLİS SİYASİ DİSKURSUNDA İŞLƏNƏN FRAZEOLoji VAHİDLƏRİN FUNKSİYALARI

FUNCTIONS OF PHRASEOLOGICAL UNITS USED IN ENGLISH POLITICAL DISCOURSE

Sevil Vəzirxan VƏLİYEVƏ

XÜLASƏ

Tezis çox aktual və əhəmiyyətli bir məsələyə həsr olunmuşdur. Belə ki, tezisdə İngilis siyasi diskursunda frazeoloji vahidlərin funksiyaları araşdırılmışdır. Bununla da, siyasi kommunikasiya və ritorikanın necə formalaşdığını da izləmək olar. Tezisdə əsas məqsəd frazeoloji vahidlərin siyasi mesajların çatdırılmasında və ictimai münasibətlərin yönləndirilməsindəki rolunu ortaya qoymaqdır. Bu mövzu, siyasi dilin və onun strateji istifadəsinin anlayışına töhfə vermək baxımından əhəmiyyətlidir.

Açar Sözlər: Siyasi Diskurs, Frazeoloji İfadələr, Siyasət.

ABSTRACT

The thesis is dedicated to a very relevant and important issue. Thus, in the thesis, the functions of phraseological units in the English political discourse were investigated. With this, it is possible to trace how political communication and rhetoric are formed. The main goal of the thesis is to reveal the role of phraseological units in conveying political messages and directing public relations. This topic is important in contributing to the understanding of political language and its strategic use.

Keywords: Political Discourse, Phraseological Expressions, Politics.

XORYAT DEYİŞMƏLƏRİ KHOYRAT ALTERCATION

Fil.ü.f.d., dos. Ləman SÜLEYMANOVA

XÜLASƏ

İraq türkman folklorunun ən aktiv janrlarından biri olan xoryatlar da Azərbaycan bayatıları kimi tək və deyişmə şəklində oxunur. İraq türkmanları xoryat deyişmələrini qarşılıqlı xoryatlar adlandırırlar. Bundan başqa onlar arasında bu termin “qənşərbəqənşər çağırmaq”, “qənşərini vermək” kimi söz birləşmələri ilə də ifadə olunur. Orada xoryat oxuyan söyləyiciləri xoryatçı adlandırırlar. Xoryatçılar üz-üzə durub deyişdikləri üçün yuxarıdakı terminlər meydana çıxmışdır. Mübahisədən danışarkən ilk növbədə onun mahiyyətini öyrənmək lazımdır. Folklorda dava-dalaşın funksiyasını bilmək məsələnin mahiyyətini dərk etməyə mühüm işıq salır. Hər bir folklor janrının folklorda öz funksiyası var. Folklorda sistemdən kənar heç nə yoxdur. Sadəcə sistemdəki mətnin yerini müəyyən etmək lazımdır. Mətnin konteksti funksiyanın aşkar edilməsində mühüm rol oynayır. Çünki kontekst və funksiya bir-birini müəyyən edən amillərdir.

Açar Sözlər: Xoryat, Bayatı, Deyişmə, Xoryatçı, İraq Türkmanları.

ABSTRACT

Khoryats, one of the most active genres of Iraqi Turkmen folklore, are sung singly and to be read verbal exchanges, like Azerbaijani bayats. Iraqi Turkmens call Khoryat altercation (xoryat deyishmeleri) mutual Khoryats. In addition, among them, this term is also expressed by phrases such as "Word competition face-to-face" (gansharbaganshar chagirmag, gansharini vermek). Narrators who sing khoryat there are called khoryatchi. The above terms appeared because the Khoryatchis altercation face to face. When talking of altercation, first need to learn its essence first. Knowing the function of the altercation in folklore sheds important light on understanding the essence of the matter. Each folklore genre has its own function in folklore. There is nothing outside the system in folklore. Just need to determine the location of the text in the system. The context of the text has an important role in detecting the function. Because context and function are mutually determining factors.

Keywords: Khoryat, Bayati, Altercation, Khoryatchi, Iraqi Turkmens.

NAR AĞACI ROMANINDA KURGU ZEMİNİ OLARAK ‘MUHACİRLİK’ ‘IMMIGRATION’ AS A FICTIONAL GROUND IN THE NOVEL POMEGRANATE TREE

Doç. Dr. Canan OLPAK KOÇ, Aylin YALÇIN

ÖZET

Nazan Bekiroğlu, Türk edebiyatının son dönem yazarlarından. 2012 yılında yayımlanan Nar Ağacı yazarın dördüncü romanıdır. Roman bir aşk hikâyesini anlatır. Nar Ağacı eserinde köken arayışı içerisinde olan bir akademisyenin dedesinin ve anneannesinin hikâyelerine odaklanılır. Atalarının fotoğraflarına bakan anlatıcı, masalımsı bir hâl ile farklı bir zaman ve mekâna gider. Romanda savaş, muhacirlik ve tehcir konuları yerini alır. 93 Harbi, Balkan Savaşı, I. Dünya Savaşı zamanları kurgulanarak romana konu edilmiştir. Tarihi gerçeklerden faydalanarak kurgusal gerçekliği oluşturan yazar, eserinde kahramanları aracılığıyla o dönemin genel çerçevesini yansıtır. Trabzon, Tebriz, Taht-ı Süleyman, Tiflis gibi mekânlarda geçen olaylar ve buralarda yaşayan iki köklü ailenin hikâyesi romanda ana hattır. Bunun yanında Zerdüştlük ve ateşgâhlara da romanda yer verilmiştir. Romanın ana örgüsü Setterhan ve Zehra ile anlatıcının hikâyesi olarak kurgulanmıştır. Anlatıcı; Azerbaycanlı bir dede ile Trabzonlu bir anneannenin nasıl evlendiğini, bu iki ırmağın nasıl birleştiğini araştırmış ve sonunda sorularına cevap bulmuştur. Birinci Dünya Savaşı esnasında Kafkasya Cephesi’nde Osmanlı’nın aldığı yenilgi sonrasında Rusya, Karadeniz’e denizden ulaşarak saldırmış ve Trabzon başta olmak üzere pek çok şehri ele geçirmiştir. Bölgede yaşayan halk mecburi olarak batıya doğru göç etmeye başlamıştır. Nar Ağacı’nda akademisyen anlatıcı, anneanesi Zehra’nın gençliğini ve dedesiyle yollarının kesişmesinin öyküsünü anlatırken kurgusal unsurları muhacirlik vurgusuyla aktarır. Bu çalışmada Nar Ağacı’nda Trabzon halkının yaşadığı muhacirlik ve bunun romanın genelinde nasıl işlendiği üzerinde durulacak ve kurmaca dünyasına dâhil edilen muhacirliğin nasıl işlendiği, hangi karakterler çerçevesinde verildiği ve tarihsel gerçeklikle örtüşen yanlarının olup olmadığını açıklanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Nazan Bekiroğlu, Nar Ağacı, Muhacirlik, Göç.

ABSTRACT

Nazan Bekiroğlu is one of the recent writers of Turkish literature. Nar Ağacı, published in 2012, is the author's fourth novel. The novel tells a love story. Nar Ağacı focuses on the stories of an academician grandfather and grandmother who are in search of their roots. The narrator, while looking at the photographs of her ancestors, travels to different time and place in a fairy-tale-like manner. The subjects of war, immigration and deportation take their place in the novel. The times of the 93 War, the Balkan War and World War I are fictionalized and the subject of the novel. The author, who creates fictional reality by making use of historical facts, reflects the general framework of that period through her heroes in her work. The narrative unfolds in locations such as Trabzon, Tabriz etc., centering on the stories of two deep rooted families living in these areas. Additionally, Zoroastrianism and fire temples are also included in the novel. The main plot of the novel is structured as the story of Setterhan and Zehra and the narrator. The narrator; She investigated how an Azerbaijani grandfather and a Trabzon grandmother got married, how these two rivers met, and finally found answers to her questions. After the defeat of the Ottoman Empire in the Caucasus Front during World War I, Russia attacked the Black Sea by reaching it from the sea and captured many cities, especially Trabzon. The people living in the region were forced to migrate westward. In Pomegranate Tree, the academic narrator conveys fictional elements with an emphasis on immigration while telling the story of her grandmother Zehra's youth and her crossing paths with her grandfather. This study focuses on the immigration experienced by the people of Trabzon in Pomegranate Tree and how it is handled in the novel in general, and will try to explain how immigration, which is included in the fictional world, is handled, within which characters it is given, and whether there are aspects that overlap with historical reality.

Keywords: Nazan Bekiroğlu, Nar Ağacı, Immigration, Migration.

MARK TWAIN'İN HUCKLEBERRY FINN ADLI ESERİNDE SÖMÜRGEÇİLİK KAVRAMININ İNCELENMESİ EXAMINING COLONIALISM IN THE WORK OF HUCKLEBERRY FINN BY MARK TWAIN

Dr. Öğr. Üyesi Murat KARAKOÇ

ÖZET

Mark Twain, Amerikan toplumu olaylarını detaylı bir şekilde yansıtmasıyla birlikte Amerikan edebiyatının en önde gelen yazarlarından bir tanesidir. Batı kültürlerinde meydana gelen endüstri devriminin sonucu olarak toplum bazı alanlarda yozlaşmaya uğramıştır. Özellikle insan ilişkileri çıkar-odaklı olmaya başlar ve materyalistik konular yaklaşımların ana amacı olamaya başlar. Bu bağlamda Mark Twain'in 'Huckleberry Finn'in Maceraları' adlı eseri tüm bu yozlaşmaları Huck'ın kişilik değişimi gibi karakterlerin özellikleriyle ortaya çıkarmıştır. Bu çalışma Huck karakterinin köleliği ve bağımlılığı reddetmesi sonucu kişisel ve sosyal bağımsızlığını aramak amaçlı maceralarına odaklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kölelik, Amerikan Toplumu, Bağımsızlık, Mark Twain.

ABSTRACT

Mark Twain is one of the most significant writers of American literature with his works that reflect American society's matters in details. As a result of industrial revolution in the western cultures, society has been corrupted in some ways. Particularly relations between people starts to be mainly profit-driven and materialistic matters begin to be main purpose of approaches. In this context the work of 'The Adventures of Huckleberry Finn' of Mark Twain has described all these degenerations by using the features of characters such as changing persona of Huck. This work focuses on the adventures of Huck in the aim of searching personal and social independence whereby his rejecting slavery and subservience.

Keywords: Slavery, American Society, Independence, Mark Twain.

16.-19. YÜZYILLARDA OSMANLI İMPARATORLUĞU İLE TÜRKİSTAN DEVLETLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ÖZBEK TARİHYAZIMI UZBEK HISTORIOGRAPHY RELATIONS OF THE OTTOMAN EMPIRE WITH THE STATES OF TURKESTAN IN THE 16TH-19TH CENTURIES

Farrukh RAZAKOV

ÖZET

Osmanlı İmparatorluğu ile Türkistan devletleri arasındaki ilişkilerin tarihiyle ilgili konular Özbekistan'da giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Özbek tarihçileri arasında bu konuya olan ilgi, öncelikle Özbekistan'ın Buhara Hanlığı, Hiva Hanlığı ve Hokand Hanlığı gibi devletlerin ardılı olmasından kaynaklanmaktadır. Türk-Özbek ilişkilerinde yeni bir dönem, Babıali'nin Türkistan ile ilişkisine ilişkin konuları incelemek için özel bir motivasyon sağlamıştır. 2017'den bu yana Türkiye ile Özbekistan arasındaki ilişkiler yeni bir niteliksel düzeye ulaşmış ve her alanda derinleşmeye devam etmektedir. İki kardeş ülkenin devlet arşiv kurumları arasında beşeri bilimler, eğitim ve işbirliği alanında gelişen temaslara tanık olduk. Yukarıda belirtilen tüm bu faktörler, Osmanlı devleti ile Özbek hanlıkları arasındaki ilişkilerin tarihinin artan önemi üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir. Ayrıca, Özbekistan'da Türkiye ile genel olarak Orta Asya cumhuriyetleri arasındaki ilişkilerin tarihine doğal bir ilgi vardır. Bu makalede, Özbek bilim insanlarının Babıali ile Orta Asya devletleri arasındaki ilişkiler konularını ele alan araştırma yöntemlerini ve metodolojik yaklaşımlarını gösterdik. Bu konu hakkında bir tarih yazımı incelemesi yazarken, eserlerin kalitesinin evrimini etkileyen faktörlere de dikkat ettik. Eserlerin analizi sırasında, özellikle Özbek araştırmacıların kaynak tabanına vurgu yaptık. Özbekistan bilim insanlarının bu konu hakkındaki eserlerinin çoğu bağımsızlık dönemine dayanmaktadır. Genel olarak, bu ülkeler arasındaki modern ilişkilerin bir yansıması olan Türkiye ve Özbekistan arasındaki ilişkilerin tarihi konusuna olan artan ilginin seviyesini göstermeye çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Tarih yazımı, metodoloji, kaynaklar, Osmanlı İmparatorluğu, Türkistan.

ABSTRACT

Topics related to the history of relations between the Ottoman Empire and the states of Turkestan are gaining increasing relevance in Uzbekistan. Interest in this topic among Uzbek historians is primarily due to the succession of Uzbekistan to such states as the Bukhara Khanate, the Khiva Khanate and the Kokand Khanate. A new era in Turkish-Uzbek relations gave particular motivation to study topics related to the Porte's relationship with Central Asia. Since 2017, relations between Turkey and Uzbekistan have reached a new qualitative level, and continue to deepen in all areas. We have witnessed developing contacts in the field of humanities, education, and cooperation between state archival institutions of the two fraternal countries. All these above-mentioned factors have a positive effect on the growing relevance of the history of relations between the Ottoman state and the Uzbek khanates. In addition, in Uzbekistan there is a natural interest in the history of relations between Turkey and the Central Asian republics in general. In this article we showed the research methods and methodological approaches of Uzbek scientists covering the issues of relations between the Porte and the states of Turkestan. When writing a historiographical review on this topic, we also paid attention to the factors that influenced the evolution of the quality of works. During the analysis of works, we especially emphasized the source base of Uzbek researchers. Most of the works of scientists of Uzbekistan on this topic date back to the period of independence. Generally speaking, we tried to show the level of growing interest in the topic of the history of relations between Turkey and Uzbekistan, which is a reflection of modern relations between these countries.

Keywords: Historiography, methodology, sources, Ottoman Empire, Turkestan.

20. YÜZYILDA HAZIRLANMIŞ İKİ FATİH ALBÜMÜNDE BULUNAN FATİH PORTELERİ

THE CONQUEROR'S PORTRAITS FOUND IN TWO THE CONQUEROR ALBUMS PREPARED IN 20TH CENTURY

Doç. Mesude Hülya Doğru

ÖZET

18. yüzyılın ikinci yarısından sonra saray nakkaşhanesinin dağılmış olduğu, sanatkâr ve zanaatkâr grubunun Çemberlitaş'ta bulunan küçük atölyelere yerleşerek sanat ve zanaatlarını icra etmeye başladıkları bilinmektedir. Sarayın himayesiyle cülusları, savaşları, barışları, iktidardaki padişahları, düşünleri ve günlük olayları belgelemek için çalışılan sayısız minyatürlü yazmanın üretimi bir anda sonlanır. 20. Yüzyılın ikinci yarısına kadar kayda değer bir üretimden söz etmek mümkün değildir. Bu dönemden sonra çalışılan iki albümün de kitap sanatlarına önem veren ve bu sanatları yaşatmak için uğraşan iki değerli akademisyenin kişisel çabaları ile üretildikleri bilinmektedir. Bu çalışmaya konu olan ilk minyatürlü yazma, Ord. Prof. İsmail Hakkı Ertaylan'ın 1945 yılında döneminin ünlü hattat ve müzehhiplerini İstanbul'un fethinin 500. yıldönümü olan 1953 tarihine hazırlanması hedeflenen bir "Fatih Albümü"nü hazırlamaları için birçok görüşme yapması ile üretilmeye başlar. Söz konusu albüm için günümüzde Millet Kütüphanesi envanterinde bulunan Fatih Albümünden altmış kadar şiiri dönemin önemli hat sanatçıları tarafından Fatih Sultan Mehmet döneminde yazılan yazı çeşitleri ile hazırlanır. Eser Tuğrakeş İsmail Hakkı Altunbezer, Macit Ayrıl gibi 20. Yüzyılın önemli hattatların yazıları yazmasının yanı sıra Rikkat Kunt, Muhsin Demironat ve Feyzullah Dayıgil gibi günümüzün hocalarının hocaları olan müzehhip ve müzehhibeler ile onların öğrencilerinin tezhipleri ile bezenir. Eserin metin ve tezhiplerinin dışında minyatürlenmiş sayfaları da dikkati çekmektedir. Bu minyatürler Hüseyin Tahirzade Behzat ve Selim Turan tarafından hazırlanır. Orijinal nüshası olarak korunan eserin günümüze kadar basımı gerçekleştirilmemiştir.

Bu çalışmaya konu olan ikinci Fatih Albümü ise, Ord. Prof. Ahmet Süheyl Ünver tarafından 1953 yılında "Fatih'in Defteri" adı ile Fatih Sultan Mehmet'e manen sunulmak üzere tek nüsha olarak hazırlanan eserdir. Eser 1996 yılında, İstanbul'un fethinin 543. yıldönümüne armağan olarak, İstanbul Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı tarafından orijinalinin ebat, kâğıt, cilt ve renk olarak bütün özelliklerine sadık kalınmaya özen gösterilerek yayınlanmıştır.

İki akademisyen/sanatçı Medreset'ül Hattatin'de hoca ve öğrencisi iken, daha sonraki yıllarda Güzel Sanatlar Akademisi'nde meslektaş olmuşlardır. Hüseyin Tahirzade Behzad 1917-1929 yılları arasında, Medresetü'l Hattatin'de minyatür ve tezhip hocası olarak görev almıştır. 1916-1923 yılları arasında Medresetü'l Hattatin'de ebru ve tezhip öğrencisi olan Ünver'in mezuniyetinin belgesi olan tezhip icazetnamesinde diğer hocaları ile birlikte Tahirzade'nin de imzası bulunmaktadır. Süheyl Ünver, 1936-1955 yılları arasında Güzel Sanatlar Akademisi'nde Türk tezhibi, süslemesi, eski resim ve minyatür öğretmeni olarak hizmet vermiştir. Tahirzade ise, 1947-1963 yılları arasında Güzel Sanatlar Akademisi Dekoratif Sanatlar Bölümünde minyatür uzmanı olarak çalışmıştır.

Orijinal, biricik ve sanatsal açıdan değerli olan minyatürlü yazma iki eserde bulunan, A. Süheyl Ünver ve Hüseyin Tahirzade Behzat'ın Fatih Sultan Mehmet portreleri karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. 29 Mayıs 1959 tarihli Hayat Mecmuasının ayrı basımı olarak okuyucuya hediye edilen, Tahirzade'nin Topkapı Sarayı Müzesi'ndeki Fatih Sultan Mehmet'e ait eşyaların incelenmesi sonucu çalıştığı beyaz atı üzerindeki Fatih minyatürü ile Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver'in İstanbul Üniversitesi 1952-53 yılı Stajyerler Albümü içinde bulunan Fatih minyatürü de bu çalışma kapsamında Fatih'in Defteri albümündeki Fatih minyatürleri ile birlikte değerlendirmeler içinde ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Fatih Sultan Mehmet, Ord. Prof. A. Süheyl Ünver, Hüseyin Tahirzade Behzat, Fatih Albümü, Fatih'in Defteri, Fatih Sultan Mehmet Minyatürleri, 20. Yüzyıl Türk Minyatürü.

ABSTRACT

It is known that after the second half of the 18th century, muralist house of the palace was disbanded and the group of artisans and craftsmen settled in small workshops in Çemberlitaş and began to practice their arts and crafts. The production of countless miniature manuscripts, which were produced under the auspices of the palace to document enthronements, wars, peace, reigning sultans, weddings and daily events, came to an abrupt end. It is not possible to mention of any significant production until the second half of 20th century. It is known that the two albums worked on after this period were produced by the personal efforts of two valuable academicians who gave importance to the arts of the book and worked to keep these arts alive. The first miniature manuscript, which is the subject of this study, began to be produced in 1945 when Professor-in-ordinary İsmail Hakkı Ertaylan held many meetings with famous calligraphers and illuminators of the period to prepare a "the Conqueror Album", which was aimed to be prepared in 1953, the 500th anniversary of the conquest of Istanbul. For the said album, around sixty poems from the Conqueror's Album, which is currently in the inventory of the National Library, were prepared using the types of writings written during the reign of Mehmet the Conqueror by important calligraphers of the period. The artwork is adorned with the writings of important calligraphers of the 20th century such as Tuğrakeş (Tughra maker) İsmail Hakkı Altunbezer and Macit Ayral, as well as the illuminations of the illuminators who were the teachers of today's masters such as Rikkat Kunt, Muhsin Demironat and Feyzullah Dayıgil, and their students. Apart from the text and illuminations of the artwork, the miniature pages also attract attention. These miniatures were prepared by Hüseyin Tahirzade Behzat and Selim Turan. The artwork, which has been preserved as an original copy, has not been printed to date.

The second the Conqueror's Album, which is the subject of this study, is a single copy prepared by Prof.-in ordinary Ahmet Süheyl Ünver in 1953 under the name of "the Conqueror's Book" to be presented to Mehmet the Conqueror in spirit. The artwork was published in 1996 by the Istanbul Municipality Cultural Affairs Department as a gift for the 543rd anniversary of the conquest of Istanbul, with great care to remain faithful to all the features of the original in terms of size, paper, binding and color.

The two academician/craftsman were teachers and students at the Medreset'ül Hattatin, and later became colleagues at the Fine Arts Academy. Hüseyin Tahirzade Behzat served as a miniature and illumination teacher at the Medreset'ül Hattatin between 1917 and 1929. Ünver, who was a marbling and illumination student at the Medreset'ül Hattatin between 1916-1923, had Tahirzade's signature on his graduation certificate of illumination, along with his other teachers. Süheyl Ünver served as a Turkish illumination, ornamentation, old painting and miniature teacher at the Fine Arts Academy between 1936-1955. Tahirzade worked as a miniature specialist at the Fine Arts Academy Decorative Arts Department between 1947-1963.

The portraits of Mehmet the Conqueror by A. Süheyl Ünver and Hüseyin Tahirzade Behzat, which are found in two original, unique and artistically valuable miniature manuscripts, were compared and evaluated. The Conqueror's miniature on his white horse, which Tahirzade worked on as a result of examining the belongings of Mehmet the Conqueror in the Topkapı Palace Museum, which was presented to the reader as a separate edition of Hayat Magazine dated May 29, 1959, and the Conqueror's miniature found in Prof.-in ordinary A. Süheyl Ünver's Interns Album of Istanbul University in 1952-53 were also evaluated within the scope of this study together with the Conqueror's miniatures in the Conqueror's Book album.

Keywords: Mehmet the Conqueror, Prof. -In-Ordinary A. Süheyl Ünver, Hüseyin Tahirzade Behzat, the Conqueror's Album, The Conqueror's Book, Mehmet the Conqueror's Miniatures, The Turkish Miniature of 20th Century Miniature.

KADININ NESNELEŞMESİNİ RADİKAL FEMİNİZM DOĞRULTUSUNDA ANGELA CARTER'İN KANLI ODA ESERİNDE OKUMAK READING THE OBJECTIFICATION OF WOMEN IN LINE WITH THE RADICAL FEMINISM IN BLOODY CHAMBER BY ANGELA CARTER

Dr. Öğr. Üyesi Murat KARAKOÇ

ÖZET

Angela Carter belirli eserleriyle ikinci dalga feministler ve cinsiyet araştırmacıları için ilgi odağı olmuştur. Bu çalışma, Angela Carter'ın Kanlı Oda eserinde kadının nesneleşmesinin radikal feminizm teorisi ile analizine odaklanmaktadır. Radikal feminizmin kadın ve erkekler arasındaki pozisyona tepkisine kısa gotik bir hikâyeye atıfta bulunan yazar, bu makalede kadınların nesnelleştirilmesine ilişkin bakış açısını belirlemede etkili olmuştur. Bu kez, kadınların erkek egemen toplumda hayatta kalma mücadelesi gotik bir anlatıyla belirmiştir, ancak asıl amaç farklı tür feminizm teorilerinin incelenmesinin tüm edebi türlerde uygulanabileceğini göstermektir. Bu çalışma, kadınların toplumdaki yerini göstermek için radikal feminizm teorisine göre incelenecek ve çoğunlukla diğer feminist edebi teoriler gibi erkekler ve kadınlar arasındaki uçuruma/farka odaklanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Feminist Edebi Teori, Radikal Feminizm, Kadının Nesneleşmesi, Gotik Kısa Hikâye.

ABSTRACT

As a writer, Angela Carter has been an interest for second wave feminists and contemporary gender researchers with her distinguished works. This study focuses on the analysis of the objectification of women in Angela Carter's Bloody Chamber with the theory of radical feminism. Referring to the reaction of radical feminism to the position between women and men with a gothic short story, the author has been effective in determining the perspective on women's objectification in this paper. This time, the struggle of women to survive in the male-dominated society appears with a gothic narrative, but the main purpose is to show that examining different types of feminism theories can be applied in all literary types. This study will be examined according to the radical feminism theory in order to show the place of women in society and has focused mainly on the gap between men and women like other feminist literary theories.

Keywords: Feminist Literary Theory, Radical Feminism, Objectification of Women, Gothic Short Story.

TÜRK DEVLETLERİ TEŞKİLATI ÇERÇEVESİNDE KÜLTÜREL VE EĞİTSEL İŞBİRLİĞİ ('TÜRK EDEBİYATININ İNCİLERİ' ÖRNEĞİ) CULTURAL AND EDUCATIONAL COOPERATION WITHIN THE FRAMEWORK OF THE ORGANIZATION OF TURKIC STATES (AN EXAMPLE OF "JEWELS OF TURKIC LITERATURE")

Dostonjon TOJİYEV

ÖZET

Günümüzde Türk Devletleri Teşkilatı bünyesinde bilimsel, kültürel, siyasi, sosyo-ekonomik, askeri, manevi-eğitim, üretme, sanayi, ulaştırma ve turizm gibi birçok sektörün gelişimini görmek mümkündür. Bu durum, başlangıçta küçük ve bölgesel bir yapı olarak oluşturulan ve şu anda dünya toplumu dikkatine sunulan örgütün tarihinin ne denli büyük olduğunu ve bugünkü seviyeye ulaşmak için büyük çabalar sarf edildiğini göstermektedir. Bu makalede, Türk Devletleri Teşkilatı çerçevesinde yürütülen kültür ve eğitim faaliyetleri anlatılmaktadır. Makalenin ana odağı, 2022 yılında yayımlanan 100 ciltlik "Türk Edebiyatının İncileri" koleksiyonunun Türk dünyası kültür işbirliklerindeki yerini göstermektir. 100 ciltlik "Altın Koleksiyon"un 16 cildi (56 - 71. ciltler) Azerbaycan edebiyatının önemli şair ve yazarlarının başyapıtlarına odaklanmıştır. Azerbaycan yazarlarının birçok eseri Özbekçeye çevrilerek yayımlanmıştır. Bu makale, Özbekistan'da bugüne kadar 100 cilt halinde basılan kitapların hangi yayınevinde, hangi yıllarda ve hangi yazılışla (Özbekçe Latin veya Özbekçe Kiril) yayımlandığına dair detaylı istatistiksel ve analitik veriler sunmaktadır. Ayrıca, söz konusu eserlerin çevirmenlerinden de bahsedilmektedir. Makalede, ciltlerde yer alan eserler hakkında (mensur veya manzum fark etmeksizin) kapsamlı analitik bilgiler verilmeye sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: "Türk Edebiyatının İncileri", Azerbaycan, Haydar Aliyev Adındaki Azerbaycan Kültür Merkezi, Özbekistan, Yeni Asr Avladı, Akademnaşr, Hilal Yayınevi, Şark Yayınevi.

ABSTRACT

Nowadays, it is possible to show the development of a number of scientific, cultural, political, socio-economic, military, spiritual-educational, industrial, transport, and tourism sectors within the framework of the Organisation of Turkic States, which has become an international structure. This indicates that the history of the organisation, which was created as a small and regional structure at the time and is now in the attention of the world community, is huge, and at the same time, the great efforts made to reach the current level may not have been in vain. This article talks about the cultural and educational activities carried out within the framework of the Organisation of Turkic States. The main focus of the article is to show the place of the 100-volume collection "Jewels of Turkish Literature," published in 2022, in the cultural cooperation of the Turkic world. 100-volume "Golden Collection" of 16 volumes (Volumes 56–71) of Azerbaijani literature of poets and writers who have their own words and place in being divided into masterpieces. Many of the works of Azerbaijani writers have already been translated into Uzbek and published. This article provides detailed statistical and analytical data on which books published in 100 volumes have been published in Uzbekistan so far, in which publishing house, in what years, and in which spelling (Uzbek Latin or Uzbek Cyrillic). The translators of the works in question are also mentioned. In the article, an attempt was made to give comprehensive analytical information about the works included in the volumes, regardless of whether they are prose or verse.

Keywords: "Jewels of Turkic Literature", Azerbaijan Cultural Center Named After Heydar Aliyev in Uzbekistan, Azerbaijan, Uzbekistan, Yangi Asr Avlodi, Akademnashr, Hilal Publishing, Sharq Publishing. Özbekistan Cumhuriyeti Bilimler Akademisi Abu Rayhan Beruni adındaki Şarksınaslık Enstitüsü doktora öğrencisi.

. dostonjontojiyev26@gmail.com.

ORCID: 0009-0009-1614-802X

DİL VE ZİHNİYET ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ARKA PLANINDA DİLSEL BİLİNCİN ANALİZİ

ANALYSING LINGUISTIC CONSCIOUSNESS AGAINST THE BACKGROUND OF THE RELATIONSHIP BETWEEN LANGUAGE AND MENTALITY

Elnara AHMADOVA

ÖZET

Bilgi teknolojisinin mevcut gelişme çağında, insan faaliyet alanlarının entegrasyonu, yalnızca sosyal bilincin dönüşümüne değil, aynı zamanda bu süreçlerin konuşmamızın anlambilimi ve pragmatikliği üzerindeki etkisinin özünün araştırılmasına da ilgimizi uyandırmaktadır. Hızla değişen, gelişen dünyada, insan ve düşünce biçimi değişmemekte ve bu, hem bireyin hem de bütün bir milletin dünyayı algılama ve anlamının en bilgilendirici kaynağı olarak dile yansımaktadır. Bu problemin çözümünde dilin zihniyetle ilgili rolünün belirlenmesi, düşünme kavramının analiz edilmesi ve onun ana bileşeninin dil olduğunun kanıtlanması açısından oldukça önemlidir. Son zamanlarda dilbilimde "dil bilinci" terimi popüler hale geldi. Modern dilbilimciler, dil bilincinin, dil tarafından üretilen bir dizi zihinsel imge olarak anlaşıldığı konusunda hemfikirdir. Dil ve düşünce yapılarının dil araçlarıyla ilişkilendirilmesi anlamına gelir. Aynı zamanda kişinin dil ve kültürüne ilişkin zihinsel faaliyeti, dil bilinci de onun etnik zihniyetini yansıtır. Üstelik zihniyeti yansıtmakla kalmıyor, onun bir parçası oluyor, onu belirliyor ve oluşumuna etki ediyor. Dil farkındalığı ile zihniyet arasındaki ilişkiyi gözlemlerken, şu ya da bu etno-kültürel alanın oluşumunda ve temsilinde hem bilişsel anlamların hem de dilsel değerlerin rol oynadığı açıkça ortaya çıkıyor. Toplumsal bilinç, oluşumunun en yüksek aşamasında esas olarak dil ve yaratıcı düşüncenin katılımıyla oluşur. Dünyanın kavramsal resminin ayrı parçalarının ve unsurlarının yaratıcı yorumlanması, yapısal ilişkilerinin anlaşılması dilsel bilinç düzeyinde gerçekleştirilir. Nesiller boyunca aktarılan sözler, bilgi, deneyim ve kültürel değerler, dünyaya hakim olmanın benzersiz bir yolu olan zihniyeti yaratan algı dokusunu her zaman etkiler. Zihniyet sadece bir düşünme biçimi olarak değil aynı zamanda kişinin dünya görüşü ve entelektüel dünyası olarak da anlaşılabilir. Başka bir deyişle zihniyet, bir ulusun, sosyal grubun veya bireyin davranış ve bakış açıları ortaya çıkan karakteristik özelliklerini belirleyen bir dizi sosyal beceri, kültürel değer, zihinsel durum ve niteliktir. Araştırmacılar genellikle zihniyet ve dil arasındaki ilişkiyi iki açıdan ele alıyor: a) dil zihniyeti – dünyayı dil aracılığıyla anlamının bir yolu olarak; b) dünyanın sözlü betimleme yoluyla anlaşılması olarak konuşma zihniyeti. Zihniyet, uzun ve kademeli bir zaman diliminde oluşan ve işleyen derin zihinsel yenilikler sistemi olarak anlaşılmaktadır. Zihniyet, yapısına göre işlevsel (kabul, değerlendirme ve uygulama) ve kalite (değer) ilişkilerini yansıtmaktadır. Bu etkileşim, bir sosyal grubun veya toplumun bir bütün olarak kendisine ve başkalarına karşı dilsel tutumunu, aynı zamanda kişinin kendi dilini diğer dillerle karşılaştırmalı olarak değerlendirmesini ve yorumlamasını içerir. Bu bağlamda felsefi-bilimsel bir kavram olarak "zihniyet"in tanımlarından biri olarak "milli bakış açısı", "milli ruh" düşünülebilir. Genel olarak dil ve milli ruh birbiriyle çok yakından ilişkilidir, dolayısıyla bunların etki noktalarını incelemek yersiz değildir.

Anahtar Kelimeler: Zihniyet, Dil, Bilinç, Dil Bilinci, Toplum, Dil ve Zihniyet İlişkisi.

ABSTRACT

In the current era of development of information technology, the integration of spheres of human activity arouses our interest not only in the transformation of social consciousness, but also in the study of the essence of the impact of these processes on the semantics and pragmatics of our speech. In a rapidly changing, developing world, man and his way of thinking do not change, and this is reflected in language

as the most informative source of perception and understanding of the world, both for an individual and for a whole nation. Determining the role of language in relation to mentality in solving this problem is very important in terms of analysing the concept of thinking and proving that language is its main component. Recently, the term 'language consciousness' has become popular in linguistics. Modern linguists agree that language consciousness is understood as a set of mental images produced by language. It means the association of language and thought structures with language means. At the same time, the mental activity of a person in relation to his language and culture, language consciousness also reflects his ethnic mentality. Moreover, it not only reflects the mentality, but also becomes a part of it, determines it and influences its formation. Observing the relationship between language awareness and mentality, it becomes clear that both cognitive meanings and linguistic values play a role in the formation and representation of this or that ethno-cultural space. At the highest stage of its formation, social consciousness is formed mainly through the participation of language and creative thought. The creative interpretation of separate parts and elements of the conceptual picture of the world, the understanding of their structural relationships is realised at the level of linguistic consciousness. Words, knowledge, experience and cultural values passed down through generations always influence the fabric of perception that creates the mindset - a unique way of mastering the world. Mentality can be understood not only as a way of thinking, but also as one's worldview and intellectual world. In other words, mindset is a set of social skills, cultural values, mental states and qualities that determine the characteristic features of a nation, social group or individual that are manifested in their behaviour and outlook. Researchers generally consider the relationship between mindset and language from two perspectives: a) language mindset - as a way of understanding the world through language; b) speech mindset as an understanding of the world through verbal description. Mindset is understood as a system of deep mental innovations that are formed and function over a long and gradual period of time. According to its structure, mentality reflects functional (acceptance, evaluation and application) and quality (value) relations. This interaction includes the linguistic attitude of a social group or society as a whole towards itself and others, as well as the evaluation and interpretation of one's own language in comparison with other languages. In this context, 'national perspective', 'national spirit' can be considered as one of the definitions of 'mentality' as a philosophical-scientific concept. In general, language and national spirit are closely related to each other, so it is not out of place to analyse their points of influence.

Keywords: Mentality, Language, Consciousness, Language Consciousness, Society, Language and Mentality Relationship.

RUSYA'DAKİ TÜRK ESİRLERİ İÇİN BASTIRILAN BİR İLAN AN ADVERTISEMENT PRINTED FOR TURKISH CAPTIVITIES IN RUSSIA

Doç. Dr. Genç Osman GEÇER

ÖZET

I. Dünya Savaşı'nda Kafkas Cephesi'nde Ruslara karşı savaşan Türk ordusu Sarıkamış Harekâtı sırasında olağanüstü soğuk havaya ve buna bağlı diğer sorunlar yüzünden çok sayıda şehit verdi; geriye kalanlar ise Ruslara esir düştü. Kaçma ihtimalini ortadan kaldırmak ve daha kolay idare etmek için esirler Rusya'nın Avrupa ve Kafkasya bölgesinde, Sibiry hattında, Türkistan, Buhara ve Hive'ye kadar olan coğrafyalarda bulunan esir kamplarına sevk edildiler. 1917'de Rusya'da yaşanan Ekim Devrimi Bolşeviklerin iktidara gelmesiyle neticelendi ve ülkede siyasi şartlar değişti. Bazı kamplarda yönetim boşlukları oluştu ve subaylar yakın şehirlere dağıldılar. Ülkelerine dönemeyeceklerini anlayan Türk esirler kamplarına geri döndüler. Hem savaş, hem yüz binlerle ifade edilebilecek olan esirlerin sevk ve idaresi, hem de içeride yaşanan siyasi kargaşa dolayısıyla Rusya ciddi sorunlarla baş başa kaldı. Rusya ile Türkiye arasında varılan bir anlaşma çerçevesinde Rusya'da bulunan Türk esirlerin 16 Haziran 1921 ile 16 Eylül 1921 tarihleri arasında ülkelerine dönmeleri karara bağlandı. Esirlerin Türkiye'ye bir an önce gönderilmeleri için Rus devleti Arap harfli Türkçe ve matbu olarak "Türk Esirlerine İlan" adı altında bir broşür bastırdı. Moskova'da, "R.V.Ts. (Moskva). 21-ya Tipografiya Poligraficheskogo Otdela M.S.N.H., Bolş. Yakimanka, 32." adresinde 300 adet bastırılan ilan Türk esirlerin bulunduğu bölgelerde dağıtıldı. Esirlerin Türkiye'ye gönderilmeleri sırasında uyulacak 10 madde ve çeşitli alt başlıklardan oluşan ilanın giriş bölümü etkili bir hitabet üslubuyla kaleme alınmıştır. Türk esirlerin hislerini galeyana getirmek ve onları vatanlarına dönmeye ikna etmek amacıyla oluşturulan bu metin, esaret edebiyatı kapsamında da değerlendirilebilecek özellikler taşımaktadır. Bu bildiri, Rusya'da Arap Harfli Türkçe olarak hazırlanan ve Türk esirleri vatanlarına dönmeye ikna etmek için 300 adet basılarak dağıtılan "Türk Esirlerine İlan" adlı broşür ve taşıdığı değerle ilgilidir.

Anahtar Kelimeler: "Türk Esirlerine İlan", Rusya'daki Türk Esirleri, Esir Kampları, Harp Edebiyatı, Kafkas Cephesi, Esaret Edebiyatı.

ABSTRACT

The Turkish army, fighting against the Russians on the Caucasus Front in World War I, lost many martyrs due to the exceptionally cold weather and other problems related to it during the Sarıkamış Operation, while the rest were captured by the Russians. In order to eliminate the possibility of escape and to make it easier to manage, the prisoners were sent to prison camps located in the European and Caucasian regions of Russia, on the Siberian line, and in the regions as far as Turkestan, Bukhara and Khiva. The October Revolution in Russia in 1917 resulted in the Bolsheviks coming to power, and political conditions in the country changed. There were administrative gaps in some camps, and officers were dispersed to nearby cities. The Turkish prisoners, who realized that they would not be able to return to their country, returned to their camps. Russia was faced with serious problems due to the war, the transfer and management of hundreds of thousands of prisoners, and the political turmoil experienced within the country. Within the framework of an agreement reached between Russia and Türkiye, it was decided that the Turkish prisoners in Russia would return to their country between June 16, 1921 and September 16, 1921. In order for the prisoners to be sent to Türkiye as soon as possible, the Russian state printed a brochure in Turkish with Arabic letters and printed under the title "Announcement to Turkish Prisoners". The advertisement, printed in 300 copies in Moscow, was distributed in the regions where the Turkish

prisoners were located at the address “R.V.Ts. (Moskva). 21-ya Tipografiya Poligrafiçeskogo Otdela M.S.N.H., Bolş. Yakimanka, 32.” The introduction section of the advertisement, which consisted of 10 articles and various subheadings to be followed during the sending of the prisoners to Türkiye, was written in an effective oratory style. This text, which was created with the aim of arousing the feelings of the Turkish prisoners and convincing them to return to their homeland, has characteristics that can also be evaluated within the scope of captivity literature. This declaration is about the brochure titled “Announcement to Turkish Prisoners”, which was prepared in Russia in Turkish with Arabic letters and distributed in 300 copies to persuade Turkish prisoners to return to their homeland, and its value.

Keywords: “Announcement to Turkish Captives”, Turkish Captives in Russia, Prison Camps, War Literature, Caucasian Front, Captivity Literature.

TÜRK DİLLERİNİN ÖĞRETİMİNDE İLETİŞİMSEL YAKLAŞIM

A COMMUNICATIVE APPROACH IN TEACHING TURKIC LANGUAGES

Prof. Dr. Kusmanova Kulzhibek ASKENOVNA

ÖZET

Bu kavram çerçevesinde, öğrencilerin öğrenme sürecine katılımına katkıda bulunan çeşitli teknik ve stratejilere özel önem verilmektedir. Bu, öğrencilerin yalnızca dil becerilerini geliştirmelerine değil, aynı zamanda dilin kültürel yönlerini keşfetmelerine de olanak tanıyan etkileşimli ödevlerin, rol yapma oyunlarının, diyalogların ve proje çalışmalarının kullanımını içerebilir. Böylece öğrenme her öğrenci için daha kişisel ve anlamlı hâle gelir.

Ayrıca öğrenme sürecini bireyselleştirmek esneklik ve ders dışı etkinliklere öğrenci katılımının etkinliğinin de önemli olduğunun anlaşılmasını gerektirir. Öz değerlendirme ve akran değerlendirmesi gibi çeşitli değerlendirme yöntemlerinin dâhil edilmesi, öğrencilerin ilerlemelerini gerçekleştirmelerine ve iyileştirme alanlarını belirlemelerine yardımcı olur. Böylece iletişimsel öğrenme çerçevesinde bireyselleştirilmiş bir yaklaşımın getirilmesi, her öğrencinin sürece değerli bir katılımcı gibi hissettiği daha dinamik ve etkileşimli bir eğitim ortamının yaratılmasına katkıda bulunur. Bu sadece dil ediniminin kalitesini arttırmakla kalmaz, aynı zamanda öğrencilerin dil becerilerine olan bağımsızlıklarının ve güvenlerinin gelişmesine de katkıda bulunur.

Anahtar Kelimeler: Öğrenmenin Bireyselleştirilmesi, İletişimsel Yaklaşım, Eğitim Süreci, Benzersiz İhtiyaçlar, Öğrenme Tarzı, Eğitim Materyallerinin Uyarlanması.

ABSTRACT

Within the framework of this concept, special attention is paid to a variety of techniques and strategies that contribute to the involvement of students in the learning process. This may include the use of interactive assignments, role-playing games, dialogues and project work, allowing students not only to develop language skills, but also to explore cultural aspects of the language. Thus, learning becomes more personal and meaningful for each student.

In addition, individualizing the learning process requires flexibility and an understanding that the effectiveness of student participation in extracurricular activities is also important. The inclusion of various assessment methods, such as self-assessment and peer review, helps students realize their progress and identify areas for improvement. Thus, the introduction of an individualized approach within the framework of communicative learning contributes to the creation of a more dynamic and interactive educational environment where each student feels like a valuable participant in the process. This not only improves the quality of language acquisition, but also contributes to the development of students' independence and confidence in their language skills.

Keywords: Individualization of Learning, Communicative Approach, Educational Process, Unique Needs, Learning Style, Adaptation of Educational Materials.

KAZAKİSTAN CUMHURİYETİ'NDE İNSAN POTANSİYELİNİ KULLANMANIN ETKİNLİĞİ EFFECTIVENESS OF USING HUMAN POTENTIAL IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Ainagul ZHAPAROVA, Prof. Dr. Elena SİTNİKOVA

ÖZET

Makale, «insan potansiyeli» kavramının özünü ortaya koymaktadır. Kazakistan Cumhuriyeti'nde insan potansiyelinin kullanımının etkinliği değerlendirildi. İnsan potansiyelinin kullanım verimliliğini artırmak için öneriler verilmiştir. İnsan potansiyelinin gelişiminin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi dikkate alınmakta, insan sermayesine yapılan yatırımların ulusal ekonomik verimliliğinin göstergeleri hesaplanmaktadır. Piyasa ekonomisinde insan potansiyelinin gelişiminin metodolojik-teorik temelleri de araştırılmaktadır. Beşeri sermayenin ekonomik sistemlerin rekabet gücü üzerindeki etkisi analiz edilmiştir. Kazakistan eğitiminin gelişimine yapılan yatırımların etkinliği değerlendirildi. Kazakistan Cumhuriyeti'nde eğitim sisteminin geliştirilmesine yönelik öncelikler belirlenmiştir. Yeni bir eğitim konseptinin oluşumu çerçevesinde entelektüel potansiyelin kalitesinin iyileştirilmesi için özel öneriler verilmiştir. Modern pazar koşullarında toplumun insan potansiyelini ölçmek için bir teknik önerilmiş ve bu da eğitime yapılan sosyal yatırımın etkinliğini analiz etmeyi mümkün kılmıştır. Sosyal alanın ekonominin gelişimi üzerindeki etkisi oldukça açık bir şekilde tanımlanmakta ve bu da ana sosyo-ekonomik göstergelerin doğrudan birbirine bağlanmasına neden olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İnsan Potansiyeli, İnsani Gelişme, İnsan Potansiyelinin Kullanım Verimliliği, Üretimin Entelektüelleştirilmesi.

ABSTRACT

The article reveals the essence of the concept of "human potential". An assessment of the effectiveness of the use of human potential in the Republic of Kazakhstan has been carried out. Recommendations are given to improve the efficiency of using human potential. The influence of human potential development on economic growth is considered, indicators of the national economic efficiency of investments in human capital are calculated. The theoretical and methodological foundations of human potential development in a market economy are also studied. The influence of human capital on the competitiveness of economic systems is analyzed. An assessment of the effectiveness of investments in the development of Kazakh education has been carried out. The priorities of the development of the education system in the Republic of Kazakhstan have been determined. Specific recommendations are given to improve the quality of intellectual potential within the framework of the formation of a new educational concept. A methodology for measuring the human potential of society in the conditions of the modern market is proposed, which made it possible to analyze the effectiveness of social investments in education. The influence of the social sphere on the development of the economy is clearly identified, which determines the direct relationship of the main socio-economic indicators.

Keywords: Human Potential, Human Development, Efficiency of Using Human Potential, Intellectualization of Production.

MODERN ROMAN VE POSTMODERN ROMAN ARASINDA BİÇİMBİLİMSEL BİR KARŞILAŞTIRMA

A STYLISTIC COMPARISON BETWEEN MODERN NOVEL AND POSTMODERN NOVEL

Dr. Öğr. Üyesi Okan ÖZKARA

ÖZET

Doğanın dış veya bilimsel ilkelerle açıklanabilecek gerçekliği her ne kadar zaman ve mekândan bağımsız biçimde kendine özgü varlığını sürdürse de her çağın, insanın algısına koşut biçimde belirlediği bir tanımlama ve kavrayış niteliği bulunur. Sanat ve edebiyatta da gerçeklik olgusunun ele alınma biçimleri, dönemin baskın eğilimlerine göre şekillenmiştir. Sanat ve edebiyat akımlarının ana niteliğini belirleyen en önemli etkenlerden biri de gerçekliği tanımlama ve betimleme biçimidir. Edebiyat eleştirisi bağlamında, bir edebi eserin inceleme yöntemini de merkeze oturtulan gerçeklik yaklaşımı oluşturur. Biçembilimsel (Stylistics) açıdan modern romanın gerçekliği, kimi zaman bireysel kimi zaman da evrensel ölçekte üretme arzusundayken gerçekliği iç ve dış, toplumsal ya da bireysel, nesnel ya da göreceli şekilde de olsa ortaya koyma amacı taşır. Öte yandan, gerçekliğin hiçbir biçimde var olamayacağını öne süren postmodern roman ise ortaya konulan gerçeklik adına ne varsa bunun dil ve söylemlerle kurgulanan bir sahtelik olduğu savıyla onu yıkma amacındadır. Edebi eleştirinin uygulamaları da kimi zaman bu kesin tavrı belirlemek yerine kavramsal, kuramsal ve anlamsal açıdan bir karmaşaya yol açacak şekilde yapılabilmektedir. Örneğin sık karşılaşılan hatalardan biri anlam üreten bir metnin inceleme biçimlerinin anlam yıkıcı bir metne biçembilimsel açıdan uygulanmasıdır. Yapısal olarak incelenen modern bir romanın anlatıcı, bakış açısı, karakter, izlek, dil ve üslup, olay örgüsü gibi unsurlarının neredeyse tümü belirli bir anlam, ileti, ders, felsefi görüş ya da bakış açısı üretme bağlamında ele alınır. Tam da bu noktada anlamı yıkmaya çalışan postmodern roman çözümlemelerinde bu türden anlam kurucu yaklaşımların uygulanması ciddi manada biçembilimsel bir sorun oluşturmaktadır. Anlam yıkımını önceleyen, gerçekliği reddeden, klasik karakter ya da olay örgüsü gibi anlatı unsurlarını yerle bir eden, zaman ve mekân algılarını da aynı şekilde yok eden postmodern romanda biçembilimsel yaklaşımın da değişmesi gerekir. Bunların yerine, “algıkrıcılık”, “üstkurmaca”, “postmodern ironi”, “metinlerarasılık”, “parodi”, “pastiş”, “gerçekliğin yitimi” gibi daha uygun kavramlar ve kuramsal yaklaşımlar sergilenmelidir. Bu bildiride, biçembilimsel açıdan gerçeklik ve anlam olgularının farklı türlere ait öncül romanlardaki kullanımlarının neden postmodern romanlara uygulanamayacağını karşılaştırmalı biçimde kuramsal olarak tartışmak ana hedef olarak belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Modern Roman, Postmodern Roman, Biçembilim, Yapısalcılık, Üstkurmaca, Gerçeklik.

ABSTRACT

Although the reality of nature, which can be explained by external or scientific principles, maintains its unique existence independent of time and place, every age has a definition and understanding determined in parallel with human perception. The ways in which the phenomenon of reality is addressed in art and literature were shaped according to the dominant tendencies of the period. One of the most important factors that determine the main quality of art/literature movements is the way they define and describe reality. In the context of literary criticism, the method of examining a literary work is the approach to reality, which is placed at the centre. In terms of stylistics, while the classical/modern novel has the desire to produce reality, sometimes on an individual and sometimes on a universal scale, the aim of revealing some kind of reality, whether internal or external, social or individual, objective or

relative, has always existed. On the other hand, the postmodern novel, which claims that reality cannot exist in any form, aims to destroy whatever reality is presented by claiming that it is a falsehood constructed through language and discourse. The applications of literary criticism can sometimes be carried out in a way that causes conceptual, theoretical and semantic confusion rather than determining this precise attitude. For example, a common mistake is to apply stylistically the analysis styles of a meaning-producing text to a meaning-destructive text. For example, almost all of the elements such as the narrator, point of view, characters, themes, language and style, and plot of a modernist/classical novel that is examined structurally are handled in the context of producing a certain meaning, message, lesson, philosophical view or perspective. At this point, the application of such meaning-making principles/approaches in postmodern novel analyzes that try to destroy meaning creates a serious stylistic problem. The stylistic approach also needs to change in the postmodern novel, which prioritizes the destruction of meaning, rejects reality, destroys narrative elements such as classical characters or plot, and turns the perceptions of time and space upside down. Instead of these, a more appropriate conceptual and theoretical approach such as "imperception", "metafiction", "postmodern irony", "intertextuality", "parody", "pastiche", "loss of reality" should be displayed. In this paper, it is aimed to theoretically discuss in a comparative manner why the ways in which the concepts of reality and meaning are applied in different genres of precursor novels cannot be applied to postmodern novels in terms of stylistics.

Keywords: Modern Novel, Postmodern Novel, Stylistics, Structuralism, Metafiction, Reality.

SU KAYNAKLARININ YANLIŞ KULLANIMININ TRAJİK SONUÇLARI VE ÇÖZÜMLERİ

ON THE ISSUES OF TRAGIC CONSEQUENCES AND SOLUTIONS FOR THE IMPROPER USE OF WATER RESOURCES

PhD. Nargiza KAMOLOVA

ÖZET

Kurak bir iklime sahip olan ve tarımın yüzde 90'ı suni sulama ile ilgili olan Orta Asya için su kaynaklarının hedefli kullanımı konusu günümüzde olduğu gibi tarihin her döneminde ana sorun olmuştur. Orta Asya topraklarında, tarihsel olarak ülkenin ana dayanağı olarak hizmet eden hükümet şubeleri ve ekonomik merkezler, her zaman bölgenin vahalarında kurulmuş ve bu bölgelerdeki tarihsel siyasi etki yöntemlerinden biri de ana su kaynakları, su yolları ve ana su dağıtım bölümleri üzerinde kontrol kurulmuştur. Özellikle 16-19. yüzyıllarda gelişen Harezmi (Hive Hanlığı) Karakum ve Kızıl Kum çöllerinin merkezinde oluşmuş ve bu bölgenin nüfusunun büyük çoğunluğunu suni sulama ile geçimini sağlayan çiftçiler oluşturmuştur ve onlar için su kaynakları her zaman bir ölüm kalım meselesi olmuştur. Ne de olsa bölgeyi işgal eden herhangi bir dış düşman bu politikadan yararlanmıştır. Çünkü vahaların ekonomik dayanağı olan sulama sisteminin yıkılması onlar için en büyük tehlikeydi. 20. yüzyılın sonlarına gelindiğinde tarım alanlarının hızla genişlemesi, üretimin artması ve nüfus sayısının artması bölgede su kullanımında birçok acil sorun yaratmıştır. Bilhassa 1960'lı yıllarda suyun sistemsiz kullanımı, başlangıçta bölgesel bir sorun olarak görülen ve tüm dünyanın küresel sorunlarından biri haline gelen Aral Gölü'nün kurumasına, yani "Aral faciasına" yol açmıştır. Son on yılda iklim değişikliği sonucunda Orta Asya'daki buzullar eriyor ve su rezervleri azalıyor. Ayrıca kuraklığın olduğu gün sayısında artış ve kurak mevsimin sık sık tekrarlanması söz konusudur.

Bölgenin küreselleşmesinin ana faktörü, hidro-ekonomik sorunları çözmek için özel bir sistemin oluşturulmasıyla ayrılmaz bir şekilde bağlantılıdır. Sonuçta, bölgenin temel sorunları olan su, ekoloji ve enerji sorunlarını etkin bir şekilde çözmenin yolu, tüm ülkelerin karşılıklı işbirliği konusuna daha derin bir yaklaşım sergilemekten, yani birbirini tamamlayıcı nitelikte bir yapı oluşturmaktan geçmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kurak, Sulu Tarım, Arol Faciası, Hidro-Ekonomik Sorunlar, Tamamlayıcılık.

ABSTRACT

The issue of targeted use of water resources for Central Asia, which is associated with artificial irrigation of the 90 percent of arid climate and agriculture, has been one of the main problems for all periods of history and as it is today. Historically, in the territory of Central Asia, the branches of the governing power acting as the main backbone of the country, economic centers have always been established in the Oasis parts of the Central Asian region, and one of the historical methods of political influence in these regions was to establish control over the main water sources, waterways and parts of the main water distribution. In particular, the Khiva Khanate, which flourished in the 16th and 19th Centuries, was formed in the center of the Karakum and Kyzylkum steppe bakhans (sand mountains), the bulk of the population of this region was made up of farmers who spent days on agriculture based on artificial irrigation, and water resources for them were always crucial to survive. Any external enemy who invaded the region tried to use mastery over this policy. Because the destruction of the irrigation system, the economic backbone of the oases, was the greatest threat to them.

By the end of the 20th Century, the rapid expansion of agricultural areas, the growth of production and the increase in population caused urgent problems in the use of water in the region. In particular, as a result of the unsystematic use of water in the 1960s, a regional problem was initially considered, leading

to the construction of the Aral Sea, that is, the emergence of the “island tragedy”, which is now among the global problems of the whole world. In the last decades it is also observed the melting of Central Asian glaciers and the depletion of water reserves as a result of the global climate changes. There is also an increase in dry days and a frequent recurrence of the dry season.

From the region’s globalization perspective, here we argue that these issues are inextricably linked with the creation of a clear system in eliminating hydro-economic problems. After all, the way to effectively solve the issues of water, ecology and energy, which are considered the main problems of the region, consists in a more in-depth approach to the issue of mutual cooperation of all countries, that is, the formation of a complementary process.

Keywords: Arid Lands, Irrigation-Based Farming, The Aral-Sea Tragedy, Hydro-Economic Problems, Complementarity.

ҚҰРАННЫҢ КӨНЕ ТҮРІК ТІЛІНДЕГІ АУДАРМАСЫ ЖӘНЕ ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕГІ АУДАРМАДАҒЫ ҰҚСАС СӨЗДЕР THE OLD TURKISH TRANSLATION OF THE QURAN AND SIMILAR WORDS IN THE KAZAKH TRANSLATION

Сайпулла Моллақанағатұлы

ТҮЙІН

Түйіндеме. Ғылымдағы ең қажетті салалардың бірі деректану. Зерттеушілер үшін жазбаша деректер құнды болып табылады. Ортағасырлық қолжазбалар түркітану үшін маңызды дереккөз болып табылады. Солардың арасында түркі тіліндегі Құран аудармалары бар. Бұл тақырып әр түрлі себептерге байланысты жүйелі зерттелмеген. Баяндамада көне түрік тіліндегі Құран аудармаларына тоқталынады. Бұл тың тақырып тіл білімі және түркітанушы мамандар үшін өте қызық болып табылады.

Негізгі сөздер: Деректану, түркітану, Құран аудармасы, исламтану, қолжазба.

ABSTRACT

Resume. Data science is one of the most important fields in science. Written data is valuable for researchers. Medieval manuscripts are an important source for Turkic studies. Among them there are translations of the Quran in Turkish. This topic has not been systematically studied for various reasons. The report focuses on ancient Turkish translations of the Qur'an. This new topic is very interesting for linguistics and Turkic specialists.

Keywords: Documentary Studies, Turkic Studies, Quran Translation, Islamic Studies, Manuscript.

4.SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ OLAYA DAYALI METİNLERİN ÇOCUK EDEBİYATINDA KARAKTER GELİŞTİRME BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

AN EXAMINATION OF EVENT -BASED TEXTS IN 4TH GRADE TURKISH LANGUAGE TEXTBOOKS IN THE CONTEXT OF CHARACTER DEVELOPMENT IN CHILDREN'S LITERATURE

Doç. Dr. Bora BAYRAM, Seval ÇOBAN, Osman ÖZBEYAZ, Bedirhan GEÇKİL

ÖZET

İlkokul öğrencileri için kaynak niteliğinde olan ve hayatları boyunca unutmayacakları ve kullanacakları şeyleri öğrendikleri Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin öğrenciye görelilik, dikkat çekicilik, müfredata uygunluk, anlaşılabilirlik vb. daha birçok açıdan değerlendirilmesi ve dikkatle hazırlanması gerekir. Ders işleme sürecinde en önemli materyal olarak metinlerin gerek kurgusu gerek içeriği öğrenci için büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda öğrencilerin metinlerdeki karakterlerle kurdukları özdeşim ve onları günlük yaşamdaki karakterlere benzeterek, onları kurgudan çıkararak gerçek hayatta onlara yer vermeye çalışmaları çok olağandır. Tüm bu nedenlerle yapmak istediğimiz araştırmada özellikle gerçek hayata en yakın olan olaya dayalı metinlerde geçen karakterlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç bağlamında 2024-2025 eğitim- öğretim yılında okutulan ilköğretim 4. sınıf Türkçe ders kitapları araştırmanın inceleme nesnesi olarak belirlenmiştir. Araştırmanın inceleme nesnesi olan ders kitaplarındaki olaya dayalı okuma metinlerinde yer alan karakterlerin özellikleri çocuk edebiyatında karakter türleri bakımından incelenecektir. Doküman incelemesi yoluyla elde edilecek verilerin analizinde içerik analizi kullanılacaktır. Verilerin kapsamlı şekilde değerlendirilmesi neticesinde belirlenen kodlar, üst kategoriler etrafında toplanarak sınıflandırılacak, ulaşılan bulgular frekans ve yüzde tablosu olarak ifade edilecektir. Araştırma sonuçlarının Türkçe ders kitaplarında yer alan ve öğrencilerin rol model aldıkları kahramanların niteliklerini ortaya koyması, çocuk edebiyatında karakter oluşturma bakımından gerekli koşulları taşıyıp taşımadığının tespit edilmesi ve alan araştırmacıları için veri sağlanması bakımından alana katkı sunacağı düşünülmektedir."Bu çalışma, TÜBİTAK 2209/A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında hazırlanmıştır."

Anahtar Kelimeler: Çocuk Edebiyatı, Ders Kitabı, Karakter, Olaya Dayalı Metin.

ABSTRACT

The texts in Turkish textbooks, which are resources for primary school students and from which they learn things that they will not forget and use throughout their lives, should be evaluated and carefully prepared in many aspects such as student relevance, attractiveness, suitability to the curriculum, comprehensibility, etc. As the most important material in the lesson processing process, both the fiction and the content of the texts are of great importance for the students. In this context, it is very usual for students to identify with the characters in the texts and to try to give them a place in real life by likening them to the characters in daily life, taking them out of fiction. For all these reasons, in the research we want to do, it is aimed to examine the characters in the event-based texts, which are closest to real life. In the context of this purpose, primary school 4th grade Turkish textbooks taught in the 2024-2025 academic year were determined as the object of the study. The characteristics of the characters in the event-based reading texts in the textbooks, which are the object of the study, will be examined in terms of character types in children's literature. Content analysis will be used to analyse the data to be obtained through document analysis. The codes determined as a result of the comprehensive evaluation of the

data will be classified by gathering around the upper categories, and the findings will be expressed as frequency and percentage tables. It is thought that the results of the research will contribute to the field in terms of revealing the qualities of the heroes in Turkish textbooks that students take as role models, determining whether they carry the necessary conditions in terms of character formation in children's literature and providing data for field researchers.

Keywords: Children's Literature,Textbook, Character, Event Based Text.

ТҮРКИЯНЫҢ ОРТАЛЫҚ АЗИЯДАҒЫ СЫРТҚЫ САЯСАТЫНЫҢ СТРАТЕГИЯЛЫҚ ВЕКТОРЫ STRATEGIC VECTOR OF TURKEY'S FOREIGN POLICY IN CENTRAL ASIA

Сапанов Сайпулла Жумабаевич

ТҮЙІН

Жаңа геосаяси жағдайда Қазақстан мен Орталық Азия өзінің геосаяси және геоэкономикалық ерекшеліктеріне байланысты ірі мемлекеттердің назарын аударған стратегиялық маңызды аймаққа айналды. Бұл, ең алдымен, Еуропа мен Азияны байланыстыратын аймақтың ыңғайлы және тиімді географиялық орналасуына байланысты. Әлемнің жаңа геосаяси державаларымен қарым-қатынас орнату Қазақстан үшін стратегиялық маңызды мәселе болып табылады. Ғылыми баяндаманың өзектілігі Түркияның халықаралық қатынастардағы рөлімен, тарихи тәжірибесімен және Түркия мен Қазақстан арасындағы стратегиялық серіктестікпен тікелей байланысты.

Негізгі сөздер: Түркия, Орталық Азия, стратегия, сыртқы саясат, серіктестік.

ABSTRACT

In the new geopolitical situation, Kazakhstan and Central Asia became a strategically important region that attracted the attention of major states due to its geopolitical and geoeconomic features. This is primarily due to the convenient and efficient geographical location of the region connecting Europe and Asia. Establishing relations with new geopolitical powers of the world is a strategically important issue for Kazakhstan. The relevance of the scientific report is directly related to Turkey's role in international relations, historical experience and strategic partnership between Turkey and Kazakhstan.

Keywords: Turkey, Central Asia, Strategy, Foreign Policy, Cooperation.

TÜRKÇE ÖĞRETMENİ ADAYLARININ OLUŞTURDUKLARI BİLGİLENDİRİCİ METİNLERE YÖNELİK HATA ANALİZİ ERROR ANALYSIS OF INFORMATİVE TEXTS CREATED BY PROSPECTİVE TURKİSH LANGUAGE TEACHERS

Yusuf ULUĞ, Doç. Dr. Bora BAYRAM

ÖZET

Dört temel dil becerilerinden biri olan yazma, diğer becerilere oranla öğrenilmesi ve uygulanması daha zor olan bir beceridir. Öğretmenler, bu beceriyi ilkokuldan üniversiteye kadar gerek sınıfta yapılan etkinliklerle gerekse sınıf dışı etkinliklerle geliştirmeye çalışırlar. Bu sayede bireylere dil bilgisi kurallarını öğreterek, dilin inceliklerini kavramalarını ve dili etkili bir biçimde kullanarak kendilerini yazılı olarak doğru ifade edebilmelerini sağlamak amaçlanır. Ancak bunu öğretebilmek için öğretmen adaylarının kendilerinin de dili doğru ve etkili bir şekilde kullanmaları gerekmektedir. Bu çalışmada, Türkçe öğretmeni adaylarının oluşturdukları bilgilendirici metinlere yönelik hata analizi yapılması amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Türkçe Eğitimi Bölümü'nde eğitim gören 1. 2. 3. ve 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma sürecinde çalışma grubuna üç ayrı konu verilerek bu konulardan hareketle bilgilendirici bir metin yazmaları istenmiştir. Türkçe öğretmeni adaylarının oluşturdukları bilgilendirici metinlere yönelik hata analizi amacıyla gerçekleştirilen bu araştırma nitel araştırma özelliği göstermektedir. Araştırmanın veri toplama aracını doküman incelemesi oluşturmaktadır. Araştırma, veri ölçüt değerlendirme çizelgesi kullanılarak değerlendirilecektir. Araştırma sonucunda, Türkçe öğretmeni adaylarının oluşturdukları bilgilendirici metinlerin yazım, morfoloji, leksikoloji ve söz dizimi ile ilgili olarak hata analizinin yapılması hedeflenmektedir. Veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenecektir. Bu bağlamda öğrenciler tarafından yazılan metinler okunup incelendikten sonra öğrencilerin yapmış olduğu yanlışların bulunması ve bunların kod ve kategoriler oluşturularak değerlendirilmesi planlanmıştır. Araştırma sonucunda Türkçe öğretmeni adaylarının metin kurmada yaptıkları hataların telafisine yönelik öneriler sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yazma, Bilgilendirici Metin, Hata Analizi, Türkçe.

ABSTRACT

Writing, one of the four basic language skills, is a skill that is more difficult to learn and apply compared to the others. Teachers strive to develop this skill through various activities both in and out of the classroom, from elementary school to university. The aim is to teach individuals the rules of grammar, help them grasp the nuances of the language, and enable them to express themselves accurately in writing. However, to achieve this, prospective teachers must also use the language correctly and effectively themselves. This study aims to conduct an error analysis of the informative texts created by prospective Turkish language teachers. The study group consists of first, second, third, and fourth-year students from the Turkish Education Department at Alanya Alaaddin Keykubat University during the 2023-2024 academic year. During the research process, the study group was given three different topics and asked to write informative texts based on these topics. This research, aimed at error analysis of the informative texts created by prospective Turkish language teachers, has a qualitative research characteristic. The data collection tool used in the study is document analysis. The research will be evaluated using a data criteria assessment rubric. The study aims to analyze errors related to spelling, morphology, lexicology, and syntax in the informative texts created by prospective Turkish language teachers. The data will be analyzed using content analysis methods. In this context, the texts written by students will be read and examined to identify the mistakes made by the students, which will then be categorized and coded for evaluation. The study is planned to provide suggestions for addressing the errors made by prospective Turkish language teachers in text construction.

Keywords: Writing, Informative Text, Error Analysis, Turkish.

Muş Hasköy Gökyazı Ortaokulu, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi

yusufuluk98@gmail.com, bora.bayram@alanya.edu.tr. "Bu çalışma, TÜBİTAK 2209 / A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında hazırlanmıştır."

HÂL EKLERİNİN BİRBİRİNİN YERİNE KULLANIMININ ÇAĞATAYCA FİİLLERİN DURUM EKLİ TAMLAYICILARININ TESPİTİNE ETKİSİ THE EFFECT OF THE SUBSTITUTION OF CASE AFFIXES ON THE DETERMINATION OF CASE AFFIXED COMPLEMENTS OF CHAGATAI VERBS

Arş. Gör. Dr. Merve KOLİKPİNAR

ÖZET

Türkçede bazı fiiller, cümle içerisinde anlamlarının tamamlanabilmesi için tamlayıcı ögeler almaya ihtiyaç duyar. Tamlayıcı almayan fiiller tamlayıcısız fiillerdir ve eylemin gerçekleşmesi için özne yeterlidir. Ancak tamlayıcılı fiiller, belirli bir anlamı ifade etmek için belirli ögelerle birlikte kullanılırlar. Fiil tamlayıcısı ya da istem olarak adlandırılan bu ögeler ile fiiller arasındaki ilişki ise isim durum ekleri aracılığıyla kurulur. İşlevlerinden biri de isimleri fiillere bağlamak olan isim durum ekleri ilişki kurdukları fiillerin anlamlarına doğrudan etki eder.

Türk dilinin önemli meselelerinden birisi de isim durum eklerinin zaman zaman başka bir durum ekinin işlevini üstlenerek birbirlerinin yerine kullanılmasıdır. Bu konuda çalışmalar yapan araştırmacılar, bir durum ekinin başka bir durum ekinin işleviyle cümlede yer alabildiğini ve cümlenin anlamına doğrudan etki ettiğini ortaya koymuştur. Çağatay Türkçesinde de karşılaşılan bu durum fiillerin durum ekli tamlayıcılarının belirlenmesinde birtakım sorunlar ortaya çıkarabilir.

Bu bildiride, isim durum eklerinin birbirinin yerine kullanımı meselesi Çağatay Türkçesi içerisinde ele alınarak Çağatayca fiillerin durum ekli tamlayıcılarının tespit edilmesine olan etkisi araştırılacak ve örnekleriyle ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çağatay Türkçesi, İsim Durum Ekleri, Fiil Tamlayıcıları, İstem.

ABSTRACT

Some verbs in Turkish need to take complementary elements in order to complete their meaning in the sentence. Verbs that do not take a complement are verbs without a complement and the subject is sufficient for the action to take place. However, verbs with complements are used with certain elements to express a certain meaning. The relationship between these elements, called verb complements or prompts, and verbs is established through noun case suffixes. Noun case suffixes, one of the functions of which is to connect nouns to verbs, directly affect the meanings of the verbs they relate to.

One of the important issues of Turkish language is that noun case suffixes are sometimes used interchangeably by assuming the function of another case suffix. Researchers who have studied this issue have revealed that one case suffix can take place in a sentence with the function of another case suffix and directly affect the meaning of the sentence. This situation, which is also encountered in Chagatai Turkish, may cause some problems in determining the case suffixed complements of verbs.

In this paper, the issue of the interchangeable use of noun case suffixes will be discussed in Chagatai Turkish and its effect on the determination of the case suffixed complements of Chagatai verbs will be investigated and tried to be revealed with examples.

Keywords: Chagatai Turkish, Noun Case Suffixes, Verb Complements, Valency.

HÜSEYN NİHAL ATSIZ VE BOZQURDLAR HÜSEYN NİHAL ATSIZ AND GREY WOLFS (BOZGURDLAR)

Hicran AHMED

XÜLASƏ

Müasir dünyada siyasi, iqtisadi, sosial və digər sahələrdə ölkələrin bir-birinə integrasiyası ilə yanaşı hər bir xalqın, millətin özünə, soy kökünə dönüşü də baş verir. Bu gün bir çox ölkənin diqqətini çəkən və birmənalı qarşılanmayan “Bozqurd” simgesinin insanlar tərəfindən daha çox istifadə olunması Türk millətinin özünə dönüşünün bir simvoludur. “Bozqurd” işarəsi Tükçülüyn, turançılığın simvolu hesab olunur. Müasir dünyada Türk dünyasına düşmən kimi baxanlar dünyada belə bir yalnız fikir yaratmaq istəyirlər ki, “Bozqurd” işarəsi Türk irqçilərinin işarəsidir, onu simvolizə edir, amma bu yalnız və qərzli fikirdir, tarix boy Türklərdə irqçilik olmayıb, fəth etdiyi ölkələrdə həmişə digər xalqların nümayəndələrinin hüquqlarını müdafiə edərək ədaləti bərqərar edib. “Bozqurd” işarəsi istər yaranışında, istərsə də sonrakı transformasiyasında Türk millətinin digər millətlərdən üstünlüyünü və ya nifrət hissini təcəssüm etdirməmişdir. Bu simgə sadəcə anlamda xoşniyyətli bir münasibət, salamlaşma, geniş mənada isə milli-etnik, antropoloji və etnoqrafik toplumların sintezini özündə birləşdirən “Turanlı” anlamını əks etdirir. Bu simgəyə qarşı dünyada bir təpki olsa da bu simgə böyük bir millətin, Türk millətinin simvoludur. Türk mifologiyasında qurdun xüsusi bir mənası vardır. Türk dastanlarında qurd nəslin davamlığını təmin edən, Türk xalqını yox olmaqdan xilas edən bir varlıq, türklərə yol göstərən bir bələdçi kimi təmsil edilir. Türk xalqlarının mifoloji düşüncəsində həmişə Boz qurd bir əcdad olaraq yer almışdır. Ümumiyyətlə, Türk mifologiyası miflər, inanclar, kultlar, adət-ənənələr və mərasimlərlə zəngin yaradıcılıq sahəsidir. Qurd mifik obrazının Türk millətinin tarixində, folklorunda yeri və mənası böyükdür, Qurd cəsarət, mərdlik, döyüşkənlik, azadlıq və sədaqət rəmzi olduğu göstərilir. Türk mifik yaradıcılığında, dastan və əfsanələrində, həyatın bütün məqamlarında yer alan Bozqurd obrazı şifahi xalq ədəbiyyatından yazılı ədəbiyyata, hətta “Kitabi-Dədə Qorqud” və digər dastanlarda da simgə funksiyasını daşıyır. Böyük Türk şairi, tarixçisi və yazıçısı Hüseyn Nihal Atsızın min üç yüz illik bir tarixdən süzülüb gələn Türk millətinin irəli və geri dönüşlərini, dünya çapında Türk millətinin nüfuzunun inkişaf çağlarını, onun ölümünü, dirilişini, özündə əks etdirən Türk ədəbiyyatında önəmli yer tutan əsərin adı “Bozqurdlar ölür, dirilir” adlanır. Əsər saz, söz üstə köklənmiş dastanvari romandır. Bozqurd əsərin ruhudur, yalnız türklərə məxsus özünü fəda etmək, gələcək həyatı qorumaq və yaşatmaq üçün sonu bilinməyən döyüşə atılmaq, milləti uğrunda bilə-bilə özünü qurban vermək fədakarlığıdır. Türk tarixini, ədəbiyyatını və mifologiyasını dərinlən bilən Hüseyn Nihal Atsız türklərin tarixini böyük ustalıqla ədəbi dilin həm elmi, həm də bədii üslubunda tarixi faktlarla bədii obrazlıq baxımından təsvir edərək xalqın tarixi və mifoloji keçmişindən xəbər verir. Əsərdə Göy Türklər dövründən üzü bəri Türk tarixindən bəhs olunur, xaqanlardan tutmuş 40 igidi ilə böyük Çin imperiyasına qarşı əsarətdə üsyan edən Kür Şada qədər hər bir Türk döyüşçüsü Bozqurddur. Əsatirlərin birində anasının qurd, başqa bir əsatirdə atasının qurd, 3-cü bir əsatirdə nəslə kəsilməkdə olan Türkün xilaskarı olub sonuncu Türk uşağına süd verən qurdun ruhunu özündə daşıyan göydən gələn ruhu Tanrı Dağına qovuşan Türk igidlərinin və bütün Türk millətinin içində şifahi xalq ədəbiyyatının “Qurdla qiyamətə qalasan”, “Qurd ürəyi yemisen”, “Qurd ulayır” nümunələrinə söykənən bir Qurd yatır.

Anahtar Kelimələr: Türkçülük, Milli Kimlik, Mifologiya, Qurd Arxetipi, Simvol.

ABSTRACT

In the modern world, in addition to the integration of countries in political, economic, social and other fields, each people and nation are returning to themselves and their ancestral roots. Today, the fact that the "Grey wolf" (Bozgurd) icon, which attracts the attention of many countries and is not received unequivocally, is used more by people is a symbol of the return of the Turkish nation to itself. "Bozgurd"

sign is considered a symbol of turkishness and turanism. In the modern world, those who view the Turkish world as an enemy want to create such a false idea in the world that the "Grey Wolf" sign is a sign of Turkish racists, it symbolizes it, but this is a false and prejudiced idea, there has been no racism in the Turks throughout history, they have always defended the rights of representatives of other nations in the countries they conquered. and established justice. The "Bozgurd" sign, either in its creation or in its subsequent transformation, did not embody the superiority of the Turkish nation over other nations or the feeling of hatred. This symbol reflects the meaning of "Turanian" in a simple sense, a friendly attitude, a greeting, and in a broad sense, it includes the synthesis of national-ethnic, anthropological and ethnographic communities. Although there is a reaction against this symbol in the world, this symbol is a symbol of a great nation, the Turkish nation.

Keywords: Turkism, National Identity, Mythology, Wolf Archetype, Symbol.

2024-2025 ÖĞRETİM YILINDA OKUTULAN 5. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ METİNLERİN OKUNABİLİRLİK DÜZEYLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

AN INVESTIGATION ON THE READABILITY LEVELS OF THE TEXTS IN THE 5TH GRADE TURKISH TEXTBOOKS TAUGHT IN THE 2024-2025 ACADEMIC YEAR

Dr. Öğr. Üyesi Yunus ŞAKİROĞLU

ÖZET

Bu araştırmada, 2024-2025 öğretim yılında okutulan 5. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin kelime-cümle uzunluklarının ve okunabilirlik düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Araştırmacının çalışma nesnelerini, 2024-2025 eğitim-öğretim yılı için 2024 Türkçe Dersi Öğretim Programı (Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli) kapsamında MEB tarafından hazırlanan 5. Sınıf Türkçe ders kitaplarından 1. kitap ve 2. kitap içerisinde yer alan 15 okuma metni oluşturmaktadır. Temalar kapsamında yer alan okuma metinleri incelenmiş olup serbest okuma metinleri, dinleme/izleme metinleri ve şiirler kapsam dışında tutulmuştur. Verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Ders kitaplarında yer alan öyküler Ateşman (1997) tarafından Türkçeye uyarlanan okunabilirlik formülü kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin okunabilirlik düzeylerinin orta güçlükte, kolay ve çok kolay olarak değişim gösterdiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, Okunabilirlik, Türkçe Ders Kitabı.

ABSTRACT

This research aims to determine the word-sentence lengths and readability levels of the texts in the 5th grade Turkish textbooks taught in the 2024-2025 academic year. Document review, one of the qualitative research methods, was used in the study. The study objects of the research consist of 15 reading texts in the 1st book and the 2nd book of the 5th Grade Turkish textbooks prepared by the Ministry of Education within the scope of the 2024 Turkish Course Teaching Program (Turkey Century Education Model) for the 2024-2025 academic year. The reading texts within the scope of the themes were examined, free reading texts, listening/watching texts and poems were excluded from the scope. Descriptive analysis method was used to analyze the data. The stories in the textbooks were analyzed using the readability formula adapted to Turkish by Ateşman (1997). As a result of the research, it was determined that the readability levels of the texts in the 5th grade Turkish textbooks varied between medium difficulty, easy and very easy.

Keywords: Türkiye Century Education Model, Readability, Turkish Textbook.

BAHTİYAR VAHABZADE VE MİLLİ İDEOLOJİ BAHTİYAR VAHABZADE AND NATIONAL IDEOLOGY

Doç. Leyla ALLAHVERDİYEVA

ÖZET

Makale, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin halk şairi, yazarı, oyun yazarı, önde gelen halk figürü, eğitimcisi, büyük düşünürü, filozofu Bahtiyar Vahabzadeh'in milli görüşlerini içermektedir. Şairin vatanseverlik duygularının yüceltiildiği, anadili ve Azerbaycan tarihi hakkındaki değerli fikirlerinin ışık tuttuğu şiirlerinden örnekler aşağıda verilmiştir. 1960'lı yıllardan itibaren Bahtiyar Vahabzade, milli şiir üslubu, yazımı ve düşünce tarzı nedeniyle Samad Vurgun'dan sonra milli şiir dilimizin ana gelişme yönü olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan, Şair, Bahtiyar Vahabzade, Milli, Fikir, Şiir.

ABSTRACT

The article includes the national views of Bakhtiyar Vahabzadeh, the national poet, writer, playwright, prominent public figure, educator, great thinker, philosopher of the Republic of Azerbaijan and his own country. Examples of the poet's poems, in which his patriotic feelings are exalted and his valuable ideas about his native language and the history of Azerbaijan are shed light, are given below. Since the 1960s, Bakhtiyar Vahabzadeh has become the main direction of development of our national poetic language after Samad Vurgun due to his national poetic style, writing and way of thinking. The magnificent poet has passed more than half a century of creativity. In the core of this rich heritage, his love for his birthplace, history, language, religion, and great faith in his future are based.

Keywords: Azerbaijan, Poet, Bakhtiyar Vahabzadeh, National, Idea, Poetry.

SAÂDET GAZETESİNİN TÜRK BASININDAKİ YERİ, ŞEKİL VE İÇERİK ÖZELLİKLERİ (1886-1911)

THE PLACE OF SAÂDET NEWSPAPER IN THE TURKISH PRESS, ITS FORM AND CONTENT (1886-1911)

Doç. Dr. Mevlüt GÜLMEZ

ÖZET

Sultan II. Abdülhamid'in halkı eğitmek ve kültür seviyesini artırmak maksadıyla desteklediği yayınlardan biri de Saâdet gazetesidir. 1886-1896 yılları arasında yayımlanan gazete, uzun bir süre kapandıktan sonra 1906-1911 arasında tekrar yayın hayatına girmiştir. 1886-1896 yılları arasında 3187, 1906-1911 yılları arasında ise 788 sayı çıkmıştır. İstanbul merkezli, günlük bir gazete olan Saâdet; *Tevcîhât*, *Nişân*, *Tebliğât-ı Resmîyye*, *Dâhiliyye*, *İlân/ İlân-ı Resmî*, *İcmâl-i Ahvâl* ve *Telgraf/Havâdis-i Telgrafiyye* gibi bölümlerden oluşmaktadır.

Saâdet gazetesini ilk çıkaran Mehmed Nuri'dir. Gazete daha sonra Ahmet Fethi Bey tarafından çıkarılır. Gazetenin başyazarlığını ise önce Salahî Bey ve son olarak da Ahmed Ziya Bey yapmıştır. Ahmed Rasim, Ahmet Mithat, Muallim Naci ve Cenâb Şahabeddin gibi alanında yetkin kalemelerin mensur ve manzum eserleriyle katkı sundukları bu gazete, pek çok genç nasir ve şaire kılavuzluk etmiş, onların yetişmesinde mühim bir rol oynamıştır.

Biz bu çalışmada Osmanlı Basını hakkında kısa bir bilgi verdikten sonra Saâdet gazetesini şekil ve içerik açısından değerlendireceğiz. Gazetenin yukarıda zikredilen her bir bölümünü gazeteden seçtiğimiz örneklerle tanıtacağız. Tarihe tanıklık etmiş Saâdet'in Türk Basın tarihindeki yeri hakkında etraflıca bilgi vereceğiz.

Anahtar Kelimeler: Saâdet Gazetesi, Osmanlı Basını, II. Abdülhamit Dönemi, Mehmet Nuri, Basın Dili.

ABSTRACT

One of the publications supported by Sultan Abdülhamid II in order to educate the public and increase the level of culture was the newspaper Saâdet. The newspaper, which was published between 1886-1896, was shut down for a long period of time and then re-launched between 1906-1911. It published 3187 issues between 1886-1896 and 788 issues between 1906-1911. Saâdet, an Istanbul-based daily newspaper, consisted of sections such as *Tevcîhât*, *Nişân*, *Tebliğât-ı Resmîyye*, *Dâhiliyye*, *İlân/ İlân-ı Resmî*, *İcmâl-i Ahvâl* and *Telgraf/Havâdis-i Telgrafiyye*.

Mehmed Nuri was the first to publish the newspaper Saâdet. The newspaper is later published by Ahmet Fethi Bey. The editor-in-chief of the newspaper was first Salahî Bey and then Ahmed Ziya Bey. This newspaper, to which competent writers such as Ahmed Rasim, Ahmet Mithat, Muallim Naci and Cenâb Şahababeddin contributed with their prose and verse works, guided many young nasir and poets and played an important role in their upbringing.

In this study, after giving a brief information about the Ottoman Press, we will evaluate the newspaper Saâdat in terms of its form and content. We will introduce each section of the newspaper mentioned above with examples selected from the newspaper. We will give detailed information about the place of Saâdet, which has witnessed history, in the history of Turkish Press.

Keywords: Saâdet Newspaper, Ottoman Press, Abdülhamit II Period, Mehmet Nuri, Press Language.

TARİK GAZETESİNİN TÜRK BASININDAKİ YERİ, ŞEKİL VE İÇERİK ÖZELLİKLERİ (1884-1889)

TARİK NEWSPAPER'S PLACE IN THE TURKISH PRESS, ITS FORM AND CONTENT (1884-1889)

Doç. Dr. Mevlüt GÜLMEZ

ÖZET

1831 yılında Takvim-i Vekâyî ile başlayan, yarı resmî ve özel gazetelerle devam eden gazetecilik faaliyetlerinin önemli duraklarından biri de hiç şüphesiz II. Abdülhamid (I. Meşrutiyet) dönemidir. Basın tarihi açısından önemli olaylara sahne olan bu dönemde yurt dışında Meşveret, Ezan, Mizan, Terakki, Osmanlı Gazetesi, Şuray-ı Ümmet; yurt içinde Tercümân-ı Hakikât, İkdâm, Saâdet, Tarık ve Sabâh gibi gazeteler yayın hayatına girmiştir.

Osmanlı dönemi Türk Basın tarihinde Tarık adıyla üç farklı gazete yayın hayatına girmiştir. Bu gazetelerden ikisi İstanbul, biri Trabzon merkezlidir. Bizim burada tanıtımını yapacağımız Tarık, İstanbul'da Filip Efendi tarafından yayımlanan, 7 Mart 1884 yayın hayatına giren ve 1899'da 5076. sayısında kapanan gazetedir. Bu çalışmada Osmanlı basını hakkında genel bir bilgi verildikten sonra Tarık gazetesi şekil ve içerik yönüyle incelenecektir. Gazetenin her bir bölümü ayrı ayrı tanıtılacak, bu bölümler gazeteden alınan örneklerle zenginleştirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Tarık Gazetesi, Osmanlı Basını, II. Abdülhamit Dönemi, Filip Efendi, Basın Dili.

ABSTRACT

Starting in 1831 with Takvim-i Vekâyî and continuing with semi-official and private newspapers, one of the most important stops of journalistic activities is undoubtedly the period of Abdülhamid II (Meşrutiyet I). In this period, which witnessed important events in terms of the history of the press, newspapers such as Meşveret, Ezan, Mizan, Terakki, Osmanlı Gazetesi, Şuray-ı Ümmet were published abroad; Tercümân-ı Hakikât, İkdâm, Saâdet, Tarık and Sabâh were published domestically.

In the history of the Turkish press in the Ottoman period, three different newspapers were published under the name Tarık. Two of these newspapers were based in Istanbul and one in Trabzon. Tarık, which we will introduce here, is the newspaper published by Filip Efendi in Istanbul, which was published on March 7, 1884 and closed in 1899 with its 5076th issue.

In this study, after giving a general information about the Ottoman press, Tarık newspaper will be analyzed in terms of its form and content. Each section of the newspaper will be introduced separately and these sections will be enriched with examples taken from the newspaper.

Keywords: Tarik Newspaper, Ottoman Press, II. Abdulhamid Period, Filip Efendi, Press Language.

TÜRKMEN LÄLELERİNDE AİLE FAMILY IN TURKMEN LÄLES

Dr. Öğr. Üyesi Tuğba BAYRAKDARLAR

ÖZET

Türkmen halk edebiyatı ürünleri içerisinde günlük hayatta yaygın bir kullanım alanına sahip olan läleler, kendine has bir melodi ve bir takım bedensel hareketlerle söylenen lirik şiirlerdir. Dörtlükler hâlinde olup genellikle 7'li-8'li hece ölçüsüyle kurulmaktadır. İçerisinde Türkmenlerin yaşamına dair çeşitli konular ve hayata dair derin duygu ve düşünceleri aktaran bu nazım türü, Türkmen genç kızları tarafından dile getirilerek toplum içerisinde kadının bakış açısını analiz etme imkânı da sunduğundan ayrı bir öneme sahiptir. Sözlü ve yazılı kaynaklarda çok sayıda örneği bulunan läleler, folklor araştırmacıları tarafından halk edebiyatının diğer türlerinde olduğu gibi tematik olarak sınıflandırılmaktadır ve genel itibarıyla Ekim Devrimi öncesi ve sonrası, II. Dünya Savaşı yılları ve sonrası ile bağımsızlık döneminde oluşturulan läleler şeklinde tarihsel dönem ve koşullar dikkate alınarak incelenmektedir. Bu çalışmada Türkmen Halk Dörediciliği I ile Gurbancemal İlyasova ve Amangül Durdiyeva tarafından hazırlanan Gelin-Gızlarıñ Şahrana Dörediciliği adlı eserler taranarak tespit edilen läle örnekleri, her dönemde ve süreçte Türk kültüründe kutsiyet taşıyan aile kavramı açısından değerlendirilecektir. Tespit edilen örnekler, anne ve babaya bağışlanan läleler, ağabey ve yengeye bağışlanan läleler, kardeşe bağışlanan läleler, dayı, teyze ve kuzenlere bağışlanan läleler olmak üzere çeşitli ana ve alt başlıklar altında incelenecektir. Ele alınan lälelerde en çok örneğin yengeye ithafen söylendiği görülmekte ve Türkmen genç kızlarının aile ile toplum içerisinde yengelik kavramına verdiği değer ve roller dikkat çekmektedir. Ayrıca anne, baba ve kardeş kavramlarıyla ilgili duygu ve düşünceler, aile bireylerinin varlığı ile yokluğu durumunda hayata bakışın değişkenliği satırlar arasında ifade edilmektedir. Yapılan değerlendirme neticesinde toplumun şekillenmesinde önemli rolü olan kadınların nazarından toplumun yapı taşı niteliğindeki aile kavramına yönelik bakış açısı kültürel kod ve değerler bağlamında analiz edilerek ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkmen, Folklor, Kültür, Aile, Läle.

ABSTRACT

Among the Turkmen folk literature products, läleler, which are widely used in daily life, are lyrical poems sung with a unique melody and some bodily movements. It is in quatrains and is usually composed in 7 or 8 syllabic measures. This type of poetry, which contains various topics related to the life of Turkmens and conveys deep feelings and thoughts about life, has a special importance as it offers the opportunity to analyse the perspective of women in society by being expressed by Turkmen young girls. Läleler, of which there are many examples in oral and written sources, are classified thematically by folklore researchers, as in other types of folk literature, and are generally analysed by taking into account historical periods and conditions as läleler created before and after the October Revolution, during and after World War II, and during the period of independence. In this study, the examples of läle identified from Turkmen Folk Dörediciliği I and Gelin-Gızlarıñ Şahrana Dörediciliği by Gurbancemal İlyasova and Amangül Durdiyeva will be evaluated in terms of the concept of family, which has a sacred value in Turkish culture in every period and process. The identified examples will be analysed under various main and sub-headings: läles donated to parents, läles donated to brothers and sisters-in-law, läles donated to siblings, läles donated to uncles, aunts and cousins. In the läles analysed, it is observed that most of the examples are dedicated to the sister-in-law, and the value and roles that Turkmen girls attach to the concept of sister-in-law in the family and society are noteworthy. In addition, feelings and thoughts about the concepts of mother, father and siblings, and the variability of the view of life in the presence and absence of family members are expressed between the lines. As a result of the evaluation, the perspective of women, who have an important role in shaping the society, on the concept of family, which is the building block of society, will be analysed and revealed in the context of cultural codes and values.

Keywords: Turkmen, Folklore, Culture, Family, Läle.

R.N.GÜNTEKİN'İN “BİR KADIN DÜŞMANI” VE S. DERVİŞ'İN “KARA KİTAP”INDA GÜZELLİK ÇİRKİNLİK İKİLEMİ

THE DILEMMA OF BEAUTY AND UGLINESS IN R.N. GÜNTEKİN' S "BİR KADIN DÜŞMANI" AND S. DERVİŞ' S "KARA KİTAP"

Doç. Dr. Eşqane BABAYEVA

ÖZET

Reşat Nuri Güntekin ve Suat Derviş yirminci yüzyıl Türk romançılığında kendine özgü yeri olan büyük yazarlardır. “Çalığışu”, “Ateş Gecesi”, “Eski Hastalık”, “Yeşil Gece”, “Acımak”, “Damga”, “Dudaktan Kalbe”, “Yaprak Dökümü” gibi romanlar kaleme alan yazarın “Bir Kadın Düşmanı” eseri de konu ve içerik açısından önem taşır. “Çılgın Gibi”, “Kara Kitap”, “Ne Bir Ses Ne Bir Nefes”, “Hiçbiri”, “Behire’nin Talipleri”, “Buhran Gecesi”, “Fatma’nın Günahı”, “Gönül Gibi”, “Ankara Mahpusu”, “Fosforlu Cevriye” gibi çoksaylı sosyopsikolojik romanlarıyla ün kazanan Suat Derviş` in de ilk gençlik yıllarında kaleme aldığı “Kara Kitap” önem arzeder.

Bildiride, R.N.Güntekin` in “Bir Kadın Düşmanı”, Suat Dervişin` se “Kara Kitap” eseri kıyaslamalı olarak incelenmeye alınmıştır. Her iki eser esasen güzellik çirkinlik ikilemi açısından dikkat çeker. Şunu belitelim ki, eserde ele alınan bu ikilem sadece bir estetik kategori değildir. İnsan ruhunun gizlinlerini, daha derin anlamları içermektedir. Bu kavramlar bakış açısı ve iç güzellik açısından farklılık gösterebilir. Her iki eserin kahramanı güzel kalbe sahip olsalar da, görünüşçe çirkin olduklarından, dış görünüşüne göre ötekileştirilen kişilerdir. Bu sorunlardan dolayı kendine ve topluma yaban kalarak ötekileştirilen, yabancılaştırılan kişilerin düştüğü feci durum, insanoğlunun ruhsal yapısı incelikte eserde konu edinmiştir. Görüldüğü üzere, her iki eserin kahramanları masum suçluluk duygusunu yaşamakta, dış görünüşüne göre utanç duymaktalar. Lirik-psikolojik nitelik taşıyan bu eserlerde zahiren çirkin olan bir gencin çevresiyle gergin çatışması ele alınarak, güzellik çirkinlik, merhamet zalimlik, hayır ve şer arasında yaptığı mücadele gösterilir. Birbirine karşıt olan bu mefhumlar konfliktyaradıcı komponent niteliği taşır. Her iki eserde çok önemli bir soruna değinilmiş, baş kahramanların ruhsal psikolojik durumları analiz edilerek, güzellik çirkinlik ikilemi üzerinde durulmuştur. Homongolos lakapı ile bilinen Ziya (Bir Kadın Düşmanı) ve kambur Hasan (Kara Kitap) dış görünüşlerinden dolayı benzer feci kaderi yaşarlar. Her iki kahraman dış görüntülerinden dolayı her zaman dışlanmış, sonuç olarak intihara sürüklenmişler. Çocukluklarından itibaren gördükleri kötü muamele onların kalbini zamanla katılaştırmış, bir kadın düşmanına dönüştürmüştür. Eserin kadın kahramanları ise daha farklı şekilde ele alınmıştır. “Bir kadın düşmanı” romanının kadın kahramanı Sara narsist karakterli bir mizaça sahipken, “Kara Kitab”ın Şadani verem hastalığından müztarip, hasta ama kibar ve mütevazî kişiliğe sahiptir. Bildiride, her iki eser konu içerik açısından kıyaslanarak incelenmiş, ötekileştirilen kişilerin yaşam felsefesi irdelenmiştir. Çevre, sosyal hayat, toplum gibi etkenler üzerinde durularak sosyal dışlanma, ötekileştirme gibi sorunlar gündeme getirilmiştir. İnceleme kıyaslamalı araştırma metodu bağlamında yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Edebiyatı, Psikolojik Eser, İkilem, Ötekileşme, Ruhsal Güzellik.

ABSTRACT

Reşat Nuri Güntekin and Suat Derviş are great writers who have a unique place in twentieth century Turkish novel writing. The author, who has written novels such as “Çalığışu”, “Ateş Gecesi”, “Eski Hastalık”, “Yeşil Gece”, “Acımak”, “Damga”, “Dudaktan Kalbe”, “Yaprak Dökümü”, also has an important work called “Bir Kadın Düşmanı” in terms of subject and content. Suat Derviş, who has gained fame with his numerous sociopsychological novels such as “Çılgın Gibi”, “Kara Kitap”, “Ne Bir Ses Ne Bir Nefes”,

“Behire’nin Talipleri”, “Buhran Gecesi”, “Fatma’nın Günahı”, “Gönül Gibi”, “Ankara Mahpusu”, “Fosforlu Cevriye”, has also an important work called “Kara Kitap” which he wrote in her early youth.

In the report, R.N.Güntekin's "Bir Kadın Düşmanı" and Suat Derviş's "Kara Kitap" are comparatively examined. Both works are mainly remarkable in terms of the dilemma of beauty and ugliness. Let's state that this dilemma addressed in the work is not only an aesthetic category. It includes the secrets of the human soul and deeper meanings. These concepts may differ in terms of perspective and inner beauty. Although the heroes of both works have beautiful hearts, they are people who are alienated according to their external appearances because they are ugly in appearance. The terrible situation of people who are alienated and estranged from themselves and society due to these problems is delicately addressed in the work, and the spiritual structure of human beings is delicately addressed. As can be seen, the heroes of both works experience the feeling of innocent guilt and feel shame according to their external appearances. In these works with a lyrical-psychological quality, the tense conflict of an apparently ugly young man with his environment is discussed, and the struggle between beauty and ugliness, mercy and cruelty, good and evil is shown. These opposing concepts have the nature of a conflicting creative component. A very important problem is addressed in both works, the psychological states of the main characters are analyzed, and the dilemma of beauty and ugliness is emphasized. Ziya (Bir Kadın Düşmanı), known by the nickname Homongolos, and Hunchback Hasan (Kara Kitap) experience similar terrible fates due to their appearances.

Both characters have always been ostracized because of their appearance, and as a result, they have been driven to suicide. The mistreatment they have received since childhood has hardened their hearts over time and turned them into misogynists. The female characters of the work are handled differently. While the female character of the novel “Bir Kadın Düşmanı”, Sara, has a narcissistic temperament, Şadan of “Kara Kitab” suffers from tuberculosis, is sick but has a aristocratic, noble and modest personality. In the report, both works are examined in terms of subject content and the philosophy of life of the marginalized people is examined.

The works mentioned in the report have been studied comparatively for the first time. Factors such as environment, social life, and society are emphasized and examined, addressing problems such as social exclusion and alienation. The comparative research method was used in the study.

Keywords: Turkish Literature, Psychological Work, Dilemma, Otherness, Spiritual Beauty.

AZƏRBAYCAN ƏRAZİSİNDƏ OLAN ZƏNGİLƏN RAYONUNUN TOPONİMLƏRİ

NAMES OF THE ZANGILAN DISTRICT IN THE TERRITORY OF AZERBAIJAN

Günay İMAMELİYEVƏ

XÜLASƏ

Zəngilan rayonu Azərbaycan Respublikasının cənub-qərbində yerləşir. Ərazisi 730 kv. Km, əhalisi 45000 nəfərdən çoxdur. Şimaldan Qubadlı, Şərqdən Cəbrayıl rayonu, cənubdan Araz çayı boyunca İran İslam Respublikası, qərbdən isə Ermənistanın Mehri və Qafan rayonları ilə həmsərhəddir.

XIV əsrdə yaşamış məşhur coğrafiyaşünas və tarixçi Həmdullah Qəzvininin yazdığına görə, Zəngilanın əsası hicri tarixin 15-ci ilində, yəni 636-cı ildə qoyulub. "Zəngilan şəhəri" dedikdə əslində Pircavan şəhəri nəzərdə tutulurdu. Çünki Zəngilan şəhərinin əsl adı Pircavan yaxud da Pırçivan olmuşdur. Zəngilan isə həmin şəhərin və ətraf kəndlərin yerləşdiyi tarixi mahalın adı idi. Lakin sözün kökündə "Pir" sözü olduğu üçün, yaxud da tariximizi təhrif etmək məqsədi ilə rayona 1930-cu ildə Zəngilan adı verilmişdir. İlk adı Pircavan olan bu şəhər isə yalnız 1957-ci ildən Zəngilan adlandırılmışdır, və 1967-ci ildə hazırkı Zəngilan şəhərinə şəhər statusu verildi.

Rayonda 1 şəhər, 1 şəhər tipli qəsəbə, 83 kənd mövcud olmuşdur.

Mincivan qəs.(şəhər tipli), Malatkeşin kəndi, Keçikli kəndi, Genlik kəndi, Beşdəli kəndi, Sarıqışlaq kəndi, Birinci Ağalı kəndi, Birinci Alibəyli kəndi, Rəbənd kəndi, Yenikənd kəndi, Sarıl kəndi, Xumarlı kəndi, Bartaz kəndi, Qarqulu kəndi, Əmirxanlı kəndi, Vejnəli kəndi, Ağbənd kəndi, Hacallı kəndi, Həkəri kəndi, Şərifan kəndi, Muğanlı kəndi, Xurama kəndi, Gilətağ, Şamlı kəndi, Aladin kəndi, Vənətli kəndi, Mirzə Həsənli kəndi, Muğanlı kəndi və s. kəndləri vardır.

Açar Sözlər: Azərbaycan, Zəngilan, Rayon, Kənd, Toponim.

ABSTRACT

Zangilan region is located in the south-west of Azerbaijan. Area 730 sq. Km, more than 45000 people. It borders Gubadli from the north, Jabrayil district from the east, the Islamic Republic of Iran along the Araz River from the south, Mehri and Gafan districts of Armenia from the west.

According to Hamdullah Ghazvi, a famous geographer and historian who lived in the 14th century, Zangilan was founded in the 15th year of Hijri history, that is, in 636. "Zangilan city" refers to the private city of Pirjavan. Because the real name of Zangilan city was Pirjavan or Pırchivan. Zangilan was the name of the historical district where that city and surrounding villages lived. However, the name Zangilan was given to the district in 1930 because of the word "Pir" at the root of the word, or with the aim of distorting our history. This city, whose first name was Pirjavan, was called Zangilan only in 1957, and in 1967 it was given the status of the current city of Zangilan.

1 city, 1 city-type settlement, 83 villages were discovered in the region.

Genlik village, Beshdali village, Sarikishlag village, Birinci Agali village, Birinci Alibeyli village, Raband village, Yenikend village, Saril village, Khumarli village, Bartaz village, Gargulu village, Amirkhanli village, Vejnali village, Agbend village, Hajalli village, Hekari village, Sharifan village, Mughanli village, Khurama village, Gilatag, Shamli village, Aladin village, Vanetli village, MirzaHasanli village, Mughanli village, etc. there are villages.

Keywords: Azerbaijan, Zangilan, District, Village, Toponym.

ƏLİ KƏRİM POEZİYASINDA BƏDİİ ASSOSİATİVLİK ARTISTIC ASSOCIATION IN ALI KARIM'S POETRY

Doç. Dr. Dəyanət CÜMƏNOV

XÜLASƏ

XX əsrin 60-cı illərindən Azərbaycan poeziyasında Rəsul Rzanın başqanı olduğu fəlsəfi-intellektual təmayül güclənmişdir. Rəsul Rzanın milli sərbəst və modern şeir məktəbinin özünəməxsus şeir texnikası və ədəsi ilə seçilən şairlərindən biri də Əli Kərim olmuşdur. Bədii assosiativlik məsələsi Əli Kərim poeziyasında fəlsəfi-intellektual istiqaməti şərtləndirən və eləcə də tarixi-ədəbi prosesin yeni mərhələsini xarakterizə edən başlıca amillərdəndir. Şairin "Babəkin qolları", "Od tutub yandı içim", "Vəsiyyət", "Daş", "Şəhidliyin zirvəsi", "Hamiya məktub", "Füzuli", "Fraqmentlər", "Əllər", "Sözlər", "Göydəmir at", "Başının üstünə bax", Eyni vaxtdır", "Belədir", "Habil", İlk simfoniya", "Üçüncü atlı" və b. əsərləri obrazlı təfəkkürün assosiativ ifadə üsulunu bənzərsiz şəkildə nümayiş etdirən klassik nümunələrdir. Bu mükəmməl sərbəst şeir nümunələrində adi əşyaların bədii detala çevrilməsi, zəngin bədii-fəlsəfi ümumiləşdirmələr, ad və rəqəm assosiasiyaları, eləcə də fəlsəfi intellektuallıq müşahidə olunur. Ə.Kərimin "Qaytar ana borcunu" və "İki sevgi" şeirləri ilə Azərbaycan poeziya məkanında assosiativ bədii təmayülün əsas ana xəttini təşkil edən çağdaş fəlsəfi-analitik üslubun əsası qoyulmuşdur. Gənc şair 1960-cı illərdə forma, şeir texnikası novatorluğunu öz üzərlərinə götürməklə sonrakı onilliklərə də əsaslı təsir göstərmiş, forma ilə yanaşı yeni bədii-estetik məzmun yaradıcılığına da yol açmışdır.

Açar Sözlər: Əli Kərim, Sərbəst Şeir, Bədii Assosiativlik, Fəlsəfi-Analitik Üslub, Bədii Detal, Bədii-Fəlsəfi Ümumiləşdirmə.

ABSTRACT

Since the 60s of the 20th century, the philosophical-intellectual trend led by Rasul Rıza has strengthened in Azerbaijani poetry. Ali Kerim is one of the poets of Rasul Rıza's national, free and modern poetry school and stands out with his unique poetic technique and style. The issue of artistic association is one of the basic factors that determine the philosophical-intellectual direction in Ali Kerim's poetry and at the same time characterize the new stage of the historical-literary process. The poet's works "Babek's Arms", "My Drink Caught Fire", "Testament", "Stone", "Martyrdom Peak", "Letter to Everyone", "Fuzuli", Pieces, "Hands", "Words", "Goydamir horse", "Look above your head", "Same hour", "Such", "Habil", First Symphony", "Third Horseman" and others. are classic examples of the uniquely revealed associative method of expression of figurative thought. In these flawless examples of free verse, one can observe the transformation of ordinary objects into artistic details, rich artistic-philosophical generalizations, associations of names and numbers, as well as philosophical intellectualism. A. Kerim's poems "Gaytar ana borjunu" and "Two loves" laid the foundation for the modern philosophical-analytical style, which constituted the main line of the associative art movement in the field of Azerbaijani poetry. The young poet who took on the innovation in form and poetic technique in the 1960s had a great impact on the following decades, paving the way for the creation of new artistic and aesthetic contents as well as form.

Keywords: Ali Kerim, Free Verse, Artistic Association, Philosophical-Analytical Style, Artistic Detail, Artistic-Philosophical Generalization.

KAZAKLARDA KURŞUN DÖKME GELENEĞİ ÜZERİNE KURSHUN DOKME TRADITION IN KAZAKH CULTURE

Akmaral SABİTOVA

ÖZET

Hastalık ve nazar için farklı kültürlerde çeşitli uygulamalar yapılmaktadır. Türk dünyasında da en eski dönemlerden beri hastalığı önlemek veya hastalığı yok etmek için çeşitli inanç ve uygulamalar geliştirilmiştir. Gerek halk kültürü gerekse dini bir inanış olarak bütün insanlık tarihinde ve dünyanın hemen her yerinde görülen nazar Kazaklarda da halk tarafından inanılan ve sosyo-kültürel hayat içinde etkileri açıkça gözlenebilen bir olgudur. Kazaklarda korkudan gece uyunmadığı zaman, işlerin iyi gitmediği zaman, aşırı bir hastalık olduğunda kişiye nazar değdiğine inanılmaktadır. Bu durumda nazarı ortadan kaldırmak için halk arasında “emşi” adı verilen kişilere başvurulmaktadır. Bu kişiler “Korgasin Kuyu” denilen uygulamayı gerçekleştirir. Beklenmedik zararlı eylemlerle ve çocuğu tedirgin eden şeylerle baş etme konusunda en çok başvuru bu uygulama, günümüzde yaygın olarak devam etmektedir. Bildiride, Anadolu’daki “Kurşun Dökme” adı verilen uygulama ile büyük oranda benzerlik gösteren bu ritüelin hangi amaçla kimler tarafından ve ne şekilde yapıldığı ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Nazar, Kurşun Dökme, Hastalık, Kazakistan, Halk Hekimliği.

ABSTRACT

Various practices are used in different cultures for illness and evil eye. Various beliefs and practices have been developed in the Turkic world since the earliest times to prevent or eliminate the disease. The evil eye, which has been seen throughout human history and almost everywhere in the world, both as a folk culture and a religious belief, is a phenomenon that is believed by the people in Kazakhs and whose effects can be clearly observed in socio-cultural life. Among the Kazakhs, when one cannot sleep at night due to fear, when things are not going well, or when there is an extreme illness, it is believed the evil eye falls on the person. In this case, people call “Emshi”, they are used to eliminate the evil eye. These people perform the practice called “Korgasin Kuyu”. This ritual, which is very similar to the practice called ‘kurshun dokme’ in Anatolia, will be discussed in the paper as well and for what purpose, by whom and in what way. It will also be organized in dealing with unexpected harmful actions and things that make the child uneasy. For example, it is possible to distract the child from a mysterious fear by ‘kurshun dokme’. Although this type of treatment method has appeared before, it has not gone out of use yet.

Keywords: Evil Eye, Kurşun Dökme, Disease, Kazakhstan, Folk Medicine.

BƏXTİYAR VAHABZADƏ ŞEİRLƏRİNİN DİL VƏ ÜSLUB XÜSUSİYYƏTLƏRİ

THE LANGUAGE OF BAKHTIYAR VAHABZADE`S POEMS AND STYLE CHARACTERISTICS

Doç. Dr. Aynura SAFAROVA

XÜLASƏ

Müasir Azərbaycan şeirinin ən böyük simalarından olan Bəxtiyar Vahabzadənin dili və üslubu özünəməxsusluğu ilə seçilir. Şeirlərində və poemalarında milli olduğu qədər də bəşəri ideyaların müəllifi olan xalq şairimizin poetik üslubu onu daim xalqa sevdirmiş, əsərlərinin geniş auditoriyaya yayılmasına səbəb olmuşdur. Şairin ana dilinin incəliklərinə bələd olması, həmçinin milli-mənəvi dəyərlərimizə dərinlən bağlılığı, ana dilinin ifadə imkanlarından yüksək səviyyədə istifadə etməsi, özünəməxsus milli və bəşəri düşüncələrini şeir dili ilə təqdim etmə bacarığı onu bütün oxuculara sevdirmişdir. Dilin leksikasını, morfolojiyasını, sintaksisini gözəl bilən şairin dil və üslubunun sistematikliyi, təkrarsızlığı, ahəngdarlığı yüksək səviyyədədir. Bəxtiyar Vahabzadənin şeirlərində atalar sözləri və məsəllərin, həmçinin frazeoloji birləşmələrin – qəlib sözlərin geniş və yerli yerində istifadəsi diqqəti çəkir. Vətən, millət mövzusunda yazarkən bəzən üsyankar ruhu, duyğulu şeirlərində həzin və həssas, lirik düşüncələri ilə, bəzən tarixi, bəzən fəlsəfi mövzulu əsərləri ilə oxucunu daim heyrləndirməyi bacaran Bəxtiyar Vahabzadənin poetik üslubu onun mütəfəkkir bir insan olduğunun sübutudur. Şairin yaradıcılığı boyu ana dilinə olan münasibəti həm də onun vətəndaş mövqeyindən xəbər verir. Ana dili mövzusunda olan sonsuz həssasiyyəti onun yaradıcılığının ana xətlərindən birini təşkil etmişdir. Məqalədə şairin əsərlərindən gətirilən nümunələr üzərində onun şeir dilinin və üslubunun özünəməxsusluğu təhlil ediləcək.

Açar Sözlər: Bəxtiyar Vahabzadə, Milli Şair, Şeir, Ana Dili.

ABSTRACT

The language and style of Bakhtiyar Vahabzade, one of the greatest figures of modern Azerbaijani poetry, stands out for its uniqueness. The poetic style of our national poet, who is the author of national as well as human ideas in his poems, has always endeared him to the people and caused his works to spread to a wide audience. The poet's familiarity with the intricacies of his native language, as well as his deep commitment to our national and moral values, his high level of use of the expressive possibilities of his native language, and his ability to present his unique national and human thoughts through the language of poetry have endeared him to all the readers. The systematicity, uniqueness, and harmony of the language and style of the poet, who knows the lexicon, morphology, and syntax of the language very well. In Bakhtiyar Vahabzade's poems, the widespread and local use of proverbs, as well as phraseological combinations - stereotyped words, is noteworthy. The poetic style of Bakhtiyar Vahabzade, who is able to constantly amaze the reader with his rebellious spirit when writing about the homeland and the nation, sadness and sensitive, lyrical thoughts in his emotional poems, sometimes historical, sometimes philosophical works, is proof that he is a thoughtful person. The poet's attitude towards his mother tongue throughout his work also indicates his civic position. His infinite sensitivity to the subject of his mother tongue was one of the main lines of his creativity. In the article, the uniqueness of his poetry language and style will be analyzed on the basis of examples from the poet's works.

Keywords: Bakhtiyar Vahabzade, National Poet, Poetry, Mother Tongue.

UYGUR TÜRKLERİNDE DOĞA VE EVRENLE İLGİLİ BİLGİ VE UYGULAMALARIN AKTARIMINDA KADININ ROLÜ THE ROLE OF WOMEN IN THE TRANSMISSION OF KNOWLEDGE AND PRACTICES RELATED TO NATURE AND THE UNIVERSE IN UYGHUR TURKS

Dr. Kamile SERBEST

ÖZET

İnsan yeryüzünde var olduğu andan itibaren doğa ile etkileşim hâlinde olmuştur. İnsan ve doğa arasındaki etkileşim, kültürün oluşumuna zemin hazırlamıştır. Çoğu zaman doğa ve insan arasındaki etkileşim çatışma şeklinde görülse de Türkler doğa ile sıkı ilişkiler içinde olmuş ve Türklere göre insan tamamen doğaya ait bir varlık olarak görülmüştür. Bu bağlamda Türklerde doğa temelli geleneksel bir bilincin oluştuğu görülmektedir.

Geleneksel ekolojik bilgi, insanın çevre ile olan ilişkisiyle bağlantılı, nesilden nesle aktarılan kümülatif bilgi, inanç, değerler ve uygulamalar olarak tanımlanmaktadır. Geleneksel ekolojik bilgi (GEB), gerek bölgesel gerek ulusal boyutta olsun topluluk üyelerine aidiyet ve anlamlar yüklemektedir. Geleneksel ekolojik bilgi, gelenek ve inançlarda, ritlerde ve törenlerde örtülü olarak bulunmakta olup araştırmacılarca keşfedilmeyi beklemektedir. Folklorun önemli parçalarından olan inanç ve buna bağlı olarak inanışlar, ekolojik yaklaşımlar ve davranışlar şeklinde algılanmaya açıktır. Bu bağlamda somut olmayan kültürel mirasın aktarımın, geleneksel ekolojik bilgi ile sağlandığını söylemek de mümkündür. Geleneksel ekolojik bilginin aktarımı, dünden hareketle bugünün inşasını sağlamakla birlikte kültürel mirasa ait bilgi ve birikimin kaybolmasını önleyen bir poliçe gibidir. Aynı zamanda nesiller arası diyalogun sağlayıcısı olarak ifade edilebilir. Böylelikle geleneksel bilgi ile toplumda kolektif bir hafıza yaratılarak eldeki bilgi, birikim ve deneyim korunmaktadır.

Birlikte yaşama ve dayanışma bilincinin var olduğu Uygur Türkleri de doğayla uyumlu ve çevre etiği bilinciyle yaşamış bir Türk boyudur. Uygur Türklerinde evren makrokozmos iken insan mikrokozmos olarak düşünülmüştür. Doğa ve evrenle ilgili geleneksel bilgi ve uygulamaları incelendiğinde, geçmişten günümüze değin aktarılan bilgi ve deneyimleriyle bugünü ve yarını düşünen sürdürülebilir bir yaşam sürdürdükleri görülmektedir. Uygur Türklerinin doğaya bakışı, doğa ile insan ilişkisine dair toplumsal belleği, çeşitli anlatı ve ritüellerde karşımıza çıkmaktadır.

Uygur Türklerinin kültürel bilgi birikimi ve uygulamaları incelediğinde kültürel kodlarla aktarılan geleneksel bilgi ve tecrübeyle şimdiyi inşa eden sürdürülebilir bir yaşam felsefesi benimsedikleri görülmektedir. Giyim kuşamdan beslenme alışkanlıklarına, ekonomi modellerinden halk mimarisine, avcılıktan hayvancılığa, doğa olaylarından halk takvimine, hayvanların bakımına kadar birçok konuda kendi içlerinde folklorik bir bilgi birikimi oluşturmuşlardır. Bu birikimin oluşmasında ve aktarılmasında kadınların rolü büyüktür. Çalışmada, doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamaların aktarımında ve yaşatılmasında kadının rolü, yazılı kaynaklar ve saha araştırmalarından elde edilen veriler doğrultusunda incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Somut Olmayan Kültürel Miras, Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar, Uygur Türkleri, Aktarım, Kadın Uygulayıcı ve İcracılar.

ABSTRACT

Human has been in interaction with nature since they (human) existed in Earth. Interaction between human and nature paved the way for formation of culture. Mostly, even though interaction between nature and human was seen as conflict, Turks were in close relation with nature, and for Turks, human was considered as entity/creature belonging the nature completely. In this context, it is seen that a nature-based traditional consciousness occurred in Turks.

Traditional ecologic knowledge is defined as cumulative knowledge, belief, values and practices, which are in human's association with nature, passed down from generation to generation. Traditional ecologic knowledge (TEK), either it be in regional dimension or national one, it attributes belonging and meanings to community members. Traditional ecological knowledge is implicit in customs and beliefs, rites and ceremonies, waiting to be discovered by researchers. Beliefs and related beliefs, which are important parts of folklore, are open to be perceived as ecological approaches and behaviours. In this context, it is also possible to say that the transfer/transmission of intangible cultural heritage is provided by traditional ecological knowledge.

Transfer of traditional ecologic knowledge is like a policy that protects for knowledge and accumulation to get lost (to be disappeared) belonging to cultural heritage as well as providing today's building starting from past. At the same time, it can be stated as provider of inter-generational dialectic. Thus, available knowledge, accumulation and experience are protected, by creating a collective memory in society through traditional knowledge.

Also Uighur Turks, who had consciousness of living together and solidarity, are a Turkish tribe that lived in accord with nature, and with awareness of environmental ethics. While universe was macrocosmos in Uighur Turks, human was thought as microcosmos. When examining traditional knowledge and practices related to nature and universe, it is seen that they (Uighur Turks) are maintaining a sustainable life which considers/thinks today and future through knowledge and experience, transferred from past to present day. We confront Uighur Turks' outlook/point of view on nature and social memory for relationship between nature and human in various narrations and rituals.

When examining Uighur Turks' cultural accumulation of knowledge and practices, it is seen that they adopted a sustainable philosophy of life which builds today by traditional knowledge and experience, transferred with cultural codes. They generated a folkloric accumulation of knowledge among them on a lot of subjects, from apparel (clothes) to feeding habits, economy models to folk architecture, hunting to animal husbandry, from natural events to folk calendar, and to animal care. Women have great role in forming and transferring this knowledge. In the study, we will examine role of woman in transferring/transmitting and sustaining (surviving) knowledge and practices related to nature and universe, in accordance with the written sources and data, obtained from field studies.

Keywords: Intangible Cultural Heritage, Knowledge and Practices Related to Nature and Practices, Uighur Turks, Transfer/Transmission, Woman Practitioners and Performers.

RAUF PARFI'NİN ŞİİRİNDE MELODİ VE MÜZİKALİTENİN İFADESİ THE MELODY OF RAUF PARFI'S SONG AND THE EXPRESSION OF THE MUSICAL

Doç. Dr.Gulnoza ORIPOVA

ÖZET

Şiirsel eserlerde tonalite ve yankılanma, kurgunun doğuşuyla ilişkili bir olgudur ve eski zamanlarda şiirin çeşitli müzik aletleri ve ritmik yöntemler kullanılarak yaratıldığı söylenebilir. Modern edebiyat çalışmalarında dalkavukluk kavramları vardır, “fonetik”, “öfori” ve “fonetik” sanatsal konuşmanın sağlam yapısıdır. Müzikalite, ses ve kelime tekrarı, kompozisyon halkası ve zinciri, anafora ve epiforik tekrarlar, kafiye ve ağırlık cılası yoluyla gerçekleşir. Müzikalite, Rauf Parfi'nin şiirinin İDEO-estetik dokunaklılığında da önemli bir rol oynar. Şiirdeki düşünce ve his, kelime aracılığıyla mükemmelleştirilerek, okuyucunun ruhuna ton, ritim, kafiye, müzikalite, ses paleti ile uyum içinde ulaşır. Rauf Parfi'nin şiirine özgü müzikal tınıların tonalitesi ve oluşumu, sözlerin ve satırların tekrarlanmasına dayanan lirik kompozisyonun estetik etkinliği ve ideolojik ve sanatsal gücün seslere yansımaları temelinde, aliterasyon ve asonans gibi öforik ortamlar aracılığıyla araştırılmıştır. Rauf Parfi'nin söze, sanatsal yaratıma, edebi sürece karşı tutumu hızla gelişiyor. Özellikle, 20. yüzyılın ortalarından 21. yüzyılın başlarına kadar geçen edebi yaşamın ilgisi düzeyinde sanat kültürümüzün statüsü için prestijlidir. Rauf Parfi'nin edebi ve estetik görüşleri, Dünya Klasığı, sanat tarihi, sanat kelimesinin bugünü ve geleceğine özgü içeriklerinde önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Melodi, Müzikalite, İdeolojik-Sanatsal Dışavurum, Öforik Anlamlar, Aliterasyon, Kelime Tekrarları.

ABSTRACT

Tonality and reverberation in poetic works is a phenomenon associated with the birth of fiction, and it can be said that poetry was created in ancient times using various musical instruments and rhythmic methods. There are concepts of flattery in modern literary studies, “phonetics”, “euphoria” and “phonetics” are the solid structure of artistic speech. Musicality occurs through the repetition of sounds and words, the ring and chain of composition, anaphora and epiphoric repetitions, rhyme and weight polish. Musicality also plays an important role in the IDEO-aesthetic poignancy of Rauf Parfi's poetry. The thought and feeling in the poem are perfected through the word and reach the reader's soul in harmony with tone, rhythm, rhyme, musicality, sound palette. The tonality and formation of musical timbres specific to Rauf Parfi's poetry have been investigated through euphoric environments such as alliteration and assonance, based on the aesthetic effectiveness of lyrical composition based on the repetition of words and lines, and the reflection of ideological and artistic power on sounds. Rauf Parfi's attitude towards the word, artistic creation and the literary process is developing rapidly. In particular, 20. 21 from the middle of the century. it is prestigious for the status of our art culture at the level of interest of literary life that passed until the beginning of the century. Rauf Parfi's literary and aesthetic views are important in their content specific to World Classics, art history, the present and future of the word art.

Keywords: Melody, Musicality, Ideological-Artistic Expression, Euphoric Meanings, Alliteration, Word Repetitions.

MİRZƏ ƏLƏKBƏR SABİR ƏDƏBİ İRSİ CƏFƏR XƏNDANIN ƏSƏRLƏRİNDƏ

MIRZA ALKBAR SABIR'S LITERARY HERITAGE IN THE WORKS OF JAFAR KHANDAN

Afat RAFİYEVA İLYAS

XÜLASƏ

Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığının ən önəmli imzalarından biri Hacıyev Cəfər Zeynal oğlunun – Cəfər Xəndanın dərin və məzmunlu yaradıcılıq irsi hər zaman ədəbiyyat insanının diqqət mərkəzində olmuşdur. Görkəmli ədəbiyyatşünas alim klassik ədəbi irsin araşdırılması və nəşri ilə yanaşı müasir ədəbi prosesi də öyrənmiş, hər yeniliyə münasibət bildirməkdə gecikməmiş, bir şair kimi mətbuatda dərc olunmuş və həm də gənc nəslin təlim-tərbiyəsində bir müəllim kimi öz töhfəsini vermişdir.

Alimin ən çox araşdırdığı və saysız-hesabsız elmi araşdırmalar dərc etdiyi ədib isə Mirzə Ələkbər Sabir olmuşdur. Tənqidi realizmin yaranmasında və inkişafında əvəzsiz xidmətləri olan Sabirin yaradıcılığı istər Cəfər Xəndanın dövründə, istərsə də bu gün yaradıcıların diqqətini cəlb edir. Sabir xalqın cəhalətdən qurtulması üçün əlindən gələni edəndə bəlkə də inanmırdı ki, bir gün elm onun yaradıcılığını sətir-sətir öyrənəcək və ona dərin minnət hissi duyacaq.

Cəfər Xəndan M.Ə.Sabirə həsr etdiyi “Sabir”, “Sabir yaradıcılığının sənətkarlıq xüsusiyyətləri”, “Şairin həyatı” və s. monoqrafiyalarında, onlarla məqaləsində Sabirin ədəbiyyat tariximizdəki mövqeyini ortaya çıxarmağa çalışmışdır. Sabir irsinə dərin hörmətlə yanaşan alim onun yaradıcılığının mühüm tərəflərinə işıq tutmuş, ədəbiyyat tariximizdəki roluna diqqət çəkmişdir.

Sabir ədəbiyyatımızda yenilik idi. Özü də elə yenilik ki, onun əks-sədası hələ minilliklərlə davam edəcək. Yüzlilliklərlə Şərq ədəbiyyatında dominant olan Füzuli ənənələrinə son qoyan bu şairin üzləşdiyi çətinliklərin, keçməkeşli həyatının müxtəlif məqamları tənqidçinin iti nəzərindən yayınmamış və layiqli qiymətini almışdır. Təqdim olunan məqalədə ədəbiyyatşünasın yaradıcılığında Sabir ədəbi irsinin əhəmiyyətindən, onun Sabir irsinə olan münasibətindən söhbət açılır, alimin şairin yaradıcılığına olan marağının səbəbləri araşdırılır.

Qeyd olunur ki, Sabir ədəbi irsinin ən gözəl tədqiqatçılarından biri Cəfər Xəndan olmuşdur. Belə ki, onun tədqiqatları bu gün də Sabirin həyat və yaradıcılığına üz tutan gənc tədqiqatçılar üçün ən önəmli məxəzlərdən biridir. Sabir yaradıcılığı öz aktuallığını itirmədiyi kimi, alimin onun haqqında araşdırmaları heç vaxt köhnəlmir, fikirləri və mülahizələri hər dövr üçün öz yeniliyini saxlayır. Bu Cəfər Xəndan qələminin və istedadının gücü və önəmindən irəli gələn məqamdır. Ən az Sabir qədər keşməkeşli və ağır həyat yaşayan alimin onun irsini bu qədər həssas bir şəkildə araşdırması təəccüb doğurmamalıdır, əksinə bəlkə də onun qədər kimsə şairin irsinə həssas yanaşa bilməzdi.

Anahtar Kelimələr: Sovet Ədəbiyyatı, Ədəbi Tənqid, Ədəbiyyatşünaslıq, Sabir Ədəbi İrsi, Sosializm Realizmi.

ABSTRACT

One of the most important signatures of Azerbaijani literary studies, Hacıyev Jafar Zeynal - Jafar Khandan's deep and meaningful creative legacy has always been the center of attention of literary people. In addition to researching and publishing the classical literary heritage, the outstanding literary scholar studied the modern literary process, was quick to respond to every innovation, was published in the press as a poet, and also contributed to the education of the younger generation as a teacher.

Mirza Alakbar Sabir was the writer whom the scientist studied the most and published countless scientific studies. Sabir's work, which has invaluable services in the creation and development of critical

realism, attracts the attention of creators both during Jafar Khandan's time and today. When Sabir did his best to free the people from ignorance, perhaps he did not believe that one day science would study his work line by line and feel deep gratitude to him.

Jafar Khandan dedicated to M.A. Sabir "Sabir", "Artistic features of Sabir's work", "The life of the poet", etc. In his monographs and dozens of articles, he tried to reveal Sabir's position in our literary history. The scientist who deeply respects Sabir's heritage shed light on the important aspects of his work and drew attention to his role in our literary history. Sabir was a novelty in our literature. It is such an innovation that its reverberations will continue for millennia. The difficulties faced by this poet, who put an end to the Fuzuli traditions that were dominant in the Eastern literature for hundreds of years, and the various moments of his life without escape, did not escape the sharp attention of the critic and received the deserved appreciation. The presented article talks about the importance of Sabir's literary heritage in the literary critic's work, his attitude towards Sabir's heritage, and the reasons for the scholar's interest in the poet's work are investigated.

It is noted that Jafar Khandan was one of the best researchers of Sabir's literary heritage. So, his researches are one of the most important sources for young researchers who turn to Sabir's life and work even today. Just as Sabir's work does not lose its relevance, the scientist's research about him never gets old, his ideas and opinions keep their novelty for every era. This is the point that comes from the power and importance of Jafar Khandan's pen and talent. It should not be surprising that a scholar who lived at least as tumultuous and difficult a life as Sabir should examine his legacy in such a sensitive way, but perhaps no one could be as sensitive to the poet's legacy as he is the depth and value of their own national cultural inheritance, by making comparison with the achievements of other countries using specific examples. The general aim is to reveal the unique elements of their own culture, hence developing students' understanding of their own nation's place in the wider cultural world. Textbooks, being the basic instructional tool in the curriculum, work within this framework and cover both national and international cultural issues. The aim of this study is to describe how Türkiye and the Turkish language is presented in mother tongue, middle school text books in two European countries with whom Turkey has strong relations, both today and in the past. To achieve this goal, themes, texts and activities in native language textbooks used in Germany and Austria were analysed. Instances of the use of Turkish language, expressions and culture were found, examined and discussed.

Keywords: Soviet Literature, Literary Criticism, Literary Studies, Sabir's Literary Heritage, Socialist Realism.

OYBEK VE TÜRK EDEBİYATI OYBEK AND TURKISH LITERATURE

Prof. Dr. Akbar SABIRDINOV

ÖZET

Makale, Türk şiirinin Özbek şiiri üzerindeki etkisi konusunu ele almaktadır. Osmanlı Türk şairlerinin yeni dönemin gerçeklerini geniş ölçüde yansıtan şiirsel biçimler bulma yolundaki metodolojik araştırmaları da Oybek üzerinde yaratıcı bir etkiye sahipti. Türk şairleri O'rkan Saifiy, Halid şeref, bireysel üslup gibi kişilerin lirik sadelik arayışı analizler temelinde ortaya çıkar. Türk şiirinde insan ruhuyla uyumlu doğa imgesi tasavvuf felsefesi ile uyum içindedir. Oybek'teki yaşamsal düşünce ve deneyimlerin özümsemiği tutarlı, bütüncül doğa manzaraları ve küçük yorumların yansıttığı imgelerin eşsiz yorumunda, yukarıda bahsedilen Türk şiirinin doğasında var olan üslubun etkisi büyüktü. Şairin şiirin ritmi, kafiye ve ton cilasındaki özgünlüğü ve böylece çizgilerin etkinliğini artırması üzerine yaptığı yaratıcı araştırmalar da gergin Fikrat şiirinin etkisinin bir sonucu olarak bir yüz gösterdi. Bu hassas yetenek, 20. yüzyılın başlarında Türk şiirine hem biçim hem de içerik haberleri getirdi. Vaftizci Yahya'nın masnavi kafiyeli çizgileri, derin felsefi düşünceleri, sembolik ifadeyi ve imgeleri lirizmle uyum içinde yansıtmaya becerisini gösterir. Abdulhaq Hamid'in eserindeki aşk temaları, insanın anlamı, yaşam, Rizo Tafik şiirindeki toprak imgesi ve derin felsefi düşünce ve duyguların uyumu içinde Darweş imgesinin ifadesi ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk Şiiri, Bireysel Üslup, Edebi Etki, Lirik Eşlik, Şiirsel İmge.

ABSTRACT

The article covers the issue of the influence of Turkish poetry on Uzbek poetry. The methodological research of Ottoman Turkish poets on the way to finding poetic forms that broadly reflect the realities of the new era also had a creative influence on Oybek. The search for lyrical simplicity by the likes of Turkish poets O'rkan Saifiy, Khalid honor, individual style is revealed on the basis of analysis. In Turkish poetry, the image of nature, harmonious with the human psyche, harmonizes with mysticism philosophy. In the unique interpretation of the images, reflected by the consistent, holistic nature landscapes and small interpretations of which the vital thoughts and experiences in Oybek were absorbed, the influence of the style inherent in the Turkish poetry mentioned above was great. The poet's creative research on the rhythm of poetry, originality in rhyme and tone polish, and thereby increasing the effectiveness of lines, also showed a face as a result of the influence of taut Fikrat poetry. This sensitive talent brought both form and content news to Turkish poetry in the early 20th century. The masnavian rhyming lines of John the Baptist show deep philosophical thoughts, symbolic expression and the skill of reflecting images in harmony with lyricism. The themes of love in the work of Abdulhaq Hamid, the meaning of Man, life, the image of the land in the poetry of Rizo Tafiq and the expression of the image of Darwesh in the harmony of deep philosophical thoughts and feelings are covered.

Keywords: Turkish Poetry, Individual Style, Literary Influence, Lyrical Accompaniment, Poetic Image.

19.-21. YÜZYILDA AZERBAIJAN EDEBİYATINDA FARŞÇADAN ALINTI KELİMELELER

PERSIAN BORROWINGS IN THE AZERBAIJANI LANGUAGE BASED ON THE WORKS OF THE XIX-XXI CENTURIES

Valeriia KOLOTOVA

ÖZET

Makale, 19.-21. yüzyılda Azerbaycan edebiyatında Farsçadan alıntı kelimeler incelemektedir. Yani: Mirza Fatali Ahundov'un «Aldanmış kəvakib (Hekayəti-Yusuf şah)» romanı, Anar'ın «Mən, sən, o və telefon» hikâyesi ve Şerif Ağayar'ın «Şəkil» hikâyesi.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan Dili, Alıntı Kelimeler, Kelime Bilgisi, Farsçadan Alıntı Kelimeler, Azerbaycan.

ABSTRACT

The article examines Persian borrowings in the Azerbaijani language based on the works of the XIX-XXI centuries, namely: Mirza Fatali Akhundov's novel «The Deceived Stars or the Story of Yusuf Shah» («Aldanmış kəvakib (Hekayəti-Yusif şah)»), Anar's story «I, you, he and the phone» («Mən, sən, o və telefon») and Sharif Agayar's story «Photograph» («Şəkil»).

Keywords: The Azerbaijani Language, Loanwords, Vocabulary, Persian Borrowings, Azerbaijan.

TÜRK DİLLERİNİN EKOLOJİK ORTAMINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER FACTORS AFFECTING THE ECOLOGICAL ENVIRONMENT OF TURKIC LANGUAGES

İlahe MUSAYEVA

ÖZET

Toplumdaki sosyal faktörlerin etkisiyle değişime uğrayan dil, doğal ortamda insan faaliyetlerine her zaman eşlik etmektedir. Bu nedenle modern çağda meydana gelen küresel değişimler ve iklim değişikliğiyle mücadelede uluslararası dayanışmanın güçlenmesi arka planına karşı dil bilimi birçok alana entegre edilmiştir. Dilin dünyayı anlama işlevi, doğada ve sosyal çevrede meydana gelen olayların anlaşılmasına, dil ve kültürün birlikte öğrenilmesine temel oluşturur. Bu bakış açısı dikkate alındığında ekosistem kavramının, doğa ile birlikte dil ve dilsel yapıların ekosistem kavramı ile aynı çerçevede incelenmesi gerekmektedir.

Etnik ve kültürel açıdan köklü Türk dillerinin ekosistemi son derece zengindir. Sosyal, kültürel, politik ve coğrafi faktörlerin etkisiyle dilin sürdürülebilirliği, dağılımı ve yaşama ortamı sürekli değişmektedir. İklimle uygun ekolojik koşullarda yaşamak, Orta Asya'dan Anadolu ve Sibirya'ya kadar geniş bir alana yerleşen Türk halklarının dil yapısında hiçbir etki bırakmadı. Bu nedenle dil unsurlarına bakıldığında doğayla ilgili kavramlar - dağlar, su havzaları, çöl adları çeşitlilik göstermektedir. Diğer bir faktör ise modern çağdaki devlet yapı sistemleri, küreselleşme ve ekonomik modernleşme gibi siyasi ve ekonomik faktörlerin Türk dillerinin etkisi üzerindeki etkisidir. Demografik faktörler, kültürel ve sosyal ilişkiler, kültür ve dil deneyimi, eğitim, modern çağda teknolojinin gelişimi, sosyal medya ve teknolojik araçlar Türk dilleri ekosisteminin değişimini ve gelişimini doğrudan etkileyen araçlardır.

Makalede ekodilbilimsel bakış açıları da dahil olmak üzere Türk dillerinin ekolojik ortamını etkileyen çeşitli faktörler ve sorunlar anlatılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk Dilleri, Ekoloji, İnsan, Kültürel ve Sosyal Çevre, Doğal Çevre.

ABSTRACT

Language, which changes under the influence of social factors in society, always accompanies human activities in the natural environment. Therefore, linguistics has been integrated into many fields against the background of global changes in the modern age and the strengthening of international solidarity in the fight against climate change. The function of language to understand the world forms the basis for understanding events that occur in nature and the social environment, and for learning language and culture together. When this perspective is taken into consideration, the concept of ecosystem, language and linguistic structures together with nature should be examined within the same framework as the concept of ecosystem.

The ecosystem of ethnically and culturally rooted Turkish languages is extremely rich. The sustainability, distribution and living environment of the language are constantly changing due to the influence of social, cultural, political and geographical factors. Living in ecological conditions suitable for the climate did not leave any impact on the language structure of the Turkish people who settled in a wide area from Central Asia to Anatolia and Siberia. Therefore, when looking at the language elements, the concepts related to nature - mountains, water basins, desert names are diverse. Another factor is the influence of political and economic factors such as state structure systems, globalization and economic modernization in the modern age on the influence of Turkish languages. Demographic factors, cultural and social relations, cultural and linguistic experience, education, the development of technology in the modern age, social media and technological tools are the tools that directly affect the change and development of the Turkic languages ecosystem.

The article describes various factors and problems affecting the ecological environment of Turkic languages, including ecolinguistic perspectives.

Keywords: Turkic Languages, Ecology, People, Civil and Social Environment, Natural Environment.

HOLLANDA VE ALMANYA'DA YAŞAYAN TÜRK GÖÇMENLERDE ÖZ BİLDİRİM İLE ÖLÇÜLEN BOY, KİLO VE BEDEN KİTLE İNDEKSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

SELF-REPORTED VS. MEASURED HEIGHT, WEIGHT AND SUBSEQUENT BMI IN TURKISH IMMIGRANTS LIVING IN THE NEDERLANDS AND GERMANY

Kübra BARAN, Prof. Dr. Başak KOCA ÖZER

ÖZET

Bu çalışma, Hollanda ve Almanya'da yaşayan Türk göçmenler ve Türkiye'de yaşayan bireyler arasında öz bildirimleri ve ölçülen boy uzunluğu ve ağırlıkları arasındaki farklılıkları değerlendirerek cinsiyet farklılıkları ve grup varyasyonlarına odaklanmayı amaçlamaktadır. Bu üç ülkeden toplam 478 katılımcıdan (202 erkek ve 276 kadın) veri toplanmıştır. Katılımcıların boy uzunlukları ve ağırlıkları ölçülmüş, aynı değişkenlerin öz bildirim değerleri kaydedilmiş ve analiz edilmiştir. Öz bildirim ve ölçülen değerler arasındaki farklılıkların BKE ile ilişkisini araştırmak için doğrusal regresyon modelleri kullanılmıştır. Sonuçlar, cinsiyet ve gruplar arasında öz bildirim ve ölçülen boy uzunluğu ve ağırlık değerleri arasında anlamlı farklılıklar olduğunu göstermektedir. Ortalama olarak, kadınlar erkeklere göre daha uzun boy uzunluğu değerleri bildirmiştir; özellikle Hollanda'da yaşayan Türk göçmen bireyler her iki cinsiyet (Erkekler: 1.77 cm; Kadınlar: 1.79 cm) için diğer gruplar arasından boy uzunluklarını daha yüksek bildirmişlerdir. Benzer şekilde, ağırlık farklılıkları özellikle Hollanda'da da yaşayan Türk göçmen kadınlarda daha belirgindir ve öz bildirim ile beyan ettikleri ağırlıkları ölçülen değerlere göre 0.68 kg daha düşüktür. Bu sonuçlar, katılımcıların boylarını abartma ve ağırlıklarını daha az söyleme eğiliminde olduklarını, cinsiyete ve menşe ülkeye göre değişen örüntüler olduğunu göstermektedir. Regresyon analizleri, öz bildirim ve ölçülen antropometrik değerler arasındaki farklılıkların büyüklüğü ile BKE arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermiştir; bu da daha yüksek BKE'ne sahip bireylerin ölçümlerini yanlış bildirme olasılığının daha yüksek olduğunu öne sürmektedir. Bu bulgular, antropometrik verilerle ilgili çalışmalarda öz bildirim önyargılarının dikkate alınmasının önemini vurgulamakta ve özellikle göçmen popülasyonlarını değerlendirirken sağlık değerlendirmelerinde antropometrik olarak ölçülen değerlere olan ihtiyacı vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Boy Uzunluğu, Ağırlık, BKE, Antropometri, Öz Bildirim, Göçmen.

ABSTRACT

This study aims to evaluate discrepancies between self-reported and measured height and weight, with a focus on sex differences and group variation among Turkish immigrants living in the Netherlands, Germany, and Türkiye. Data were collected from 478 participants (202 males and 276 females) across these three countries. Both self-reported and measured values for height and weight were recorded and analyzed. Linear regression models were used to investigate the relationship between the differences in reported and measured values with BMI. Results show significant differences between self-reported and measured height and weight across sexes and origins. On average, females reported greater height differences than males; Turkish immigrant individuals living in the Netherlands in particular reported their heights as higher than other groups for both sexes (Male: 1.77 cm; Females: 1.79 cm). Similarly, weight discrepancies were more pronounced among females, particularly those from the Netherlands, with a self-reported weight 0.68 kg lower than the measured weight. These results suggest a tendency for participants to overestimate height and underestimate weight, with varying patterns based on sex and country of origin. Regression analyses indicated a positive relationship between the magnitude of discrepancies and BMI, suggesting that individuals with higher BMIs were more likely to misreport their measurements. These findings highlight the importance of considering self-report biases in studies related to anthropometric data and emphasize the need for measured values in health assessments, particularly when assessing immigrant populations.

Ankara Üniversitesi

kbaran@ankara.edu.tr, <https://orcid.org/0009-0002-0513-7674>

Basak.Koca.Ozer@ankara.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-3171-1599>

Keywords: Height, Weight, BMI, Antropometry, Self-Report, Immigrants.

AZƏRBAYCAN RƏSSAMLARININ YARADICILIĞINDA "ZƏFƏR"

MÖVZUSU

"VICTORY" THEME IN THE CREATIVITY OF AZERBAIJAN PAINTERS

Emil AĞAYEV

XÜLASƏ

Azərbaycan tarixinin bütün mərhələlərinə diqqət yetirsək, xarici işğalçıların hücumuna məruz qalmışdır. Ərazisinin zənginliyi, yerləşdiyi mövqe ilə ölkəmiz daima diqqət mərkəzində olub, düşmən hücumlarının qarşısını almışdır. Azərbaycan yenidən müstəqilliyini əldə etdikdən sonra erməni işğalçıların hücumuna məruz qalmışdır. Dilbər guşəmiz Qarabağ ermənistan ordusu tərəfindən işğal edilərək, talan edilməyə başlandı. 30 il ərzində ermənilərin törətdiyi cinayətlər, mədəni irsimizə qarşı edilən vəhşiliklər, insanlığa yaraşmayan soyqırım siyasəti dünya ölkələrinin bir çoxu tərəfindən göz yumulurdu. 2020-ci il 27 sentyabr tarixində ermənistan ordusunun hücumu nəticəsində Azərbaycan ordusu ərazi bütövlüyünü qorumaq üçün mübarizəyə qalxdı. 44 gün ərzində Ali baş komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi altında Azərbaycan ordusu qəsəbə, kənd, şəhərləri azad edərək, Qarabağa yenidən həyat gətirdilər. 8 noyabr 2020-ci il tarixində isə Şuşada üçrəngli bayrağımız ucaldılaraq, qalib xalqın Zəfər səsi bütün dünyaya yayıldı. Bütün bu baş verən tarixi proseslər rəssamlarımız üçün ilham mənbəyinə çevrildi. Bir-birindən maraqlı "Zəfər" mövzulu əsərlər müasir təsviri sənət tariximizdə yeni mərhələ təşkil etdi. Bu məqalədə Müşviq Heydərov "Xarıbülbul", Xanlar Əsədullayev "Kəlbəcər", Nuray Allahverdiyeva "Şuşa", Vüqar Əli "Şuşa gözəlləri", "Şuşanın dağları", Nizar Məmmədov "Xankəndi" əsərləri sənətsünaslıq kontekstində təhlil edilmişdir.

Açar Sözlər: Azərbaycan, Qarabağ, Şuşa, Zəfər, Təsviri Sənət.

ABSTRACT

If we pay attention to all stages of Azerbaijan's history, it was attacked by foreign invaders. With the richness of its territory and its location, our country has always been in the center of attention and prevented enemy attacks. After regaining its independence, Azerbaijan was attacked by Armenian invaders. Our pretty corner was occupied by the Karabakh Armenian army and started to be looted. For 30 years, crimes committed by Armenians, atrocities committed against our cultural heritage, policy of inhumane genocide were ignored by many countries of the world. As a result of the attack of the Armenian army on September 27, 2020, the Azerbaijani army fought to protect its territorial integrity. Within 44 days, under the leadership of Supreme Commander-in-Chief Ilham Aliyev, the Azerbaijani army liberated towns, villages and cities and brought life back to Karabakh. On November 8, 2020, our tricolor flag was raised in Shusha, and the victory sound of the victorious nation spread throughout the world. All these historical processes became a source of inspiration for our artists. The works with the "Victory" theme, which are interesting to each other, formed a new stage in the history of modern fine art. In this article, the works of Mushvig Heydarov "Kharibulbul", Khanlar Asadullayev "Kalbajar", Nuray Allahverdiyeva "Shusha", Vugar Ali "Beauties of Shusha", "Mountains of Shusha", Nizar Mammadov "Khankendi" are analyzed in the context of art studies.

Keywords: Azerbaijan, Karabakh, Shusha, Victory, Fine Art.

XÜSUSİ TƏHSİL MÜƏSSİSƏLƏRİNDƏ TƏSVİRİ İNCƏSƏNƏT DƏRSLƏRİNİN SAĞLAMLIQ İMKANLARI MƏHDUD UŞAQLARIN REABİLİTASIYASINDA ƏHƏMİYYƏTLİ ROLU

THE IMPORTANT ROLE OF FINE ARTS CLASSES IN SPECIAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN THE REHABILITATION OF CHILDREN WITH DISABILITIES

İlham DADAŞOV

XÜLASƏ

Məqalədə təsviri incəsənət dərslərinin təlim prosesinin düzgün istiqamətdə və keyfiyyətli şəkildə təşkilinin sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların reabilitasiyasında əsas faktorlardan biri kimi qeyd olunur. Təsviri incəsənət dərslərinin təşkilində və tədrisi prosesində xüsusi metodik yanaşma üsullarının tətbiq edilməsi və inklüziv uşaqların meyil və maraqları, arzu və istəkləri, fəallıqları nəzərə alınmaqla və əsas götürülərək onlara üstünlük verilməsi məqalədə öz əksini tapmışdır. Müasir dövrdə təsviri incəsənət fənnini tədris edən müəllimin psixoloji biliklərə yiyələnməsinin mütləq şəkildə vacib olduğu vurğulanır və təhsil prosesində, xüsusilə, sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların adaptasiyasında və uğurun əldə olunmasında müəllim-valideyn birgə qarşılıqlı aktiv fəaliyyətinin mühüm rolu çox vacib məsələlərdən biri kimi göstərilir. Həmçinin, müasir dövrün sosial siyasətində fiziki qüsurlu və sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların hər bir sahədə hərtərəfli inkişafı və cəmiyyətə inteqrasiya olması ən vacib şərt olaraq məqalədə yer alır.

Açar sözlər: Reabilitasiya, Inklüziv, Təsviri Fəaliyyət, Adaptasiya, Əməyin Stimullaşdırılması.

ABSTRACT

In the article, the organization of the training process of fine arts classes in the right direction and in a quality way is mentioned as one of the main factors in the rehabilitation of children with disabilities. The article reflects the application of special methodical approach methods in the organization and teaching of fine arts classes and the preference of inclusive children, taking into account and taking into account their inclinations and interests, wishes and desires, activities. In modern times, it is emphasized that it is absolutely important for a teacher who teaches the subject of visual arts to acquire psychological knowledge, and the important role of teacher-parent joint active activity in the educational process, especially in the adaptation and success of children with disabilities, is shown as one of the most important issues. Also, in the social policy of the modern era, the most important condition is the comprehensive development of children with physical disabilities and disabilities in every field and their integration into society.

Keywords: Rehabilitation, Inclusive, Descriptive Activity, Adaptation, Stimulation of Labor.

ABDULHAMİD SÜLEYMANOĞLU ÇOLPAN'IN 'BUZILGAN O'LKAGA' ŞİİRİ ÜZERİNE BİR ÇÖZÜMLEME AN ANALYSIS ON ABDULHAMİD SULEYMANOĞLU CHOLPAN'S POEM 'BUZILGAN O'LKAGA'

Arş. Gör. Dr. Bahar TÜRKİYILMAZ

ÖZET

Bu bildiride Özbek edebiyatının yapı taşlarından biri olan Abdulhamid Süleymanoğlu Çolpan'ın Buzilgan O'lkaga şiiri üzerinde durulacaktır. Özbek edebiyatında roman, hikâye, tercüme, tiyatro eserleri başta olmak üzere oldukça çeşitli türlerde eser veren Çolpan, pek de uzun sayılmayan yaşam çizgisinde Özbek şiirinin de en nadide örneklerini kaleme almıştır. Buzilgan O'lkaga şiiri, Çolpan'ın büyüleyici lirik üslubunun tüm coşkusuyla kendisini gösterdiği şiirlerinden biri olmasının yanında, yazıldığı dönem göz önüne alındığında Özbek Cedit edebiyatının da en güçlü şekilde yansıtıldığı örneklerden biri olması sebebiyle bildiriye konu edilmiştir. Çalışmanın incelemesinde Nurullah Çetin'in şiir çözümleme yöntemi esas alınmıştır. Belirlenen yöntem doğrultusunda Buzilgan O'lkaga şiiri; içerik, şekil, dil ve üslup ile ahenk temel başlıkları altında düşünce, görüntü, varlık, anlam gibi pek çok alt başlığa ayrılarak çözümlenecektir. Bu başlıklara dönem havasının şiire katmış olduğu baskın tematik değerler de eklenecektir. İncelemenin neticesinde hem Çolpan'ı Özbek edebiyatının temel taşlarından biri yapan destansı üslubu hem de Özbek Cedit edebiyatına yansıyan o dönem Türkistanının harap hâli okura tüm şeffaflığıyla sunulacaktır. **Anahtar Kelimeler:** Çolpan, Buzilgan O'lkaga, Özbek Cedit Edebiyatı, Türkistan, Şiir Çözümlemesi.

ABSTRACT

This paper will focus on the poem 'Buzilgan O'lkaga' by Abdulhamid Suleymanoglu Cholpan, one of the cornerstones of Uzbek literature. Cholpan, who worked in a wide variety of genres in Uzbek literature, especially novels, stories, translations, theatre works, has also written the rarest examples of Uzbek poetry in his not very long life line. The poem 'Buzilgan O'lkaga' not only showcases Cholpan's captivating lyrical style in all its enthusiasm but also, considering the period in which it was written, serves as one of the most powerful examples of Uzbek Jadid literature, which is why it has been chosen as the subject of this paper. The analysis of the work is based on the poetry analysis method of Nurullah Çetin. According to the specified method, the poem 'Buzilgan O'lkaga' will be analyzed under the main headings of content, form, language and style, and harmony, breaking it down into numerous subheadings such as thought, image, existence, and meaning. To these titles will be added the dominant thematic values added to the poetry by the atmosphere of the period. As a result of the analysis, both Cholpan's epic style, which makes him one of the cornerstones of Uzbek literature, and the devastated state of Turkestan reflected in Uzbek Jadid literature during that period will be presented to the reader in all its transparency. **Keywords:** Cholpan, Buzilgan O'lkaga, Uzbek Jadid Literature, Turkestan, Poetry Analysis.

AZERBAIJANI SYLLABLE FEATURES OF AZERBAIJANI LANGUAGE

Mahire RAHTARI

ÖZET

Makalede Azerbaycan dilinin önemli fonetik birimlerinden biri olan hece konusuna ayrılmıştır. Hece, konuşmanın akışıyla ilgili önemli fonetik birimlerden biridir. Hece, fonetik akışın küçük bir parçası olmasına rağmen bir takım özelliklerinden dolayı çok önemli bir konuşma birimidir ve aynı zamanda fonetik konuşma zincirinde en büyük yeri kaplayan halkadır. Makalede Azerbaycan ve Türk dil biliminde hecelerin kendine has özellikleri ortaya konulmaktadır. Dünya dil biliminde yaygın olarak kullanılan hece teorilerinin Azerbaycan dili üzerindeki etkisi aydınlatılmıştır. Hece teorileri arasında ekspirasyon teorisinin Türk dillerine olduğu kadar bu dile de daha yakın olduğu bilinmektedir. Bu teoriye göre nefes verme sırasında telaffuz edilen seslerin birleşimi sonucu bir hece oluşur.

Ayrıca hece, konuşma sürecindeki en küçük kesintilerle ayrılan fonetik bir birimdir. Türk dil ailesine ait olan Azerbaycan dili de dahil olmak üzere çoğu dilde heceler sesli harflerin katılımıyla oluşur. Yani bir kelimede sesli harf sayısı kadar hece vardır. Bir hece tek sesli harften bile oluşabilir. Örneğin: a-ta, a-shiq, fa-u-na vb. Ancak dünyanın bazı dillerinde ünsüzlerle (örneğin Almanca'da m, b, n ünsüzleriyle) hecelerin oluşturulabileceği de bilinmektedir.

Makalede ayrıca kelimelerin satırdan satıra geçişinde, vurgu konularında, özellikle hece türlerinin belirlenmesinde hecelerin oynadığı rol ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan Dili, Fonetik, Hece, Teori, Ses.

ABSTRACT

The article is devoted to the syllable, which is one of the important phonetic units of the Azerbaijani language. The syllable is one of the important phonetic units related to the flow of speech. Although the syllable is a small part of the phonetic flow, it is a very important unit of speech due to its certain characteristics and is also the link that occupies the largest place in the phonetic speech chain. The article reveals the unique features of syllables in Azerbaijani and Turkish linguistics. The influence of syllable theories widely used in world linguistics on the Azerbaijani language is illuminated. It is known that among the syllable theories, the expiration theory is closer to this language as well as to the Turkish languages. According to this theory, a syllable is formed as a result of the combination of sounds pronounced during exhalation.

In addition, a syllable is a phonetic unit separated by the smallest interruptions in the speech process. In most languages, including Azerbaijani, which belongs to the Turkic language family, syllables are formed with the participation of vowels. In other words, there are as many syllables as there are vowels in a word. A syllable can even consist of a single vowel. For example: a-ta, a-shiq, fa-u-na, etc. However, it is also known that in some languages of the world, syllables can be formed with consonants (for example, in German, with the consonants m, b, n). The article also discusses the role played by syllables in the transition of words from line to line, in matters of emphasis, and especially in determining syllable types.

Keywords: Azerbaijani Language, Phonetics, Syllable, Theory, Sound.

YASIN GRAVÜRLERE DÖNÜŞÜMÜ:ALİYE BERGER THE TRANSFORMATION OF MOURNING INTO ENGRAVINGS: ALİYE BERGER

Dr. Öğr. Üyesi Gülseren BUDUMLU İLDEŞ

ÖZET

Aliye Berger (1903-1974), ilk Türk kadın baskıresim sanatçısı ve gravürcüsüdür. Ünlü Şakir Paşa ailesine mensup Berger'in müzik dersleri aldığı ve uzun yıllar arkadaşlık kurduğu Karl Berger'i evlendikten kısa bir süre sonra kaybetmesi, onu derin bir yasa sürükler. Yas, bireylerin bir kaybın ardından verdikleri fiziksel, düşünsel, davranışsal ve duygusal tepkilerin bütünüdür. Berger, sürüklendiği yas sürecini atlatabilmek için o dönem Londra'da yaşayan ablası Fahrünnisa Zeid'in yanına gider. Orada gravürün siyah beyaz estetiği ve bakır levhaların ışıltısıyla karşılaşır. Buckland Wright'ın atölyesinde üç yıl gravür eğitimi alan Berger'in yaşadıkları eserlerinde güçlü bir karşılık bulur. Bu çalışmanın amacı, Aliye Berger'in girdiği yas süreci ile başlayan gravür aşkını, bakırın ışıltısı ile büyülenişini, bakır levha ile yaratıcı desen ve kompozisyonların sanat eserine dönüşüm sürecini analiz etmektir. Berger'in yaşadığı acı kaybın ardından ürettiği gravürler, nitel araştırma kapsamında amaçlı örneklem olarak seçilmiş ve doküman analizi yöntemiyle incelenmiştir. Bu eserler, sanatçının kaybedilenin yokluğuna ve sonraki yeni yaşamına alışma sürecinin ayrılmaz bir parçası olarak şekillenir.

Anahtar Kelimeler: Aliye Berger, Gravür, Yas.

ABSTRACT

Aliye Berger (1903-1974) was the first Turkish woman printmaker and engraver. Berger, who was a member of the famous Şakir Paşa family, was plunged into deep grief when she lost his husband, Karl Berger, shortly after her marriage. They had been friends for many years before they got married, and he gave her music lessons, as well. The physical, intellectual, behavioral and emotional reactions of individuals after a loss is known as the mourning process. In order to overcome this process, Aliye Berger travelled to her sister Fahrünnisa Zeid, who was living in London at the time. There she encountered the black and white aesthetics of engraving and the sparkle of copper plates. Berger studied engraving at Buckland Wright's workshop for three years, and her experiences are strongly reflected in her works. The aim of this study is to analyze Aliye Berger's love for engraving that began with her mourning process, her fascination with the glow of copper, and the process of transformation of creative patterns and compositions into works of art with copper plates. The engravings produced by Berger after her painful loss were selected as purposive samples within the scope of this qualitative research and analyzed by document analysis method. These works are shaped as an integral part of the artist's process of getting used to the absence caused by the loss and her new life afterwards

Keywords: Aliye Berger, Engraving, Mourning.

MELEK GÜNGÖR'ÜN “ŞAKACI HORTLAK İŞBAŞINDA” ADLI ESERİNİN ÇOCUK KİTAPLARINDA BULUNMASI GEREKEN İÇ VE DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ INVESTIGATION OF MELEK GÜNGÖR'S WORK CALLED “ŞAKACI HORTLAK İŞBAŞINDA” IN TERMS OF INTERNAL AND EXTERNAL STRUCTURE FEATURES THAT SHOULD BE INCLUDED IN CHILDREN'S BOOKS

Dr. Öğr. Üyesi Yunus ŞAKİROĞLU

ÖZET

Çocuk edebiyatı ürünleri, çocuğun seviyesine uygun olarak yazılan eserlerdir. Bu eserler, çocukların olumlu değerler kazanmalarını sağlamalı ve Türkçenin zenginliklerini aktarmalıdır. Günümüzde birçok çocuk kitabı yazılmaktadır. Bu eserler, çocuk edebiyatına uygunluk açısından incelenmelidir. Bu bağlamda çalışmada günümüz çocuk edebiyatı yazarlarından biri olan Melek Güngör'ün örneklem olarak ele alınan “Şakacı Hortlak İşbaşında” adlı eserinin, çocuk edebiyatı açısından uygunluğu incelenmiştir. Nitel araştırma deseniyle gerçekleştirilen çalışmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada elde edilen veriler, Sever vd. (2007) “İlköğretimde Çocuk Edebiyatı” adlı kitapta yer alan “Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Temel Özellikler” ve Sever'in (2008) “Çocuk ve Edebiyat” adlı kitabında yer alan “Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri” bölümlerinde tanımlanan kavramsal çerçeve esas alınarak incelenmiştir. Kitaplar, iç yapı ve dış yapı özellikleri açısından betimsel analizle değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Melek Güngör, Çocuk Edebiyatı, Çocuk Kitabı, İç Yapı, Dış Yapı.

ABSTRACT

Children's literature products are works written in accordance with the level of the child. These works should enable children to acquire positive values and convey the richness of Turkish. Many children's books are written today. These works should be examined for their suitability for children's literature. In this context, the suitability of the work of Melek Güngör, one of today's children's literature writers, named "Şakacı Hortlak İşbaşında", which was taken as a sample, in terms of children's literature was examined. The document analysis method was used in the study carried out with a qualitative research design. The data obtained in the study were compared to Sever et al. (2007) in the book titled "Children's Literature in Primary Education" and "Basic Elements of Children's Literature" in Sever's (2008) book titled "Children and Literature". The books were evaluated with descriptive analysis in terms of internal structure and external structure features.

Keywords: Melek Güngör, Children's Literature, Children's Book, Internal Structure, External Structure.

ANKARA TÜRKÜLERİNDE İDEALİZE EDİLMİŞ GÜZELLİĞİN GÖSTERGESİ OLARAK SEVGİLİ TİPOLOJİSİ BELOVED TYPOLOGY AS AN INDICATOR OF IDEALIZED BEAUTY IN ANKARA FOLK SONGS

Dr. Öğr. Üyesi Erdem AKIN

ÖZET

Sözlü kültür geleneğinin zengin ve dinamik unsurlarından birisi olan türküler, kültürel belleğin bir yansıması olarak, halkın duygu ve düşüncelerini aktarır. Kahramanlık, ağıt, aşk ve diğer pek çok konuda icra edilen türküler, genelde halkın, özelde ise ozanın iç dünyasını ve yaşadığı toplumsal olayları dile getirir. Özellikle aşk temalı türkülerde sevgili, şairin ilham kaynağı ve türkülerin yazılma/yakılma sebebidir. Türkülerde sevgilinin karakteristik ve fiziksel özellikleri, âşık ile olan ilişkisi belirli kalıplar çerçevesinde tasvir edilir. Bu tasvirler, halk edebiyatının tipolojik analizine olanak tanır. Tipoloji, edebi metinlerdeki karakterlerin kalıp niteliklerini inceleyerek tipleşmesini ve tip olarak ayırt edici özelliklerini, belirleme, ayırt etme ve yaratma bilgisidir. Bu bağlamda, idealize edilmiş bir güzellik ve karakter sergilenimiyle türkülerde yer alan sevgili, geniş ve detaylı tasvirler sonucunda türküler tipolojik çalışmalar için zengin bir kaynak haline getirir. Bu çalışmada, türküler, metin merkezli bir yaklaşımla incelenerek türkülerdeki sevgilinin karakteristik ve fiziksel özellikleri ortaya konulmuştur. Giyim, kuşam ve süslenme fiziksel unsurları tamamlayan bir öge olduğu için çalışmaya dâhil etmiştir. Türkülerin metin incelemesi yapılırken bilimsel araştırma yöntemlerinden dokümantasyon analizi tekniğine başvurulmuştur. Çalışma sonucunda, sevgilinin zalim olması, insafsız olması, aşığın başının tacı olması gibi karakteristik özellikler ortaya konulurken bu özelliklere aşığın verdiği tepkilere de dikkat çekilmiştir. Sevgilinin saçı, gözü, bakışı, yürüyüşü duruşu ile fiziksel bir portre çizilmiştir. Bu portreyi görsel olarak tamamlayan ise ferace, şal yazma, entare, potin yani giyim kuşam olmuştur. Gerdanlık, rastık, altın, koku gibi süslenme araçları yapılan tasvir zenginleştirmiştir. Sonuç olarak; giyim, kuşam, süslenme unsurlarıyla beraber fiziksel ve karakteristik özellikler, bir tip olarak sevgiliyi oluşturan temel unsurlardır. Bu betimlemeler dolayımında gerçekleştirilen idealize edilmiş bir tipoloji inşası, sevgili-aşık etkileşimini derinleştirirken türkülerin romantik ve dramatik yapısını güçlendirir. Dolayısıyla etkin tipoloji inşalarıyla türküler, dinleyiciler üzerinde ise güçlü bir etki bırakan ve dinleyicilerin duygusal katılımını artıran estetik, edebi verimlerdir.

Anahtar Kelimeler: Ankara, Türkü, Sevgili, Tipoloji, Güzellik Algısı.

ABSTRACT

Folk songs, one of the rich and dynamic elements of oral culture tradition, convey the feelings and thoughts of the people as a reflection of cultural memory. Folk songs performed on heroism, lament, love, and many other subjects express the inner world of the people in general and the poet in particular, and the social events they experience. Especially in love-themed folk songs, the lover is the poet's source of inspiration and the reason for writing/singing folk songs. In folk songs, the characteristics and physical features of the beloved and her relationship with the lover are depicted within the framework of certain patterns. These depictions allow for a typological analysis of folk literature. Typology is the knowledge of determining, distinguishing, and creating the typification of characters in literary texts by examining their pattern qualities and their distinctive features as types. In this context, the beloved, who appears in folk songs with an idealized display of beauty and character, makes folk songs a rich source for typological studies as a result of their extensive and detailed depictions. In this study, folk songs were analyzed with a text-centered approach and the characteristic and physical features of the beloved in folk songs were revealed. Clothing, attire, and adornment were included in the study since they are complementary to

physical elements. While analyzing the text of the folk songs, the documentation analysis technique, one of the scientific research methods, was used. As a result of the study, characteristic features such as the lover being cruel, and ruthless, and the crown of the lover's head were revealed. At the same time, the lover's reactions to these features were also drawn attention. A physical portrait is drawn with the lover's hair, eyes, gaze, gait, and posture. This portrait is visually complemented by clothing such as abaya, shawl, shawl, and robe. Adornment tools such as necklaces, gold, and fragrances enriched the depiction. As a result, physical and characteristic features, along with elements of clothing and adornment, are the basic elements that constitute the lover as a type. The construction of an idealized typology through these descriptions deepens the lover-lover interaction and strengthens folk songs' romantic and dramatic structure. Therefore, folk songs with effective typology constructions are aesthetic, literary works that leave a strong impact on the listeners and increase their emotional participation of the listeners.

Keywords: Ankara, Folk Song, Beloved, Typology, Perception of Beauty.

İSA HÜSEYNOVUN ƏSƏRLƏRİNDƏ MİFONİMLƏR MYTHONYMS IN İSA HUSEYNOV'S WORKS SCHOOLS

Aynura BAGHIROVA

XÜLASƏ

Mifoloji leksika bəşər dilinin ən qədim mərhələsini əks etdirir. Buna görə də mifoloji leksikanın öyrənilməsi hər bir dilin əski tarixi haqqında qiymətli bilgilər verir. Mifoloji leksika ibtidai insanın dünya, təbiət, ətraf aləm haqqında olan baxışlarının dildə ifadəsidir. Dünyanın yaranması haqqında olan ilkin insan təfəkküründə, insanın ibtidai kosmoqonik təsəvvüründə mif və ya əsatir anlayışı mühüm yerlərdən birini tuturdu. Mifoloji leksikada ilkin sakral anlayışlar öz əksini tapır, ilkin dini rituallar ifadə olunur.

Türk xalqlarının özünəməxsus mifoloji - fəlsəfi dünyagörüşü, baxışları vardır. İlkin insan təfəkkürünün izlərini yaşadan mifoloji anlamlı sözlər türk xalqlarının ibtidai həyat tərzini, dünyaya baxışlarını, fəlsəfi düşüncələrini inikas etdirir. Dünya elmində, adətən, mifologiyaya ibtidai insanın ilkin etnokulturoloji, kosmoqonik baxışı kimi yanaşılır. Mifonimlər dilin ən qədim leksik layında xüsusi təbəqədir. Mifoloji faktlar lingvistik araşdırmalarda hər zaman nəzərə alınmalıdır.

Açar Sözlər: İsa Hüseynov, Mifonimlər, Div, Şeytan, İblis, Mələk, Kosmoqonik Təfəkkür.

ABSTRACT

Mythological lexicon reflects the ancient stages of human language. Therefore, studying the mythological lexicon provides valuable information about the ancient history of any language. The mythological lexicon is a linguistic expression of early humans' views on the world, nature, and the surrounding environment. In the first philosophical ideas about the creation of the world and in the initial cosmological conceptions of humans, myth and primitive thought occupied an important place. In mythological lexicons, sacred and secular meanings often merge, expressing both ancient rituals and religious practices. The mythological and philosophical worldview unique to the Turkic peoples is reflected in meaningful words that trace the roots of early human thought. These terms convey the worldview, philosophical perspectives, and attitudes towards life. In world culture, customs, mythological ideas, ancient ethnocultural concepts, and cosmological views play a significant role. Linguistic research has consistently acknowledged that mythological facts are preserved in the ancient layers of the lexicon.

Keywords: Isa Huseynov, Mythonyms, Demon, Devil, Iblis, Angel, Cosmogonic Thinking.

**"TARIXI RASHIDIY" ASARIDAGI MARKAZIY OSIYO
GIDRONIMLARINING TURKIY ETIMOLOGIK TAHLILI
(XVI ASR 1-YARMİ)
THE TURKISH ETYMOLOGICAL ANALYSIS OF CENTRAL ASIAN
HYDRONYMS IN "TARIHI RASHIDI"
(THE 1ST HALF OF THE XVI TH CENTURY)**

Guzal XİDİROVA

XULOSA

Tabiiy obyektlar nomlari toponimikada eng qadimgi nomlar deb topilgan va ular haqida ma'lumotlar yozma manbalardan ham o'rin olgan. Mazkur maqolada XVI asrda yashab, faoliyat yuritgan tarixchi va davlat arbobi Mirzo Muhammad Haydarning "Tarixi Rashidiy" asarida keltirilgan Markaziy Osiyoga oid suvlar nomlari tasniflangan. Unga ko'ra, asarda 58 turdagi katta-kichik gidronimlar (suvlar nomlari) turli tarixiy voqe'liklar bayonida tilga olingan. Ularning etimologiyasi so'g'diy, arabiy, sanskrit, mo'g'ul, turkiy, forsiy va boshqa turli tillarga borib taqaladi va olimlar tomonidan ham turlicha izohlangan. Ba'zi gidronimlarning nomlanishida ularning etnonimlar bilan aloqadorligini ko'rish mumkin. Maqolada ushbu davrga oid etimologiyasi turkiy asosga ega bo'lgan suvlar nomlari tahlilini yoritishga harakat qildik.

Kalit So'zlar: Türkçe Eğitimi, Ders Kitapları, Almanya, Avusturya, Türk, Türklük, Dil Eğitimi.

ABSTRACT

The names of natural objects are considered to be the oldest names in toponymy and information about them is also found in written sources. In this article, the names of waters related to Central Asia are classified based on the work "History of Rashidi" which was written by the historian and statesman Mirza Muhammad Haydar, who lived and worked in the XVIth century. According to study on the work, 58 types of big and small hydronyms (water names) are mentioned in the description of various historical facts. Their etymology goes back to Sogdian, Arabic, Sanskrit, Mongolian, Turkish, Persian and various other languages and has been interpreted differently by scholars. In the naming of some hydronyms, it is possible to see their connection with ethnonyms. In the article, we tried to give the analysis of the water names, which etymology has a Turkic basis, related to this period.

Keywords: "History of Rashidi", 16th Century, Toponym, Hydronym, Turkic Etymology.

ALISHER NAVOI'NIN NA'T GAZELLERİ HAKKINDA ABOUT "NA'T GAZELS" BY ALISHER NAVOI

Bozorova Nasiba Pulotjonovna

ÖZET

Doğu edebiyatının kendine özgü bir divan yaratma geleneği vardır. Bu geleneğe göre yaratıcının şiirsel eserleri tür, tema ve biçimsel unsurlara göre derlenir. Manzum divan gazel türüyle başlamış olup, gazeller kafiye veya radifin bittiği harfe göre alfabetik olarak düzenlenmiştir. Ayrıca divanın ilk gazelinin Allah'a hamd, sonra da Peygamber'in sıfatları olması gerekir.

Bu makalede Alisher Navoi'nin "Garayib us-sigar" kitabında yer alan gazellerinin poetikası anlatılmaktadır. Çalışmada düşünceli şairin, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in hayat tarzları, mucizeleri ve mükemmel ahlâkı hakkındaki bilgileri gazellerinde özlü ve etkileyici bir şekilde ifade ettiği incelenmiştir. "Garayib us-sigar"daki na't gazeller Alisher Navoi'nin dininin İslam olduğunu, imanda kararlılık olduğunu, bir Müslüman olarak Hz. Muhammed (s.a.v.)'i takip ettiğini ve onun talimatlarına göre yaşamak gibi en yüksek hedefe sahip olduğunu doğruladığı söyleniyor. Ayrıca mütefekkir şairin, nat gazelleriyle, Resûlullah aleyhissalatu aleyhi ve sellem'in sözlerini, adabını ve yaşam tarzını sadece kendi zamanındaki insanlara değil, gelecek nesillere de son derece sanatlı bir biçimde aktardığı anlatılmaktadır. "Garayib us sig'ar" kitabının gazellerinde, Hz. Peygamber'in bütün alemlere olan nimeti ve ona verilen Kur'an mucizesini konu alan sembolik-şiirsel ifadeler, bilimsel ve teorik kaynaklara dayanılarak araştırılmış ve önemli sonuçlara varıldı.

Anahtar Kelimeler: Klasik Doğu Edebiyatı, Divan, Tür, Kafiye, Gazel, Övgü, Na't, Övgü, Muhammed Aleyhissalam, Alisher Navoi.

ABSTRACT

In Eastern literature, there is a unique tradition of creating a divan. According to this tradition, the poetic works of the creator are compiled by genre, theme and formal elements. The poetic divan begins with the genre of ghazals, and ghazals are arranged in alphabetical order by the letter with which the rhyme or radif ends. Also, the first ghazal of the divan should be about the praise of Allah, and then about the qualities of the Prophet Muhammad sallallahu alayhi wassallam.

This article talks about the poetics of ghazals by Alisher Navoi in the book "Garaib us-sigar". It analyzes that the great poet in his ghazals expressed information about the lifestyle, miracles and perfect character of the Prophet Muhammad, peace and blessings be upon him, in a concise and impressive form. The nat-ghazals in the divan also confirm that Alisher Navoi's religion is Islam, steadfastness in faith, that as a Muslim he followed the Prophet Muhammad, peace be upon him, and that his highest goal was to live according to his instructions. In addition, it is explained that through the nat-ghazals the poet-thinker in a highly artistic form conveyed the words, manners and lifestyle of the Messenger of Allah (peace be upon him) not only to the people of his time, but also to future generations. In the ghazals of the book "Gharaib us sigar" on the basis of scientific and theoretical sources, symbolic and poetic expressions about the blessing of the Prophet to all worlds and the miracle of the Koran granted to him are studied. important conclusions were made.

Keywords: Oriental Classical Literature, Divan, Genre, Rhyme, Ghazal, Praise, Na't, Praise, Muhammad Alayhis-Salam, Alisher Navoi.

AZERBAIJAN RESSAMLARININ RESSAMLARININ YARATICILIĞINDA "ZƏFƏR" MÖVZUSU

"VICTORY" THEME IN THE CREATIVITY OF AZERBAIJAN PAINTERS

Emil AĞAYEV

XÜLASƏ

Azərbaycan tarixinin bütün mərhələlərinə diqqət yetirsək, xarici işğalçıların hücumuna məruz qalmışdır. Ərazisinin zənginliyi, yerləşdiyi mövqe ilə ölkəmiz daima diqqət mərkəzində olub, düşmən hücumlarının qarşısını almışdır. Azərbaycan yenidən müstəqilliyini əldə etdikdən sonra erməni işğalçıların hücumuna məruz qalmışdır. Dilbər guşəmiz Qarabağ ermənistan ordusu tərəfindən işğal edilərək, talan edilməyə başlandı. 30 il ərzində ermənilərin törətdiyi cinayətlər, mədəni irsimizə qarşı edilən vəhşiliklər, insanlığa yaraşmayan soyqırım siyasəti dünya ölkələrinin bir çoxu tərəfindən göz yumulurdu. 2020-ci il 27 sentyabr tarixində ermənistan ordusunun hücumu nəticəsində Azərbaycan ordusu ərazi bütövlüyünü qorumaq üçün mübarizəyə qalxdı. 44 gün ərzində Ali baş komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi altında Azərbaycan ordusu qəsəbə, kənd, şəhərləri azad edərək, Qarabağa yenidən həyat gətirdilər. 8 noyabr 2020-ci il tarixində isə Şuşada üçrəngli bayrağımız ucaldılaraq, qalib xalqın Zəfər səsi bütün dünyaya yayıldı. Bütün bu baş verən tarixi proseslər rəssamlarımız üçün ilham mənbəyinə çevrildi. Bir-birindən maraqlı "Zəfər" mövzulu əsərlər müasir təsviri sənət tariximizdə yeni mərhələ təşkil etdi. Bu məqalədə Müşviq Heydərov "Xarıbülbul", Xanlar Əsədullayev "Kəlbəcər", Nuray Allahverdiyeva "Şuşa", Vüqar Əli "Şuşa gözəlləri", "Şuşanın dağları", Nizar Məmmədov "Xankəndi" əsərləri sənətsünaslıq kontekstində təhlil edilmişdir.

Açar Sözlər: Azərbaycan, Qarabağ, Şuşa, Zəfər, Təsviri Sənət.

ABSTRACT

If we pay attention to all stages of Azerbaijan's history, it was attacked by foreign invaders. With the richness of its territory and its location, our country has always been in the center of attention and prevented enemy attacks. After regaining its independence, Azerbaijan was attacked by Armenian invaders. Our pretty corner was occupied by the Karabakh Armenian army and started to be looted. For 30 years, crimes committed by Armenians, atrocities committed against our cultural heritage, policy of inhumane genocide were ignored by many countries of the world. As a result of the attack of the Armenian army on September 27, 2020, the Azerbaijani army fought to protect its territorial integrity. Within 44 days, under the leadership of Supreme Commander-in-Chief Ilham Aliyev, the Azerbaijani army liberated towns, villages and cities and brought life back to Karabakh. On November 8, 2020, our tricolor flag was raised in Shusha, and the victory sound of the victorious nation spread throughout the world. All these historical processes became a source of inspiration for our artists. The works with the "Victory" theme, which are interesting to each other, formed a new stage in the history of modern fine art. In this article, the works of Mushvig Heydarov "Kharibulbul", Khanlar Asadullayev "Kalbajar", Nuray Allahverdiyeva "Shusha", Vugar Ali "Beauties of Shusha", "Mountains of Shusha", Nizar Mammadov "Khankendi" are analyzed in the context of art studies.

Keywords: Azerbaijan, Karabakh, Shusha, Victory, Fine Art.

ГЕНДЕРЛІК БІЛІМ БЕРУДІҢ ТАРИХИ ДАМУ ҮДЕРІСІ HISTORICAL DEVELOPMENT PROCESS OF GENDER EDUCATION

Профессор ЖАРКЫНБИКЕ СҮЛЕЙМЕНОВА, Профессор ЖАЗИРА
АГАБЕКОВА

ТҮЙІН

Гендер ұғымы қоғамда ерлер мен әйелдердің өзара бірлікте, түсінушілікпен, толеранттықпен ынтымақтастықта, теңдіктерін сақтай отырып өзара әрекет етуін білдіреді. Гендерлік білім әйелдер мен ер адамның әлеуметтік өзара қарым-қатынасын айқындайды. Яғни ерлер мен әйелдердің дара ерекшеліктері, олардың қоғамдағы рөлі, әлеуметтік рөлі, гендер бойынша базалық ұғымдарды білуі және гендер жөніндегі нормативтік-құжаттардың мақсаты мен міндеттері туралы білімінің болуы гендерлік білімнің негізі болып табылады. Осы тұрғысынан мақала гендерлік білім берудің генезисін зерттеуге арналады. Гендерлік білім беру қоғамдағы әлеуметтік-мәдени, саяси факторларға байланысты қоғамның цифрлық дәуірге көшуіне байланысты дамып отырады. Аристотель, Платон тәрізді ежелгі данышпан философ ойшылдардың еңбектерінен бастап, олардың идеяларының дами түсіп, И. Кант, Г.В. Гегель, З. Фрейд, т.б. еңбектерінде жалғасын табады. 20-ғасыр кезеңінен алғаш гендер туралы ұғымды, терминді енгізген психоаналитик Роберт Столлерден бастап, 1980-жылдарда АҚШ-тың жоғары оқу орындарында әйелдер зерттеулері, 1990 жылдардан Гендерлік институттардың желілері құрылып, гендерлік зерттеулердің ауқымы артты. Мақалада осы мәселелер жан-жақты қарастырылады.

Түйін сөздер: гендерлік білім, әйел, тарих, қоғам, саяси факторлар.

ABSTRACT

The concept of gender implies the interaction of men and women in society in mutual unity, understanding, tolerant cooperation, maintaining equality. Gender education determines the social interaction between a woman and a man. That is, the basis of gender education is the individual characteristics of men and women, their role in society, social role, knowledge of basic concepts on gender and knowledge of the goals and objectives of regulatory documents on gender. From this point of view, the article will be devoted to the study of the genesis of gender education. Gender education continues to evolve in connection with the transition of society to the digital age due to socio-cultural, political factors in society. Starting with the works of such ancient genius philosopher thinkers as Aristotle, Plato, their ideas develop and continue in the works of I. Kant, G. V. Hegel, Z. Freud, etc. Since the 20th century, the psychoanalyst Robert Stoller, who first introduced the concept of gender, the term, women's research in US universities in the 1980s, networks of gender institutions were created in the 1990s, and the scale of Gender Research increased. The article discusses these issues in detail.

Keywords: Gender Education, Woman, History, Society, Political Factors.

YENİ TİPTAKİ ALİŞER NAVİY YAZARLIK KORPUSUNUN YAPISI VE KOMPOZİSYONU

STRUCTURE AND COMPOSITION OF THE NEW TYPE OF ALISHER NAVOI AUTHORSHIP CORPUS

Dr. Manzura ABJALOVA, Maftuna SOBİROVA

ÖZET

Yaratıcı çalışmalarından güçlü maneviyata, derin mantıksal bilgiye ve geniş hayal gücüne sahip insanlara örnekler sunmak, dünya entelektüel bir gelişim döneminden geçtiğinde ve insanın zihinsel dünyasını genişletmeye çalıştığında beklenen sonuçları getirecektir. Bu açıdan EL-662205561 sayılı "Alisher Navoi'nin yazarlık korpusunun oluşturulması ("Khazayin ul-Maoni" koleksiyonundan alınan gazellere dayanarak)" başlıklı pratik projenin eğitimsel, dilsel ve manevi yönleri vardır ve şu anda kullanılmaktadır. Bu makale, Alisher Navoi'nin yeni türden yazarlık derleminin yapısını ve bileşimini kısaca açıklamaktadır. **Anahtar Kelimeler:** Alisher Navoi, Yazarlık Korpusu (Derlemi), Anlamsal Veritabanı, Güdümlü, Anlamsal Açıklama, Anlamsal Etiket, Gazeller, Elektronik İçerik, Özel Sözlükler, Külliye Tasarımı, Açıklayıcı Kelimeler, Külliye Yöneticisi, Arama Filtresi.

ABSTRACT

Presenting examples of people with strong spirituality, deep logical knowledge, and wide imagination from their creative works will bring the expected results when the world is undergoing an era of intellectual development and attempts to expand the mental world of man. From this point of view, the practical project numbered AL-662205561 entitled "Creation of Alisher Navoi's authorship corpus (based on the ghazals from the collection of "Khazayin ul-Maoni")" has educational, linguistic, and spiritual aspects, and is currently in use. This article briefly explains the structure and composition of Alisher Navoi's authorship corpus of a new type.

Keywords: Alisher Navoi, Authorship Corpus, Semantic Database, Divan, Semantic Annotation, Semantic Tag, Khazayin ul-Maoni Collection, Ghazals, Electronic Content, Special Dictionaries, Corpus Design, Explanatory Words, Corpus Manager, Search Filter.

KAHRAMANIN PSİKOLOJİSİNİ ORTAYA ÇIKARMADA SANATSAL DETAYIN ROLÜ

THE ROLE OF ARTISTIC DETAIL IN REVEALING THE PSYCHOLOGY OF THE HERO

Gafurova Dilobar G'AYRATALİYEVNA

ÖZET

Bazı uluslararası programların temel eğitim amacı, belirli örnekler kullanarak diğer ülkelerin başarılarıyla karşılaştırarak öğrencilerin kendi ulusal kültürel miraslarının hem derinliği hem de değeri konusunda farkındalıklarını artırmaktır. Genel amaç, kendi kültürlerinin benzersiz unsurlarını ortaya çıkarmak, dolayısıyla öğrencilerin kendi uluslarının daha geniş kültür dünyasındaki yeri hakkındaki anlayışlarını geliştirmektir. Müfredatın temel öğretim aracı olan ders kitapları bu çerçevede çalışmakta ve hem ulusal hem de uluslararası kültürel konuları kapsamaktadır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'nin güçlü ilişkileri olan iki Avrupa ülkesinde Türkiye ve Türkçe'nin anadilde nasıl sunulduğunu, ortaokul ders kitaplarını anlatmaktır. Bu makalede, eserdeki sanatsal detayın ideolojik-sanatsal işlevi üzerine yapılan bilimsel araştırmaların sonuçları, detayın eserin yapısındaki önemi vurgulanmaktadır. Sanatçının detay veya detay galerisinin yapısal görevlerine daha fazla dikkat etme becerisini inceleme fikri tartışıldı. Karşılaştırma amacıyla, Isajon Sultan'ın "Azod" adlı romanındaki ve Paulo Coelho'nun "Simyacı" adlı romanındaki bir dizi ayrıntı kapsamlı bir şekilde analiz edildi.

Anahtar Kelimeler: Sanatsal Detay, Eserin Yapısı, Sembolik İmaj, Sanatsal İmaj, Kahramanların Karakteri.

ABSTRACT

The main educational objective of some international programs is to increase student awareness of both the depth and value of their own national cultural inheritance, by making comparison with the achievements of other countries using specific examples. The general aim is to reveal the unique elements of their own culture, hence developing students' understanding of their own nation's place in the wider cultural world. Textbooks, being the basic instructional tool in the curriculum, work within this framework and cover both national and international cultural issues. The aim of this study is to describe how Turkey and the Turkish language is presented in mother tongue, middle school text books in two European countries with whom Turkey has strong relations, . In this article, the conclusions of scientific research on the ideological-artistic function of the artistic detail in the work, the importance of the detail in the structure of the work are highlighted. The idea of studying the artist's skill to pay more attention to the structural tasks of the gallery of details or details was discussed. For the purpose of comparison, a number of details in Isajon Sultan's novel "Azod" and Paulo Coelho's "The Alchemist" were thoroughly analyzed.

Keywords: Artistic Detail, Structure of the Work, Symbolic Image, Artistic Image, Character of Heroes.

ÇOCUK ŞİİRİNDE SANATSAL İMAJ VE BECERİ ARTISTIC IMAGE AND SKILL IN CHILDREN'S POETRY

Gulnoza Voxidjonovna ABDULLAYEVA

ÖZET

Makalede Özbek çocuk şiirinde sanatsal imgenin anlatımı, estetik imgesi incelenmiş, mevsimlerin anlatımı, doğa olayları, çocukların düşüncesine uygun sahneler, vatan sevgisi duygularının anlatımı, güzellikten duyulan keyif, vesaire. nitelikleri analiz edilir. Tursunboy Adashboyev, Abdurahman Ekber, Dilşad Receb gibi sanatçıların şiirleri: doğaya ilişkin şiirler, alfabe, geometrik şekiller, kelime oyunları, noktaların yerini doldurma, soru şiirleri, matematiksel işlemler ve fizik ve kimya bilimleriyle ilgili şiirler gibi sınıflandırmalara ayrılan şiirler . Eğitimsel ve estetik işlevi tanımlanır. Eserlerin genç okuyucu için sanatsal-estetik etkiye sahip olması gereklilikleri aynı zamanda eğitimsel-manevi-eğitimsel yorumla da ilgilidir ve bu görevlerin eserlere mükemmel bir şekilde entegre edilmesi gerekmektedir. Eğitici şiirler denilince çocuk şiirleri akla "alfabe şiirleri" olarak gelir. Eğitsel görsellerin canlı, metaforik çekiciliği, çocukların doğal karşılaştırma ve benzetmelerine karşıtlığı nedeniyle önceki geleneksel görselden farklılaştığı tespit edilmiştir. Dilshad Rajab'ın doğa manzaraları üzerine şiirleri, baskın "savaş imajı", efsanevi görüşler ve folklorla karşılaştırılıyor.

Anahtar Kelimeler: Doğa İmgesi, Eğitici Şiirler, Estetik İşlev, "Alfabe Şiirleri", Figüratif İmge.

ABSTRACT

In the article, the expression of artistic image in Uzbek children's poetry, its aesthetic value is studied. the presence of attributes is analyzed. Poems by artists such as Tursunboy Adashboyev, Abdurahmon Akbar, Dilshad Rajab: poems about nature, alphabet, geometric shapes, word games, filling in the place of dots, question poems, mathematical operations and divided into classifications such as poems on physical and chemical sciences. It has been determined that the educational-aesthetic function is the leader. The requirements for the artistic-aesthetic effect of the works created for the young reader are related to the educational-spiritual-enlightenment essence, and it is necessary to perfectly inculcate this task in the works. When it comes to educational poems, children's poetry first comes to mind as "alphabet poems". It has been determined that educational topics are different from the previous traditional image based on live images, reference to metaphorical images, comparisons and analogies characteristic of children's nature. Dilshod Rajab's poems on natural scenery are comparatively analyzed in terms of intense "image of battle", mythical views and folklore aspects.

Keywords: Image of Nature, Educational Poems, Aesthetic Function, "Alphabet Poems", Figurative Image.

KAZAKİSTAN'DA YÜKSEK ÖĞRETİM SİSTEMİ VE KHALEL DOSMUHAMEDOV ATYRAU ÜNİVERSİTESİ AKADEMİK HAREKETLİLİĞİ

INTERNATIONAL RELATIONS SYTEM IN HIGHER EDUCATION OF KAZAKHSTAN AND ACADEMIC MOBILITY PROGRAMS OF KHALEL DOSMUKHAMEDOV ATYRAU UNIVERSITY

Tanatar ASHIROV

ÖZET

21. yüzyılda Yükseköğretim Kurumlarında durdurulamaz gelişme temellerinden biri, uluslararası iş birliği de dahil olmak üzere ortaklar arasındaki güçlü ve iyi inşa edilmiş ilişkilerden oluşmaktadır. Bu, üniversite kategorisinin ve markasının küresel olma rolünü gösterebilen çeşitli dünya çapında yaygın derneklerde ortaklık ve uluslararasılaşma gerçekleştirerek kanıtlanacaktır. Uluslararası iş birliği, ülkenin yükselen sosyal, ekonomik ve diplomatik bağlantılarını etkilediği için Yükseköğretim Kurumlarındaki ilişkilerin her zaman önemli bir parçası olmuştur. Bu başarıya ulaşmanın temel yollarından biri, iki taraf arasında iletişim ve ağ kurmanın bir yoludur. Bu nedenle, öğrencileri eğitime gönderme ve yabancı öğrencileri alma, yerli olmayan profesörleri davet etme ve değişim gibi giden ve gelen etkinlikler, yalnızca onlar için değil, üniversitenin gelecekteki stratejik ilişkileri için de bir fırsat sağlayabilir. Bunu takip eden ve bu konuyu destekleyen makale, öğrencilerin yurtdışında eğitim görmeleri ve dünyayı keşfetmeleri için Halil Dosmuhamedov Atyrau Üniversitesi'ndeki akademik hareketlilik programı fırsatlarını (Bakanlık ve Üniversite destek programları, Orhun, Erasmus+, Çift Diploma programları) içermektedir

Anahtar Kelimeler: Yükseköğretim Kurumu, İşbirliği, Birlikte Çalışma, Ortak Üniversite, Uluslararasılaşma.

ABSTRACT

In the 21st century one of the unstoppable development basis in Higher Education Institutions consists of the strong and well-built relations among the partners, including the international cooperation. It would be proven by performing the partnership in various world widespread associations and internationalization which is able to demonstrate the role of university category and its brand being global. International collaboration has always been a significant part of relations in Higher Education Institutions as it influences the uprising social, economic and diplomatic links of the county. One of the key access to this achievement is a way to build up communication and networking between two parties. Therefore outgoing and incoming events such as sending students for study as well as receiving foreign students, inviting non-native professors and exchange could give an opportunity not for them only, but for university's cooperation upcoming strategic relations. Following to it and supporting this topic the article includes academic mobility program opportunities at Khalel Dosmukhamedov Atyrau University (Ministry and University support programs, Orhun, Erasmus+, Double Diploma programs) for students to study and explore the world abroad education.

Keywords: Higher Education Institution, Cooperation, Collaboration, Partner University, Internationalization.

TARANÇİLER ÜZERİNE N.N.PANTUSOV'UN ARAŞTIRMALARI 2: BAKŞI DUALARI

STUDIES BY N. N. PANTUSOV ON TARANCHIS 2: BAKSHY PRAYERS

Prof. Dr. Adem ÖGER

ÖZET

Doğu Türkistan'ın batısında İli şehrinin merkezi konumda olduğu Yedisu bölgesi, tarıma elverişli alanlarıyla Doğu Türkistan'ın diğer şehirlerinden göç ettirilen Uygurlara ev sahipliği yapmıştır. 18-20. yüzyıllarda bu coğrafyada yaşayan Uygurlar, kaynaklarda Tarançi adıyla yer almış ve tarım yapmada oldukça mahir bir topluluk olduklarına vurgu yapılmıştır. Cunganlar ve Mançular döneminde, bu bölgedeki tarımsal üretimi gerçekleştiren Tarançiler, aynı zamanda bölgeye hâkim olan Cunganlar ve Mançulara tarımı da öğretmişlerdir. Ayrıca tarihi süreçte Cunganlar, Mançular, Çinliler ve Rusların baskı ve zulümlerine rağmen kültürel yapılarını ve dillerini korumayı başarmışlardır. Tarançilerin 19. yüzyılda kültürel zenginliğini araştıran ve bu konuda çok sayıda eser veren bilim insanlarından biri N. N. Pantusov'dur. Doğu Türkistan ve Tarançileri konu alan çok sayıda esere imza atan N. N. Pantusov, Tarançilerin masalları, şarkıları, çocuk oyunları, destanları, atasözleri, bakşılık geleneği, falnamecilik geleneği, halk takvimi, tarihi olayları ve savaşları, geleneksel bayramları gibi konuları içeren eserleriyle bu zümrenin tarihi, folkloru ve dili üzerine en kapsamlı çalışmaları yapmıştır. Bu bildiri de N. N. Pantusov'un bu çalışmalarından "bakşılık geleneği" ve "bakşı duaları"nı konu alan iki eseri tanıtılıp değerlendirilmiştir. programlarının temel amacı, öğrencilerin sahip oldukları kültürel değer ve zenginliklerin farkına varmalarını, onlara farklı ülke ve milletlerin kültürlerinden örnekler sunarak bu kültürleri tanımalarını, kendi kültürlerinin ayırt edici yanlarını ortaya koymalarını ve evrensel değerlere ulaşmalarını sağlamaktır. Bu amaç çerçevesinde hazırlanan ve öğretim programlarının en temel uygulama aracı olan ders kitapları, millî ve evrensel kültür unsurları barındırmaktadır. Bu araştırmanın amacı geçmişten günümüze önemli ilişkiler içinde olduğumuz iki Avrupa ülkesinde ortaokul çocukları için hazırlanmış ana dili ders kitaplarındaki metin ve etkinliklerde Türk algısını ortaya koymaktır. Bu amaca ulaşmak için Almanya ve Avusturya'da okutulan ana dili ders kitaplarındaki tema, metin ve etkinlikler doküman analizi yoluyla ele alınmış, bunlarda geçen Türk, Türklük ve Türkiye'ye dair ifadelerin varlığı taranmıştır. Sonuçta iki ülkenin ders kitaplarında da Türk'e ilişkin veriler tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tarançi, Yedisu, Bakşı, Dua, İlahi.

ABSTRACT

Yedisu region, where İli city is at central location, in west of Eastern Turkestan, was home to lughurs with its arable areas, whom were made to migrate from other cities of Eastern Turkestan. Uighurs, who had lived in this geography between 18th and 20th centuries, appeared in by name of Taranchi in the sources, and were emphasized that they were a pretty skillful community in engaging in agriculture. During the period of Dzungars and Manchus, the Taranchis, who did agricultural production in this region, also taught agriculture to the Dzungars and Manchus who dominated the region. In addition, during historical process, they have managed to protect their cultural structure and language although pressures and oppressions by the Dzungars, Manchus, the Chinese and Russians. N. N. Pantusov is one of scholars who studied cultural richness of the Taranchis in 19th century and wrote/made a lot of works on this subject. N. N. Pantusov, who created many works which were about Eastern Turkestan and the Taranchis, carried out the most comprehensive studies on history, folklore and language of this group, with his works containing such subjects as Taranchis' tales, songs, children's plays, legends, proverbs, tradition of bakshiship, tradition of falnamah, folk calendar, historical events and wars and traditional bairams etc. In this paper, we will introduce and evaluate two works which are about "tradition of bakshiship" and "bakshy prayers" from these studies by N. N. Pantusov.

Keywords: Taranchi, Yedisu, Bakshy, Prayer, Divine.

TARANÇİLERDE POTA OYUNU VE HALK KOŞAKLARI POTA DANCE AND FOLK KOŞAKS IN TARANCHIS

Prof. Dr. Adem ÖGER

ÖZET

İli veya Yedisu bölgesinin sınırları tarihî dönemler içinde değişmekle birlikte bugün Doğu Türkistan'ın İli ve Kazakistan'ın Almatı şehrini içine alan bölgeyi kapsar. Bir başka ifadeyle günümüzde Çin, Kazakistan ve Kırgızistan toprakları içinde kalan, oldukça geniş bir coğrafyayı içine alan ve merkezini Doğu Türkistan'ın İli şehrinin oluşturduğu bölge, Rusça kaynaklarda Semireçye, Türkçe kaynaklarda ise Yettesu (Yedisu/Jetisu) veya İli şeklinde geçmektedir. Farklı toplum ve kültürlerle ev sahipliği yapan bu bölgenin son yüzyıllarda önemli sakinlerinden biri Tarançilerdir. Tarançilerin dili ve folklor ürünleri üzerine çalışmalarıyla bilinen N. N. Pantusov, bu zümrenin masalları, şarkıları, çocuk oyunları, destanları, atasözleri, bakşılık geleneği, falnamecilik geleneği, halk takvimi, tarihi olayları ve savaşları, geleneksel bayramları gibi konuları içeren çok sayıda esere imza atmıştır. Bildiride, N. N. Pantusov'un 1907 yılında Kazanda basılan pota oyunu ve halk şiirlerini konu alan eseri incelenmiş ve metinlere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tarançi, Yedisu, Uygur Folkloru, Halk Şiiri, Pota Oyunu.

ABSTRACT

Boundaries of Ili or Yedisu region, although changing within historical periods, covers the region in (to) which includes Ili city of Eastern Turkestan and Almaty city of Kazakhstan today. In other words, at the present time, the region; within which remains territories of China, Kazakhstan and Kyrgyzstan; into which includes a quite wide/large geography; of which center is constituted by Ili city of Eastern Turkestan; is mentioned as Semirechye in Russian (re)sources, as Yettesu (Yedisu/Jetisu) or as Ili in Turkish ones. In recent centuries, Taranchis have been one of important inhabitants of this region that is home to different societies and cultures. N. N. Pantusov, known for his studies on the Taranchis' language and folkloric products, put signature to a lot of works include subjects such as tales of this group, songs, children's plays, legends, proverbs, tradition of bakshiship, tradition of falnamah, folk calendar, historical events, wars and traditional bairams. In the paper, we examined his work which was about pot play and folk poems, printed in Kazan in 1907, and included texts.

Keywords: Taranchis, Yedisu, Uighur Folklore, Public poem, Pota Dance.

TÜRKOLOG V. G. EGOROV'UN (1880-1974) ÇUVAŞ DİLİ ARAŞTIRMALARINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ THE ROLE AND IMPORTANCE OF TURKOLOGIST V. G. EGOROV (1880-1974) IN CHUVASH LANGUAGE STUDIES

Dr. Öğr. Üyesi Fegani BEYLER

ÖZET

Vasiliy Georgiyeviç Egorov, çoğunlukla Rusya'da yaşamakta olan Türk halkı Çuvaşların dil ve edebiyatıyla ilgili çalışmalarıyla bilinen bir Türkolog ve pedagog olarak karşımıza çıkmaktadır.

Egorov, 1880 yılında Çuvaşistan'ın Kozlovskiy bölgesine bağlı Entri-Pasar köyünde doğmuş, 1899 yılında Simbirsk Çuvaş Öğretmen Okulundan mezun olmuştur. St. Petersburg Üniversitesinden mezun olduktan (1916) sonra Suriye'de, Filistin Cemiyetine bağlı Rus-Arap okullarında öğretmen ve yönetici olarak çalışmış, Rusya'ya dönüşünün ardından Kazan Guberniyası'na bağlı okullarda öğretmenlik yapmıştır.

Omsk Halk Eğitim Merkezinin kuruculuğunu da üstlenen Egorov, 1921 yılında İşçi ve Köylü Fakültelerinin Çuvaşistan Şubesinin kurucu başkanı olarak göreve başlamış, 1923 yılından itibaren Kazan'daki Çuvaş Meslek Yüksekokulunda dersler vermiştir. Kazan'da bulunduğu yıllarda eğitim-öğretim faaliyetlerini Çuvaş Pedagoji Üniversitesinde de sürdürmüştür.

Egorov, Çuvaşistan Devlet Beşerî Bilimler Üniversitesi Diller Bölümü başkanı olarak çalışmış (1944-1948), Çuvaş Dili ve Edebiyatı Bölümü, ayrıca, Çuvaşistan Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesinde danışman ve öğretim üyesi olarak görev yapmıştır.

"Karşılaştırmalı ve Tarihsel Açından Çağdaş Çuvaş Edebî Dili" konulu doktora tezini savunan Egorov, kendini tümüyle bu alana adamıştır. Çuvaşçanın diğer Altay dilleriyle ilişkisi, ortaya çıkışı ve tarihsel kökeni, bu dilin temel sorunları vb. konuların ele alındığı "Çuvaşçaya Giriş" adlı kitabı ise 1930 yılında Moskova'da yayımlanmıştır. Bu eserde Çuvaş dilinin sözcük yapısı önemli ölçüde geliştirilmiş, Çuvaşça ve diğer Türk dillerindeki ortak öğelerden söz edilmiştir.

Görüldüğü üzere, Egorov'un bilimsel ilgi alanları oldukça geniştir. Onun derinlikli çalışmaları, Çuvaş dilinin söz varlığı ve gramer yapısını kapsamaktadır. O, ayrıca, Çuvaş halkının kökenine ilişkin sorunlarla da yakından ilgilenmiştir.

Kitap, monografi, makale ve sözlük olarak 60'ın üzerinde çalışma ortaya koyan Egorov'un başlıca eserleri şunlardır:

"Çuvaş Dilinin Kelime Yapısı", "Çuvaşça Etimoloji Sözlüğü", "Çuvaş Dili Bibliyografyası", "Notlar", "Bir Çuvaşça Araştırmacısı Olarak Nikolay İvanoviç Aşmarin", "Çuvaşça-Rusça Sözlük", "Rusça-Çuvaşça Sözlük".

Egorov'un ortaya koyduğu kapsamlı ve yetkin çalışmalar, başta Rusya olmak üzere tüm dünyada Çuvaş Dili ve Edebiyatı araştırmalarına öncülük etmiş, bu alanda temel başvuru kaynağı olarak kabul görmüştür. Türkçe literatürde de bu seçkin âlim ve bilimsel mirasıyla ilgili müstakil bir çalışmanın bulunması, bir Türk halkı olan Çuvaşların dil, tarih ve medeniyetinin araştırılması açısından yararlı olacaktır.

Ayrıca, söz konusu çalışmada yer alacak olan bilgiler Rusya'da Türkiyât araştırmaları alanına ilgi duyan araştırmacılar ve okurlar için de yol gösterici olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çuvaşça Araştırmaları, Egorov ve Çuvaşça Çalışmaları, Çuvaşistan bibliyografyası, Çuvaş Dili ve Edebiyatı.

ABSTRACT

Vasily Georgievich Egorov stands out as a Turkologist and pedagog known for his work on the language and literature of the Chuvash people, a Turkic ethnic group predominantly residing in Russia.

Egorov was born in 1880 in the village of Entri-Pasar, located in the Kozlovskiy district of Chuvashia, and graduated from the Simbirsk Chuvash Teachers' School in 1899. After completing his studies at St. Petersburg University in 1916, he worked as a teacher and administrator in Russian-Arab schools affiliated with the Palestine Society in Syria. Upon returning to Russia, he taught in schools under the Governorate of Kazan.

Egorov also played a pivotal role in establishing the Omsk Public Education Center and, in 1921, took on the position of founding president of the Chuvashia section of the Workers' and Peasants' Faculties. Starting in 1923, he began teaching at the Chuvash Vocational School in Kazan. During his years in Kazan, he continued his educational activities at the Chuvash Pedagogical University.

From 1944 to 1948, Egorov served as the head of the Department of Languages at the Chuvash State University of Humanities. He also worked as an advisor and faculty member at the Department of Chuvash Language and Literature and at the Faculty of Philology at Chuvash State University.

Egorov's doctoral dissertation, titled "The Contemporary Literary Chuvash Language from a Comparative and Historical Perspective" demonstrated his deep commitment to the field. His book "Introduction to the Chuvash Language" published in Moscow in 1930, examines key issues such as the relationship of Chuvash to other Altaic languages, the emergence and historical origins of the language, and its fundamental problems. The book significantly develops the word structure of Chuvash and discusses the common elements between Chuvash and other Turkic languages.

As is evident, Egorov's academic interests were broad. His in-depth research encompasses the lexicon and grammatical structure of the Chuvash language. He was also deeply concerned with issues related to the origins of the Chuvash people.

Egorov produced over 60 works, including books, monographs, articles, and dictionaries. Some of his major works include:

"The Word Structure of the Chuvash Language", "Chuvash Etymological Dictionary", "Chuvash Language Bibliography", "Notes", "Nikolay Ivanovich Ashmarin as a Chuvash Language Researcher", "Chuvash-Russian Dictionary" and "Russian-Chuvash Dictionary".

Egorov's comprehensive and authoritative works have played a pioneering role in Chuvash language and literature studies, both in Russia and globally, and have been regarded as foundational references in the field.

The presence of a dedicated study in Turkish literature on this distinguished scholar and his academic legacy would contribute significantly to research on the language, history, and civilization of the Chuvash people, a Turkic ethnic group.

Additionally, the information contained in such a study would serve as a valuable guide for researchers and readers interested in Turkology studies in Russia.

Keywords: Chuvash Language Studies, Egorov and Chuvash Language Research, Chuvashia Bibliography, Chuvash Language and Literature.

14. – 19. YÜZYILLARI ARASINDA OSMANLI İDARESİNİN PRİZREN’DE YÜKSEK ÖĞRENİM ALANINDAKİ FAALİYETLERİ

ACTIVITIES OF THE OTTOMAN ADMINISTRATION IN THE FIELD OF HIGHER EDUCATION IN PRIZREN BETWEEN THE 14TH AND 19TH CENTURIES

Dr. Taner GÜÇLÜTÜRK

ÖZET

Prizren 21 Haziran 1455 tarihinde Fatih Sultan Mehmet Han orduları tarafından fethedilmiş ve 1912 yılına kadar Osmanlı idaresi altında kalmıştır. 1389 yılı Kosova muharebesi ve 1455 yılı Prizren fethinden sonra bölge yeni bir döneme geçiş yapmıştır. 14. – 19. yüzyılları arasında başta Prizren şehir hayatı olmak üzere bölgenin tamamı sosyoekonomik olarak, bunun yanı sıra eğitim, kültür, sanat, şehir altyapısı açısından yeni bir aydınlanma ve kalkınma döneminden geçmiştir. Özellikle bölge halkına eğitim ve öğretim imkanlarının sağlanmasına dikkat eden Osmanlı İdaresi, ilk okul düzeyinden ve yüksek öğrenim aşamasına kadar eğitim hayatının geliştirilmesi ve kalkınmasına özel önem vermiştir. Toplam sekiz medresesi ile yüksek öğrenim alanında şehirde çığır açan Osmanlı İdaresi, bu kurumlarıyla yüksek öğrenim seviyesine kadar halkın eğitime ne derece önem verdiğini gözler önüne sermiştir. Tebliğimizde çağdaş eğitim tarihi araştırma metodolojileri ile Osmanlı idaresinin Prizren’de yüksek öğrenim alanındaki çalışmaları, bu kurumların tespiti ve tarihçesi ele alınacak, yüksek öğrenim düzeyinde halkın tahsiline ne derece önem verildiği ve ne gibi olanaklar sağlanıp yüksek öğrenim koşulları sunulduğu detaylarıyla irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı İdaresi, Rumeli, Kosova, Prizren, Yüksek Öğrenim.

ABSTRACT

Prizren was conquered by the armies of Sultan Mehmet the Conqueror on June 21, 1455 and remained under Ottoman rule until 1912. After the Kosovo war of 1389 and the conquest of Prizren in 1455, the region entered a new era. Between the 14th and 19th centuries, Prizren's city life and the entire region went through a new period of enlightenment and development, both socioeconomically and in terms of education, culture, art and city infrastructure. The Ottoman Administration, which paid particular attention to providing education and training opportunities to the people of the region, gave special importance to the development and improvement of educational life from primary school level to higher education level. The Ottoman Administration, which pioneered the city in the field of higher education with a total of eight madrasahs, demonstrated how much importance it gave to the education of the people up to the higher education level with these institutions. In our paper, the activities of the Ottoman administration in the field of higher education in Prizren, the identification and history of these institutions will be discussed with contemporary educational history research methodologies, and the degree to which the education of the public was given importance at the level of higher education and the kinds of opportunities and conditions for higher education will be examined in detail.

Keywords: Ottoman Administration, Rumelia, Kosovo, Prizren, Higher Education.

XIX-XX ҒАСЫРДА ҚАЗАҚ ДАЛАСЫНДА ДІНИ БІЛІМ АЛУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

FEATURES OF RELIGIOUS EDUCATION IN THE KAZAKH STEPPE IN THE 19TH-20TH CENTURIES

Yernar ABZALOV

ТҮЙІН

Жаңа замандағы Қазақ даласындағы білім беру жүйесін зерттеу оның ішінде діни білім беру жүйесін зерттеу қазіргі заманда гуманитарлық саланың негізгі зерттеу объектісі болу керек. Аталмыш мақала 19 ғасырдың орта шені мен 20 ғасыр басындағы Қазақ жерлеріндегі медреселердің білім беру жүйесін қысқаша сипаттау болып табылады. Қазақ даласында діни білім беру – Қарахан дәуірінен бастап, Алтын Орда дәуірінде де, Қазақ хандығының заманында жүйесі өзгерген жоқ, орталық медресесі де Бұхара-Түркістан медреселері болды. 19 ғасырда патшалық Ресейдің Қазақ хандығын отарлау саясаты шарықтау шегіне жеткен кезде діни білім беру жүйесінің, жалпы білім беру жүйесінің, діни білім беру жүйесінің сипаты өзгерді. Дәстүрлі медреселерді жаңа Ресей патшалығы тарапынан бақыланатын мектептер алмастырды. Осы орайда, Қазақ елінің тәуелсіздігі үшін күрескен тұлғалардың түркішілдік, тұраншылдық (кей деректерде пантюркизм) идеяларын да ортаға талқылап жатқан заманына тұспа тұс еді. Абайды, Исмаиыл Гаспыралыны ұстаз деп есептеген бір топ зиялылар жаңаша медресе, мектептер құрап жатқан кездер еді. Жаңа медреселердің атауы – жәдид медреселері еді. Аталмыш баяндамада қазақ даласындағы ислам дінінің кезеңдерін салыстыра отыра 19 ғасырдағы білім беру жүйесіне қысқаша сипаттама береміз.

Негізгі сөздер: Білім беру, Жәдидизм, Медресе, Ислам, Түркішілдік.

ABSTRACT

The study of the education system in the Kazakh steppe, including the study of the religious education system, should become the main object of research in the humanitarian sphere in modern times. This article is a brief description of the madrasah education system in the Kazakh lands in the mid-19th - early 20th centuries. The religious education system in the Kazakh steppe has not changed since the time of Karakhan, during the Golden Horde and the Kazakh Khanate, and the central madrasah was the Bukhara-Turkestan Madrasah. In the 19th century, when the Russian policy of colonization of the Kazakh Khanate reached its apogee, the nature of the general education system and the religious education system changed. Traditional madrasahs were replaced by schools controlled by the Russian ruler. At that time, some Kazakh and Tatar intellectuals discussed the ideas of Turkism, Turanism (in some sources - pan-Turkism). This was the time when a group of intellectuals who considered Abai and Ismail Gasprly as teachers built new madrassas and schools. The name of the new madrassas was Jadid madrassas. In this report, we will briefly describe the educational system of the 19th century, comparing the different periods of Islam in the Kazakh steppe.

Keywords: Education, Jadidism, Madrasah, Islam, Turkizm.

TÜBİTAK MERAKLI MINİK DERGİSİNİN SÖZ VARLIĞI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

THE EVALUATION OF TUBITAK MERAKLI MINIK JOURNAL IN TERMS OF VOCABULARY

Doç. Dr. Bekir DİREKÇİ, Öğr. Gör. Mert ÇAKIR

ÖZET

Dil, yalnızca bir iletişim aracı değil, aynı zamanda düşünce biçimimizi şekillendiren bir unsurdur. Zengin bir söz varlığına sahip olmak, karmaşık düşünceleri ve duyguları daha etkili bir şekilde ifade etmeyi sağlar. Ayrıca, farklı kelimeler öğrenmek ve kullanmak, bireyin dil becerilerini geliştirirken, toplumsal ve kültürel etkileşimlerde daha etkin bir rol oynamasına fayda sağlamaktadır. Bu nedenle, bireylerin söz varlığını artırmak, yaşam boyu süren bir öğrenme süreci olarak değerlendirilebilir. Bu çalışma, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından yayımlanan Meraklı Minik dergisinin söz varlığı açısından değerlendirilmesini içermektedir. Araştırmanın amacı, erken çocukluk dönemine yönelik olarak hazırlanan bu derginin dilsel zenginliğini ve ilk 10 söz varlığı unsurunun kullanım sıklığını ortaya koymaktır. Bu doğrultuda, 2007, 2012, 2017 ve 2022 yılları arasında yayımlanan, ocak ve aralık sayıları ele alınmıştır. Çalışmada incelenen söz varlığı unsurları; temel kelimeler, özel isimler, atasözleri, deyimler ve ikilemeler olarak sınırlandırılmıştır. Araştırma, nitel veri toplama tekniklerinden olan doküman analizi tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir. İlk adımda, romanlardaki kelime ve ifadeler saptanmış, ardından bu veriler bilgisayar ortamına aktarılmış ve TürkSözDiz 4.3 programı ile sıklık listesi oluşturulmuştur. Araştırmada elde edilen bulgular, çocuklara yönelik metinlerin hangi kelimeler üzerinde yoğunlaştığını ve dil gelişimine nasıl katkı sağladığını göstermektedir. Son bölümde, bu veriler ışığında elde edilen söz varlığı unsurları daha önceden yapılan söz varlığı çalışmalarıyla karşılaştırılmıştır. Çocukların bilimsel kavramlarla erken yaşta tanışmasını sağlayan bu dergi, dil gelişimine de önemli bir katkı sunmaktadır. Çalışma, çocuk edebiyatında ve erken çocukluk eğitimi materyallerinde kullanılan dilin analizine katkı sağlamakla birlikte, pedagojik açıdan da önemli sonuçlar sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Söz Varlığı, TÜBİTAK Meraklı Minik Dergisi, Kelime Sıklığı, Çocuk Edebiyatı, Türkçe Eğitimi.

ABSTRACT

Language is not only a means of communication, but also an element that shapes the way we think. Having a rich vocabulary enables us to express complex thoughts and feelings more effectively. In addition, learning and using different vocabulary helps individuals to play a more effective role in social and cultural interactions while improving their language skills. Therefore, increasing the vocabulary of individuals can be considered as a lifelong learning process. This study involves the evaluation of the journal Meraklı Minik (Curious Little) published by the Scientific and Technological Research Council of Türkiye (TÜBİTAK) in terms of vocabulary. The aim of the study is to reveal the linguistic richness of this journal prepared for early childhood and the frequency of use of the top 10 vocabulary elements. In this direction, January and December issues published between 2007, 2012, 2017 and 2022 were analysed. The vocabulary elements analysed in the study were limited as basic words, proper names, proverbs, idioms and dilemmas. The research was carried out using the document analysis technique, which is one of the qualitative data collection techniques. In the first step, the words and expressions in the novels were identified, then these data were transferred to the computer environment and a frequency list was created with the TürkSözDiz 4.3 programme. The findings obtained in the study show on which words the texts for children are concentrated and how they contribute to language development. In the last section, the vocabulary elements obtained in the light of these data are compared with the previous vocabulary studies. This journal, which introduces children to scientific concepts at an early age, also makes an important contribution to language development. The study contributes to the analysis of the language used in children's literature and early childhood education materials and provides important pedagogical results.

Keywords: Vocabulary, TUBITAK Meraklı Minik Journal, Word Frequency, Children's Literature, Turkish Education.

